Obs. Inbjudningen till ny pristäflan å omslagets 3:dje sida.

1892. 1:a häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: För Förbundets medlemmar kr. 2: 50. För icke medlemmar » 4: 00.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur.

Nordisk tidskrift, 1891, n:r 7, 8. — Svensk tidskrift, 1891, n:r 14—17. — Tidskrift för kristlig tro och bildning, 1891, n:r 6. — Teosofisk tidskrift, 1891, n:r 8. — Läsning för hemmet, 1891, n:r 6. — Ord och bild, 1892, n:r 1. — Pedagogisk tidskrift, 1891, n:r 11, 12. — Svensk läraretidning, 1891, n:r 47—52; 1892 n:r 1—3. — Verdandi, 1891, n:r 4—6. — Slöjdundervisningsbladet, 1891, n:r 10—12. — Helsovännen, 1891, n:r 23, 24. — Jordemodern, 1891, n:r 12. — Sedlighetsvännen, 1891, n:r 3—6. — Tidning för trädgårdsodlare, 1892, n:r 1. — Nya bokhandelstidningen, 1891, n:r 47—52; 1892, n:r 1, 2. — Svensk bokhandelstidning, 1891, n:r 47—52; 1892, n:r 1—4. — Svensk musiktidning, 1891, n:r 19, 20; 1892, n:r 1, 2. — Idun, 1891, n:r 48—52; 1892, n:r 1—4. — Linnea, 1892, n:r 1. — Finsk tidskrift, 1891, n:r 5, 6; 1892, n:r 1. — Hemmet och samhället, 1891, n:r 11, 12. — Koti ja Yhteiskunta, 1892, n:r 1. — Nylænde, 1891, n:r 16—18. — Hvad vi vil, 1891, n:r 47—52; 1892, n:r 1—4. — Kvinden og Samfundet, 1891, n:r 12. — The englishwoman's review, 1892, n:r 1. — The woman's journal, 1891, n:r 45—52; 1892, n:r 1, 2. — Deutsche Hausfrauenzeitung, 1891, n:r 47—52; 1892, n:r 1—4. — Neue Bahnen, 1891, n:r 23, 24; 1892, n:r 1, 2. — Frauenberuf, 1891, n:r 10—12. — Die Lehrerin, 1891, n:r 5, 6, 8. — Le droit des femmes, n:r 407, 408.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

Akademiska bokhandeln, Upsala: *J. A. Lundell,* Stå kristendom och kultur i strid med hvarandra?

R. Blædel & C:o: *E. Ljungh,* Svart på hvitt. — Jumbo, den stora elefanten. — Sommardagar hos mormor. — Bilder ur vår Frälsares lif. — Lilla Rödhättan.

Alb. Bonnier: Studentföreningen Verdandis småskrifter, 33—37. — *C. Fristedt,* På forskningsfärd. — *A. Klinckowström,* Tre månaders dag. — *Carl Blink,* Gustaf Vasa och han samtida. — *M. G.*

Leijonsköld Oxenstierna, Konungens kapare. — *J. C. v. Hofsten,* Hos Tant Klara. — *Z. Topelius,* Läsning för barn, 7:de boken. — *L. M. Alcott,* Då jag var liten. — *E. Wahlén,* Guld och gröna skogar. — Onkel Adams Linnea. — Lekkamraten, 7:de och 8:de boken. — Snöflingan. — *M. Roos,* Genom skuggor. — Min hustrus dagbok, utgifven af *Elis.*

J. Ekström: Lärokurs i linearritning för folkundervisningsanstalter.

Enwall & Kull, Malmö: *A. Taube,* Vår holländska färd.

C. E. Fritzes k. hofbokhandel: *G. A. Henty,* En duktig pojke. — *S. Coolidge,* Katy i hemmet. — *L. T. Meade,* Bråkigt herrskap.

H. Geber: *J. R. Hutchinson,* Harry Hungerford. — *S. Hutzler,* Unga hjertan. — *S. Tytler,* Farfars testamente. — Glimtar ur sagoverlden.

Z. Hæggström: Nornan 1892. — En riddaresaga.

Fr. Hellberg: *S. Lagerlöf,* Gösta Berlings saga. — *Ave,* Solsken.

Hiertas bokförlag: *E. Fries,* Märkvärdiga kvinnor, ser. 2, h. 6. — *Ella,* Den kunniga lékkamraten.

P. A. Huldbergs bokförlags-aktiebolag: *L. Fitinghoff,* I löfsprickningen. — *P. J. Rosenius,* Ur svenska folkets häfder.

Ad. Johnson: Från Serbien och Montenegro. — *G. Aimard,* Stenhjerta. — *M. Langlet,* Bilder ur djurens verld. — Tre små odygdsmönster och deras öden.

H. Kinberg: *K. B. J. Forssell,* Kortfattad lärobok i botanik.

C. A. V. Lundholm: *A. L. O. E.,* Smeden i Bonifaciegränd. — *Pansy,* Ester Ried sofvande och vaken. — *Th. v. Saldern,* Margaretaboken.

R. A. Montén: Qvartermästarns berättelse.

P. A. Nordstedt & Söner: *T. Combe,* Klöfverbladet. — *R. Melander,* »Hårdt bidevind», 2:dra uppl. — Smugglarne. — Stanley och Emin. — *A. Kerfstedt,* Glädjens blomster m. fl. berättelser. — *H. Anderson,* Rolfs sommarferier. — *L. Budde,* Dödens gudson.

Fr. Skoglund: *E. Wenström* och *O. Jeurling,* Svenska språkets ordförråd eller 80,000 inhemska och främmande ord och namn. h. 3, 4. — Odygd om igen. — Svenskarnes deltagande i trettioåriga kriget.

Svensk Läraretidnings redaktion: Jultomten.

Fredrika-Bremer-Förbundets hemstudier.

Ledning för hemstudier inom olika ämnen lämnas af Fredrika-Bremer-Förbundet. Ledningen innefattar:

1) *Allmänna råd eller anvisningar rörande litteratur,* afgift 1 kr.
2) *Studieplan* .... 5 »
3) *Råd och fortsatt ledning,* hvarvid lärjungen har rätt att hvar fjortonde dag insända en skriftlig uppsats och förfrågningar.
Afgift för halfår för hvarje ämne .... 15 »

Närmare upplysningar meddelas genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.

*

DAGNY

TIDSKRIFT

FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

1892.

STOCKHOLM 1892,
AFTONBLADETS AKTIEBOLAGS TRYCKERI.

†

Amalia Lindegren.

Några intryck.

En vinterafton sutto jag och en min väninna, hvars ungdomsväninna Amalia Lindegren var, vid den tända lampan. Slumpen hade fogat så, att jag ännu icke sett den berömda konstnärinnan, ehuru vi båda ofta besökte vår gemensamma vän. Emellertid afbröts samtalet af en knackning på dörren; den öppnades för en gammal dam, med lätt haltande gång, iklädd en tjock slängkappa och en mörk, bredskyggig hatt, hvars svarta hakband bildade ram kring ett blekt, alldagligt ansikte. Sedan den inträdande med några glädtiga ord och en hjärtlig omfamning hälsat väninnan, hälsade hon mig på ett för den okonstlade människan och framstående porträttmålarinnan Amalia Lindegren karakteristiskt sätt. Hon erfor nämligen knappt mitt namn, — hon hade förut hört min väninna tala om mig —, förrän hon gick rakt fram till mig, drog mig fram i lampskenet och skärskådade ett ögonblick med ett godhjärtadt leende mitt ansikte, hvarefter hon med en bekräftande nick klappade mig på axeln, som om hon velat säga: »nu känna vi hvarann!».

Jag bekänner dock, att jag i början af vår bekantskap var en smula förundrad. Denna gamla dam med sitt så obetydliga utseende, hos hvilken flärdfriheten och frånvaron af hvarje skymt till »artisteri» nästan stötte på det prosaiska, och hvilkens hela företeelse var så öfvervägande jovialisk, var alltså den populära konstnärinnan och banbryterskan för de kvinliga artisterna till konstens tempel? Men ju mer jag lärde känna henne, desto fullare motsvarade hon mitt förutfattade begrepp om de tilltalande genrebildernas skaparinna. Vi kommo nu ofta tillsammans. Än visade hon sig som en trött gammal dam, hvilken lämnat ungdomligheten långt bakom sig, än bröt ett

skälmaktigt leende öfver hennes drag, åtföljdt af ett putslustigt infall, hvarmed hon drog vår väninna ned till hvardagslifvets små förhållanden, som denna gärna lämnade utom samtalet, än talade hon på ett allvarligt, distingeradt sätt, än lät hon höra en låg, munter hvissling, än gled ett ömt medlidsamt uttryck öfver hennes drag, då den lidande väninnan lät undslippa sig en suck eller lätt jämmer.

Det var dock först under det sista årtiondet af hennes lif jag lärde känna Amalia Lindegren; då hon, undangömd i en tyst tillbakadragenhet, som hennes blygsamhet gjorde ännu mer exklusiv, lämnat ungdomsmodets, det forcerade arbetets, triumfernas och den kraftfulla medelålderns skede långt bakom sig. Jag har dock af vänner från denna period (själf talade hon ogärna om sig och sina arbeten) samlat några drag ur hennes lif, för att därmed komplettera mina intryck.

* * *

Amalia Lindegren föddes den 22 maj 1814 i Stockholm, där hon tillbragte sin mesta tid. Modern var dalkulla och fadern en hög ämbetsman. Hon bar ej sin faders namn, men uppfostrades i skötet af hans aristokratiska, fint bildade familj. »Amélie (så kallades Amalia Lindegren af sina vänner) var mycket händig», berättar en konstnärinna, barndomsbekant till henne. »Då jag var fyra år, afundades jag henne hennes talang att göra små dragkort, som bakom en rörlig ridå dolde en nätt målning». En annan väninna berättar, att Amélie gärna äfven vid mognare år lekte med saxen och klippte hvarjehanda figurer i papper. Den förstnämnda och flera andra intyga, att hon var skicklig i att spela flöjt (»spotta på flöjt», som hon skämtsamt kallade det). Hon hvisslade äfven utmärkt, än långa operaarier, än härmande olika fåglars sång. Hon hade en stare, Petter, som i sin tur förträffligt efterhärmade sin matmors drillar. Jag minns t. ex. en gång, då hon hvisslade den lilla arian ur Trollflöjten, »Jag heter Papageno jag». Som bekant slutar den med några låga toner, hvilka Amalia Lindegren, trots sina ansträngningar, icke gick ut med. Staren följde ordentligt med hela tiden och efterhärmade slutligen äfven med de lustigaste vridningar på hufvudet och en del hväsande strupljud sin matmors försök att komma ut med melodien. Hon

sjöng äfven en smula i yngre dar och spelade »litet klinkelink på piano», som hon sade. Under sina gladare, yngre år var hon i synnerhet road af att anordna utklädningar, tablåer och sällskapsspektakel. Själf spelade hon vid sådana tillfällen sin roll utmärkt och roade alla med sina upptåg och sitt oförargliga skämt. En väninna och elev till Amalia Lindegren berättar, att det var ett stort nöje att resa med henne. Hon drog en med sig öfverallt, från museet till den tyska »kneipen», där hon på ett lustigt, underhållande sätt fick en att smaka på äkta ölbrygd. Hon var icke hvad man kallar blixtrande kvick, men naivt glädtig och verkligt rolig. Det var dock endast inom det förtroliga kotteriets gränser hennes skämtlynne musserade. I stora sällskap var hon tyst och tillbakadragen.

Genom Amalia Lindegrens biografer veta vi, att hon tidigt började förtjäna sitt bröd genom att utföra porträtt i blyerts och svartkrita, hvilkas pris steg från en till tio riksdaler. Dessa porträtt, som utmärkte sig för en träffande likhet med originalen, hvilkas mest karakteristiska uttryck hon snabbt uppfattade och omsorgsfullt återgaf, voro nästan alla profiler. Som ett exempel på hennes säkra blick och stora makt öfver formgifningen berättar en väninna, att Amalia Lindegren en dag var hennes gäst tillika med ett annat fruntimmer, som konstnärinnan förut ej sett. Då detta fruntimmer efter ett par timmars samvaro aflägsnat sig, beklagade sig värdinnan öfver sin försummelse att ej ha bedt Amalia Lindegren om hennes profil. »Det kan du väl få», svarade Amalia lugnt och satte sig ned att i minnet göra ett förträffligt porträtt af den frånvarande. En sådan profilteckning gjorde hon en förmiddag i Paris af August Blanche (nu befintlig i redaktör F. Borgs ägo), säkert det bästa porträtt som återgifvit den berömde författarens drag, tillägger min sagesman. Utan tvifvel torde någon sådan profil af Fredrika Bremer, med hvilken Amalia Lindegren var nära bekant, äfven finnas; och helt visst skulle dessa porträtteckningar, om de en gång kunde samlas, förete ett intressant galleri af ansikten från midten af 1800-talet.

Teckningen var Amalia Lindegrens styrka. Genast vid sin ankomst till Paris tillvann sig denna anspråkslösa kvinna, som kom från ett aflägset hörn af världen och åtnjutit föga undervisning, Ange Tissiers och Cogniets beundran för denna sin förmåga. »Teckna framför allt», hörde jag henne tillråda

en gryende artist, »allt hvad ni ser, människor, djur, växter och andra föremål, och icke minst hvad andra tecknat förut. Sitt inte och kludda oljefärg, innan ni kan teckna. Det hämnar sig. Jag vet bäst», tillade hon blygsamt. »att man får ångra det genom ovanor, som man sedan knappt kan bli fri från».

En variation af det kända mästaruttrycket »Primo teckna, sekundo teckna, tertio teckna».

Naturligtvis vann konstnärinnan sin säkerhet i teckning ej från blotta begåfningen. Hvad som brast i hennes undervisning ersattes af ett ihärdigt, ärligt arbete. »Amélie arbetade icke fort», berättade den ofvannämnda eleven och reskamraten, »tvärtom, långsamt och ytterst själtkritiskt, så att hon aldrig var nöjd med sina egna alster, inte ens de bästa».

På tal om hennes profilbilder och med hågkomsten af hennes lek med saxen påminner jag mig, hur jag en afton, några veckor före hennes död, såg henne med entusiasm fördjupa sig i studiet af Paul Konewkas silhouetter. Hennes lifliga utrop och påpekningar af finesserna i dessa delikata, uttrycksfulla konstverk ingåfvo mig då tanken, att hon var en med Paul Konewka befryndad konstnärsnatur. Däremot kände hon sig föga dragen till impressionisternas nya klatschmanér.

År 1839 vistades hon en tid i Upsala och låg där under homöopaten Liedbecks behandling för de »mouches volantes», som redan då besvärade hennes ögon, men under den senare delen af hennes lif gingo bort, då däremot, under den allra sista tiden däraf, hennes ögonsjukdom kom henne att se hvita ringar kring föremålen. Nämnda år målade hon fru Liedbecks (född Ling) porträtt, ett af hennes första oljefärgsporträtt. Sedan följde flera. Homöopaten Liedbecks porträtt, måladt först på 1870-talet, var det första hvari hon tillämpade metoden att måla efter fotografi. Man hade förgäfves förut bedt henne att på detta sätt föreviga drag af aflidna personer, men nu ledde henne vänskapen att frångå sin grundsats, då den gamle vännen plötsligt rycktes bort. Och försöket lyckades förträffligt. Hon gjorde sedermera flera sådana porträtt under sin sena ålder, då hon fann det bekvämast, men dock ej af andra personer än sådana, med hvilkas utseende hon var förtrogen, då hennes säkra blick och goda minne voro en borgen för ett naturtroget återgifvande. Det dröjde emellertid omkring 7 à 8 år efter

Amalia Lindegrens första oljeporträtt, innan Qvarnström upptäckte henne och för några månader lät öppna Fria Konsternas Akademi för henne och några andra konstnärinnor, ehuru förnämligast på grund af sin bekantskap med Amalia Lindegren. Därefter fästes drottning Josefinas uppmärksamhet på henne, och hon fick resestipendium och kom utomlands. Det var dock ej genom något energiskt personligt uppträdande hon kom att gå i spetsen för andra. Det låg ej i hennes natur. Hennes blygsamhet stod allt för mycket i vägen därför. Hon snarare förvånades öfver, att man gjorde någon affär af henne. Detta bör dock ej anses förringa värdet af hennes lifsgärning, då det var hennes flitiga, ihärdiga, segrande penna och pensel, som banade stigen.

Med ett flera gånger förnyadt resestipendium uppehöll hon sig i en följd af 6 à 7 år utrikes, studerade i Paris, Düsseldorf och Rom samt var några gånger öfver till England. I sin första genretafla, »Dryckesscen», skattar hon åt sin för lifvets lustiga sidor intresserade blick, i sina genrebilder »Evangelisten Mattheus», »Pilgrimen» m. fl. åt sin under årens lopp allt starkare utvecklade religiösa känsla. I sina bilder från Rom, »Italiensk bondkvinna», »Pifferari», »De fader- och moderlösa», »Blind gubbe med sina barnbarn», »Frieriet», gaf hon luft åt sin känsla för det formvackra, och kanske skulle några af dessa intagande bilder ha kommit att inregistrerats bland idealismens sötsaker, om icke hos hvarje tafla af Amalia Lindegren det omedelbara, liffulla uttrycket gjorde sig gällande. Den i Rom utförda, i flykten gripna, verkningsfulla lilla bilden »Flickan med apelsinen» bildar likasom en öfvergång till hennes efter hemkomsten, vid en studieresa i Dalarne, funna, mest karakteristiska genre, där barnet med sitt ljusa löje spelar en så öfvervägande roll. Dessa bilder, hvilkas namn man ej behöfver upprepa, ehuru man gör det ändå, liksom man ofrivilligt gnolar en väcker känd melodi, som faller en i tankarna: »Söndagsafton i en dalstuga», »Mormors öga», »Mors lilla hjälpreda», »Lillans sista bädd», »Frukosten» m. fl., gjorde genom sina okonstladt gripna motiv, sin naturfriskhet, sitt liffulla, varmt kända utförande Amalia Lindegren till en af sin tids bästa realister.

Hvad hennes omfångsrika verksamhet som själfull porträttmålarinna angår, är det bekant, att kännare sätta densamma

som ett af de vackraste bladen i det svenska porträttmåleriets utveckling under vårt århundrade, i trots af hennes föga högt uppdrifna teknik.

Med de efter fotografi förträffligt utförda porträtten af gymnastikern Ling (som hon varit personligt bekant med) och presidenten grefve Arvid Posse (hvars porträtt hon förut målat efter originalet) tog hon förra våren afsked af sin porträttmålningskonst.

Med en ganska stor tafla, »Aftonbönen», framställande ett förtjusande vackert barn, som gör sin aftonbön på sin mormors knä, hvilken målning dock förblef ofullbordad af brist på lämplig modell till en mormor, samt med en mindre reproduktion af hennes »Pilgrim», fullbordad just innan hon lades på sjuksängen, tog hon afsked af sin genre.

I hennes hem fann man blott några få porträtt af hennes hand, de utmärkta porträtten af målaren Lindholm och professor Qvarnström, det senare bestämdt som ledamotstribut till Akademien, ett af Fogelberg (dock blott en kopia) samt ett förtjusande litet porträtt af presidentskan Sandels.

Det är att hoppas, att man försöker åstadkomma en exposition af denna konstnärinnas talrika arbeten, från hennes ritningar i blyerts och svartkrita till oljeporträtten och genretaflorna — ett företag, som icke bör möta för stora svårigheter, då de flesta af dessa arbeten stannat inom landet och de familjer, som äga af henne utförda porträtt, säkert icke skola hafva något emot att på detta sätt hylla den sympatiska artistens minne.

* * *

Då man kom på besök till Amalia Lindegren, lade hon helst undan penseln och läste atelierdörren för att slå sig ned och tala om, hvad som rörde sig i lifvet därutanför. Hennes försvagade syn hindrade henne icke att måla, men väl att läsa, en hård pröfning, då hon var intresserad af allt. Hon gaf sig gärna in i en debatt om dagens frågor, då hon mera eldigt och envist än logiskt försvarade sina konservativa åsikter i politik och religion. Hon kunde bli helt stel och högtidlig samt till och med för en stund få en min af ofördragsamhet, då man försvarade de nya idéerna och deras ledande män. Men plötsligt kunde det spelande, vänliga leendet bryta sig fram öfver

hennes drag, under något sådant utrop som: »Ja, så där måste ju de unga tänka. Det är friskt ändå.» Hon hade för öfrigt en klar blick för ärligheten i en uttalad mening och såg till personen, ej till åsikterna. Och i hennes samtal uppenbarade sig alltid en underström af friskhet och liberalt hjärtelag.

Hennes konst hade förskaffat henne en god ekonomisk ställning, men hon lefde under årens lopp allt mera indraget, för att kunna dela med sig åt de behöfvande. »Amélie hade alltid handen öppen», sade en af hennes väninnor, »och nöden var i sådana fall den förnämsta rekommendationen. Hon höll aldrig några resonnemang om, huruvida den hjälpbehöfvande var värdig eller ej, och hon gaf i största tysthet, utan att låta högra handen veta, hvad den venstra gjorde».

Liflig och kraftfull, satt hon uppe klädd ända till sista dagen af sitt lif, ehuru en dödshinna skymde hennes blick, resonnerade öfver sina intryck och försökte följa den besökande till dörren. Till och med då dödsrosslingarna börjat, hälsade hon med ett soligt leende vännen, som kom och gick, hvarefter hon inslumrade lugnt ett par timmar före sin död, hvilken inträffade natten mellan den 26 och 27 sistlidne december Hennes begrafning försiggick så, som om hon själf skulle ha ordnat den, i kretsen af några få vänner, utan ovationer från världen.

Hvart jag sedan kom för att hämta drag till en minnesruna öfver henne, påpekade man för mig något eller några af de ägenskaper, som jag förut funnit utgöra grundelementen till hennes karakter, den femväppling, som tillförde henne lyckan: den kärnfulla hängifvenheten åt konsten, blygsamheten, flärdfriheten, barnasinnet och det varma hjärtelaget.

Amalia Fahlstedt.

En blick inom våra hem för sjuksköterskor.

År 1892 har gjort sitt inträde under allt annat än glada auspicier. Dödens ängel har sväfvat öfver vår hufvudstad, skördande med sin lie offer efter offer. Knappt ett hus, som undgått att drabbas, knappt en familj, som ej blifvit hemsökt af sjukdom eller död. Det är under sådana tider nästan öfvermänskliga fordringar ställas på läkarne och som därför behofvet af en under deras kommando stående hjälptrupp af kvinnor, med lifsuppgift att bistå den lidande mänskligheten, mer än någonsin gör sig gällande. Det har varit riktiga verop om hjälp, som höjts från de af sjukdom drabbade hemmen, där ofta alla familjemedlemmarna legat sjuka, herrskap så väl som tjänare, oförmögna att bistå hvarandra. Nödvändigheten af en ordnad sjuksköterskekår har aldrig varit mera kännbar, och aldrig har den lilla stamtrupp af utbildade sjuksköterskor, som redan finnes, blifvit mer anlitad. Då den rådande svåra sjukligheten således gjort allt som till sjukvård hörer till en verklig fråga för dagen, borde det ej sakna sitt intresse att få kasta en blick, om än en helt flyktig sådan, inom de hem i hufvudstaden, från hvilka utsändes den lilla skara »barmhärtighetssystrar», hvilkas verksamhet går ut på att vid sjukbädden lämna hjälp och tröst. Den vandring vi ämna företaga kommer ej att blifva lång, ty ack! dessa hem äro lätt räknade, och den skall ej blifva sorglig. De hem, där man fostras att bistå de lidande och sörjande bära framför andra prägeln af stilla glädje och frid.

* *
*

Det var en strålande vacker vinterdag jag valde till min lilla rond. En hög luft, klar himmel, hvart man såg nyfallen snö, gnistrande rimfrost, hela vår stad stod iklädd denna vinterns bländande högtidsdräkt, som ännu mer än sommarens besitter ägenskapen att täcka öfver allt fult, att skyla alla skröpligheter. Det låg någonting förhoppningsfullt och lifgifvande i själfva den friska, kalla vinterluften, liksom ett löfte om att hemsökelsens svåraste tid var förbi.

Hvem känner ej Sophiahemmet, denna mönstergilla sjukvårdsanstalt, en af de yppersta i sitt slag någon stad har att uppvisa, med allt fog det nya Stockholms stolthet och prydnad? Ett grundligare genomgående af denna vårt lands främsta utbildningsanstalt för sjuksköterskor, i akt och mening att därom afge en sakkunnig berättelse, kunde naturligen ej ifrågakomma, äfven om jag erhållit tillstånd att bese hela etablissemanget; därtill var min insikt i självfa ämnet alltför ringa och Sophiahemmets ändamål och verksamhet dessutom tillräckligt kända. Mitt besök hade således endast till ändamål att taga reda på ett och annat rörande sjuksköterskeförhållandena, som särskildt under denna epidemiperiod kunde vara af intresse.

Besöker man Sophiahemmet vare sig om sommaren eller om vintern frapperas man alltid af den förtjusande belägenheten. Inbäddadt bland träd, nu höljda i vinterns efemera, men präktiga skrud, ligger det fridfullt och inbjudande invid den ståtliga avenyn, Valhallavägen. Ja, så inbjudande ter det sig utifrån, att om ej de sorgliga idéassociationer vore, som oundvikligen äro förknippade med ett sjukhus, skulle man nästan vara frestad att önska, det man där för en tid finge slå ned sina bopålar. Enkelt men på samma gång imponerande aftecknar sig mot den om sommaren gröna nu bländande hvita bakgrunden af björkskog den präktiga byggnadskomplex, hvilken för alla tider skall kvarstå som den vackraste skapelse någonsin en svensk drottning skänkt sitt land.

Gedigenhet och allvar stämplar allt inom Sophiahemmets murar. Hvad jag däraf denna gång såg var emellertid blott den vackra, luftiga vestibulen och det till densamma stötande mottagningsrummet. Föreståndarinnans mottagningstid var lyckligtvis ej tilländalupen, hvarför jag genast fick företäde. Det var ett vackert rum, i hvilket jag inträdde, och dess skrifbord, räkenskapsböcker, papper och bokskåp vitnade om, att det var ett ansenligt arbetsmaskineri, som härifrån leddes. Föreståndarinnan, iklädd sjuksköterskans lilla musslinsmössa, tog emot mig på det förbindligaste och lämnade på det mest tillmötesgående sätt de upplysningar jag begärde.

För närvarande finnas inom Sophiahemmet 64 sjuksköterskor. I medeltal användas 25 af dessa inom sjukhemmet, 20 i den privata sjukvården, de öfriga vid lasarett och sjukhus i så väl hufvudstaden som landsorten. 20 elever intagas årligen. Dessa måste dock först genomgå en profmånad innan de antagas. Elever utskickas dock aldrig i privat sjukvård.

»Och alla edra sköterskor ha väl varit upptagna under denna tid?» frågade jag.

»Ja, vi ha naturligtvis ej kunnat lämna all den hjälp man begärt af oss. Så räknade vi på en dag 20 sjukbud, som ej kunde tillgodoses. Olyckan har också velat, att vi just under denna svåra tid haft färre af våra sjuksköterskor att tillgå än vanligt, emedan de varit så svårt angripna af influensa. 9 à 10 af dem ha legat sjuka samtidigt. Hemmet har dock snarare haft färre patienter än annars, emedan vi ej tagit emot några influensasjuka.»

Från den rent praktiska sidan af frågan öfvergingo vi under samtalets gång till den mer ideella. Sophiahemmets föreståndarinna hyser höga tankar om sjuksköterskans allvarliga bestämmelse. Då jag framkastade den frågan, om ej otillräckligheten af den sjuksköterskekår som finnes, gjorde det önskvärdt att nya krafter tillstötte, svarade hon lifligt:

»Visserligen. Men ett allmänt upprop om att sluta sig till sjuksköterskekåren anser jag för saken i hög grad skadligt. De som uppmuntra kvinnan till att ägna sig åt sjuksköterskekallet, blott och bart emedan det öppnar en ny verkningskrets för henne, uppmuntra visserligen ej till något godt.»

»Ni menar att yrket därigenom lätt råkar in på afvägar?»

»Just så. Icke för att vi på långt när skulle äga en tillräckligt stark sjuksköterskekår. Tvärtom. Antalet utbildade sjuksköterskor i vårt land är i vanliga fall alltför ringa för att fylla behofvet, mycket mer då under epidemitider som den närvarande. Men faran ligger däri, att yrket drages ned till en modesak, att unga kvinnor ägna sig däråt endast för att få ett lefvebröd, ej af uppriktig kallelse, ej af kärlek till den uppgift, de åtagit sig. Sådana exempel hafva vi flera, och det är detta, som hotar att bringa yrket i misskredit. Ty här om någonsin fordras det att äga den inre, allvarliga kallelsen, ja medfödda anlag; finnas ej dessa blir sjuksköterskan aldrig hvad hon bör vara. Ja, jag går så långt, att det hos en verklig sjuksköterska bör finnas något genomkämpadt; att hon, så att säga, bör ha gjort upp sin räkning med världen. Att alla kvinnor, som ägna sig åt sjukvård, skola vara besjälade af Kristi anda kan man kanske ej begära, men det vissa är, att den religiösa sjukvårdssystern vid alla tillfällen visat sig som den bästa.»

»Men det är ju helt unga flickor ni taga emot som elever?»

»De få ej vara yngre än 21 år. Dessutom genomgå de, som ni vet, först en profmånad, för att deras lämplighet skall kunna bedömas.

Vidare ett oundgångligt villkor för att sjuksköterskan skall kunna motsvara de fordringar, man ställer på henne: hela hennes intresse bör vara koncentreradt kring sjukvården. Den privata sjuksköterskan kan nog vara skicklig i sitt fack, men det ligger i sakens natur att utkomsten hos henne måste spela en hufvudroll och att intresset för självfva uppgiften kommer i andra rummet. Och hvilken framtid väntar oftast den privata sköterskan? Den ringa ersättning hon erhåller för sitt mödosamma arbete (en sjuksköterskas dagspenning är gemenligen 2 kr.) är ej tillräcklig att tillförsäkra henne en sorgfri ålderdom. De obetydliga besparingar, hon möjligen kunnat göra under sin tjänstgöring, åtgå till hennes nödtorftiga uppehälle under de tider hon saknar arbete. När hon sedan af ålderdom eller ohälsa tvingas att sluta med sin verksamhet, återstår för henne i de flesta fall intet annat än att falla anhöriga eller kommunen till last.»

»En i ett hem som vårt utbildad sjuksköterska däremot», fortfor föreståndarinnan, »har visserligen en lika sträng tjänstgöring, ett lika tungt arbete, men hon äger den trygga känslan att hafva bakom sig en makt, till hvilken hon kan vädja i händelse af svårigheter och betryck, hon känner att hon är ett kugghjul, om än ett ringa sådant, i ett stort maskineri, som drifves efter väl uppgjorda beräkningar och ledes af skickliga händer. Och hvilken tröstande tanke att veta sig äga en betryggad ålderdom, att veta det någon tager vård om mig, då jag af sjukdom eller tilltagande kraftlöshet är hindrad att taga vård om mig själf!»

»För öfrigt är, enligt min åsikt, den strängt tuktande uppfostran, som endast den under en kontrollerande myndighet stående sjukvårdsanstalten kan skänka, för en sjuksköterska oundgänglig. Hvad är det, som gör Elisabethsystrarna till så utmärkta sjuksköterskor? Utan tvifvel den på en sträng disciplin baserade utbildning, de erhållit. Deras »profmånad» räcker i 3 år, betänk det! När de sedan efter en långvarig kurs utsändas som utbildade sjuksköterskor hafva de genomgått en skola, som i sanning mognat och fostrat dem för deras kall. Den för hvilken all disciplin förefaller som ett odrägligt band, passar ej för yrket. Hos oss har man ännu ej till fullo kommit till insikt af denna sanning, hvarföre ock många sköterskor skilja sig från hemmet för att arbeta på egen hand. Och hvilka svårigheter som vänta den »oberoende» skjuksköterskan ha vi nyss talat om.»

»Men ack!» tillade Sophiahemmets föreståndarinna, då jag reste mig för att taga farväl, »vi stå ju ännu blott i början af vårt verk, utsatta för alla de stötestenar och svårigheter som alltid vänta pioniererna.

Att en så nybildad kår som de svenska sjuksköterskornas ännu ej hunnit erhålla den disciplinära stadga och betydelse som t. ex. Englands och Frankrikes, faller af sig själf. Där finnas redan hela arméer af utbildade, under utmärkt befäl lydande sjuksköterskor, vi ha endast en helt liten trupp. Men denna trupp bildar en god kärna, kring hvilken, som jag hoppas, allt framgent nya friska, af den rätta andan besjälade krafter skola sluta sig.»

Sådant var ungefär mitt samtal med Sophiahemmets föreståndarinna. Jag har försökt återgifva det här så ordagrannt som möjligt. De däri uttalade tankarna ha nämligen synts mig betydelsefulla, emedan de uttalats af en person, hvars ord, i kraft af den ställning hon innehar och den lifserfarenhet hon vunnit, väl kunna betraktas som ett viktigt inlägg i frågan.

* * *

Sedan jag lämnat Sophiahemmet bakom mig, styrde jag mina steg till ett annat, långt anspråkslösare hem för sjuksköterskor: »Elisabethsystrarnas» hem N:o 21 Norra Smedjegatan. Elisabethsystrarna tillhöra, som bekant, en utländsk katolsk orden, hvilken utskickar sina medlemmar till främmande länder för att där verka inom den privata sjukvården. Mycket har blifvit sagdt emot den katolska inblandningen och den fara, som densamma skulle innebära för vårt samhälle. Det vissa är, att mot Elisabethsystrarnas lämplighet för sitt kall och det sätt hvarpå de sköta sin uppgift ha i allmänhet ej några klagomål försports. Vi vilja därföre här betrakta dem och deras verksamhet uteslutande ur den synpunkten och lämna alla andra, både de religiösa och politiska, å sido. En sanning är, att Elisabethsystrarna hittills fyllt en brist inom vårt sjukvårdsväsen. I samma mån vi erhålla ett tillräckligt antal inhemska, fullt utbildade, skickliga sjuksköterskor, kommer den utländska kontingenten att blifva obehöflig. Och ännu en ej oviktig sak. Dessa utländska sjukvårderskor äro de enda som lämna hjälp utan ersättning, en omständighet som fattigläkaren vet att uppskatta.

Föreståndarinnan, syster Angelica, kunde jag tyvärr ej träffa. Hon låg sjuk, ganska illa sjuk i influensa, sade mig den vänliga syster, som öppnade vid min ringning. »Men kan jag ej stå till tjänst i stället?» tillade hon på god ehuru något bruten svenska, i det hon förde mig in i ett mottagningsrum bredvid tamburen och bad mig sitta ned. Det var ett enkelt, mycket vanligt möbleradt litet rum, men det hvilade ändock öfver det hela ett visst något af frid och trefnad, som ej så

lätt kan beskrifvas. Ett vackert krucifix af elfenben och ebenholts mellan fönstren var det enda som tydde på något klosterlikt. Ett blombord med några gröna växter, förunderligt friska och frodiga i betraktande af de vidriga ljus- och luftförhållanden, under hvilka de voro dömda att lefva vid denna den trängsta, solfattigaste bland Stockholms gator, utgjorde rummets enda lyx.

Jag inledde samtalet med att begära några tryckta redogörelser eller prospekt öfver Elisabethsystrarnas verksamhet.

»Vi ha inga sådana, inga alls...» svarade den lilla systern, och skakade på sitt hufvud med den hvita mössan, hvars yfviga rysch slöt sig så behagligt kring det vänliga ansiktet.

»Jag skulle likväl gärna vilja ha några upplysningar om er. Huru många systrar äro ni till exempel?»

»Nu äro vi 12. Till att börja med voro vi endast 3 eller 4. Så småningom har vårt antal ökats. Men Elisabethsystrarna, som utskickas från seminariet i Breslau, äro åtminstone 100, ja flera.»

»Och ha ni här mycket att göra?»

»O, ja, mycket. Vi äro allesamman upptagna.»

»Har det särskildt under denna tid varit många sjukbud?»

Vi denna fråga höjde sig systerns bruna ögon mot taket. »Om det varit många sjukbud! Det har ringt och ringt på tamburklockan dagen i ända. Vi ha omöjligt kunnat tillfredsställa alla. Lyckligtvis ha vi nästan allesamman fått vara friska, så att vi ha kunnat vara i tjänstgöring så många vi äro.»

»Och är det ej ett tungt arbete ni ha?»

»Nej, vi älska vårt kall. Och det måste man göra, annars vore man ej en verklig sjuksköterska. Dessutom äro alla här för det mesta mycket vänliga mot oss.»

»Hvad få ni för ersättning för er myckna möda?»

»Vi ha ingen bestämd taxa. De rika ge mer, de fattiga mindre. Vi blifva alltid rikligt betalta.»

»Ni bo i hemmet?»

»Ja, vi bo här alla, d. v. s. då vi ej äro borta hos våra sjuka.»

»Och språket, har ni ej svårt att reda er med det?»

»Nej, innan vi här träda i tjänstgöring som sjuksköterskor, ha vi genomgått en kurs i svenska. Vi måste ju kunna språket riktigt för att inga misstag skola begås. Det är ju så grufligt viktigt vid vårt kall. Vi måste förstå hvad läkarne säga oss, annars kunde oberäkneliga olyckor ske.»

Det var ännu mycket jag skulle önska veta om Elisabethsystrarna,

icke så mycket om deras verksamhet här i landet, den talar för sig själf, men om de erfarenheter de samlat under sitt åt människokärlekens tjänst ägnade lif, hvilket mål de satt sig före och hvad de väntade af framtiden. Men det bjöd emot att uppträda som en inkvisitor inför denna vänliga själ, som så välvilligt och förtroendefullt kommit mig till mötes, jag reste mig därför för att gå.

»Och fröken har själf varit frisk?» frågade systern i sin ordning. Ett alldagligt och innehållslöst spörsmål, om man så vill. Men det gjorde ändock, jag vet ej hvarföre, större intryck på mig än en banal efterfrågan af ens befinnande vanligen brukar åstadkomma. Det låg kanske i tonen, i den vänliga blicken. Det intresserade verkligen denna hjärtegoda varelse om en hennes medmänniska var frisk eller ej, det varma hjärtelaget, som framför allt annat bör vara kännetecknet på en sann sjuksköterska, uttalade sig, tycktes det mig, i den vänliga frågan. Jag kunde Gud vare lof besvara densamma med ett hjärtligt »ja.» Och därmed skildes vi åt.

* * *

Det nybildade »Röda Korsets sjuksköterskehem», N:o 60 Mäster-samuelsgatan, gällde mitt nästa besök. Där hade jag äfven oturen att ej träffa föreståndarinnan, som af illamående var hindrad att se mig. Men en liten skara helt unga flickor, 4 eller 5 stycken, med den hvita mössan på hufvudet, till tecken af deras värdighet, kommo emot mig i tamburen, och en af dem visade mig med stor vänlighet omkring i den lilla våningen, där sedan november förlidet år 6 af Röda Korsets sjuksköterskor, jämte 5 elever hafva ett hem. Ett trefligt samlingsrum med böcker och hvilstolar, en rymlig matsal, där nu middagsbordet, ett riktigt inbjudande och vänligt familjebord, stod dukadt, sofrum för elever och sköterskor, beräknade för två i hvarje, utgör, jämte föreståndarinnans rum och köksdepartementet, bostaden.

Äfven i det nybildade hemmet, hvars verksamhet ännu varit allt för kort för att därom mycket kunde vara att inhämta, hade de få sköterskor man haft att tillgå varit upptagna, och oupphörligt hade man måst med nej besvara de många ansökningar om sjukhjälp, som dagligen ingått.

Röda Korsets sjuksköterskor, hvilkas bestämmelse egentligen är att tjänstgöra i fält, ehuru de under fredstid genom privat sjukvård eller lasarett-tjänst liksom förberedas till sitt kall, genomgå, som bekant, sin sjukvårdskurs på Sabbatsbergs sjukhus. Någon samlingsplats eller

hem, som på lediga stunder kunde skänka den vederkvickelse och hvila, som sjuksköterskan framför alla andra »arbeterskor» så väl behöfver, hade emellertid saknats, ända tills förliden höst ofvannämnda »hem» öppnades. Ekonomiska förhållanden gjorde det nödvändigt att till en början anlägga hemmet i liten skala. Det är dock att hoppas, att det varma intresse för kvinnans användande inom sjukvårdens alla grenar, som på senare åren väckts till lif i vårt samhälle, med tiden skall sätta Röda Korset i tillfälle att utsträcka sin verksamhet i en efter behofvet af sjuksköterskor lämpad måttstock.

* * *

Gärna skulle jag nu, innan jag afslutade min rond, önskat aflägga ännu ett besök. Detta besök skulle ha gällt Diakonissanstalten vid Ersta, den första anstalt i Sverige, där sjuksköterskor utbildats, en anstalt, som sedan år tillbaka är känd öfver hela vårt land för sin vidtomfattande, välsignelsebringande verksamhet. Men hur frestande det än skulle ha varit att utsträcka min vandring till diakonisshemmet, hvars härliga läge på en af Stockholms skönaste punkter i och för sig utgör en dragningskraft, måste jag dock afstå därifrån, ty dagen var långt framskriden. Egentligen tillhöra ej heller diakonissorna den klass sjuksköterskor, som jag velat göra till föremål för min lilla studie, det vill säga den, som tjänstgör inom den privata sjukvården, se där äfven en orsak, hvarför jag denna gång lämnade deras hem obesökt.

Diakonissorna utgå visserligen äfven som sköterskor i privata hem, men detta sker mer undantagsvis. De tagas nämligen alltför mycket i anspråk af sin tjänstgöring, dels inom anstaltens sjukhus och andra afdelningar, dels inom fattigvården och mångehanda till välgörenheten hörande områden för att de skulle kunna ägna sig i någon större utsträckning åt den privata sjukvården. Om diakoniss-systern kan med sanning sägas: »Man finner henne, där hon bäst behöfs». Och det är därföre hon företrädesvis i de fattigas boningar utöfvar sin ädla verksamhet.

* * *

Denna flyktiga inblick i sjuksköterskornas förhållanden inom vår hufvudstad, hvilken, jag upprepar det, ej på något vis gör anspråk på att vara fullt redogörande, skulle emellertid vara allt för ofullständig om det viktiga inlägg, som af Fredrika-Bremer-Förbundet gjorts i frågan med tystnad förbigicks.

Då Sophiahemmet och Röda Korsets sjuksköterskor hittills till antalet varit alltför fåtaliga för att fylla det befintliga behofvet, och diakonissor blott sällan kunna erhållas, ha luckorna ifyllts af privata sköterskor. Dessa bodde spridda kring hela Stockholm, hvilket gjorde det för allmänheten svårt att veta hvar de stodo att finna och för läkarne om de voro lediga eller upptagna. Dessutom saknades för dem alla nödig kontroll. Hvar och en arbetade för sig, utan att hvars och ens fel eller förtjänster kunde göra sig gällande. Den ena lyckades göra sig känd och använd, under det en annan, med kanske mycket större meriter, ej kunde erhålla arbete.

Då väcktes, genom en liflig påtryckning från så väl läkarnes som allmänhetens sida, inom Fredrika-Bremer-Förbundet förslag att öppna dess byrå till en slags station för de fria sjuksköterskorna. Förslaget stötte ej på oöfverstigliga svårigheter, och år 1889 på hösten lade Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, till sina många andra afdelningar äfven en ny: »platsförmedlingsafdelningen för sjuksköterskor». Genom Förbundets ingripande äfven på detta område af kvinlig verksamhet har den förut lifligt kända saknaden af kontroll öfver dem, som utöfva privat sjukvård blifvit i någon mån häfd, ehuru den naturligtvis ej kan vara lika stark, som då sjuksköterskorna bo inom för dem upprättade hem. Vidare undvikes genom öppnandet af en station, där namnen på sjuksköterskor jämte uppgift på bostad och telefonnummer äro inskrifna, den vid sjukdomsfall mången gång så ödesdigra tidsutdräkten. Hvarje sjuksköterska är nämligen förpliktad att på byrån uppgifva när hon är ledig från en sjuktjänst och kan emottaga en ny.

Att detta Förbundets nya verksamhetsområde fyller ett verkligt behof bevisas bäst af den ifver, hvarmed allmänheten skyndat att begagna sig af byråns förmedling vid anskaffandet af sjukhjälp. Synnerligast under epidemiperioder, som den närvarande, och den som för ett par år sedan hemsökte vårt land, har byrån varit öfverhopad med ansökningar om erhållande af sjuksköterskor, och alla de på byrån inskrifna ha gemenligen varit upptagna.

Antalet i Fredrika-Bremer-Förbundets böcker inskrifna sjuksköterskor uppgår f. n. till 57. Dessa erhålla genom byråns förmedling anställning både inom hufvudstaden och landsorten, dels såsom sjukvårderskor i hemmen, dels såsom sköterskor på lasarett eller sjukstugor. De af Förbundet rekommenderade sjuksköterskorna, hvilka måste förete betyg på att ha genomgått en kurs vid någon af rikets sjukvårdsanstalter, tillhöra en del den s. k. bildade, en del den s. k. obil-

dade klassen. I allmänhet bör man väl ge företrädet åt de förstnämnda, dock har det inom Förbundets erfarenhet förekommit tillfällen, då sjuksköterskor ur folkets led varit att föredraga, t. ex. då det gällt tjänstgöring vid sjukstugor, upprättade för järnvägsarbetare eller vid liknande fall. Äfven se vi ofta exempel på, att kvinnan ur arbetsklassen visar vid utöfvandet af en sjuksköterskas kall en takt och hänsynsfullhet, som väl kan sättas i jämnbredd med den bildade kvinnans.

Men med den glädjande känslan af att se sin verksamhet inom ett nytt arbetsfält krönas med framgång blanda sig, hvad Förbundet beträffar, de sorgliga erfarenhetsrön, som under själfva arbetet förvärfvats. Här gäller det särskildt det ekonomiska betryck, under hvilket de privata sjuksköterskorna oftast arbeta. Hvad vi nyss hört Sophiahemmets varmhjärtade föreståndarinna så kraftigt betona, upprepas med samma eftertryck af dem, som inom Fredrika-Bremer-Förbundet ägnat sin tid och sina krafter åt sjukvårdsfrågan: *behofvet af ordnade hem för sjuksköterskor.* Den privata sköterskan, så utmärkt på sin plats hon än kan vara, och synnerligt förträffliga sådana finnas ju, står gärna mellan två alternativ. Antingen tynges hon ned af den hemlösas hopplösa bekymmer, då för henne sjukvård mången gång innebär bröd för dagen, eller också lockas hon att låta intressena för hemmet och familjen gå före intresset för den sjuke. Att i beggedera fallen det kall, som framför alla andra fordrar en fri offervillighet och glömska af det egna jaget, därpå kommer att förlora, ligger i öppen dag.

Lotten Dahlgren.

När Ella stal en blomma.

Jag var 15 år, min uppfostran var fullbordad, guvernanten hade gjort sitt verk, och jag tackade hemligen vår Herre, att jag slapp det dödande tragget med franska verber och tyska deklinationer. Jag hade lärt mig klinka litet på piano och kunde verkligen rätt kraftigt bidraga till att pina musikaliska människors öron, jag kunde brodera skapligt efter mönster och kunde virka sådana där mångstjärniga lappar, som fastna på ryggen, då man lutar sig tillbaka i en emmastol, och som man ger bort till bröllopspresent, då man vill slippa

undan för godt pris. Och nu kommo mammas lärdomar bakefter. Jag fick kunskap om huru jag skulle klippa till ett linne, stoppa ett par strumpor, laga mina kläder och bädda min säng med flera småsaker, som inte precis höra till den finare bildningen.

Det var dåliga tider, min far hade landtbrukat bort nära på allt hvad han ägde, och skulle det gå ihop med affärerna, fick man hålla tungan rätt i mun, hvilket ju vill säga detsamma som att ej gapa efter något mera än det yttterst nödvändiga. Det var bara att skrapa och skrapa så att pojkarna skulle få riktig uppfostran, med flickorna fick det gå, som det kunde.

När jag därför var på ett längre besök hos tant Beate, sade hon en dag: »Mitt hjärtegryn — jag säger intet ondt om dina föräldrar, visst inte, de äro de bästa människor jag vet — — — men den där guvernanten, som de hade där i 6 år, den hade jag då inte haft i 6 dar, hon kunde sannerligen ingenting, som var värdt att lära bort.»

»Hon var billig, snälla tant,» svarade jag i sakta ton.

»Ja, mitt hjärtegryn, det var hufvudsaken, jag vet det... men hon borde åtminstone kunnat lära dig skrifva ditt modersmål.»

»Herre Gud... kan jag inte svenska en gång!» utbrast jag häpen... Med franskan och tyskan anade jag nog hur det stod till, oaktadt allt traggande med verber och deklinationer.

»Nej, min gullängel, du kan inte skrifva ett ordentligt bref engång. Dumt skrifver du inte, men rätt skrifver du heller inte. Det förra är vår Herres förtjänst, det andra är den där människans fel.»

Och för att ställa saken till rätta gick jag — litet skamflat — in på tants förslag att taga lektioner i modersmålet af en god vän till henne, som umgicks där i huset, en liten filosofie doktor, som hette Kasper Fin.

Kasper Fin var lärare i en flickskola, och jag hade ryktesvis hört att halfva klassen var kär i honom. Han var ovanligt liten och ovanligt storögd och med ett hår så slätt, som hade han varit slickad i hufvudet... jag kunde inte begripa halfva klassen.

Men han var snäll och gjorde sig mycket besvär med mig. Jag fick skrifva krior, något som roade mig obeskrifligt, och som kom honom att skaka på sitt slickade hufvud och säga: »Ella har verkligen fantasi, men hon kan inte begränsa, inte begränsa...»

»Det gör väl också detsamma,» tänkte jag, »när jag inte skall lära mig att skrifva böcker så...»

Ty i de dagarna trodde jag verkligen, att man kunde lära till det med.

Min fantasi fick emellertid riklig näring hos tant. Jag fick fritt vända upp och ner på hennes bokhylla, ty hon ägde, som hon sade, »ingen farlig litteratur», eftersom hon aldrig brukade köpa några nya böcker utan »tog på läsesalongen» hela året om.

Ja, här hade jag fått något att plocka af, hela den fosterländska diktarfloran! Fredrika Bremer, Emelie Carlén, Vilhelmina Stålberg, Onkel Adam m. fl. m. fl. Och därtill alla våra skalder, både de stora och de små. Och midt ibland dem stod Almqvist, Karl Johan Ludvig Almqvist! Och det där farliga elementet, som tant trodde sig undfå endast och allenast från läsesalongen flödade här öfver i tjocka häften, tryckta 1845. Aha! fick jag inte läsa Strindberg, så fick jag läsa en af hans föregångare och därtill en af de finaste, djupaste och snillrikaste, tusen, tusen gånger farligare än han. Han fångade också min själ i de starkaste band, och jag njöt outsägligt af detta glödande rika språk, där till och med prosan stundom är så lyrisk, att frasen smyger sig i minnet som en känslig melodi. Innehållet fattade jag visserligen icke helt, men allt hvad jag fattade (och det var mycket nog) föreföll mig stort och skönt. Jag sökte upp Almqvist i litteraturhistorien och förvånade mig inte ett dugg öfver, att man kallade honom för »vår underbaraste författare...»

Men af instinkt talade jag icke med tant om honom, och när jag satt fördjupad i läsningen af hans arbeten riktigt glödrodnade jag, då tant frågade hvad det var för en bok, såg häpet upp mot alla bokryggarna och drog till med: »Mannen af börd och kvinnan af folket», »Enslingen på Johannesskär» eller hvad jag nu i hastigheten kunde få tag i.

Ty jag anade, att tant skulle säga: »Mamma tycker bestämdt inte om, att du läser det där. Vi taga bort Almqvist!»

Taga bort Almqvist, vår underbaraste författare! Nej tack, hade jag fått läppja på bägaren så måste jag tömma den i botten, dricka ville jag till sista droppen det gnistrande vin, som göt eld i mitt blod och kom tanken att flyga öfver alla gränser.

Och alla hans arbeten funnos där, både de sämsta och de bästa, både de som syftade högt med rengnbågsglans på vingarna, och de som drogo ned, med afgrundsglöd på bojorna, och jag läste och läste och tyckte att alla andra författare bleknade bort bredvid honom, tyckte att alla andra idéer voro trånga och hvardagliga bredvid hans.

Men han var ju en af de gamla och därför trodde jag, att han

var till hälften glömd och därför kom kanske också frestelsen öfver mig, den där fula, skamliga frestelsen att klippa en af de sällsamma rosorna ur hans brokiga diktarmantel och flicka in den i en af mina krior.

Jag gjorde det sannerligen inte i all oskuld. Åh nej, jag stod nog och advocerade såsom mamma Eva gjorde en gång: »skulle det inte kunna vara som ett citat, fast jag inte sätter citationstecken, skulle» — — — — ja, jag minns nu inte allt hvad jag fann på för att ursäkta mig inför mitt ädlare jag, men jag minns, att det slutade på det gamla, vanliga sättet. Jag klippte ut den sällsamma blomman, alldeles såsom jag säkert skulle ryckt till mig den gyllne frukten, och lade krian framför min lärare och sade »ja, nu har jag gjort så godt jag kan.»

Men när jag fick krian tillbaka, häpnade jag; han hade ju rättat Almqvist, rättat vår underbaraste författare! »Det där är oegentligheter, konstigheter... dunkelt, uppstyltadt...» sade han. Jag teg och vågade ej draga på mun, men hela min själ våndades af ett stort löje, ett löje, som tystade ner mitt samvete och piggade upp mitt mod så att jag gjorde om knepet fast på finare sätt. Jag stal tanken men ändrade formen.

Men den gången såg min lärare förundrad på de undersköna dragen, som lyste fram under paltorna. Och så sade han: »Hur har Ella kunnat komma på det där... en egendomlig tanke, en riktigt fin idé!»

Vid detta oförtjänta beröm, denna förundrade blick rörde sig mitt samvete, och jag kände som hade jag haft tjufgods i fickan. Men jag hade hvarken mod eller lust att säga: »jag har ätit förbjuden frukt». Det är inte så lätt att bekänna när man ingen orm har att slingra sig undan med. Dessutom kunde jag omöjligen stå och vända ut och in på själen för denna lilla slickade herre, som halfva klassen var kär i. Nej då!

Tre dagar gick jag och vred mig i andanom, men på fjerde dagen beslöt jag mig för att öppna mitt hjärta för tant Beate. Det var minsann inte så lätt det heller. Hade jag bara kunnat säga: Sigrid Petterson stod bredvid och sade: »inte gör det någonting om du lånar litet af den gamla Almqvist, som ingen människa läser», eller ännu bättre, om jag kunnat säga: »Alma Pansarhjärta har lånat af Edvard Bäckström och ingen vet det, alla tycka att hon skrifver så förfärligt sött...», eller aldra bäst om jag kunnat säga: »mamma har gjort precis detsamma i sin ungdom». Ja, hade så rasande varit, hade jag nog

aldrig bekännt, Gud vet om jag inte sagt till mig själf: »det ligger i blodet, min stackare, det måste väl gå så». Ja, Gud vet... Men nu hade jag inte så mycket som en katt att skylla på en gång, och därför fick jag stå där med skammen och bekänna allt både om Almqvist och krian.

Och tant läxade opp mig med både mildhet och förstånd, hon hade ju varit oerhördt tanklös, som glömt att Almqvist funnes i bokskåpet, Törnrosens eldiga skald, som var så farligt ansedd i hennes ungdom.

Hvad krian beträffade, tyckte hon nog det varit rättast om jag bekännt för min lärare, men eftersom det nu bjöd så hårdt emot, slapp jag undan med moralkakan.

»Skulle du bli författarinna, min gulländgel,» sade tant Beate, »ginge det minsann inte an att gå så där och plocka rosor i andras hagar!»

»Hvad finge jag då?» frågade jag nyfiket.

»Ovett», svarade tant, »skam till tack, och det vore inte mera än rätt.»

»Aldrig, aldrig i lifvet skulle jag våga bli författarinna», sade jag, ängsligt tänkande på det kaos af idéer, jag raffsat ihop i bokskåpet, och som rörde sig i hufvudet på mig likt de brokiga stjärnringarna i ett kaleidoskop, »hvad skulle jag ha att säga? Allt, allt är ju redan sagdt... Men jag vet hvad jag skulle vilja bli...»

»Hvad då, mitt hjärtegryn», sade tant och strök leende bort min lugg.

»Jo, tant, när jag gick förbi Kjellmans i går fick jag en idé. Åh, om jag kunde få plats på ett lånbibliotek, det vore något för mig det!»

»Jo jo men,» sade tant och skrattade, »bara du inte glömde kunderna för hjältarna.»

Anna Knutson.

En kvinlig advokat.

I dessa dagar hade en utaf kantonrådet i Zürich tillsatt kommission till behandling ett ämne, som bör anses som ett nytt blad i kvinnorörelsens historia och därför måste vara af nog allmänt intresse för att äfven förtjäna blifva bekant i Sverige.

Frågan gällde en petition af juris doktor fru Emilie Kempin, infödd schweiziska, om tillstånd att utöfva advokatyrket, hvaröfver kommissionen hade att afgifva utlåtande till kantonalstyrelsen.

Det bör här anmärkas, att fru Kempin studerat juridik vid universitetet i Zürich, där hon äfven med framgång bestått sina examina och promoverats till juris doktor. Efter någon tids lärareverksamhet i NewYork, där hon hållit föreläsningar i romersk rätt, sökte hon anställning som privatdocent vid universitetet i Zürich, hvilket dock blef henne vägradt, ett förfarande, som kastar ett i sanning egendomligt ljus öfver kvinnans verkliga ställning äfven i Schweiz. Det är ju i sanning en förvånande inkonsekvens att gifva kvinnan rätt att aflägga de examina, som skänka henne en skenbar likställighet med mannen, men att icke tillåta henne, liksom mannen, att göra sina studier fruktbärande vid samma fria universitet där dessa examina aflagts, äfven då hon genom förutgången lärareverksamhet såsom kollegiigifvare har visat, att hon besitter de för sitt kall nödiga förutsättningarna.

Författarinnan af dessa rader, som vid den internationella kriminalistkongressen i Bern år 1890, hade tillfälle att göra fru Kempins personliga bekantskap, lärde i henne känna en allvarlig och älskvärd kvinna, som på alla närvarande gjorde ett synnerligen godt intryck genom sitt angenäma och osökta väsen. Egendomligt och intressant var det att iakttaga den sympatiska uppmärksamheten hos statsmän och lärde, då hon vid en af förbundsregeringen för kongressen gifven bankett, reste sig för att besvara en för de närvarande damerna föreslagen skål. I sitt för öfrigt utmärkta och af stormande applåder ledsagade tal, framhöll hon helt frimodigt till sina gamla universitetslärares behjärtande inkonsekvensen att bilda och approbera henne till juris doktor, men sedan vägra henne inträde i sin krets såsom medlärare.

För att nu i sitt schweiziska hemland finna en verkningskrets

för användande af sina juridiska kunskaper, sökte hon i slutet af förra året tillstånd att etablera sig såsom af staten erkänd advokat i kantonen Zürich.

Äfven denna gång är tyvärr att frukta att utgången af försöket blir lika nedslående som vid föregående tillfälle, ty kommissionen har till kantonrådet hemställt om afslag å ansökningen på följande grunder:

1:o Det föreslagna, efter prof vunna intyget om praktisk duglighet till utöfning af advokatkallet, skulle leda till skapandet af ett privilegieradt kvinligt advokatstånd;

2:o skulle bifall till ansökningen nödvändiggöra en omfattande ändring af de bestående lagarna, enär

a) kvinnan enligt gällande bestämmelser om makars äganderätt icke vore sin egen målsman och således icke heller ägde föra annans talan;

b) att det vore svårt att begränsa den kvinliga advokatens yrkesansvarighet;

c) att den äkta mannen när som helst vore befogad att fråntaga hustrun tillåtelsen till yrkets utöfvande.

Som man ser finnes det icke en så obetydlig del af urtysk reaktionsanda kvar i de lagar, som röra den schweiziska kvinnans ställning i förhållande till mannen. En reform däri skulle icke alls vara ur vägen. Den vore i öfrigt värdig ett land, som sätter sin ära uti att hålla frihetens banér högt.

Att denna åskådning ej heller är alldeles främmande i de edsförbundnes bygder, synes äfven af en i tidningen »Züricher Post» för den 8 januari i ämnet förekommande artikel, som innehåller en särdeles omfattande granskning af kommissionsbeslutet och de lagparagrafer, som kommissionen åberopar till stöd för sitt afslag. Med ledning af en i Schweiz begagnad kommentar till den schweiziska obligationsrätten ådagalägger artikelförfattaren, att uti de af kommissionen anförda paragraferna intet stadgande finnes, som lagligen kan hindra kvinnan i utöfvandet af sakförarekallet. Att här återge hela bevisföringen tillåter hvarken utrymmet eller det rent juridiska stoffet. Jag vill här endast i korthet resumera hvad som är anfördt till vederläggning af de särskilda punkterna i kommissionens utlåtande.

I punkt 1 heter det: har kommissionen så tillvida rätt, att för närvarande faktiskt såväl studerade som icke studerade män äro berättigade att utöfva advokatverksamhet, men fru Kempin framställde i sin petition två alternativa förslag, nämligen, att antingen för båda könen såsom villkor för dylik verksamhets utöfvande uppställa fordring

på kompetensbetyg eller ock frihet för båda könen att utan detta villkor utöfva advokatur. Dessa senare förslag har kommissionen emellertid icke alls tagit i betraktande.

I punkt 2 säger kommissionen att kvinnans tillträde till advokatyrket skulle nödvändiggöra en omgestaltning af familjerättslagarna. Häremot erinras att dessa lagar aldrig ställt något hinder i vägen för den gifta kvinnan i sin yrkesverksamhet som handelsidkerska, läkare, barnmorska, handelsexpedit etc. med alla rättigheter och plikter som sådana, och saknas giltig grund för att advokatyrket skulle intaga en undantagsställning.

Den viktigaste grunden för kommissionsbeslutet tyckes ligga uti följande punkt: »den äkta mannen är när som helst befogad att fråntaga sin hustru tillåtelsen att utöfva yrket». Kommissionen vill däri se en fara och olägenhet för den kvinliga advokatens klientel. Uti den ifrågavarande artikeln anföres emellertid häremot, att denna rätt i verkligheten är sålunda inskränkt och begränsad, att den ju icke utgör något hinder för kvinnan i utöfvandet af de förutnämnda yrkena, hvadan samma rätt följdriktigt icke heller här lägger något hinder i vägen för gift kvinnas tillträde till advokatyrket. Lagen förklarar nämligen uttryckligen, att mannens rätt att återkalla sitt samtycke till hustruns yrkesverksamhet förlorar sin verkan ifall han gör detta i otid eller i illvillig afsikt.

Återstår nu att se om kantonrådet i Zürich visar sig tillfredsställdt med kommissionens ståndpunkt, och huru det slutliga afgörandet kommer att utfalla. Därom framdeles.

Willy Uppström.

Litteratur.

Veronica och några andra dikter af *Charlotte Lindholm.* Stockholm 1891.

Med ett enda undantag, sången »John Ericsson», faller hela den samling dikter, Charlotte Lindholm nyss utgifvit, inom ramen af den andliga poesien, och de kännetecknas alla, liksom hennes redan offentliggjorda »Sånger», af en mild, kristlig lifsåskådning. Det är utvecklingen hos de relativt oförderfvade, stilla naturerna, som här belyses, trons väckande och stärkande hos dem, som på jämnade sti-

gar föras till målet. Endast i sången »Saul och David» blifva vi vittnen till en kvalfull själskamp, och denna så mycket dystrare, som den stridande Saul, oaktadt all dragning till det goda, faller för den inneboende syndens lockelser. Kanske hade förf. här behöft litet mera glöd i sina färger, men, synnerligen i fråga om det onda, tyckes hon rygga tillbaka för att gifva sin målning en starkare belysning.

Bland de kortare dikterna är »Stick ditt svärd i skidan» i vårt tycke den mest anslående. Förf. uppdrager här en parallel mellan Petrus, som i ovist nit griper till svärdet i afsikt att försvara sin herre, och vår tids kristne, som, äfven de, ofta vilja med yttre medel strida för Kristi sak. För båda gäller ordet »Stick ditt svärd i skidan», ty den, som de söka på själftaget sätt värna, »han vet sin stund», och när denna är kommen, vinner han själf segern, och hans vapen är kärleken.

Två större dikter rymmas i samma häfte, som de ofvan nämnda. Den ena af dem, »En moders bild», belönades år 1889 med hedersomnämnande af Svenska akademien, och den andra, »Veronica», vann följande år samma akademis andra pris.

I »En moders bild» låter förf. oss se huru den välsignelse en tidigt hädangången troende moder uttalade öfver sin späde son följer denne hela lifvet igenom. Själfva den barnsliga sorgen hos den lille bereder änglarna tillträde till hans hjärta, och det aldrig bleknande minnet af modern skyddar honom i lifvets frestelser och vinkar honom på ålderns dag till hemmet där ofvan, hvarest han hoppas återse henne.

Samma milda stämning råder i »Veronica». Till grund för dikten ligger den kända legenden om den fromma kvinnan, som vid Frälsarens vandring till Golgatha räckte honom sin slöja, för att han därmed skulle torka ångestsvetten ur sin panna. Charlotte Lindholms Veronica är i fullaste mening en religiös karakter. Hon längtar efter ett gudslif, och hon tänker sig detta lif så högt, att hon inser, det »en förvandling» allena kan införa henne däri. Därför vet hon ej heller i sin ödmjukhet, att hon redan tror, fastän hon lefver inför de himmelska tingens verklighet och sträcker sig efter dem med hela den trängtan, hvaraf hennes ande är mäktig. Sakta närmar sig den dag, då hennes aningar och drömmar skola förverkligas. Hon föres i personlig beröring med Israels profet, hans ord bringa henne klarhet om att han är Messias, och så står hon vid målet: hon tror, och hon har visshet om sin tro. Slutligen blir det henne beskärdt, att visa Herren en kärlekstjänst, och minnet från den stunden breder ett skimmer af glädje öfver hennes återstående lefnad.

Denna dikt i sin helhet är skön och erbjuder flera älskliga bilder. Bland dem framhålla vi Veronica med den lille Aron på sina armar, när hon återvänder hem, efter det att Frälsaren tagit den lille i famn och välsignat honom.

A. D.

Min hustrus dagbok, utgifven af *Elis.*

»En bok för hemmet», heter det i förläggarens anmälan. Vi skulle vilja tillägga: »en bok för de stilla, de goda, de allvarliga hemmen». Det ligger verkligen en obeskrifligt lugnande känsla däri, att med full trygghet kunna rekommendera en bok, en familjehistoria, som läsning i hemmet. Och det kan man obetingadt med ifrågavarande arbete. Om än en del läsare ej kommer att anse »Min hustrus dagbok» som en tillräckligt spännande och »rolig» bok, i den bemärkelse man gemenligen fäster vid ordet, så äro vi förvissade om, att det öfvervägande antalet skall finna den både underhållande och intressant och därtill få den så kär, att den blir räknad bland de böcker, som man älskar att *äga*, inte nöjer sig med att blott hafva läst. Att det här är fråga om verkliga dagboksanteckningar, nedskrifna under en längre följd af år af en verklig, ej fingerad maka och moder, ger boken desto större värde. Och denbekantskap man får göra med den djupt religiösa, tänkande och fint bildade kvinnan, är både lärorik och angenäm. Ett särdeles lifligt och behagligt språk låter oss glömma den anstrykning af enformighet. som så lätt följer med denna slags genre inom litteraturen. Den älskvärda anonyma frun, som känner och älskar så varmt, som besjälas af en så uppriktig gudsfruktan, har hufvud lika väl som hjärta, och därtill en betydande talang att kläda sina vackra tankar i en vacker dräkt. Men boken innehåller ej blott reflexioner och allvarsamma utgjutelser, man finner däri många roande episoder och beskrifningar, som med verkligt nöje kunna läsas.

Något återgifvande af bokens innehåll kan ej här ifrågakomma, då där ej finnes någon egentlig intrig eller handling. »Min hustrus dagbok» hör till de böcker, som böra läsas, ej kunna refereras. Den har också, efter hvad vi erfarit, redan vunnit en ovanligt stor läsekrets. Men så är alltid fallet med det verkligt goda. Det vet i alla tider att tränga igenom och göra sig gällande.

L. D—n.

Med sordin. Skisser och novelletter af *Rust Roest.*

Den långa romanen i flera band är en litterär företeelse, som numera kan sägas höra så godt som till en öfvervunnen ståndpunkt. I vår jäktande, oroliga tid ger man sig näppeligen ro med att läsa igenom ett drygt arbete på några och hundra sidor, och en diger roman har esomoftast förmågan att genom sitt blotta yttre verka afskräckande på läsaren. Skissen, novellen, den korta berättelsen kan däremot i sanning sägas vara ett barn af det nittonde århundradet, ja, novellsamlingar formligen öfversvämma bokmarknaden, hvilken hotas med att dränkas i småhistoriernas aldrig utsinande ström.

I betraktande däraf, att i våra dagar så många författare, och i synnerhet författarinnor, både de, som redan fått ett namn, och de alldeles nya, slagit sig på novellskrifveri, skulle det synas som denna slags diktart vore den lättaste bland konster. Ett stort misstag!

Det ligger tvärtom en stor konst däri, att inom novellens trånga ram kunna gifva en klar, lefvande bild af det man vill skildra, att med få ord kunna uttrycka tankar och känslor, framtrolla stämningar och situationer, i korthet sagdt, här gäller det om någonsin, att med ringa medel åstadkomma stora verkningar.

Novellen är en diktart, som vi skulle vilja sammanställa med akvarellmåleriet inom målarkonsten; äfven i det afseendet, att denna konstart kanske lockar de flesta dilettanter. Det är ej stora braskande effekter akvarellisten frambringar med de lätta färger han har på sin palett. Och ändå, finns det väl någon genre, som så tjusar och fängslar, som så tilltalar känslan och smeker ögat — och, vilja vi tillägga, som ställer så stora fordringar på utöfvaren! Akvarelldilettanter finnes det i massa, fulländade konstnärer blott få. Så är det med novellskrifveriet. Författare inom det området förekomma legio, de, som lyckas höja sig öfver medelmåttan, äro lätt räknade.

Med desto större glädje hälsade vi bland den störtsjö litterära alster af alla slag, som vid slutet af förra året strömmade in från alla håll och öfverfyllde bokmarknaden, en liten samling »skisser och novelletter», stående långt öfver hvad man är van att finna inom denna genre. Boken bar titeln »Med sordin», och förf. tecknade sig *Rust Roest*, en pseudonym, bakom hvilken döljer sig en författarinna, redan fördelaktigt känd genom en föregående novellsamling, »Dur och moll», de nyutkomna berättelserna dock betydligt underlägsen.

Ty här finna vi för en gång äkta känsla, parad med en utbildad berättarekonst, och en mer än vanligt skarp iakttagelseförmåga. Det är, hvad också bokens titel innebär, ej med starka färger förf. målar, hon älskar dämpade toner och svaga ljuseffekter, men det går en underström af känsla och allvar genom hvar och en af de små berättelserna, hvilket gör att man, utan att rätt veta hvari det består, känner sig märkvärdigt tilltalad och gripen af de flesta af dem.

Särdeles fin är skissen »Börja på nytt», hvari skildras den skiftande känslostämningen hos en ung kvinna, hvilken slites mellan kärleken till den döde makens minne och den nyväckta kärlek, som den unge lefnadsfriske mannen, hennes trolofvade, med sin entusiasm, sin vakna blick på lifvet, inger henne. — »Mormors kusin» är en så väl till uppränning som innehåll ytterst enkel historia, men med all sin enkelhet en liten pärla af sann innerlighet och känsla. — »Min kosack» är en mycket gripande berättelse, där ämnet rör sig kring en af lifvets många olösta gåtor. Den gamla, af slag träffade fadern, en börda för sig själf och andra, får lefva, den glada, starka lilla gossen, föräldrarnes glädje och hopp, ryckes bort af döden. Ett af dessa »hvarför», på hvilket det ej lämnas något svar här i jordelifvet.

»Ett eftermäle» är en historia, som inom sin trånga ram innesluter en karaktersteckning, mer genomförd, än den mången vidlyftig roman förmår skänka. Bilden af den person, hvarom eftermälet handlar, den af hela världen för sina älskvärda, lysande egenskaper så prisade mannen, hvilken bakom den fagra ytan döljer så mycken lumpenhet

och hjärtats råhet, hur tydligt och lifslefvande se vi honom ej framför oss! — I »Helenas lynne» skänker oss förf. äfvenledes en mycket sann och roande bit verklighet. Ty hvilken af oss har ej inom sin erfarenhet träffat på en »Helena», hvars oberäkneliga och omotiverade omkastningar i lynne och sinnesstämning utgör en källa till förtret och obehag för omgifningen?

Vi hafva här endast nämnt de stycken i samlingen, som gjort mesta intryck på oss. Allesamman äro de för öfrigt talangfullt skrifna och af intresse. Vi vilja här blott till sist uttala den förhoppningen, att ifrågavarande arbete är inledningen till en lång och framgångsrik författarebana.

L. D—n.

Från riksdagen.

Årets riksdag befinner sig ännu i ett så tidigt skede, att det icke gärna är möjligt att ställa dess horoskop. Men med kännedom om dess partisammansättning och de olika regeringsmedlemmarnes ståndpunkt kan dock med skäl antagas, att den ej kommer att blifva någon de stora reformernas riksdag. Icke heller inom den del af lagstiftningsarbetet, med hvilken Dagny särskildt vill hålla sina läsare au courant, den del, som närmast rör kvinnan och hennes ställning i staten, familjen och skolan, torde man kunna vänta några stora genomgripande reformer, dock torde genom en och annan detaljfrågas lösning reformarbetet bringas åtminstone ett tuppfjät framåt.

* *
*

Om vi studera statsverkspropositionen, den digra lunta, som innehåller hvad kongl. maj:t äskar af svenska folket, för att nästa år kunna hålla statsverkets intrasslade maskineri i gång, finna vi på sjunde hufvudtiteln en passus som rör *kvinnan i postverkets tjänst.* Kongl. maj:t understödjer här generalpoststyrelsens förslag, att kvinna, hvilken vunnit anställning såsom postförvaltare eller postexpeditör, måtte förklaras likställd med den manliga personalen i fråga om ålderstillägg.

Sedan 1884 har kvinna kunnat vinna anställning såsom postexpeditör och föreståndare för 5:e och 6:e klassens postkontor, dock med det villkoret, att då sådan befattning åt kvinna anförtroddes, å den samma icke finge utfärdas annat än förordnande eller konstitutorial, hvarigenom tjänsten icke blefve definitivt tillsatt. Denna bestämmelse, hvarmed afsikten hufvudsakligen varit att fritaga kvinlig postfunktionär från skyldighet att betala afgift till civilstatens pensions-

inrättnings enskilda enke- och pupillfond, har emellertid hindrat kvinliga postförvaltare och postexpeditörer, som f. ö. uppfyllt stadgade villkor, att komma i åtnjutande af ålderstillägg, hvilket utgör en högst afsevärd andel i manlig postfunktionärs aflöningsförmåner. Det är denna anomali regeringen nu »af hänsyn till billighet och rättvisa» vill hafva afskaffad, »helst hvarken i omfånget eller beskaffenheten af det henne (kvinlig postfunktionär) i tjänsten åliggande arbete, ej heller den hittills vunna erfarenheten om kvinnans förmåga att fullgöra detta arbete kunde hämtas stöd för hennes utestängande från dylik förmån».

* * *

Det är med en viss förvåning man finner, att nuvarande ecklesiastikministern, som just icke kan räknas bland reformifrarnes antal, föreslår *samundervisning*, denna älsklingsidé hos vänner till radikala reformer inom undervisningen. Vid närmare granskning torde emellertid förvåningen något minskas, ty man inser lätt, att den nya idén upptagits för att tjäna icke reformerna, utan konservatismens syften och närmast för att rädda några lägre gossläroverk, som föra en tynande tillvaro i en del mindre småstäder från att indragas.

Som vi inom kort torde återkomma till denna fråga, nämna vi nu endast, att på åttonde hufvudtiteln föreslås, att en del treklassiga läroverk och två- och enklassiga pedagogier må ombildas till mindre allmänna läroverk med tre eller fyra ämneslärare och undervisningen där ställas enligt realliniens undervisningsplan. Dessa mindre läroverk må ock på framställning af vederbörande kommunalstyrelse inrättas såsom *samskola för gossar och flickor.*

I detta fall eger k. m:t att med undantag af rektorsbefattningen utbyta å läroverkets stat upptagna manliga lärare mot fast anställda ämneslärarinnor.

Likställighet i lönevillkor mellan män och kvinnor, som af finansministern så varmt förordades i afseende på postverkets personal, tyckes icke behjärtas af ecklesiastikministern. För de fasta ämneslärarne föreslås en lön af minst 2,000 kr. jämte två ålderstillägg, hvartdera på 250 kr. efter resp. 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring, de fasta ämneslärarinnornas lön föreslås däremot till endast 1,500 kr., men med samma ålderstillägg som för lärarne.

Denna olikhet i aflöningen motiveras därmed, att lärarinnornas bildningskurs vore mindre kostsam — afgångsexamen från högre lärarinneseminariet jämte någon proftjänstgöring skulle medföra kompetens till dessa platser —, hvarjämte ämneslärarinnornas veckotjänstgöringsskyldighet skulle sättas lägre än lärarnes samt pensionsåldern för lärarinnorna skulle infalla redan vid 55 år — för lärarne först vid 65 år. Dessutom — tillägges det — bör vid bestämmandet af lärarens lön hänsyn tagas därtill, att han må blifva i tillfälle att bilda familj, hvilket icke gäller med afseende å lärarinna.

* * *

För *högre lärarinneseminariet* begäres i statsverkspropositionen extra anslag dels på 3,000 kr. för fortsatt uppehållande af den valfria fjerde årskursen, dels på 5,000 kr. för beredande af undervisning i *huslig ekonomi.*

Närmaste anledningen till förslaget att upptaga detta ämne på seminariets läroplan hade varit ett anbud från fru Anna Retzius född Hierta att till lärarinneseminariet samt den därmed förenade normalskolan såsom gåfva öfverlämna en med understöd af stiftelsen Lars Hiertas minne upprättad matlagningsskola i hufvudstaden jämte inventarier samt ett belopp af 1,500 kr. i kontanta penningar.

Rörande vikten af att huslig ekonomi såsom läroämne infördes vid de högre flickskolorna har rektor vid högre lärarinneseminariet i en till regeringen afgifven promemoria yttrat, att »därigenom skulle åt den kvinliga ungdomen gifvas bättre förutsättningar för utöfvande af det husmoderliga kallet än den hos oss vanliga kvinliga uppfostran vore ägnad att gifva. Genom utbildningen i huslig ekonomi blefve den ensidiga teoretiska och estetiska bildning, som våra högre flickskolor meddelade, kompletterad med ett verkligt praktiskt bildningsmedel, som — motsvarande snickerislöjden i goss-skolorna — direkt kunde främja utvecklingen af den praktiska förmågan i allmänhet.» Om af dessa och andra skäl det ifrågavarande ämnets upptagande i de högre flickskolornas läroplan vore önskligt, så borde, enligt rektors åsikt, högre lärarinneseminariet sättas i stånd att utbilda dugliga lärarinnor för denna nya gren af den kvinliga undervisningen, och bland skolorna borde statens normalskola gå i spetsen för reformen.

Rektor föreslår vidare, att undervisningen i ämnet skulle meddelas under successiva tre månaders kurser. De elever i seminariets fjerde afdelning, som valt ämnet huslig ekonomi, skulle dels genomgå en dylik kurs, dels under en följande tjänstgöra som biträdande lärarinnor under föreståndarinnans ledning. Af lärjungar, som genomgått normalskolan, borde bildas en fortsättningsklass, i hvilken teoretisk och praktisk utbildning i huslig ekonomi skulle lämnas.

Ecklesiastikministern anser det uppslag till ett mer praktiskt ordnande af den kvinliga uppfostran, som gifves i det framställda förslaget, väl värdt att taga vara på. Han drager dock i betänkande att genast, innan någon erfarenhet vunnits, mottaga den af fru Retzius så frikostigt erbjudna gåfvan. Han anser det fördelaktigare om matlagningsskolan fortfarande blefve den nuvarande ägarinnans enskilda tillhörighet, men att seminariet där mot vissa bestämda skyldigheter finge åtnjuta vissa bestämda rättigheter. Han föreslår, att direktionen skulle äga att utse föreståndarinna vid skolan och hafva företrädesrätt att dit hänvisa elever, så långt utrymmet medgifver, och å andra sidan vara förpliktad att aflöna föreståndarinnan och ansvara för de afgifter, som i närmaste öfverensstämmelse med hittills vid skolan gällande ordning böra af eleverna erläggas.

* * *

Den väntade, af fjolårets riksdag begärda, kongl. propositionen om *höjande af kvinnans äktenskapsålder* har framlagts i kamrarne. Härigenom höjes hennes äktenskapsålder från 15 till *17 år*.

Vid 1890 års riksdag väcktes af ledamoten i riksdagens första kammare, hr F. T. Borg, motion, att kvinnans äktenskapsålder, liksom mannens, skulle sammanfalla med myndighetsåldern, således höjas från 15 till *21 år*.

Motionen föll, men då motionären följande riksdag återkom med den i modifierad form — att kvinnans äktenskapsålder skulle höjas till *18 år* —, beslöt kamrarne att i skrifvelse till kongl. maj:t begära utredning af de omständigheter, som inverka på bedömandet af frågan och framläggande af förslag i ämnet.

Regeringens svar har blifvit det ofvannämnda förslaget, där ännu ett år afprutats, och reformen reducerats till det minsta möjliga.

* *
*

I den flod af motioner, som under de lagstadgade tio dagarna närmast efter riksdagens öppnande strömmat in, finna vi tre, som röra *äktenskapslagstiftningen*.

Mot vår giftermålsbalks fundamentalprincip, de ofta citerade orden i dess 9 kap. 1 §: »Sedan man och kvinna sammanvigde äro, då är han hennes rätte målsman och äger söka och svara för henne» riktar lektor M. Höjer ett dödshugg, då han, med instämmande af professorerna Ad. Nordenskiöld, Chr. Lovén och Curt Wallis samt fabrikör O. Olsson, väckt motion om att, med upphäfvande af mannens målsmansrätt och ägendomsgemenskapen mellan makar, gift kvinna må likasom man och ogift kvinna blifva berättigad att själf råda öfver sig och sin ägendom.

De båda andra motionerna, väckta af grefve H. Hamilton och hr Nils Hansson, afse detaljfrågor. I båda begäres upphäfvande af den olikhet, som inom vår äktenskapslagstiftning råder mellan fast ägendom på landet och i stad (enligt giftermålsbalkens 10 kap. 2 § äga, som bekant, makarne giftorätt i den fasta ägendomen i stad, i den fasta ägendom på landet, som den ena maken före eller under äktenskapet ärft eller förut förvärft, äger däremot icke den andra giftorätt). Men då hr Nils Hansson begär ändring i nämnda paragraf i syfte att makars ömsesidiga giftorätt i fast ägendom på landet måtte likställas med samma rätt beträffande ägendom i stad, föreslår grefve Hamilton, att giftorätten skall upphöra att existera i stadsfastighet under samma villkor som i fastighet på landet. Samme motionär begär dessutom, att mannen icke må hafva makt att utan hustruns samtycke bortskifta, förpanta eller sälja boets fasta ägendom.

Af öfriga motioner, tillsammans 193, hafva vi endast att nämna hr Hammarlunds om *rätt för kvinna att idka klockarebefattning* och samme motionärs om ett anslag på 50,000 kr. till understöd åt de

skoldistrikt, som bereda i skolåldern varande flickor undervisning i *kvinlig slöjd.* Att sistnämnda motion kan påräkna sympati från kammarens sida synes däraf, att icke mindre än 27 af dess ledamöter instämt med motionären.

M. C.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet har öfverlämnats en summa af 450 kr. att, fördelad å tre stipendier å 150 kr. hvardera, tilldelas elever under år 1892 vid Björnsnäs hushållsskola. Anmälningstiden utgick den 26 januari.

Bokkomiténs utställning af barn- och ungdomslitteratur har i likhet med föregående år ägt rum de sista veckorna före jul på Fredrika-Bremer-Förbundets byrå. Till följd af herrar förläggares och bokhandlares godhetsfulla tillmötesgående att insända böcker, har expositionen omfattat alla de under året utkomna nöjesböcker för barn och ungdom, hvilka af komitén genomlästs och godkänts, jämte sådana som förr vunnit komiténs gillande. Af komitén upprättade listor öfver granskade och godkända böcker tillhandahöllos äfven, och den vägledning vid bokinköp, som härigenom erbjöds allmänheten, har af densamma flitigare tagits i anspråk än under något föregående år.

Genom en välvillig gåfva af 400 kr. har Fredrika-Bremer-Förbundet blifvit satt i tillfälle att anordna en *ny pristäflan för barn- och ungdomsböcker.*

Annons härom, angifvande villkoren för deltagande i denna täflan, har varit införd såväl i flere af de större tidningarna som i Dagnys två sista häften för föregående år och återfinnes i detta häfte å omslagets 3:dje sida.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *Femte allmänna flickskolemötet* kommer *icke* att äga rum sommaren 1892. Den för mötets anordnande tillsatta komitén har nämligen af gifven anledning beslutit att tillsvidare uppskjuta detsamma.

Till suppleant i fattigvårdsstyrelse har i Örebro fru Hulda Hollingworth blifvit utsedd. Fellingsbro församlings skolråd har likaledes invalt en kvinlig suppleant, fröken Hilma Elgstrand.

Fru Wilhelmina Hiertas tandläkarestipendium för kvinnor å 350 kr. har medicinalstyrelsen tilldelat fröken Elma Charlotta Magdalena Levin, hvilken efter vid Wallinska flickskolan i Stockholm aflagd maturitetsexamen under två års tid studerat vid Göteborgs tandläkareinstitut samt därstädes aflagt kandidatexamen.

Wilhelmina Hiertas stipendiefonder för kvinnor, som studera medicin. Den fond å 12,000 kr., som Lars Hiertas minnes styrelse under de båda senaste åren bildat, har blifvit så fördelad, att 6,000 kr. öfverlämnats till Upsala universitet och 6,000 kr. till Lunds universitet.

Räntan af dessa båda fonder kommer att vid hvartdera universiteten tilldelas en kvinlig medicine studerande; därest fonderna ökas, kunna flera stipendier årligen utdelas.

Fröken Hulda Lundin, slöjdinspektris vid Stockholms folkskolor, där hon infört den s. k. Schallenfeldska metoden i handarbetsundervisningen, kunde den 8 januari fira sitt 25-årsjubileum med folkskolan. Det var nämligen då 25 år sedan hon som ung folkskollärarinna började den verksamhet, som på ett så kraftigt sätt bidragit till höjandet af det kvinliga handarbetet inom vårt lands folkskolor.

Tidskriften "Ord och bild", utgifven af K. Wåhlin, innehåller i sitt i början af året utkomna särdeles innehållsrika och vackert utstyrda profhäfte tvenne märkliga kvinnoporträtt: en intressant lefnadsteckning af den heliga Birgitta af prof. Schück och en karakteristik öfver den berömda konstnärinnan fru Wilhelmina Norman-Neruda af E. G.

* *
*

Norge. *Kvinnorna och statens ämbetsmän.* Vid senaste storting väcktes motion om lika rätt för kvinnan som för mannen att bekläda statens ämbeten. Förslaget öfversändes till regeringen, som infordrat yttranden från de olika ämbetsverken. Enligt hvad de norska tidningarne ha förnummit, lär nu universitetet ha afgifvit sitt utlåtande. Universitetskollegiet lär ha förklarat, att från universitetets ståndpunkt

ej finnes någon anledning att motsätta sig kvinnors rätt att bekläda akademiska ämbeten. Undantag göres allenast för de teologiska professurerna, då det antages, att dessa genom sitt förhållande till de kyrkliga befattningarna intaga en undantagsställning.

* * *

Danmark. ***Kvinnan och den danska riksdagen.*** Tvenne frågor berörande för kvinnan viktiga intressen, hafva, enligt Kvinden og Samfundet, under slutet af 1891 varit före i den danska riksdagen, ehuru ännu intet beslut i någondera fallet blifvit fattadt. Den ena rörde förslaget till ny lag beträffande val af Köpenhamns kommunalstyrelse, i hvilket förslag förekommer en paragraf af följande lydelse: »Under samme Vilkaar (nemlig som for mænd) tilkommer Valgret endvidere de Enker og andre ugifte Kvinder, som bortset fra deres Kön, fyldestgøre Betingelserne for Valgbarhed til Folketinget». Den andra frågan gällde ett förslag om upprättandet af ett »Statsseminarium for Kvinder». Ett af staten upprättadt och understödt kvinligt läroverk motsvarande vårt högre lärarinneseminarium finnes nämligen ännu ej i Danmark.

Den isländska kvinnan har den danska regeringen däremot ej tvekat att tillerkänna de sociala förmåner, som ännu så afundsjukt förhållas hennes systrar i moderlandet. Sedan 1882 har på Island enkor och ogifta kvinnor, »som førestaar en husholdning», rösträtt till »sogneraad, sysselraad och kommunalraad». Nu framlägger regeringen ytterligare ett förslag om kvinnans valrätt inom hvar och en af dessa styrelser. Vidare bestämmes i ett annat förslag, att gift kvinna skall råda öfver sin ägendom, både den hon äger före eller erhåller genom arf eller förvärf under äktenskapet. I ett tredje förslag bestämmes det, att kvinnor skola i likhet med män få åtnjuta undervisning och aflägga examen vid den lärda skolan i Reykjavik, vid »præsteskolen, lægeskolen» och andra undervisningsanstalter, förutom rätt att komma i åtnjutande af alla de vid nämnda läroverk befintliga stipendier och understöd, hvarjämte hon efter aflagd ämbetsexamen skall hafva samma rätt som männen att bekläda landets ämbeten.

* * *

Finland. ***Opinionsyttring i sedlighetsfrågan.*** Finsk kvinnoförening har med anledning af de uttalanden i prostitutionsfrågan, hvilka förekommit vid Finska läkaresällskapets möte i Helsingfors den 9 sept. förlidet år, i landets mest spridda tidningar infört en »protest», hvari föreningen klargör sina i strid mot mötet stående åsikter i frågan. En uppsats i ämnet af den aktade läkaren, doktor Relander, har likaledes på Finsk kvinnoförenings föranstaltande blifvit tryckt och spridd i flera tusen exemplar kring landet.

Pristäflan.

Då Fredrika-Bremer-Förbundet vid sin nyss afslutade pristäflan för barn- och ungdomsböcker ej kunnat utdela det första priset, får Förbundet härmed inbjuda hugade författare till en ny pristäflan.

Förbundet utfäster tvenne pris, det ena å 300 kr., det andra å 100 kr., för de bästa nöjesböcker på svenska språket, skrifna för barn eller ungdom.

Böckerna böra vara afsedda för något visst åldersstadium mellan 8 och 15 år. Innehållet bör hälst utgöras af en enda sammanhängande berättelse, kulturbild eller reseskildring eller kan ock möjligen bestå af ett fåtal sådana. Arbetet bör i tryck icke understiga 150 sidor vanlig oktav. Förbundet förbehålles optionsrätt till förlagsrätten.

Täflingsskrifterna böra vara inlämnade till **Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité, Stockholm, 5 Malmtorgsgatan, före den 15 april 1892** och vara åtföljda af förseglad sedel, innehållande författarens namn och adress.

Anmälan.

Dagny, *som under år 1892 fortfarande kommer att verka för* ***Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende",*** *anmäler härmed sin 7:de årgång. På samma gång tidskriften i främsta rummet vill sträfva att fullfölja detta sitt program, skall densamma därjämte allt framgent följa den nyare litteraturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversikter m. m.*

Dagny *redigeras under år 1892 af fröken* **Lotten Dahlgren** *jämte en af Fredrika-Bremer-Förbundet utsedd* ***Redaktionskomité,*** *till hvilken, under Förbundets adress, alla meddelanden rörande tidskriften böra ställas. Fru* **S. L—d Adlersparre** *kommer fortfarande att deltaga i komiténs arbete.*

Dagny *utkommer med åtta häften om två tryckark.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af Förbundet ...... kr. 2,50.
För icke medlemmar .... » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

STOCKHOLM, AFTONBLADETS TRYCKERI 1892.

Obs. Inbjudningen till ny pristäflan å omslagets 3:dje sida.

1892. 2:a häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: För Förbundets medlemmar kr. 2: 50.
För icke medlemmar » 4: 00.

Obs. Fredrika-Bremer-Förbundets stipendier för kvinliga medicine studerande å sid. 68.

*

†

Emelie Flygare-Carlén.

Märkligt nog är det ett kvinnonamn, som under det nu snart tilländalupna århundradet i ej ringa mån bidragit till att fästa den öfriga världens uppmärksamhet vid vårt aflägsna land i norden, och detta namn är *Emelie Carléns*. Det ligger ingen öfverdrift i detta påstående. Hur mången svensk har ej under resor utomlands fått erfara, att hur dunkla än de föreställningar äro som den stora allmänheten i de större kulturländerna gör sig om vårt land och folk, så är blotta nämnandet af namnet Emelie Carlén detsamma som ett introduktionskort, hvilket med ens skänker främlingen karakter och nationalitet. Alla ha ju hört talas om den berömda svenska författarinnan, alla ha läst något eller några af hennes arbeten, hur intressant att vara från ett land, som hon så lefvande skildrat, att vara landsman till Emelie Carlén! Vi svenskar le inom oss åt denna entusiasm. Det är ju länge sedan hennes romaner ägde förmåga att fängsla, de ha blifvit föråldrade, som så mycket annat, ha undanträngts af allt det nya; man ägnar dem ett aktningsfullt minne, men läser dem ej mer.

Läsas verkligen ej nu mera Emelie Carléns böcker? De ständigt nya upplagor, såväl i Sverige som utomlands, som utkomma af hennes arbeten, utgöra en gensaga mot det påståendet, att hon skulle vara glömd. Det finnes således ännu en publik, som gouterar dessa fantasirika skildringar, dessa romantiska berättelser, spunna med så mycken talang och skicklighet kring en liten kärna verklighet? Att fru Carléns romaner än i dag läsas, låt vara företrädesvis af en mer okritisk publik än den, som, då de först utkommo, gjorde dem till föremål för högtrafvande lofsånger eller arga smädevisor, talar högt för, att de äro i besittning af en ägenskap, som mer än de flesta andra tillförsäkrar en författares

verk ett långt lif, den att vara populära. Det finnes nämligen en läsekrets, och den bildar majoriteten af de läsandes antal, som läser på god tro, som ej begär bättre än att vid boken finna en stunds förströelse och nöje, som ej besväras af denna kritikens demon, hvilken för den mer estetiskt bildade läsaren så ofta förtar njutningen af det han läser. Att kunna prestera något som slår an på den stora massan, som fängslar och roar utan att skadligt inverka på känsla och fantasi, är en stor konst. Och det var denna konst fru Emelie Flygare-Carlén till punkt och pricka förstod.

* * *

Den gamla författarinnan, hvars arbeten gått ut i världen i ett större antal upplagor och öfversättningar än någon annan svensk skönlitterär skriftställares, har i dessa dagar efter en nära 85-årig lefnad stilla insomnat. Hon dog, som bekant, den 5 sistlidne februari efter ett långt aftynande. Med henne bortgick en af de sista representanterna af 1850-talets litterära Sverige, en å hufvudets, fantasiens och hjärtats vägnar rikt begåfvad personlighet, typisk för sin tid äfven i så måtto, att det ensidigt litterära intresset lät de allmänmänskliga frågor, som i vår tid med en så obönhörlig makt tränga sig på hvar och en, man eller kvinna, som med intelligensens rätt innehar en mer framstående plats i samhället, för henne blifva fullkomligt främmande.

Det är uteslutande i sin ägenskap af romanförfattarinna Emelie Carlén har sin betydelse. Hon bör ej tecknas skild från sina arbeten. En studie af hennes förnämsta verk, de förträffliga skildringarna från Bohusländska skärgården, hvilka egentligen skapat hennes rykte, skulle vara den vackraste hyllningsgärd, man kunde ägna hennes minne. Tyvärr äro Dagnys spalter ej rätta platsen för en dylik studie. Självfva ämnets rikedom omöjliggör ett hopträngande däraf inom ett så knappt rum, som det vår tidskrift har till sitt förfogande. Detta ligger inom litteraturhistoriens område.

Hvad de yttre konturerna af fru Carléns lif och personlighet beträffa, ha desamma dessa dagar af pressen så flitigt blifvit återgifna, att vi blott skulle göra oss skyldiga till ett återupprepande, om vi här inläte oss på att ytterligare teckna

dem. Äfven den som ej haft förmånen af ett personligt sammanträffande med den berömda författarinnan, har genom dessa ofta återkommande skildringar ej kunnat undgå att blifva förtrolig med bilden af den åldriga, något egendomliga damen, sådan hon tedde sig de sista åren af sin lefnad. Personliga intryck, hämtade från de tidigare skedena af hennes lif, äro däremot mer sparsamma. De hafva gått bort de flesta, som mindes fru Carlén från hennes glansperiod, från den tid då hon presiderade som värdinna i den »salong», som utgjorde medelpunkten för hufvudstadens litterära kotteri, den salong där Blanche, Crusenstolpe, Melin, v. Braun m. fl. vittra personligheter voro stamgäster.

Men ännu lefver dock en och annan, som kan teckna sig till minnes fru Carlén från hennes yngre dagar. En af dessa minnesgoda, en af de få kvarlefvande af 50-talets vittra krets, en den tiden som litteratör och publicist ganska bemärkt personlighet, har godhetsfullt ställt till vårt förfogande några af sina »minnen», litterära utkast, hvari han äfven låter bilden af »Ett köpmanshus i skärgårdens» berömda författarinna framskymta. Dessa anteckningar äga det personliga intryckets förtjänster, hvarföre vi tro, att några utdrag därur för våra läsare skola vara af intresse.

* *
*

Vår memoirförfattare, ty hvarför ej gifva honom detta namn, trots det att hans intressanta anteckningar från en lång lefnadsbana ej ännu kommit annat än vänkretsen till del, uppdrar i sina »minnen» en parallel mellan de tre samtida berömda svenska romanförfattarinnorna, friherrinnan Knorring, Fredrika Bremer och fru Carlén, med hvilka alla han kommit i närmare personlig beröring.

»Om än friherrinnan Knorring och mamsell Bremer», yttrar han, »till följd af börd, uppfostran, samhällsställning och umgängeskretsar i viss mån voro representanter för ett mer aristokratiskt element, så representerade fru Emelie Flygare-Carlén det tredje ståndet, den bourgeoisie, som på 30- och 40-talet blef en vägande makt i stat och samhälle, ja, ett ännu mer demokratiskt element, det folkliga.»

»Härstammande från en köpmansfamilj med en talrik barn-

skara, i en af västkustens småstäder, i nära beröring under barndoms- och ungdomsåren med skärgårdsbefolkningen, med hvars lif, seder och alla förhållanden hon var förtrolig, blefvo hennes skildringar af dessa företrädesvis glanspunkter i hennes författarskap. När det gällde att teckna *folket*, 'le bas peuple', var hon därför sina litterära medsystrar långt öfverlägsen.»

»Hennes uppfostran, utveckling och bildning var, ehuru ingalunda försummad, dock helt naturligt en annan än deras, löpande in i en helt annan riktning. Det torde först ha varit under lifvets växlande skiften hon förvärfvat och tillägnat sig åtskilligt af hvad de redan ägde i rikt mått vid själfva utträdet i lifvet.»

Minnestecknaren, redaktör för en tidning, som utgafs i en af södra Sveriges större städer, hade i sina litteraturanmälningar med en ganska hårdhändt, ehuru rättvis kritik nagelfarit fru Carléns romaner allt efter som de utkommo. Efter hennes debutarbete, »Waldemar Klein», följde de på hvarandra, som bekant, med en fast otrolig snabbhet.

»Det skulle icke vara att undra öfver», yttrar minnestecknaren vidare, »om den från andra håll, särskildt af ett kotteri af den tidens unga litterära Sverige, med ett öfverdådigt smicker öfverhöljda författarinnan, ej skulle kännt sig särdeles belåten med dylika törntaggar, eller synnerligt vänligt stämd emot deras upphofsman.»

»Det var därför ej utan en viss tvekan och med förkänslan af ett möjligen inträffande obehag 'anmälaren' ett par månader efter det de skarpa kritikerna varit synliga, vid ett besök i Stockholm i augusti 1841 introducerade sig i fru Flygares — då sedan januari fru Carléns — »salong». Ty hon hade redan den tiden en sådan i sitt hem vid Ladugårdslandstorg, i ett litet tvåvåningshus, som ägdes af hennes förläggare Thomson.»

»Den ofvannämnda förkänslan af något obehag torde emellertid ha varit obehöflig. Den skarpa 'anmälaren' blef på det mest älskvärda sätt mottagen i fru Flygare-Carléns salong, där värdinnan gjorde les honneurs med en rent af förvånande stor världsvana och förbindlighet och med samma lätthet i konversationen, som man var van vid från hennes romaner. Utan tvifvel var den härskande tonen i denna salong en annan än t. ex. i Anna Maria Lenngrens, i grefvinnan Wetterstedts eller i Fredrika Bremers, om hennes små tésoirer kunna be-

tecknas med detta namn; men trefligt var där. Man träffade där Blanche, Melin, Kjellman-Göransson, Dahlgren, Ingelman, Crusenstolpe, v. Braun m. fl. af den tidens litterära storheter.»

Vid flera följande sammanträffanden var förhållandet mellan författarinnan och hennes »stränge anmälare» alltid kordialt och vänligt, hvilket talar godt för fru Carléns kvinliga takt och godhjärtenhet och bevisar, att hon, oaktadt den öfverdrifvet smickrande hyllning, hon allt ifrån början af sin författarebana varit föremål för, var tillräckligt storsinnad för att uppskatta äfven en ärligt menad kritik.

* * *

Det har ofta framhållits af dem, som under senare åren kommo i beröring med fru Carlén, att hos henne den genialiska författarinnan oftast fick träda i bakgrunden för hvardagsmänniskan. Så mycket mer har det gladt oss, att kunna åberopa ett annat omdöme, ett omdöme hämtadt från den tid, då hon ännu stod i blomman af sin ålder, då hennes litterära alstringskraft var, så att säga, utan gränser och då hon, lifvad af framgången, kände sig äga en outtömlig källa af fantasi och idéer, åt hvilka hon i sina romaner måste ge form och lif. Den tiden var fru Emelie Flygare-Carlén en intressant personlighet, som det var väl värdt att lära känna.

Men hon öfverlefde sin tid. Våra dagars äflan och strider berörde henne föga. I ett afseende förblef hon dock genom åren alltid densamma. Hennes goda hjärta förnekade sig aldrig. Den fattiga, lidande delen af människosläktet hade alltid hennes varmaste sympati och ända till det sista gingo hennes tankar ut på att lindra sina likars nöd. I vårt lands litteraturhistoria skall Emelie Flygare-Carléns namn i alla tider intaga en framstående plats, men hvad mer är, i mången nödens boning kommer det länge med välsignelse och tacksamhet att minnas.

Om samskolor.

Det skulle ur fler än en synpunkt vara lärorikt att genom tiderna följa frågan om samuppfostran könen emellan, särskildt skulle vi vilja följa de strider, som under det nittonde århundradet förts, då denna fråga ej längre varit en oklar tanke, en obestämd framtidsaning, utan då hon mångenstädes varit en fråga för dagen, hvilken gång efter annan lagt beslag på den allmänna uppmärksamheten. Emellertid tillåta hvarken tid eller utrymme en dylik utförlig inledande historik. Endast några allmänna iakttagelser från den rika litteraturen i detta ämne må förutskickas, innan vi öfvergå till granskning af det förslag till samskolor, som inom kort skall behandlas af den samlade riksdagen.

Alla de, hvilka af teoretiska skäl yrka på samskolor, deras åskådningssätt och uppfattning må för öfrigt vara högst olika, följa, synes det oss, en och samma tankegång.

Samhället och sederna hafva rest mellan man och kvinna onaturliga skrankor, hvilka måste nedrifvas. De, som äro skapade för hvarandra och skola lefva lifvet tillsammans, må från barndomen lära sig förstå hvarandra och lära sig arbeta tillsammans, deras intressen må blifva gemensamma och deras karakterer må tillsammans utvecklas. Uppfostran bör, så vidt möjligt är, följa naturens ordning, endast *då* kan man få sedliga, sunda karakterer, män och kvinnor, som, enligt Thorilds ord, »fästa sig vid ej blott det lilla i kön som skiljer», utan fastmer »vid det stora i andan, som förenar». Hvarför ej draga ut konsekvenserna ur det kristna europeiska åskådningssättet, under hvars inflytande slöjan lyfts undan från kvinnans ansikte och hon blifvit förd ut i lifvet från ett afskildt harem? En sådan konsekvens är samskolan, som sålunda är ägnad att stärka sedligheten, utveckla karaktererna och höja aktningen för kvinnan.

Många äro ej de, som skulle vilja gå tillbaka till den orientaliska ståndpunkten, men deras antal är betydligt, som frukta att konsekvent gå vidare framåt.

* * *

Anmärkningarne mot samskolan hafva ock varit talrika. De hafva hufvudsakligen gjorts ur *sedlig, praktisk* och *hygienisk* synpunkt.

I uppfattningen af samskolans inverkan på *sedligheten* bryta sig meningarna skarpast, här hoppas anhängarne mest, här måla motståndarne de bedröfligaste framtidstaflor.

Meningsbrytningarna i denna sak hafva dock föga värde, om de ej utgå från *erfarenheten.* Men det är just af denna, som hvar och en kan lära, att sedligheten ej står högst hos den ungdom, som uppfostras i klosterlik afsöndring och i de länder där det till och med brukas — såsom jag med egna öron hört i Frankrike — att förbjuda bröder och systrar att leka med hvarandra.

Samskolor hafva nu funnits under flera år, icke endast i Förenta Staterna, om hvilkas förhållanden man möjligen skulle kunna säga, att de äro så olika våra, att de ej erbjuda några jämförelser, utan äfven i Tyskland, Finland och Norge. De lägre realskolorna i *Nassau* hafva i mer än 20 år varit samskolor, och därunder har det visat sig, att samundervisningen i sedligt afseende »varit icke blott ofarlig, utan snarare fördelaktig».

Ännu mera hugnerika äro underrättelserna från *Finland.* Där hafva upprättats på enskild bekostnad fullständiga samläroverk, och då både föräldrar och lärare varit burna af hänförelse för den nya idén, har också den gemensamma undervisningen där visat sig verka i hög grad väckande på både gossar och flickor. Från intet land föreligga så gynnsamma underrättelser, och om dessa kunna vi väl ej säga, att de komma från ett för oss främmande folk.

För de *norska* skolorna må det tillåtas mig att anföra hvad den sista norska skolkomitén i sitt betänkande därom förmäler, efter att hafva inhämtat underrättelser från landets omkring 20 samskolor.

»Hvad den fjerde punkten angår, könens ömsesidiga moraliska inflytande på hvarandra, är först att märka, att *samtliga* underrättelser gå ut på, att något skadligt inflytande har man icke iakttagit, specielt inga sedliga förseelser. Från ett par ställen anföres, att man haft exempel vid flera tillfällen på ohöfligt tal eller öfver hufvud taget en viss råhet å gossarnes sida emot flickorna. Uppsikten öfver barnen, hvilken bör vara så fullständig som möjlig, har likväl då saknats. På 'erotik' har det visserligen varit exempel, men mycket enastående och af en tämligen oskyldig art, och icke annorlunda än den uppstår äfven utanför samskolan. Nu har skolan haft tillfälle att gripa in vägledande, och några skolor hafva iakttagit, att benägenhet för 'erotik' aftager med samundervisningen, i det den, efter deras erfarenhet, har trädt mera fram före än efter dess införande. I skolan kommer ofta föremålet för de ömmare känslorna att blotta åtskilliga svagheter, som framkalla en erotiken dräpande kritik.

Om ett positivt gagneligt inflytande äro meningarna mera delade. Dock synas alla erkänna, att andan och tonen blifva mildare och finare i samskolan än i gosskolan, till följd af ett annat sätt hos både lärare och

disciplar. Det säges, att gossarne hafva bättre dagar än förr och att flickorna farit väl af en något strängare disciplin. Det öfvervägande antalet yttranden går ut på, att samarbetet mellan gossar och flickor ej heller har haft något inflytande på de förras flit. Gossar och flickor konkurrera inbördes, och mellan de senare ter sig konkurrensen närmast som i flickskolorna. Flertalet af skolorna tillägga ej heller samundervisningen något djupare sedligt inflytande.»

Gossarne och flickorna, heter det slutligen, hålla sig helst hvar för sig och vilja inte ha något med hvarandra att göra, och försök att föra dem tillsammans hafva ofta strandat.

De goda följderna tyckas sålunda i Norge låta vänta på sig. Det har inträffat något, som vid en reform är ganska vanligt, man har ej nått allt det goda dess gynnare hoppats, men ännu mindre hafva alla de olyckor inträffat, som dess motståndare förespått. Och det är märkligt nog, att i den mest omtvistade sidan af samskolan skolföreståndarne kommit åtminstone till det resultat, att den sidan behöfde minst af alla diskuteras. Det erkännes dock allmännt, att vid samskolan fordras lärarinnor lika väl som lärare och att det därstädes på lärarkåren ställes större kraf i sedligt allvar än hvad som vid de skilda skolorna vanligen ställas — ej borde ställas.

Ännu en erfarenhet från samskolan må anföras, och den från vårt eget land. Det är ej erfarenheten från folkskolan jag här åsyftar, ty samundervisningen går där ej längre än till det tolfte året, och intill denna ålder har mot en dylik undervisning ej gjorts någon allvarlig gensaga, utan åsyftas här den erfarenhet, som lämnats från den praktiska arbetsskolan i Stockholm, i hvilken undervisningen fortgår till mogenhetsexamen. Vid sista flickskolemötet i Stockholm uppträdde flera talare, vitsordande det goda inflytande på ungdomens sedlighet samundervisningen där visat sig hafva.

»Man har frågat mig — ungefär så yttrade bland annat detta läroverks rektor — om lärjungarna i samskolan fatta tycke för hvarandra. Ja, det har nog händt några gånger, men däri ligger intet ondt. Dessa tycken hafva kommit och gått liksom fallet är med dylika den första ungdomens känslor. Skulle samskolan alldeles borttaga dem, kunde man befara, att hon verkade onaturligt, således skadligt. Men hvad man kallar 'kurtis' är något helt annat. Det är något fult, som icke får förekomma i skolan. Skulle allvarlig förmaning visa sig fruktlös, så finnes ett säkert medel: stäng skolan för den i sådant hänseende felaktige.»

I detta sista ligger något att beakta. Lika visst som sedligheten småningom kan höjas af samskolan, lika visst finnas barn

af båda könen, som hafva dåliga anlag och komma från dåliga hem. Dessa passa ej att gå i en samskola, åtminstone ej så länge en dylik skola är en ovanlighet. Det är därföre man har kunnat säga, att samskolan bättre passar för mindre än för större samhällen, där en kontroll är svårare att åstadkomma. De stora samhällena erbjuda dock för samskolorna andra denna olägenhet uppvägande fördelar, såsom lättare tillgång på lämpliga lärare.

Anmärkningar mot samskolan ur *praktisk* synpunkt hafva ej heller saknats. Gossen och flickan hafva olika mål i lifvet, säges det, han skall blifva ämbetsman eller vetenskapsman, hon skall blifva husmoder — de behöfva en helt olika bildning och kunna följaktligen ej begagna samma undervisning. Egendomligt nog hör man detta resonnemang oftast af de personer, som tillika drifva den satsen, att den lärda skolan är så formellt utvecklande, att den med fördel kan begagnas äfven af de ynglingar, som ämna gå den praktiska vägen. Men är detta händelsen, hvarföre skulle den då icke passa för flickorna också? Jo, naturligtvis därföre, att det är onödigt att deras intelligens utvecklas. Detta är den underförstådda logiken i detta icke ovanliga resonnemang.

Emellertid kunna mot såväl den ena som den andra delen af detta sätt att resonnera tungt vägande invändningar göras. För det första är det i våra skolor ett allt för stort antal ynglingar, som ägna sig åt praktiska värf, för att dessa böra betraktas som en underordnad beståndsdel och det är alltid ett ej ringa fåtal flickor, hvilka ej våga sätta sin lit till den osäkraste af alla försörjningsvägar — den husmoderliga. För det andra finnes det ett berättigadt kraf på realism i undervisning och på att skolan skall meddela kunskaper för lifvet. Detta kraf går *ej* i olika riktning för de båda könen och bör kunna uppfyllas, utan att man inskränker sig till ett ytligt encyklopediskt vetande. Flickskolan har varit i detta fall ett lärorikt experimentalfält för de nya idéerna, samskolorna komma utan tvifvel att blifva ett annat. Experimenten hafva sin bedröfliga sida, det kan inte nekas, men det gäller i pedagogiken som i medicinen, hvar skulle vi stå utan dem?

En annan invändning, som riktats mot det praktiska i anordnandet af samskolan är, att flickorna till följd af att deras intelligens vore antingen svagare eller olikartad, ej kunde följa den undervisning, som meddelades gossarne. Redogörelserna för de olika ländernas samskolor äro dock eniga, att i detta fall ingen svårighet föreligger.

Det finnes andra skäl till den ringa del kvinnan haft i mänsk-

lighetens intellektuela arbete än en underlägsenhet i hennes intelligens, och man måste för att verkligen finna reda på den omtalade olikheten i de båda könens begåfning, som skulle göra samundervisningen till rent af en skada, vänta till dess samskolorna lämnat oss en större erfarenhet härutinnan. De jämförelser, som hitintills gjorts, lida nämligen af betänkliga motsägelser. Så har man t. ex. i Norge funnit, att flickorna ha svårare än gossarne för matematik, och i Amerika har man kommit till motsatt resultat.

Andra iakttagelser, hvilka ofta blifvit gjorda, äro att flickorna tyckas förhålla sig mera osjälfständigt till sitt arbete än gossarne, men å andra sidan göra sig hos dem en större flit och samvetsgrannhet märkbara. Bland gossarne skall man finna både de bästa och de sämsta lärjungarna, men bland flickorna de flesta »skolljusen», särskildt på det lägre stadiet. »I det hela», säges det i den norska redogörelsen, »är olikheten mellan individerna större än mellan de båda könen.»

»Den olikhet, som finnes mellan könen och individerna, synes just bidraga till att gifva undervisningen mera lif och fullhet», säges det i samma rapport, och det är ett godt ord, ty den undervisning, som är så ställd, att den blott passar för en art intelligens, den uppfostran, som blott passar för en art karakterer, den är, synes det oss, ej den ideella, och ett af skolans stora företräden framför den isolerade undervisningen och uppfostran är just det, att den lämnar tillfälle till en brytning mellan de olika begåfningarna, som ej bör vara, ej behöfver vara att kväfva det individuella och omstöpa alla i en form. Finnes det en skiftning i intelligensen mellan gossen och flickan, liksom det alldeles säkert finnes en skiftning mellan deras karakterer, så är det, enligt vår uppfattning, endast ett skäl *för*, ej *emot* samskolan.

Men det är dock i *ett* afseende, det fysiska, som flickorna äro svagare. Däruti öfverensstämma många meddelanden från olika länders samskolor. De *hygieniska* anmärkningarna mot samundervisningen äro också de tyngst vägande.

Visserligen kan man hoppas, att i framtiden det kvinliga släktet i fysiskt afseende lättare skall uthärda jämförelsen med det manliga, då flickorna blifva förnuftigt klädda, och då de få lika godt tillfälle till frisk luft och ordentlig föda[1]) som gossarne, men kanske kunna de ändå ej i regeln, särskildt under 14—16 års åldern, orka med lika mycket intellektuelt arbete. Månne därföre ej vid ett samarbete gos-

---

[1]) Se härom doktor Lovéns föredrag vid flickskolemötet 1886.

sen blir lat och flickan öfveransträngd? Jämför t. ex. å ena sidan hvad flickskolekomitén föreslår i de olika klasserna såsom lämplig arbetstid i veckan för flickskolan och hvad den stora läroverkskomitén föreslagit för gossarne? Å ena sidan 34—44 timmar, å den andra 36—51? Huru sammanjämka dessa skilda fordringar?

Utan att anse just dessa fordringar såsom orubbliga å någondera sidan, har tydligen erfarenheten i Sverige visat, att en olikhet i arbetskraft förefinnes. I andra länder har man ock vid samundervisningen antingen klagat öfver flickornas öfveransträngning eller också vidtagit särskilda åtgärder. Så har man t. ex. i Norge låtit flickorna utesluta vissa ämnen eller låtit dem gå två år i näst sista klassen och sedan bilda en särskild afslutningsklass. Men med inga af dessa tillvägagåenden har man varit belåten. En del flickor, som skulle taga examen, ville ej utesluta de till uteslutning bestämda ämnena, det andra året i samma klass visade sig vara tämligen utan gagn, och med den särskilda klassen rubbade man samundervisningen.

Fullständig valfrihet i fråga om ämnen torde vara det lämpligaste sättet att undvika öfveransträngning, dock så att detta val ej ensamt öfverlämnas åt föräldrar och målsmän, utan äger rum efter öfverenskommelse mellan dessa, lärarekollegiet och läkaren. Därigenom skola ej de flickor, som orka eller vilja följa med gossarne i deras undervisning, hindras därifrån genom att samma fordringar uppställas för alla flickor, hvilket torde innebära en orättvisa.

Dessutom, när det en gång är tal om önskningsmål för flickans undervisning, må endast de drifvas i studier, som älska studier och för dem äga anlag, men må stat, skolor och framför allt hemmen långt mera än förr taga vara på de praktiska anlagen hos ungdomen, må de understödja och lämpligt utveckla dessa! Och detta gäller ej blott flickorna, utan i nästan högre grad gossarne, ty vid deras uppfostran är missriktningen än större. Här i landet härskar nämligen nästan mer än annorstädes två fördomar, den, att ett godt hufvud nödvändigt skall vara ett läshufvud, och den, att det är förmer att hafva till son en för läsning ohågad, öfver öronen skuldsatt student än en duglig handtverkare.

Det är visserligen ett vackert drag hos vårt folk dess vördnad för lärdomen, men tyvärr har denna vördnad ofta i sitt följe fåfängan. Det är godt vörda lärdomen, men bättre akta allt ärligt arbete.

En af samskolans största uppgifter bör blifva att motarbeta dessa fördomar, och det är ej minst därföre vi i vårt land önska den en framtid.

* *
*

Det är en känd sak, att ett af de mest öfvertygande argument, som finnes för en reform, är, att den erbjuder *ekonomiska fördelar*. Detta argument har samskoleidéns vänner till sitt förfogande.

Elementarläroverken i de små svenska städerna äro en lyx så stor, att vi äro frestade att kalla den barbarisk, trots sitt civilisatoriska ändamål. Läroverkshus, bibliotek, samlingar, rektor och flera lärare, stipendier m. m. och — 20, 30, 40 lärjungar, kanske 5 till 10 i hvarje klass. Hvarje skolgosse i Sölvesborg har följaktligen, som bekant, kostat staten årligen 679 kr., för att endast taga *ett* exempel.

Om de lysande resultaten af dessa på »lärdom» använda penningar skulle kunna sägas många vackra saker, men vi måste här lämna dem å sido, för att fästa uppmärksamheten vid det missförhållandet, att under det bröderna kunna leka kurra gömma med hvarandra i de stora, tomma läroverkssalarne, sitta systrarna hopträngda i någon liten, till skollokal förhyrd våning och erhålla undervisning endast genom det nit och den självförsakelse, som känneteckna vår lärarinnekår. Hvar och en, som känner till löneförhållandena i våra smärre kommuners flickskolor, måste nämligen instämma i flickskolekomiténs yttrande, att *flickskolorna lefva på lärarinnornas bekostnad.*

Detta slöseri å ena sidan, dessa knappa tillgångar å den andra hafva haft till följd, att tid efter annan till kongl. maj:t inkommit petitioner från de kommuner, där dessa missförhållanden bjärtast framträdt, med begäran, att flickorna där må få taga del i gossarnes undervisning. Stundom har det i dessa petitioner tillika begärts några särskilda betingelser för flickornas räkning, stundom synas hos vederbörande alla teoretiska betänkligheter fått vika för nödvändigheten att i deras samhälle ändra det opraktiska status quo.

Alla dessa petitioner hafva af kongl. maj:t blifvit afslagna, men hafva därföre icke lämnats obeaktade. I de förslag till läroverksreformer, som af regeringen inlämnats till 1887, 1890 och 1892 års riksdagar, har frågan om vissa läroverks omdaning till samskolor upptagits.

Det gäller likväl för samskolans sanna vänner att vara på sin vakt, så att vid dessa förslag »ej snålheten må bedraga visheten», och att icke godtköpsanordningar vidtagas, som måhända för generationer skulle kunna förstöra en stor idé.

Såsom en dylik godtköpsanordning räkna vi de förslag, som helt enkelt åsyfta att *tillåta* kvinliga lärjungar i mån af utrymme mottagas i elementarläroverken. Ingenting är mindre önskvärdt än att flickan på nåder släppes in i gosskolan, må hon då mycket hellre

gå och sy märkdukar i en flickpension af den gamla stilen! Ej heller kunna vi önska, att flickorna *berättigas* att inträda i de nuvarande gosskolorna, utan att några särskilda åtgärder för deras räkning vidtagas. Vi tro nämligen, att ett *nödvändigt* villkor för samskolan är, att i densamma finnas *fasta lärarinnor* likaväl som lärare. Flickorna kunna ej undvara detta, och för gossarna blir det en säker fördel.

Många önskningsmål såväl till gossarnes som flickornas fördel kunde därjämte uppställas, men dessa gripa alltför mycket in i gosskolans fasta organisation, för att vi här skulle våga inlåta oss på dem. Men om man å ena sidan bör frukta, att omogna förslag kunna störta samskoleidén, så bör man å andra sidan akta sig för, att låta det bästa vara en fiende till det goda. Om man ej kan få allt, bör man vara glad åt något, blott det går i den rätta riktningen. Och såsom sådant anse vi, om ock med en viss reservation, det förslag till samskolor vara, som till innevarande riksdag af regeringen afgifvits i samband med andra förslag till reformer vid läroverken.

I de kongl. propositionerna till 1887 och 1890 års riksdagar föreslogs, att vid vissa läroverk och under vissa villkors uppfyllande vederbörande kommunalstyrelse skulle få bestämma »huruvida kvinliga lärjungar må i mån af utrymme vid läroverket mottagas» samt att »om flickor fingo tillträde till läroverket borde en lärarebefattning, i allmänhet den, för hvilken lägre kunskapsfordringar ansågos tillräckliga, beklädas af en kvinna, som jämte sin undervisning skulle hafva i uppdrag att vara föreståndarinna för flickorna.»

Vid den förstnämnda riksdagen blef frågan ej ens behandlad — tullarna absorberade då alla intressen — vid 1890 års riksdag föll läroverksreformen och med den samskolefrågan.

Den har i den kongl. propositionen till innevarande riksdag upptagits i en något förändrad form. Detta förslag är *utförligare* motiveradt än de föregående, åtskilligt är upptaget från den s. k. flickskolekomiténs betänkande af den 19 januari 1888, och det kan nu sägas innebära ett förslag angående vissa skolors *ombildande* till samskolor, ej blott om deras tillfälliga *användning* därtill.

De nuvarande allmänna läroverken i Söderköping, Vimmerby, Askersund, Sala, Sölvesborg, Trelleborg, Marstrand, Strömstad, Åmål, Filipstad, Skellefteå, Örnsköldsvik, Södertelge, Köping, Nora, Simrishamn, Alingsås, Falköping, Engelholm, Varberg och Arvika, hvilka f. n. äro antingen 1, 2 eller 3-klassiga, skola, under vissa villkors iakttagande å kommunens sida, kunna ombildas till femklassiga real-

läroverk och kallas *mindre läroverk*. En del skall hafva tre, andra *fyra* ämneslärare.[1])

Dessa mindre läroverk kunna, på framställning af vederbörande kommunalstyrelse, inrättas såsom samskolor för gossar och flickor.

I sådant fall skall kongl. maj:t äga rätt att utbyta någon eller några å läroverkets stat upptagna manliga lärare — med undantag af rektorerna — mot fast anställda ämneslärarinnor med en aflöning af 1,500 kr., däraf 600 kr. tjänstgöringspenningar och två ålderstillägg, hvartdera å 250 kr. efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring, äfvensom att för undervisningens ordnande använda de å läroverkets stat härigenom besparade beloppen, enär de manliga lärarnes lön är beräknad i lägsta lönegrad till 2,000, i högsta till 4,000 kr.

Skall ett mindre läroverk omdanas till samskola få de omkostnader, som falla på statsverkets del, ej blifva större än de besparingar, som erhållas af att någon eller några lärare utbytas mot lärarinnor, jämte de bidrag, som kunna lämnas af ett förslagsanslag på 8,000 kr., som regeringen för detta ändamål i samband med nämnda förslag begär af riksdagen.

Såsom motivering för detta anslag anföres, att vid en samskola böra flickorna dels hafva särskilda gymnastiköfningar, dels undervisning i handarbete. Då nu staten bidrager till flickskolorna i de stora kommunerna, bör det anses rättvist, att de *små* kommunerna äfven erhålla något statsbidrag, hvilket sålunda skulle tillfalla särskildt flickornas undervisning i dess samskolor, dock så att berörda bidrag icke finge öfverskrida det belopp, hvartill de i statsverket inflytande terminsafgifterna från läroverket under kalenderåret uppgå.

Sävàl lärare som lärarinnor, hvilka anställas vid de mindre läroverken — de må vara samskolor eller ej — böra genomgå en profårskurs vid Jakobs läroverk i Stockholm.

* * *

Jämfördt med 1887 och 1890 års förslag erbjuder detta flera fördelar. Flickorna skola få rätt deltaga i gossarnes undervisning, ej endast om det tillfälligtvis finnes rum för dem i en klass, för att sedan makas ut igen, om gossarne strömma till läroverket, utan om de ofvannämnda kommunerna önska samundervisning, skall en *ombild-*

---

[1]) Ett nytt dylikt mindre allmänt läroverk skall ock upprättas i Motala.

ning af läroverket äga rum till *samskola.* Flickorna komma sålunda att åtnjuta samma fördelar af läroverket som gossarne. *Fasta* kvinliga lärare skola på bestämda villkor antagas, flickornas gymnastik och handarbeten skola särskildt tillgodoses, hvilka fördelar ej upptagas i de föregående förslagen. Undervisningen skall meddelas efter realliniens läroplan, då det i de förra förslagen berodde af kommunerna, om de önskade real- eller latinlinie. Denna reallinie kan äfven i någon mån modifieras efter kommunens önskningar, hvilket bör underlätta ett anordnande af en praktisk samskoleplan.

I de små kommunerna borde genom dessa läroverks upprättande tvenne önskningsmål kunna uppfyllas: undervisningen blefve där femklassig, så att *åtminstone* alla de gossar, som ginge ut i det praktiska lifvet, kunde där få sin utbildning, och på samma gång bereddes tillfälle för flickorna till en högre undervisning — och allt detta för 8,000 kr.

Ehuru de betydande ekonomiska fördelarne af denna anordning i mångas ögon torde vara det starkaste skälet för dess antagande, kunna vi dock ej underlåta att mot densamma rikta en anmärkning. Förslaget kunde erbjudit ekonomiska fördelar och ändå ej kränkt rättvisan.

Enligt regeringens förslag upprättas samskolorna till ej ringa del *på lärarinnornas bekostnad*, det kan ej förnekas, och detta är, enligt vår uppfattning, förslagets achilleshäl. Flickornas undervisning i de mindre kommunerna får ej kosta staten något utöfver de 8,000 kronorna, och då denna summa är otillräcklig, måste staten se sig om efter någon extra besparing. Den finnes att tillgå genom att utbyta dyra lärarkrafter mot billigare. Det är dessutom så väl beställdt vid detta utbyte, att man ej blott gör en besparing, utan därjämte får *just* det man behöfver, kvinliga lärarekrafter, utan hvilka en samskola är en orimlighet. Efterfrågan och tillgång bruka sällan stå i *detta* förhållande till hvarandra.

Det kan visserligen invändas, att när staten endast lämnar ringa bidrag till flickornas undervisning i de större kommunerna, vore det orimligt, om staten skulle för denna sak i de små kommunerna vidkännas en utgift öfver de sagda 8,000. De små kommunernas flickor blifva ändå priviligierade genom en billigare undervisning och genom åtnjutande af andra gosskolans fördelar. Detta är sannt. Men då kunde de små kommunerna, om de önskade samskola, hafva lämnat ett större bidrag, så att lärare och lärarinnor erhålla samma löneför-

måner. Samskolor blefvo ändå för dem en ekonomisk fördel mot att underhålla särskilda flickskolor.

Den motivering, på hvilken lärarnes och lärarinnornas *olika* lönevillkor stödes, lämnar ock tillfälle till anmärkningar.

Först lämnas lärarinnorna några förmåner. Deras tjänstgöringsskyldighet »bör icke öfverstiga 24 timmar i veckan jämte det arbete i hemmet, som rättandet af lärjungarnas skriftliga arbeten medför», och »pensionsåldern synes icke böra sättas högre än 55 år, då högst få lärarinnor efter uppnåendet af denna ålder äga den styrka samt den sinnets spänstighet och energi, som erfordras för en framgångsrik undervisning, särskildt i en skola, där tjänstgöringen är så ansträngande, som den måste blifva vid dessa samskolor». Huruvida veckans tjänstgöringsskyldighet för lärarinnan verkligen blir mindre än lärarens 30 timmar, som kunna minskas i och för skrifningars rättande, lämna vi osagdt. Skall anställningen af en lärarinna verkligen åstadkomma en åsyftad besparing, lär hon antagligen få användas så mycket som möjligen ske kan enligt ofvanstående ordalag.

Erfarenheten visar ej, att f. n. lärarinnorna arbeta mindre än lärarne. De flesta torde vara ense om, att finnes det någon skilnad i arbete och omtanke mellan en klassföreståndarinna i en af våra flickskolor och en klassföreståndare vid ett gossläroverk, så är det den förra, som bär den tyngsta bördan.

En reelare fördel vore ju, att lärarinnan blefve pensionerad tio år tidigare än läraren. Om denna fördel för henne själf uppväger olägenheten, att hon får 1,200 kr. i pension, då läraren i stället vid 65 års ålder får sin lön oafkortad, är tvifvelaktigt. Dessutom äger verkligen en kvinna, som är öfver 50 år, mindre »spänstighet» och »energi» än en man vid samma ålder? Det är i alla händelser ej den vanliga uppfattningen af den äldre kvinnans skaplynne. Vi tro, att omedvetet har vid den ofvannämnda uppfattningen öfverflyttats några föreställningar, de där ej höra hit!

Att pensionsåldern för lärarinnor satts lågt kan likväl anses såsom en fördel för skolan, och fördelen skulle blifva än större, om den sänktes äfven för lärarne. De energiske och spänstige herrar lärare, som kommit öfver 60-talet, äro lätt räknade, och vid 60 år skulle onekligen för båda könen en lämplig gemensam åldersgräns kunna sättas.

Dessa åt lärarinnorna erbjudna fördelar motväga emellertid ej den mindre aflöningen, och därföre anföras ytterligare två skäl, hvar-

före »ämneslärarinnornas aflöning kan och bör sättas vida lägre än lärarnes»: 1) »deras bildningskurs är mindre kostsam, — —» då afgångsexamen från högre lärarinneseminariet jämte någon profårstjänstgöring lämpligen synes böra medföra behörighet till ifrågavarande ämneslärarinnebefattningar»; 2) »och läraren må blifva i tillfälle att bilda familj, hvilket icke gäller med afseende å lärarinna».

Det sista argumentet är gammalt och vant och berör ekonomiska och sociala spörsmål, på hvilka vi ej kunna inlåta oss. Det må likväl anmärkas, att får mannen högre lön *därföre* att han skall bilda familj, borde han icke få den, om han lefver ogift. Men mot en »ungkarlsskatt» kan alltid bland andra den befogade anmärkningen göras, att en man kan ha föräldrar och syskon att understödja — ja, men detta kan en ogift kvinna ha och har det säkert lika ofta som mannen. Erfarenheten visar redan nu, att den arbetande mannen ingalunda är den, som ensam får draga försorg om oförsörjda syskon eller gamla orkeslösa medlemmar inom en familj. Den arbetande kvinnan får likafullt bära sin del af bördan. Vi skulle vilja veta, huru många af våra lärarinnor få använda sin knappa inkomst blott för sin egen del, och att det indirekt är en fördel äfven för männen om kvinnans arbete betalas rättvist ligger i öppen dag för den, som betraktar frågan utan fördom.

Hvad det första argumentet i den nämnda motiveringen däremot angår, nämligen att en kvinnas undervisningskurs är billigare, så lider det af betänkliga brister.

Först och främst nämnes *inte ett ord* om den utväg att utbilda sig till lärarinna, som kongl. maj:t redan 1869 för kvinnan öppnade, då hon fick tillåtelse att aflägga akademiska examina.

Meningen kan dock ej vara, att en kvinna, som tagit filosofie kandidaten eller licentiaten är oberättigad söka plats vid statens samskolor? Men om en kvinna har tagit fil. kandidaten, kan icke hennes kunskapsmått eller den omkostnad hon användt på sina studier anses ringare än en manlig fil. kandidats. Hennes ekonomiska utgifter ha tvärtom varit *större*. Hennes skolkurs kostar i detta fall omkring 2,000 kr., hans f. n. nästan intet, och om äfven de omtvistade terminsafgifterna vid statens elementarläroverk införas, uppgå de ändå ej till mer än 380 kr. från första klassen till och med öfre sjunde.

Är det måhända meningen, att en kvinlig fil. kandidat skulle vid en samskola ej söka *lärarinne-* utan *lärarplats?* Men hade hon väl någon utsikt att få en dylik plats? Mot det formella i en dylik ansökan kan göras anmärkningar, ty då det finnes *både* lärare- och

lärarinneplatser, är det en formell oegentlighet, att en kvinna skall söka den förstnämnda. Men oafsedt denna invändning, som utan tvifvel skall göras, så finnes det en än viktigare. Då af *besparingsskäl* vid hvarje samskola så många lärareplatser man vill hafva besatta af kvinnor redan vid skolans anordnande utbytas till lärarinneplatser, d. v. s. till platser med lägre aflöning, så lär man inte sedan taga en kvinlig lärare till lärareplatsen, ty då kunde det hända, att *alla* lärarne blefve kvinnor, hvilket ej ens den ifrigaste kvinnovän kunde önska.

Dessutom är det oriktigt, äfven hvad angår seminaristerna, att tala om att deras utbildning är så mycket billigare än filosofie kandidaternas.

En flickas skolbildning kostar i en af Stockholms billigare större skolor 1,350 kr. Lägg därtill, att genom konkurensen inträdesfordringarna i seminariet blifvit höjda, så att det fordras efter skoltidens slut för inträde därstädes åtminstone ett års kursläsning, hvilken ej kan beräknas lägre än 200 kr.

Seminarieundervisningen är sedan visserligen fri, men det är också universitetsundervisningen.

Inträdesåldern till seminariet är 18 år, medelåldern vid studentexamens afläggande 19 år. Kursen vid seminariet är 3 till 4 år, och sagda tid är fullt tillräcklig för kandidatexamens afläggande, om vid universitetet läses med den flit, med hvilken lärjungarna måste läsa vid seminariet.

Häraf framgår, att seminaristen endast har aflagt sin studiekurs ett år tidigare än fil. kandidaten, men att den kostade henne minst 1,000 kr. mer än den manlige fil. kandidaten betalat för sin studiekurs, ty här är naturligtvis fråga om *nödvändiga* utgifter, d. v. s. studier, rum, mat och kläder. De drygare omkostnader för lärarnes utbildning, hvarom ecklesiastikministern talar, äro således deras »extra konto», men detta bör ej tagas med i *denna* beräkning, synes det oss.

Klart är af det ofvan sagda, att det kunskapsmått som seminaristerna äga, särskildt när de genomgått en fjärde årskurs, näppeligen torde understiga fil. kandidaternas. Det är endast olika, har de företräden och svagheter, som tillhöra en seminaristbildning, jämförd med en fri akademisk bildning.

Nekas kan ej, att den svenska lärarinnebildningen blifvit *mångsidigare* tillgodosedd än den manliga. Den fördel, som häraf i detta fall synes framträda, är dock endast — ökad konkurrens och lägre löner, ty oaktadt vi ej kunnat underlåta att göra dessa anmärkningar,

måste vi erkänna, att trots lärarinnornas löner äro lägre än lärarnes skola samskolorna kunna påräkna ett godt urval af dugliga lärarinnekrafter — så stor är trängseln på den kvinliga arbetsmarknaden.

Men att staten, som skattlägger de arbetande kvinnorna efter samma grunder som männen, icke låter dem, då de blifva statens arbetstagare, få åtnjuta samma löneförmåner, anse vi en orättvisa, och de tryckta konjunkturerna för kvinligt arbete borde ej, då det gäller arbete i statens tjänst, få göra sig gällande.

Emellertid är det rätt naturligt, att detta olika aflöningssätt fått inkomma i det kungliga förslaget. Det är nämligen hämtadt ur flickskolekomiténs betänkande. Men att denna komité å ena sidan talar om att de nuvarande flickskolorna lefva *på bekostnad af lärarinnorna,* å andra sidan vill väcka till lif samskolorna också på bekostnad af lärarinnorna, synes oss minst sagdt vara egendomligt. Vi förmoda dock, att komiténs kvinliga ledamöter ej gillade en dylik anordning, om de också ej uttryckligen reserverade sig däremot.

Äfven för samskolornas egen utveckling beklaga vi, att lärarinnorna ej få en *jämnbördig, lika ansedd* ställning med lärarne. Endast om de detta få, tro vi att disciplin, ordning och naturlig jämlikhet skolungdomen emellan kan uppnås. Och vi uttala härvidlag icke blott en subjektiv åsikt, utan tro, att det stora flertalet af samskoleidéns vänner dela vår uppfattning.

Slutligen vilja vi betona, att ehuru vi önska att samskolor i vårt land må upprättas, anse vi dock att desamma för den kvinliga ungdomen ej kunna blifva af verkligt gagn, om ej såväl lärare som lärarinnor vid ett dylikt läroverk känna sig genomträngda af den sanningen, att uppfostran och undervisning är af lika stort betydelse för flickan som för gossen.

Ellen Fries.

Några ord om

Emilia Pardo Bazán,

det samtida Spaniens främsta författarinna.

Den gamla romanens traditioner, enligt hvilka främsta vikten låg på fantasiens styrka och »fabelns» rikedom, hade i Cervantes' hemland fortsatts af förf. sådana som Juan Valera och Pedro Antonio de Marcon. I Frankrike hade emellertid en ny estetik blifvit förkunnad, och såsom dess frukt hade den realistiskt-psykologiska romanen uppstått. Studier, vetenskapligt samvetsgranna studier af den exakta verkligheten, fordrades nu äfven af skönlitteraturens idkare, och fantasiens roll blef en sekundär: att divinatoriskt ordna och afväga det samlade studiestoffet (»les documents humains»), så att förhållandet mellan orsak och verkan klart framträdde.

För denna nya roman var det, som den spanska författarinnan fru Emilia Pardo Bazán gjorde sig till härold i sitt fädernesland. Men medan den nya romanen annorstädes ofta åsidosatte fantasien, så att hvad som gjorde anspråk på att kallas ett konstverk, i självfva verket blott var ett vidlyftigt protokoll, fanns denna fara ej förhanden hos ett folk, i hvars ådror det flyter arabiskt blod. Ej heller fann de franska förebildernas ofta så kalla, materialistiska lifsåskådning någon tacksam jordmån i hjärtan, som besjälas af spanjorens naiva, men lifsvarma religiositet.

Den spanska realismen är sålunda en sund verklighetsdiktning, stark i lokalfärgen och ofta kryddad af den blida humor, som är att vänta hos landsmännen till världens största humorist. Och vid sidan af fru Pardo Bazán stå förf. sådana som Benito Pérez Galdós, Armando Palacio Valdés och Leopoldo Alas m. fl., värdiga medtäflare till andra länders samtida romanförfattare.

Af sina landsmän är fru Pardo Bazán högt uppburen. Bland sina personliga vänner räknar hon t. ex. Antonio Cánovas del Castillo, Emilio Castelar och Juan Valera, och närmast med anledning af hennes litterära framgångar har fråga blifvit väckt om ändring af kgl. spanska akademiens statuter, så att äfven kvinnor må kunna ha säte där.

Hennes hittills utgifna romaner och novellsamlingar uppgå till ett antal af 11. 10 st. kritiska och historiska arbeten samt rese-

skildringar innehålla de mera direkta resultaten af hennes vidsträckta humanistiska bildning. Och sedan i fjol utger hon en månatlig tidskrift för vitterhet och kritik, författad uteslutande af henne själf. Men hittills har den omkring 40-åriga förf. i samlad volym blott utgifvit ett enda litet häfte dikter, 20 små stämningsbitar, sammanförda under den gemensamma titeln »Jáime» (= Jakob) — namnet på förf:s förstfödde. Ur denna hennes diktsamling meddelas här ett par sånger i öfversättning.

Ur dikten "Min son"

af *Emilia Pardo Bazán.*

III.

När i min famn jag har dig, lugn till sinnes,
vid kväll, af intet störd,
då känner jag, att på min lyra finnes
en sträng, ej hittills rörd.

När lyckans fullhet jag mig drar till minnes,
af dig, barn, till mig förd,
då känner jag, att på min lyra finnes
en sträng, ej hittills rörd.

XII.

Min tanke, när jag vid din vagga sitter,
jag dig förtälja vill.
Jag tänker på den lifslott ljuf och bitter,
som dig skall falla till;

På kamp, dit dig en svekfull värld skall sända,
att tröstrikt gripa in;
på törnen, som din kärleks ros måhända
skall bära, älskling min;

På pliktens post, där du ditt lif skall låta;
på vägen, du skall gå;
på ödets sfinx, inför hvars dunkla gåta
ock du skall svarslös stå;

På pannan din, där gömdt ett frö jag anar,
som spira skall en gång,
när tankens vårsol det till blomning manar
midt i vår lögnvärld vrång —

Ett ljus, som dunkelt nu och gåtfullt lyser,
men snart i fullglans står,
ty själen bor däri likt ros, som myser
i knopp, tills ut den slår.

Jag tänker på, hur, bortglömd eller hyllad,
hur, osäll eller säll,
sent eller tidigt du skall ned bli myllad
i dödens svala tjäll.

Och hur långt före dig jag där tör hvila
från fröjd och sorg och split...
Tänk, visste du, hur mina tankar ila
invid din vagga hvit!

XIII.

Just som du, barn, till oss lände,
såg jag, hur de sträfva, gamla
murarne, som allt från fordom
doftrik kaprifolium kantar
och mot hvilkas grund begonier
sticka af med röda kalkar,
klädde sig af fröjd i praktskrud,
prydd med nya blommor granna.
Och de mörka släktporträtten
där på rummets vägg, som kalla
bilder fram af dem, som blefvo
länge se'n i grafven lagda,
såg jag, ängel min, med tjusning
ömma blickar på dig kasta.
Syrsorna i sina gömslen,
till en plötslig glädje bragta,
gällt en serenad den natten
stämde upp omkring din vagga.
Och uti sin koja hunden,
korna uti sina stallar
och i parkens täta kronor
slumrande små pigga sparfvar
vakna, tycktes mig att låta
sitt välkommen mot dig skalla.

Näktergalen själf, hvars kvällshymn
vid den tiden plär ha stannat,
nedan fönstret hördes drilla
genom månskensdagrar matta ...

Men ej var det näktergalen:
här på trakten jämt han fattats;
nej, det var en hymn af lycka,
stigen ur mitt hjärtas kamrar.

Göran Björkman.

Litteratur.

Gösta Berlings saga af *Selma Lagerlöf.*

Ett af den nutida berättande diktens mest utmärkande drag är dess förkärlek för psykologisk analys. Kring karaktersutvecklingen och de förhållanden, som motivera och betinga densamma, koncentrerar sig hela intresset. De djupast dolda rörelser, de finaste skiftningar i själslifvet ställas fram i den objektiva skildringens klara dagsljus och följas länk för länk. Denna riktning framträder hos Tolstoy så väl som hos förf. af Robert Elsmere, hos Bourget så väl som hos Lie.

Ett annat slag af berättarkonst möter oss i Gösta Berlings saga. Det är ej nyktert dagsljus, som strömmar ned öfver alla denna boks växlande gestalter. Snarare förefaller det, som såge man dem i skenet från ett sprakande, gnistrande bål. Än flamma lågorna upp, och hvarje drag framträder med kraftigaste intensitet, och de dansande skuggorna jagas på flykten rundt om; än sjunker elden ned till en mystisk glöd och gestalterna te sig fantastiskt dunkla, sammansmältande med omgifningen. Skildringen af majorskan lämnar ett exempel härpå. En mera liffull och på samma gång finare karakteristik än hennes i kapitlet »Tiggaren» får man leta efter. Samma gestalt, fast med de hårda dragen mildrade af botgöringen, möter oss vid bokens slut, då majorskan på väg hem, redan dödligt sjuk, häjdar släden vid hvarje mötande för att fröjda sig åt deras goda nyheter. Man väntar sannerligen icke, att denna pröfvade och luttrade kvinna på dödsbädden skall ge vika för hämdens och hatets onda andar. Det förefaller

som om författarinnans dragning till det mystiska härvidlag fört henne för långt. Det öfvernaturliga elementet i boken får i allmänhet sitt fulla berättigande och sin gripande verkan genom att gifva kroppslig gestalt åt aggande tvifvel, åt tärande samvetskval. Men här kommer Sintrams hemlighetsfulle budbärare med det svarta brefvet till den döende, som redan gjort upp sin räkning med lifvet. Den mörka skugga, som härigenom faller öfver henne, är alltför djup för att alldeles försvinna i det försonande ljuset öfver hennes sista ögonblick.

Liknande är förhållandet med teckningen af Gösta Berling själf. Då vi göra första bekantskapen med majorskan, få vi äfven ett lefvande intryck af hennes skyddsling, den med glänsande gåfvor utrustade, men djupt sjunkne Gösta Berling, som kastat sig ned i drifvan vid vägkanten för att dö. Men mellan detta deras möte och det ögonblick, då han, jäktad af samvetskval öfver sin andel i kapten Lennarts öde, än en gång vill kasta bort sitt lif, ligger en utvecklingskedja, hvars länkar delvis endast anas. Hur den öfverdådige, firade, blott för stunden lefvande »kavaljeren» kan bli en »folkets räddare», det antydes visserligen i samtalet med Brobyprästen och på ett par andra ställen; den afgörande vändningen motiveras äfven af den ånger, som gripit honom vid kapten Lennarts bår, och af det moraliska stöd han har i sin hustru; men det oaktadt får man ej något helt intryck af denna själshistoria. Det är alltför mycket annat, som spelar in i den och grumlar gången däraf. Man löper ofta fara att tappa bort dess tråd i hvirfveln af äfventyr, gestalter och episoder.

En roman i vanlig bemärkelse, där intresset afgjordt koncentrerar sig kring en eller några få hufvudkaraktérer, är Gösta Berlings saga således ej. I bild på bild rullar den upp för oss hur »äfventyrens vilda jakt brusade fram kring Löfvens sjö». De ge ett öfverväldigande intryck af konstnärlig rikedom och mångsidighet, dessa bilder, men de stå ofta nog ej i närmare förhållande till hvarandra än pärlor, uppträdda på samma tråd. Författarinnan lär ock varit betänkt att kalla sin bok »Berättelser från det gamla Värmland», en titel, som bättre än den nuvarande skulle angifvit dess innebörd.

Men har man väl upphört att döma denna bok efter den helgjutna romanens måttstock, läser man en för en af dess många förtjusande episoder så, som man läser en fin novellett eller en gripande dikt — ja, då tror jag de skola vara få, som ej ryckas med. Visserligen förekomma några bizarrerier som »Midsommar» och »Kevenhüller», den senare allt för mycket saga för att den där skildrade slottsbranden skulle kunna fogas in som ett led i handlingens gång.

Men dessa mycket mer än uppvägas af de skatter, som med slösande hand hopats inom ramen af Gösta Berlings saga. Där finnas drålpiga, af lif och humor genomandade skildringar, sådana som »La Cachucha», genrebilder med äkta gammaldags färgton öfver sig, sådana som »Mamsell Marie», friska, soliga idyller som »Lilliecronas hem», trolska sagostämningar som »Dovres häxa». För att åter använda samma bild som nyss, hvilken brokig ringdans af skiftande gestalter rör sig ej kring fantasiens flammande bål! Den ena efter den andra, träda de in för en stund i ljuskretsen för att åter sjunka tillbaka i dunklet och aflösas af ständigt nya. Och dock framträda de allra flesta på ett sådant sätt, att deras bild i lefvande individualisering präglar sig i ens minne. Saknas koncentration i diktverket som helhet, så måste man i så mycket rikare mått tillerkänna de särskilda småberättelserna hvar för sig denna egenskap.

Men det finnes äfven folkscener i Gösta Berlings saga, brokigt rörliga som bilden af marknadslifvet vid Broby eller gripande som skildringen af tåget efter kapten Lennarts bår. Det är ingen lätt sak att åskådliggöra hur stora massor kunna besjälas af en gemensam känslostämning. Men det har lyckats Selma Lagerlöf. Vi se för oss den tysta, andäktiga skara, som i höstkvällens skymning fyller kapten Lennarts gård; vi höra hur en efter en träder in och vittnar vid hans dödsbädd. Vi ryckas med af de skiftande känslostämningar, som gripa folket vid gästabudet på Ekeby gård. Mästerlig är också därförut skildringen af det långa tåg, som, växande för hvar gård, drager in i skogen för att leta den försvunna nygårdsflickan; mästerlig med sitt omkväde om det mörka där inne under bergväggen, »där granarna stå tätast och mossan ligger mjukast».

Känslan af sambandet mellan naturen och människan är mycket stark hos författarinnan och går som en underström genom hela hennes bok. »Hvilken del af jordens stoft är det, som ej varit inne i lifvets kretsgång?» frågar hon. — »Lifvets ande bor ännu i de döda tingen. Hvad förnimmer han, där han slumrar i drömlös sömn? Guds röst hör han — lägger han ock märke till människors?» Denna känsla ger en särskild, mystiskt betagande stämning åt hennes stora naturbilder: vårfloden, som bryter fram i natten, den allt förhärjande torkan, åskskuren, som med ens börjar smattra mot kyrkfönstren och hälsas med hänförelse. Men de äro tillika tecknade med lefvande åskådlighet, med verkligt realistisk kraft, dessa bilder. Nästan på hvarje sida möter man för öfrigt jämförelser eller detaljer, som vittna om författarinnans fina naturstudier och iakttagelser. Teckningen af

djurlifvet på Ekeby gård, där »den store brukspatronen» väntar i timtal med sin släde, och kapten Lennarts drömmar om »de små sädeskornens underliga öden» äro sådana små pärlor.

Selma Lagerlöfs stil visar en egendomlig blandning af episk åskådlighet och lyrisk glöd. Originellt och kraftigt tecknad i några få raska drag, med några få karakteristiska detaljer, framstår bild efter bild, scen efter scen. Men kring dem spelar författarinnans egen personliga stämning, som ger hvar och en dess färg, trolsk eller idyllisk, humoristisk eller tra gisk. Ofta nog inledes ett kapitel med några fina eller djupsinniga reflexioner, som trots formen verka som lyriska strofer och ange tonen i hela den följande skildringen. Med alla sina lyriska utbrott, med sina gammaldags vändningar och sin rikedom af djärfva uttrycksfulla bilder, är denna stil i hög grad personlig och fängslande.

Sådan Gösta Berlings saga nu föreligger färdig, har den ej kunnat undgå att väcka stort uppseende. Ett nybörjararbete, hvars hufvudsakliga brist är en öfversvallande rikedom af lif, en öfverväldigande mångsidighet och kraft i fantasien, är i vår nyktra, fantasifattiga tid rent af en skatt. Det ger oss rättighet att vänta mycket af författarinnan. Hon är en af dem, för hvilka diktens värld ligger öppen, och vi kunna ställa samma bön till henne som kavaljererna till »fru Musica»: »Bred ut din trollmantel och för oss dit!»

Sigrid Leijonhufvud.

Josephine Butler. Lefnadsteckning af *W. T. Stead.* Med porträtt och med förord af Ernst C. F. Olbers. Öfvers.

»Tunga vägar hafva människors barn att vandra, ökenstigar, träskstigar, fjällstigar», och de, som af försynen utkorats att utföra stora ting, måste ofta utstå de bittraste profven.

Josephine Butler har genomvandrat sorgens och själslidandets tåredalar, ensamhetens och saknadens öknar och slutligen sträfvat uppför svårigheternas branta klippvägar, men just därför har hon mer än andra förmått trösta, hjälpa och ledsaga nedslagna och lidande medsystrar.

Mrs Butlers biografi är lika anmärkningsvärd genom ämnets rika och omväxlande beskaffenhet, som genom förf. mr Steads behandling af detsamma. Sällan äro stora personligheter lyckliga nog att finna en biograf, som med så mycket sympatiskt förstående och uppskattning som han, teckna deras bilder för eftervärlden. Mr Stead och mrs Butler äro andliga förvandter. De båda stora personligheterna, som sträfva och lida för samma syfte, förstå och värdera hvarandra. Först

från det ena bergets topp kan vandraren göra sig ett rätt begrepp om höjden af det andra.

Denna lefnadsteckning redogör ej blott för ett händelserikt yttre lif, med mörka skuggor och klara dagrar, utan ock för ett inre själslif, lika intressant och skiftesrikt. Stead tecknar mästerligt såväl det ena som det andra. Äfven som tidsbild är boken underhållande. Den meddelar lifliga målningar af folklifvet och de politiska sammanstötningarna, af valstrider och knytnäfsstrider, af folkupplopp och folkentusiasm. Man har ej kunnat föreställa sig, att den laglydiga engelska nationen skulle i våra dagar utöfva sådana våldsbragder som de här beskrifna.

Mrs Butler härstammar på fädernet från en af Northumberlands oberoende och frisinnade släkter. Hos fadern förenades i rikt mått de nedärfda dygderna: varm gudsfruktan, afsky för synd och orättvisa samt mod att uttala och kämpa för egna åsikter. På mödernet leder hon sin härkomst från en gammal hugenottsläkt. Hon hade lyckan att uppväxa i en skön och pittoresk näjd och så att säga i naturens sköte. Långa sommarutfärder hörde till ordningen för dagen. Detta lefnadssätt grundlade en fysisk styrka och spänstighet, som gjorde det möjligt för henne att uthärda de mödor och oerhörda själsansträngningar, som framdeles föllo på hennes lott. Den fattiga men oberoende och intelligenta befolkning, hon från barndomen lärt känna, ingaf henne förtroende och aktning för arbetsklassen, inom hvars leder hon framdeles fick sin egentliga verkningskrets.

I sin ungdom hade mrs Butler utkämpat heta själsstrider, hvilket här fastän blott i förbigående nämnes, ty äfven dessa pröfningar tyckas varit henne särskildt pålagda som en beredelse för det blifvande kallet.

Förenad i ett lyckligt äktenskap med en man, som hon älskade, och som förtjänade hennes ömhet, och omgifven af tre söner och en dotter, tänkte Josephine Butler visst icke beträda den bana, dit försynen sedermera kallade henne. Hon lefde lycklig i en stilla prästgård på landet, då kallelsen, den förfärliga kallelsen kom.

Hon hade just återvändt hem från en resa och inträdt i vestibulen, då hennes lilla elflika dotter, festklädd att taga mot mamma, skyndar från öfre våningen, hänger sig i brådskan ut öfver balustraden, förlorar jämnvikten och faller till moderns fötter. Trappan var hög, stengolfvet hårdt. Intet hopp om barnets räddning fanns; ett par timmars dödskamp och allt var slut.

Moderns sorg var outsäglig, och lidandet skärptes än mer genom återvändande tvifvel, tvifvel på allt, som utgjort hennes lifs högsta lycka. I ångest suckade hon: »min Gud, min Gud! hvi hafver du öfvergifvit mig». Men dessa själsmarter alstrade hos henne en förmåga af medlidande, som framdeles förlänade henne en alldeles egendomlig gåfva att mildra andras sorg och lätta deras börda samt kraft att arbeta, sträfva och bedja för att rädda sjunkna och lidande medsystrar.

Denna sorgens och förtviflans tid, som syntes mrs Butler oändlig,

fick dock ett slut. En dag, då saknad och bitterhet drifvit henne bort från tomheten i hemmet, och hon, uttröttad af att vandra gata upp och gata ned, längtade efter hvila och frid, besökte hon en gammal from kväkerska, och sittande vid hennes fötter, utgöt hon sitt hjärtas bedröfvelse. Gumman lade sin hand på hennes nedböjda hufvud: »Gud har tagit till sig din älskling», sade hon, »men många öfvergifna unga hjärtan finnas, hvilka behöfva den moderskärlek, som flödar från ditt. Jag har ett hem för arma sjunkna kvinnor, som jag tagit vård om, men jag förmår ej mer se till dem, emedan ålder och sjukdom medtagit mina krafter. Blif du en moder för dessa öfvergifna». — Josephine Butler följde anvisningen och upptog arbetet.

Nu började mörkret skingras. En varm kärlek till andra mödrars förlorade döttrar undanträngde sorgen, och medlidandet uppfyllde alltmer denna pröfvade moders blödande hjärta. Hon glömde sig själf för andra, och vann de mest förhärdades förtroende, ty hon vann deras hjärtan.

Hon segrade, emedan hon älskade. Läppar, som uttalade lastens och hädelsens ord, tillslöt hon med en kyss. Ingen kvinna var så djupt sjunken, att icke mrs Butler med uppriktig ömhet slog kring henne sina armar.

Ett drag från detta stilla arbete bland de förtappade och förskjutna må omtalas, innan vi öfvergå till hennes banbrytande verksamhet för afskaffandet af den i England från kontinenten införda sedlighetslagstiftningen: »*The contagious diseases prevention act*».

I en skrift till självförsvar mot lömskt förtal säger Josephine Butler: »Jag vet, att hvad jag nu omtalar endast är ett upprepande af hvad andra kvinnor gjort med större hängifvenhet. Men jag är af förtalet drifven att yttra några ord till mitt försvar. Jag har blott ett enda litet gästrum. I detta har jag med min mans samtycke mottagit den ena efter den andra af dessa mina fallna systrar och låtit våra gäster af högre stånd bo på ett närbeläget hotell. I detta lilla rum har jag vårdat arma fallna, af sjukdom härjade kvinnor, hvilka jag älskat som hade de varit mina egna systrar, och i nödens, sjukdomens och dödens tider gifvit dem det bästa, vårt hus kunde åstadkomma. Många hafva dött i mina armar. Sedermera hyrde vi ett litet hus, där vi mottogo andra olyckliga. Icke långt från oss ligger en kyrkogård. I ett soligt hörn af densamma finnes en rad enkla grafvar, som rymma de jordiska kvarlefvorna af dessa våra barn; fallna kvinnor, — men hvilka nu hvila i skötet af den frälsare, som kommit att uppsöka och rädda det förtappade. Ty alla hafva de insomnat fulla af hopp och fröjd, efter att före sin död hafva funnit, jämte den inre friden, skatten af en oegennyttig vänskap». — —

»Jag blyges öfver att hafva blifvit drifven till detta självförsvar, men jag blyges än mer däröfver, att en engelsk gentleman skall hafva tvungit en engelsk lady att omtala, hvad hon helst skulle velat dölja för evigt, då hon ju endast gjort sin plikt.»

Då den nyinförda lagstiftningen blef mer allmänt känd i England, uppreste sig mot densamma flere framstående personer och där-

ibland några af landets förnämsta kvinnor, t. ex. Florence Nightingale, Harriet Martineau m. fl. Vid en talrikt besökt sammankomst väcktes frågan om hvem af alla dessa damer skulle sättas i spetsen för motståndet. Flera framstående kvinnor föreslogos, men de voro alla hindrade att öfvertaga uppdraget, antingen af familjeåligganden eller af redan åtagen publik verksamhet. Mrs Butler, ehuru mindre känd, valdes då. Inom kort insågs allmänt, att ingen kunde vara mer passande för det tunga och obehagliga värfvet.

Den verksamhet, hon nu började utveckla, är beundransvärd. Hon skref hundratals in- och utländska bref, hon besökte framstående män i Frankrike, Schweitz och Italien, hon utgaf en mängd skrifter och upprop, samt höll offentliga tal vid alla möjliga tillfällen. Första gången uppträdde hon en afton på ett stort torg, stående i en kärra och stödd af två handfasta män med brinnande bloss. Man tror sig förflyttad ett eller par århundraden tillbaka i tiden vid läsningen om alla dessa äfventyr. Man beundrar ej blott hennes egen entusiasm, utan ock den hänförelse hon förmådde tända hos andra, och den själfförgätna hängifvenhet, hon ingaf sina anhängare. Utan tanke på egen ära samlade sig alla kring henne, och genom denna osjälfviska sammanslutning vanns dubbel kraft.

Utrymmet medgifver ej att skildra ens i sammandrag den storartade verksamhet, mrs Butler och hennes anhängare under tiden mellan 1870 och 1886 utvecklade. Nedanstående siffror gifva dock ett begrepp därom. Under dessa 16 år höllos, i ändamål att afskaffa den förhatliga lagen, 766 offentliga möten och 91 konferenser. Ej mindre än 18,068 petitioner inlämnades, med ett antal underskrifter stigande till 2,657,348. Dessa kraftansträngningar kröntes 1886 med framgång. Den nya lagen upphäfdes. Segern vanns af en storslagen personlighet, stödd af en stor och ädel nation.

»Härförarn ensam vinner icke slaget,
De djupa leder vinna det åt honom.»
Men härföraren går dock i spetsen för segertåget.

F. A. Ek.

Några reflexioner i dräktreformfrågan.

Då jag för en tid sedan i Dagny genomläste Dräktreformföreningens arbetsredogörelse för året 1890—91, fäste jag mig vid ett uttryck i densamma, som gifvit mig anledning till några reflexioner i detta ämne. Där stod nämligen: »Hvad särskildt ytterkläder angår, anser såsom förut styrelsen dem ej egentligen ligga inom föreningens arbetsområde, *underkastade modets växlingar som de äro*».

Att Dräktreformföreningen funnit det med sin fördel förenligt, att endast påyrka reform med afseende på underkläderna, torde ju vara klokt, ty helt visst vinnas flera anhängare just genom ett sådant tillvägagående. Här gäller nämligen att vinna på sin sida ej blott motståndarna till idén, ej blott dem, som uppenbart äro slafvar under det rådande modet, utan äfven de kvinnor, som stå på en mera odeciderad ståndpunkt med afseende på föreningens syfte, och hvilka väl kunna erkänna det oförnuftiga i vår klädedräkt och önska en förändring i densamma, men som aldrig skulle våga verkställa denna förändring, om den vore förknippad med något brott mot den allmänna opinionen. En förbättring af de hittills allmänt brukliga underkläderna är ju således både möjligare och ur hygienisk synpunkt viktigare att genomföra än en dylik reform med afseende på den yttre beklädnaden. Har föreningen, om än blott hos ett fåtal kvinnor, lyckats väcka den sanningen till lif, att hälsans fordringar gälla mer än det häfdvunna brukets, att det i hennes intresse kräfves varm och jämnt fördelad underdräkt, afläggande af snörlifvet och andra tryckande band kring midjan och höfterna samt, såsom en följd däraf, praktiskt hos dem fått dessa idéer tillämpade, — så har föreningen sannerligen ej verkat förgäfves.

Inom alla områden, och icke minst af Fredrika-Bremer-Förbundet, kämpas för kvinnans höjande i moraliskt, intellektuelt och socialt afseende. Att denna kamp under årens lopp krönts med framgång, därom bära Dagnys spalter genom att konstatera än ett, än ett annat nytt område, som för kvinnan blifvit öppnadt, tydligen vittnesbörd. Men trots alla de bojor, som under årens lopp för henne brustit, bär kvinnan dock ännu en, som är starkare och segare än dem alla, en boja, som endast vi själfva kunna bryta. Jag menar »modet».

Jag vet att många af mina medsystrar här skola le ett medlidsamt löje åt öfverdriften i mitt påstående, ty *de* ha aldrig funnit modet innebära något tvång på deras fria vilja. Det är ju af lust de lyda dess föreskrift, och om snörlifvet än aldrig så hårdt pinar den unga adepten, eller den dekolleterade toiletten hos henne framkallar blygselrodnad, så tränger dock aldrig någon klagan ur hennes mun. »Det brukas så», är den trollformel, som kväfver all själfständighet och lägger sig som balsam på så väl den sammanpressade bröstkorgen som — den sårade anständighetskänslan.

Jag är likväl viss om, att många kvinnor finnas, som gifva mig rätt däruti, att vi, trots vår mycket omordade frihet, dock *äro* slafvar under denne härskares despotiska styrelse. Äro vi väl fria, då hvil-

ken tvetydig pariserdam som helst kan föreskrifva oss lagar, som strida både mot förnuft och känsla? Äro vi alldeles förvissade om att, då modet så kräfver, vi ej när som helst kunna tillägna oss de mest befängda idéer i vår klädedräkt? Hafva ej de flesta, åtminstone den »medelåldriga» delen af oss, burit krinolin? Hafva vi ej burit tornyr? Hvem skulle väl före dessa krinolin- och tornyrperioder hafva sagt en förståndig och tänkande svensk kvinna, att hon skulle i sin dräkt komma att använda dylika befängda och löjliga tillägg — och ändå *har* hon gjort det. Ja, vi hafva sannerligen skäl att darra vid tanken på de oförnuftiga och galna plagg, vi ännu kunna komma att bära!

Att Dräktreformföreningen, den i förhållande till det stora verksamhetsfältet ännu så oansenliga föreningen, med de få resurser, som stå densamma till buds, skulle kunna upptaga kampen mot denne mäktige potentat kallad modet, har jag aldrig tänkt. Jag vet ju ock genom dess program, att den ej åtagit sig mer, än den med hopp om framgång kan utföra, — sannolikt ligger ock just däri dess styrka — dock att se sin maktlöshet gent emot en öfverlägsen fiende, att vara hans tvungna undersåte är ett, men att offentligt bekräfta sin frivilliga underkastelse under hans spira ett annat. *M. G.*

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Stipendiefonderna.

Till *Allmänna Stipendiefonden* har en person, som vill vara onämnd, öfverlämnadt *Tio tusen kronor*, med villkor att under sin lifstid själf disponera räntan.

Från *donationsfonden för kvinnor som studera medicin* kommer, enligt beslut som fattats vid Styrelsens för förvaltning af stipendiefonderna sammanträde den 22 februari, att i år utdelas tvenne stipendier, *ett å Fem hundra och ett å Fyra hundra kr.* (Se kungörelsen härom å sid. 68.)

Brefläda.

En täflingsintresserad. Af flera skäl anser sig Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité ej kunna bifalla den af er gjorda framställningen.

Fredrika-Bremer-Förbundets
Stipendier
för kvinliga medicine studerande.

Genom en af Styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet vald Nämnd komma att från en af anonym gifvare stiftad stipendiefond för kvinnor, hvilka ägna sig åt medicinska studier, utdelas *två stipendier för innevarande år, ett å Fem hundra kronor och ett å Fyra hundra kronor.*

Kompetent sökande till sådant stipendium är kvinna, som aflagt medikofilosofisk eller medicine kandidatexamen eller däremot svarande kunskapsprof.

Ansökningar skola före den 1 nästkommande april insändas till *Styrelsen för förvaltning af Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonder, Stockholm, 5 Malmtorgsgatan* **samt åtföljas af betyg öfver aflagda kunskaps- och examensprof samt präst- och läkarebetyg, ägande sökande ingifva jämväl andra handlingar till stöd för ansökningen.**

Af tilldeladt stipendium äger stipendiat lyfta å *Fredrika-Bremer-Förbundets byrå* **ena hälften den** *31 maj,* **andra hälften den** *15 december,* **och skall stipendiat därvid förete vederbörligt intyg om huru stor del af sistförflutna terminen hon idkat studier vid medicinskt läroverk, hvilket, för rätt till stipendiums utfående, bör hafva ägt rum mer än halfva terminen.**

Stockholm i februari 1892.

Styrelsen för förvaltning af
Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonder.

Pristäflan.

Då Fredrika-Bremer-Förbundet vid sin nyss afslutade pristäflan för barn- och ungdomsböcker ej kunnat utdela det första priset, får Förbundet härmed inbjuda hugade författare till en ny pristäflan.

Förbundet utfäster tvenne pris, det ena å 300 kr., det andra å 100 kr., för de bästa nöjesböcker på svenska språket, skrifna för barn eller ungdom.

Böckerna böra vara afsedda för något visst åldersstadium mellan 8 och 15 år. Innehållet bör hälst utgöras af en enda sammanhängande berättelse, kulturbild eller reseskildring eller kan ock möjligen bestå af ett fåtal sådana. Arbetet bör i tryck icke understiga 150 sidor vanlig oktav. Förbundet förbehålles optionsrätt till förlagsrätten.

Täflingsskrifterna böra vara inlämnade till **Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité, Stockholm, 5 Malmtorgsgatan, före den 15 april 1892** och vara åtföljda af förseglad sedel, innehållande författarens namn och adress.

Anmälan.

Dagny, *som under år 1892 fortfarande kommer att verka för* ***Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende",*** *anmäler härmed sin 7:de årgång. På samma gång tidskriften i främsta rummet vill sträfva att fullfölja detta sitt program, skall densamma därjämte allt framgent följa den nyare litteraturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversikter m. m.*

Dagny *redigeras under år 1892 af fröken* **Lotten Dahlgren** *jämte en af Fredrika-Bremer-Förbundet utsedd* ***Redaktionskomité,*** *till hvilken, under Förbundets adress, alla meddelanden rörande tidskriften böra ställas. Fru* **S. L—d Adlersparre** *kommer fortfarande att deltaga i komiténs arbete.*

Dagny *utkommer med åtta häften om två tryckark.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af Förbundet ...... kr. 2,50.
För icke medlemmar .... » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

STOCKHOLM, AFTONBLADETS TRYCKERI 1892.

Obs. Annonsen angående pristäflan å omslagets 2:dra sida.

1892. 3:e häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: För Förbundets medlemmar kr. 2: 50. För icke medlemmar » 4: 00.

Pristäflan.

De som ämna deltaga i den af Fredrika-Bremer-Förbundet anordnade nya pristäflan för barn- och ungdomsböcker erinras därom att täflingsskrifterna böra vara inlämnade till **Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité, Stockholm, 5 Malmtorgsgatan, före den 15 april 1892** och vara åtföljda af förseglad sedel, innehållande författarens namn och adress. För öfrigt hänvisas till den utförligare annons, som varit införd i Dagnys föregående häften.

Viktor Rydberg i hans nya böcker.

Vapensmeden. Dikter.

I.

Inom vår samtida poesi och vårt samtida tankelif har Viktor Rydberg alltjämt representerat en *modern personlighetsidealism* midt i tidens materialistiskt-pessimistiska strömning. Hans produktion är såsom ingen annans mättad af hellenism, utmärkt af formens ädla marmor och innehållets ädla frihetspatos. Men den store skalden är tillika — och denna sammansättning synes mig vara af högsta litteraturhistoriska intresse — en romantiker, så uppfylld af genial mystik och oändlighetskänsla som någon annan i hela vår litteratur. Häraf följer, att Viktor Rydberg i sin glänsande och grandiosa diktning äfven svänger tvenne glänsande polemiska svärd. Dels — såsom hellen — vänder han sig mot alla makter, som äro andligen befryndade med medeltidens kyrkliga tanketvång och mörka hierarki, dels — såsom idealist och romantiker i ordets bästa, alltid unga betydelse — mot den materialistiskt-pessimistiska strömning, hvars öfvertygade målsmän han ingalunda fördömer, men som för hans tanke och känsla ytterst varder en reaktion tillbaka mot människodjuret, en hatfull och kulturfiendtlig psevdo-modernism.

Och på denna dubbelväg — tankens kämpande, sanningskära och auktoritetsfria sökande och så den mystiska samkänslan med det eviga, med Gud — når Viktor Rydberg, Fausttolkaren, fram till det verkligt moderna, personliga, innerst djupt positiva och optimistiska ideal, som han förut tecknat så ofta i sin lyrik, i »Kantaten», i »Snöfrid», i Prometevsfiguren och annorstädes.

»Hvarje själ, som längtan bränner
till hvad ädelt är och sannt,
bär uti sitt djup och känner
evighetens underpant.»

Detta som bakgrund; jag öfvergår nu till skaldens senaste arbeten.

---

*

II.

»Vapensmeden», Rydbergs nya prosadikt, är ej som »Den siste atenaren» ämnad att gifva intryck af världshistorisk tragik, af samlad monumental enhet. »Hägringar från reformationstiden» har förf. kallat den och därmed antydt dess karakter: en följd af ogenerade randmålningar i lätta och klara färger, än lekande, än mildt allvarliga, utan någon strängare enhet; förklädda minnen »hägrande» från hans egen barndoms Jönköping, personer och händelser ibland som hållna på ett visst afstånd. Konkreta enskildheter finnas flera, men det hela verkar luftigt; karakteristiska tidsdrag finnas likaså, och dock åsyftar skalden ej någon genomförd tidsfärg. Han har icke sökt dölja, att han gifvit det enda, som en författare till slut kan gifva, nämligen sitt eget inre. En annan sak är, att han stundom icke undgått ett *abstrakt* drag, hvarken i människoteckning eller då han något uttänjer en för diktformen väl fristående medeltidslärdom.

»Vapensmeden» försiggår liksom »atenaren» i en världshistorisk brytningstid, nära gränslinien mellan två af häfdens trenne hufvudskeden. Men själfva idéstriden afspeglas här i ojämförligt mindre proportioner; den pågår ej i en världshistorisk centralhärd och den göres ingalunda till bokens hufvudsak. »Vapensmeden» har i stället ett älskvärdt genreartadt tycke.

I Jönköping verkar mäster Gudmund, vapensmed och målare. Han är en blid och försynt da Fiesolenatur, full af den senare medeltidens innerliga konstkärlek men, fastän olärd, icke utan en fläkt af den nya tidens anda. Han har lefvat ett lyckligt familjelif å en tomt, som gått i arf genom flera släktled och hvars alla vrår hans älskvärda barnafantasi gör lefvande och befolkar med inbillningslekar och minnen, så att den nästan hopvuxit med hans hjärtelif. Tillsammans med sin lilla dotter gör han en regelbunden rond genom dess olika bygnader i skymning eller darrande stjärneljus, en för Rydberg karakteristisk målning af mystiskt lyckliga stunder mellan två, då fantasien lefver och rösten liksom sänkes till en hviskning.

Med några förtrogna vänner har mäster Gudmund bildat

samfundet »Fritt ur hjärtat», där tankar frambäras utan groll, utan fördomar och utan censur. Dess främste man är doktor Svante, den vandrande harpolekaren, kung Göstas hemlige förtroendeman. I honom har skalden än afgjordare än i Gudmund danat en idealfigur utaf det han skattar högst; båda hafva något af Viktor Rydberg själf, men då Svante skildras som en lärd man, har förf. kunnat på hans läppar äfven lägga åtskilligt af sin genomtänkta världsåsikt. Också tillhör Svante minst lika mycket vårt sekel som det sextonde, ja så mycket, att det teoretiska i figuren kanske framträder på bekostnad af hans individuella lif. För öfrigt är Svante med sin nobless, sin europeiskt humanistiska frigjordhet från medeltida inskränkthet, sin religiösa och ästetiska innerlighet, en typ, hos hvilken det mest utvecklingsdugliga af reformationen enas med det bästa och finaste i renässansen, utan den förras ofördragsamhet och utan den senares machiavellistiska själfviskhet. Man läse i hans bön — ädla tankar i en stil, som endast väljer ädla ord — raderna om Luther, som föra tanken ut i fjärran horisonter och som säkert äro skaldens själfbekännelse.

Så hotas och förstöres mäster Gudmunds soliga hemlif af hans son Lars, sedermera magister Laurentius, en bjärt motsats till de högsinnade medlemmarne i »Fritt ur hjärtat». Han är den inskränkte fanatikern, en trätgirig och härsklysten skolast, en klumpig bildstormare utan vyer och pietet, utan spår af finhet och skönhetssinne. Han gör Luther till sin påfve och visar så, att han aldrig förstått hvad reformationen borde leda till: befrielsen från hvarje mänsklig auktoritet, den obegränsade utvecklingen i frihet — och sviker därmed en dess innersta princip. Och slutligen: han är en elak människa. I sitt hem öppnar han nu ett fälttåg emot allt, hvaråt hans fantasirike och skönhetsälskande fader har gladt sig, och tvingar slutligen mäster Gudmund att fly till bondehöfdingen Slatte, den halft fantastiske »Stigmans-Odin», en slags nibelungentyp inne i sextonde århundradet.

Och liksom Viktor Rydberg nu särskildt i Svante har framställt en städse igenkänlig typ för humanisten och själsaristokraten, så har han i magister Laurentius tecknat alla tiders inhumane och plebejske auktoritetsfanatiker, som rör sig med och svär vid några få primitiva begrepp, hans gud

må för öfrigt vara den heliga hierarkien eller Luthers fixerade dogmsystem eller en innehållsfattig, mekaniskt-naturalistisk världsåsikts formler — det ena enklare och lätthandterligare än det andra. Af det ursprungliga och *nydanande* i själen, af mystik, poesi och drömlif förstår han intet, ty däraf äger och brukar han intet. Personlighet, individualitet, den rikaste af alla världar, försvinner inför systemets fattiga skolastik.

Läsaren frågar likväl: är ej denne Lars starkt chargerad? Är han ej för mycket eller rättare för helt en omänniska? Liksom så ofta Dickens, begagnar Viktor Rydberg hvarje tillfälle att framhålla det. Kunde ej något mera mänsklighet hafva ingått i totalintrycket af herr Lars? Han hade vunnit därpå i lif och sannolikhet. Och vidare, hvilken skada, att förf. ej utförligare skildrat krisen, då det i sublim storhet går upp för magistern, att den gud han egentligen dyrkat, *auktoriteten* — att den i imponerande följdriktighet, med ett majestät utan like var själfva lifsprincipen hos påfvekyrkan, hos hierarkien, som han, Lars, i obegriplig blindhet hållit för Belials styggelse och Babylons sköka. För hvilken storartad, »den siste atenarens» skald värdig ironi hade ej här varit plats!

Åskådlig, rent mänsklig, tecknad med liffulla smådrag är gesällen Fabbe, den godmodige fyren med sin lustighet och sin förmåga af dold ironi. Hans visor äro lika ypperliga som hans humör, den om »muskatellaren» rent af en liten pärla i en för Rydberg alldeles ny genre. Känsligt tecknadt är Fabbes förhållande till Birgit, det afsked han ännu alltid vill hafva från svalgången — »en komedia, Birgit, en löjlig komedia» —, i själfva verket vålnaden af en tragedi, en hjärtats saga, som förblödt i det tysta. Slikt är uppfunnet af en poet.

Däremot står sagan om »ung kärlek». Hur man ser att skalden fröjdas, då han kan skänka sina vänaste diktgestalter det, som lifvet sällan bjuder, gåfvan att det första, skära, outsägliga erotiska tycket också blifver den fulla och hela erotiska lyckan, varm af lidelse och dock själsförnäm! Flickan är den käcka Dagny Slattedottern. Ynglingen är Svante harpolekarens son Gunnar, fordom barnet »med de långa gula lockarne» — det ljuder som en smekning —

och i honom har skalden ånyo antydt ett af dessa härliga gosseideal, som vi känna från »Dexippos» och andra hans dikter. Vid badscenen faller Rydbergs syn på den unga människokroppens plastiska fägring i ögonen. — Och då de två återfinnas som makar, omtalar förf. med synbar glädje, att Dagny föga förändrats, att Gunnars »ansiktshy var en frisk gosses», att hans kinder ännu »bevarade gosseålderns linier.» Både han och hon veta, att de skola dö unga och sörja det ej; häröfver ligger en ideal dager och ett vemod, egendomligt för skalden. Och då slutligen Dagny hvilar spjutgenomstungen med armen om den slagne gossens hals, är harpolekarens bön uppfylld, som bad om kraftig växt och ädel död för hans »sångarbarn», för Gunnar.

Härlig lyrik finnes på prosa och värs, ingenstädes härligare än i solnedgångsscenen uti kapitlet »harpolekarens sista vandring», där den ur skogsdoft och gransus ljuder som »rödhakens sorgmodiga sång» och liksom bådar döden. Den innerlighet utan like, som hos Rydberg gör äfven det upphöjdaste patos till ett hjärtepatos, visar sig, här som uti inledningssången, i faderns kärlek till barnet. »Vemod blandar sig i åsynens fägring». Och Svante faller för lågsinnade fiender — så, som Krysantevs i »Atenaren».

III.

Redan i »Singoalla» dväljes en mystikens lyriker, hvars romantik är enormt förtätad och intensiv. Hans dikter i bunden form göra honom afgjordt till den moderne romantikern i svensk litteratur. Riktningens alla bästa kännetecken äger han med individuella skiftningar: den djupa trängtan ut mot det oändliga, hvilken hos honom får en rent modern Faustskiftning, stämningens absoluta *men icke feminina* innerlighet, konstnärsblicken för måhända särskildt dem af dygnets dagrar, som föra blicken mot fjärran — hur gripes han ej af en solskensmorgons rikedom, af aftonrodnadens drömglans, af månskensnattens oändlighet! — och denna alldeles särskilda konst att uttrycka det aningsrika och hviskande, »furuskogens sus och stjärnenattens mystik». Därför är det musikaliska elementet rikare i hans poesi än hos hvarje

annan nu lefvande svensk, därför kunna hans rytmer vara rytmer utan like.

Härpå visar den nya diktsamlingen gamla och nya prof. I »Barndomspoesien» uppträder denna romantik i älskvärdt lekande tonfall. Det verkar egendomligt och godt att se forskaren, som kämpar med tillvarons gåtor, innerligt försänka sig i barnahugens oskuldsvärld. Dock få tonfallen en djupare timbre vid skaldens tanke på sin egen barndoms brokiga underland och en vemodig, när han påminner sig den »vuxna» eller grånade samtidspoesiens ofta motbjudande »vingtrötthet», — för att därpå lyfta sig till en fanfar i jubel öfver dess eviga motsats, »lifvets morgonrodnadspoesi» (»Men hur än därute» etc.). Rytmens finaste pärlstänk yr om alla dessa linier — och till slut drager början lustiga och lifliga sagotåg åter förbi.

Men hvad som skänker Rydbergs värskonst dess totala egendomlighet, det är att han, hvars rytmer måla, bölja och tona, tillika *kan* gifva dem ett suggestivt och enastående tycke af *antik skulptur*. Han öfverför sin fast mäjslade prosa i lika fast mäjslad värs. Ett idealt marmorskimmer ligger öfver dem båda.

Hvarför? Ty i hans själ bor Hellas sida vid sida med romantiken.

Det visar sig redan i de antika värsslag, som hos honom utan dilettantism uttrycka hans egendomlighet. Man läse en strof sådan som den sista i »Till ödet» för att se, hur individuellt den saphhiska värsen smyger sig kring rydbergska tankar — den strof som målar hur människan bryter naturnödvändighetens grymma bojor,

> »tänder upprorsfacklan vid hjärtats lågor,
> fattar svärdet, slipadt i tankens verkstad,
> störtar dig och ägnar åt Gud sin fria
> manliga hyllning.»

Poemet stod för öfrigt att läsa redan i kalendern Flora för 1864 jämte åtskilligt, som delvis upptagits i samlingarna, ja i »Vapensmeden». — Den längtan, som, medan sinnevärlden mörknar, i alltets stora tystnad stiger upp mot det oändliga, uttryckes målande i den korta, sublima dikten »På verandan vid hafvet» med dess elegiska hexametrar. Och slutligen är »Arf från Kaos» slående karakteristisk med sitt

mystiska, platonskt-kristna tankedjup i plastiska rytmer, en dikt af antik höghet och djupt kristet medvetande af otillräcklighet inför det idealas kraf. Det finnes ingen nutida svensk skald mer än Rydberg som kan uppbära den tragiska trimeterns cesariska diadem och majestätiska mantelveck.

Samma trånad efter en världsförlossning från kval och brott har skapat dikten »Jungfru Maria i rosengård» med dess verkningsfulla motsats, och »I natten» där skalden ser tillvaron inslumrad som en genie, ett barn på allfaders arm — medan tiden står stilla.

»Vårdträdet» tillhör kretsen af Viktor Rydbergs fornnordiska studier. Man märke den storslagna, delvis starkt personliga skildringen af de minnen, som den gamle vikingen uppkallar inför det fallna trädet, och man ser sammanhanget med författarens barndomsminnen från »Vapensmeden». Nordens sommarglans ligger öfver vikingens taflor, öfver det »gränslösa, himmelsspeglande hafvet», dit gossen längtat från trädets topp, och öfver hemmet, som den återvändande unge vikingen skådar med nordbons betagna öga. Slående är att Viktor Rydbergs känslodjup med dess manliga kynne just här påminner om Geijer, men under det anden hos den senare nästan våldsamt tvingar språket att gifva vika, täcka hvarandra hos Rydberg innehåll och form äfven i dessa knappa fornnordiska värser lika fullständigt, lika lugnt behärskadt som alltid.

Jag öfvergår till de innehållsrika dikter, som särskildt, direkt eller satiriskt, äro uttryck för det kämpande, det individuellt och verkligt moderna i Rydbergs världsåskådning.

»Psyke» kunde rent af vara hans programdikt. I en lika sammanträngd och enkel som djupsinnig utläggning af den gamla myten förtälja och förklara dessa ädelt stora strofer människoandens eviga Faustsaga. Han kan ej söka mättnad genom att blott ana och så vara säll, han vill som Psyke »veta», vill »se» — och sanningen kan te sig för honom så bister, att han varit lyckligare, om han aldrig fått veta. Och dock, har han det, som Rydberg annorstädes kallat ett »gosselynne», är hans tvifvel icke Mefistos isigt hånfulla utan det »varma, sökande, pröfvande», som offrar allt i kärlek, så skall den svalkande drycken icke uteblifva. Brottsligt är då ej att våga tankens strid, brottsligt är snarare att

söka omedvetenhetens och förintelsens lycka. Detta är optimism och en optimism, som räddar det väsentliga i tillvaron.

Betydelsefullt synes, att detta klassiska poem om personlighetens strid inleder diktsamlingen, och att världsförnyelseskildringen i »Vårdträdet» afslutar den.

I »Lifslust och lifsleda» — hvars sentenser, så sammanställda, verka något bart, men hvars dityramber stråla af rosig hellenisk ungdomsfägring — måttar Viktor Rydberg bl. a. ett öfverlägset hugg åt det lilla intelligenssnobberi, som under någon tid hotat att varda den modernaste barnsjukdomen här hemma, och som för öfrigt icke *endast* är löjligt, enär det ju plägar sättas i förbindelse med vissa brutala teorier om den starkares rätt. Vi skola också strax återfinna Rydbergs satir i helt andra än dessa, blott föraktfulla tonfall. Uteslutande i sistnämnda skala affärdar han däremot här det koketteri med slapphet, »dekadans» och lifsleda, som måste vara osägligt motbjudande för denne »gosselynnets», Psykes och Dexippos' skald. Så har slaget omsider drabbat från *honom!*

Viktor Rydberg är filosof och metafysiker äfven som skald; medtager hans poesi därför någon gång ett abstrakt drag, så är det tillika samma läggning, som gör denna lyrik till den ojämförligt mest fjärrskådande i tanke liksom till den djärfvaste i flykt. »Prometevs och Ahasverus» står alltjämt som vår litteraturs sublimaste dikt, intrycket af »Klockorna» var närmast svindlande. Annan lyrik är genreartad som Bååths, idyllisk som Wirséns, fosterländsk-historisk eller europeisk som Snoilskys. Hos Rydberg går det ut öfver alla horisonter. Han diktar då en universell tankelyrik af kosmiska dimensioner, världshistoriska fågelperspektiv i stora ingifvelser.

Hit hör i de nya dikterna »Grubblaren», där motsatsen mellan personlig och mekanisk världsåsikt upprullas i syner af apokalyptiskt och dock behärskadt majestät. Den tänkare och skald, som kunnat fånga den mekaniska världsåsiktens synvilla (att förblanda tillvaron »utifrån betraktad» eller dess »mekaniska aspekt» med tillvaron själf) i diktens gigantiska vision om det psykiska såväl som det fysiska universum som en enda väfstol, där allt hvad personlig äflan heter blir så

hjälplöst likgiltigt — den, hvars sorgsna medkänsla tagit gestalt i oceanscenens dystert sublima syn — han har med sitt hela väsen förstått det tröstlösa i detta skelett af en världsåskådning och en gång för alla skänkt den sitt klassiska uttryck. Hvad är all annan förtviflan mot denna? — Därbredvid stå de stora stroferna om Messias och om påskmorgonen, hvars klockor synas frälsa äfven »Grubblarens» Faust.

Gifver »Grubblaren» också i sina mer reflekterade partier intrycket af samlad kraft, har »Den nya Grottesången» en våldsamhet, som annars icke finnes hos Rydberg.

Mytens Grottekvarn, som slutade med att mala ve och förbannelse åt sin ägare kung Frode, blifver i Rydbergs jättesymbolik icke blott nutidens ofantliga konkurrensjakt och nödtvungna strid för lifvet, som med alla medel skall mala guld och så förgiftar själsadel och lycka — den blifver hela tillvaron utan världsplan och blott betraktad under den mekaniska kausalitetens synvinkel. Närmast ter sig den demoniska kvarnen likväl här i poemet som den *industrialism,* hvilken stundom med hänsynslös själfviskhet »myntar de värnlöses muskelkraft till guld» och som åskådliggöres i fabrikseländets mest hjärtslitande skepnad. Och den aristokratiske skald, hvars verkliga förnämhet oändligt höjer honom öfver några fås blaseradt »aandsaristokratiske» later, hans medlidande afspeglar det ve, som rymmes hos jordens millioner.

Dikten är långt våldsammare än en redogörelse ens kan antyda; den verkar som ett eldregn öfver Sodom och Gomorrha. Dess skräckscener bränna sig in i själens lif. Man märke meterns oroliga, hetsade lopp; värsfötterna trampa hvarandra på hälarne, andlöst; kvarnens många diaboliska ljud, festens ej mindre diaboliska segerdån återgifvas illusoriskt. — Trälens bön (VI) torde däremot ej vara nog koncentrerad och har, i trots af sina upphöjda enskildheter, knappast *genomgående* den otvunget rydbergska lyftning, som man just här kunde ha väntat.

I »efterskriften», som delvis nästan lämnar diktformen, utvecklar »Ahasverus» — eller snarare förf. själf — bland annat sin åsikt om ett eventuelt socialistsamhälles ställning till teorien om den starkares rätt. Naturligtvis ingår denna teori icke i socialismens doktrin; tvärtom. Den gjorde det

ej heller hos Robespierre och Marat. Med dem må nu våra bättre socialister ingalunda jämföras, men — Rydberg har tydligen skäl, dem han finner tillräckliga att nära någon skepsis om vackra teoriers iscensättande under *de* auspicier, som skulle hägna rörelsen.

Så kommer diktens stora slutnummer, »Kanslern-mammonsprestens festpredikan».

Här angripes omsider materialismen i dess djupaste etiska rot, visas — genom den officiella dogmatik, hvarpå kung Frodes mönsterstat är uppbygd — hur själfviskheten rättfärdigar sig med naturvetenskapliga och evolutionistiska grunder, hänsynslöst apoteoserar striden om tillvaron, emedan det starka och intelligenta framkomme genom det svagas förtrampande, samt gör det kristna kärleksbudet till en de andligen vanföres, förkrymptes och misslyckades »slafmoral» (jfr. Strindbergs »I hafsbandet»). Så illa åtgången har kvasi-modernismen ingenstädes blifvit i nordisk vitterhet, hvarken i Drachmans »Ostende-Brügge» eller annars — och sedan, med hvilken finhet har det ej skett, med hvilken öfverlägsen storhet och adel!

Och hvilket grepp till sist att för denna blodiga satir välja formen af en offentlig festpredikan, där motsatsen mellan lärornas fräckhet och det officiella i föredraget åstadkommit en falsk, skärande högtidlighet. Men det är hvarken Strindberg eller Kielland, hvarken en ofin brutalitet eller en kall giftighet. Här få vi uteslutande intryck af ett stort hjärtas patos, som ej är mindre flammande därför att tankarne frambäras i denna ädla och *behärskade* form. Emellertid tyckes Viktor Rydberg här ibland liksom darra på rösten.

Likt en elektrisk gnista borde nu allt detta gå ut i samtiden, väcka lojheten, rensa luften, dräpa och omöjliggöra hela den åsyftade fraseologen så, som en gång Cervantes dräpte riddarromanerna. Men af gammalt veta vi, att man mera beundrar och kanske äfven läser Rydberg än förstår eller — på somliga håll — *vill* förstå hvad han är. Hans inflytande skulle annars ha varit större midt under den förtryckande litterära opinion, hvilken lik en tung morfindröm legat öfver det sista decenniet här hemma, ty denna tankevärld och denna diktning hysa vår litteraturs mest eleverande, mest stålsättande och eldande element. Viktor Rydberg är

den Dexippos, som satt vapen i händerna på de unga släkten, hvilka, sedan de förvuxne nekat, skola draga ut för att slå barbaren; må de också veta, hvar vapnen finnas! Här gifves för mottagliga sinnen det utan jämförelse starkaste skyddsmedel vi äga mot tidens andliga sjukdom, dess hatfulla eller blaserade skepsis, *den* skepsis, som ej är den »varma, sökande och pröfvande». Och då Dexippos spörjer, om makter finnas, som kunna öfvervinna dessa, så skall hans maning genljuda i en ny, en verkligt ung generations väsen.

»Och en hänförd gosseskara svarar rörd: *de äro här.*» Men Viktor Rydberg måste då också förstås af nordens ungdom, ty — *hic Rhodus,* och här går vägen till framtiden.

Fredrik Vetterlund.

Den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen i Chicago 1893.

Sjette paragrafen i den af Förenta Staternas kongress utfärdade akt, som bestämmer grunddragen för den internationella världsutställningen i Chicago maj—oktober 1893 innehåller, att generalstyrelsen skall tillsätta en komité af damer med uppdrag att verka för kvinnans deltagande i världsutställningen. Den damkomité, som till följd af detta beslut tillsattes, bestod af 8 medlemmar för Förenta Staterna gemensamt och 9 för staden Chicago, hvarjämte två kvinliga medlemmar utsågos från hvarje stat och territorium. Den 19 november 1890 sammanträdde på kallelse af världsutställningens president damkomitén till ett möte i Chicago, vid hvilket mrs Potter Palmer från Chicago valdes till president och mrs Gale Cook från Tennessee till sekreterare.

Den tillsatta damkomitén har sedan dess utvecklat en liflig verksamhet. Mrs Potter Palmer har själf besökt Europa för att intressera kvinnorna i gamla världen för deltagande i den blifvande »världsmarknaden», och genom skrifvelser och cirkulär har man sökt tillförsäkra sig medverkan af alla länders kvinnor. Äfven till Sveriges kvinnor har en uppmaning om att sluta sig till rörelsen ingått. Denna

uppmaning öfverlämnades till Fredrika-Bremer-Förbundet med anmodan att detsamma måtte taga saken om hand. Därtill förklarade sig Förbundet villigt, hvarefter af dess styrelse tillsattes en förberedande komité bestående af fru Ankarsvärd, samt fröknarna Adelborg, Fries och Wærn, hvarjämte komitén såsom ordförande invalde fru Olivecrona, hvilken till densammas tjänst ställde sina stora insikter och den rika erfarenhet hon förvärfvat från Wiener-utställningen, i ordnandet af hvars svenska kvinnoafdelning hon tagit en så verksam del.

Den förberedande komiténs första åtgärd blef att inbjuda för saken intresserade personer till ett möte å hotell Continental den 13 sistlidne mars. På detta möte redogjordes för befogenheten af den svenska kvinnans deltagande i Chicagoutställningen, och sättet på hvilket komitén ansåg detta kunna ske, hvarjämte en redogörelse för den amerikanska kvinnokomiténs program och arbeten lämnades.

På detta förberedande möte följde ett nytt talrikt besökt möte den 18 mars. Sedan ordföranden, fru Olivecrona, hälsat de närvarande välkomna, yttrade hon:

»Jag ber att få framlägga de skäl, som tala för önskvärdheten af den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen i Chicago 1893.

Främst sätter jag, att hon därigenom bör häfda Sveriges rätt att intaga en framskjuten plats bland kulturfolken. Det har med rätta blifvit sagdt, att en god måttstock för bedömandet af ett folks odling är den ställning, som intages af dess kvinnor. På grund af den kännedom jag har om förhållandena i detta hänseende i flera af de stora kulturländerna, är det mig en glädje att kunna vitsorda, att den svenska kvinnan intager en relativt god plats, så väl med hänsyn till den aktning hon åtnjuter, som ock till de undervisningstillfällen och de förvärfskällor, hvilka stå henne till buds. Detta har jag sett erkändt i tryck mer än en gång och, om tiden så medgåfve, skulle jag såsom bevis kunna anföra citat från tysk, fransk, engelsk, norsk och dansk press. Ja, till och med från Förenta Staterna, hvilkas kvinnor dock stå så högt i socialt hänseende, har ett dylikt vitsord nyligen kommit oss till del. I anledning af en uppsats om den svenska kvinnans ställning, som jag på anmodan affattat och tillsändt damkomitén i Chicago, säges i en amerikansk tidning: »Förenta Staternas kvinnor se med häpnad att de svenska i många hänseenden stå framom dem.» Man motser också med intresse att till världsutställningen i Chicago från de svenska kvinnorna erhålla vackra bidrag till konst- och konstindustriafdelningarne, äfvensom uppgifter på hvad här göres för befrämjandet af intellektuel, moralisk, social och ekonomisk utveckling.

För hvar och en, som reflekterar häröfver, måste det vara klart, att kvinnan under de senaste decennierna gjort en ganska vacker insats i vårt lands kulturarbete, vare sig man betänker den plats hon förvärfvat sig på undervisningens högre och lägre stadier och hvad

hon uträttat i religionens och filantropiens tjänst, eller man betraktar de alster af sitt arbete, hon skänkt oss inom litteraturens, konstens och konstslöjdens områden. Det bör därför ej anses såsom chauvinism, om vi uttala den åsikten, att den svenska kvinnan kan anses väl rustad för att med heder deltaga i den internationella täflan, för hvilken Chicago under nästa år blir skådeplatsen. Hon har ej allenast att bibehålla det anseende hon redan äger inom kretsar, där hennes arbete blifvit kändt och uppmärksammadt, utan ock att tillvinna sig det inom de än större, där högst dimmiga begrepp råda om vårt aflägsna land och våra förhållanden.

Ett annat skäl, som talar för vårt deltagande i nämnda utställning, är den omständigheten, att vi äga många samhörighetsband med Förenta Staterna genom det stora antal af våra landsmän, hvilka där äro bosatta och intaga en aktad ställning. Särskildt till Chicagos befolkning har Sverige lämnat en ganska betydlig kontingent. Det är med tillfredsställelse vi allt emellanåt förnimma, att namnet svensk har god klang på andra sidan Atlanten och att våra där boende landsmän *i allmänhet* åtnjuta anseende för redbarhet och pålitlighet. Glädjande är också höra, att hos många bland de svenska amerikanarne en varm känsla för det gamla fosterlandet än lefver kvar och att de med intresse följa tilldragelserna i det forna hemlandet. För dessa skulle det otvifvelaktigt vara ganska nedslående att ej se »gamla Sverige» representeradt vid den stundande utställningen, och att detta ej blott gäller den stora industrin, utan äfven kvinnoindustrin, därom vittnar följande uttryck i ett bref från en i Förenta Staterna bosatt landsmaninna, återgifvet i våra tidningar:

»Hvar är den svenska kvinnan? Kommer hon ej till Chicagoutställningen? Kvinnor från Japan, Korea, Kina, ja, alla möjliga håll hafva redan förvärfvat sig plats i kvinnornas utställningslokal, men den svenska kvinnan synes ej än. Hvar äro 'Handarbetets Vänner'? Den svenska handaslöjden står så ofantligt öfver den amerikanska, att det är oförlåtligt att den ej får visa hvartill den duger.»

Ännu ett beaktansvärdt skäl är sannolikheten, att åtskilliga alster af vår kvinnoindustri skulle finna fördelaktig afsättning i Förenta Staterna, hvarigenom äfven för framtiden en god marknad bereddes åt dem. Detta isynnerhet bland den svensk-amerikanska befolkningen, hvaraf en del ju befinner sig i goda förmögenhetsvillkor.

Under sådana förhållanden skulle det se ut som ett fattigdomsbevis för vårt land, om den svenska kvinnan vid den stora världsutställningen endast lyste med — sin frånvaro. Men jag är öfvertygad om, att hvarje fosterlandsvän blott behöfver göras uppmärksam härpå för att villigt medverka till, att den svenska kvinnan blir representerad vid Chicagoutställningen på ett henne och vårt land värdigt sätt.»

* * *

Härpå redogjorde fröken Wærn för de förarbeten, som af den amerikanska kvinliga utställningskomitén blifvit vidtagna.

En storartad kvinlig utställningsbyggnad, »the Woman's building», hvilken utställningskomitén bekostar (kostnaden för densamma beräknas skola uppgå till 200,000 dollars) är under uppförande, och nalkas, att döma efter meddelanden från Chicago, redan sin fullbordan. Ritningen till »the Woman's building» är utförd af en ung kvinlig arkitekt, miss Hayden, hvilken bland mer än hundra täflande, alla kvinliga, som inlämnat ritningar, eröfrat högsta priset, 1,000 dollars.

En uppfattning, hvilken ligger nära till hands, att då kvinnorna äga en särskild utställningslokal, endast där och på intet annat ställe inom utställningen kvinligt arbete skall utställas, tyckes emellertid, vid studerande af »kvinnopalatsets» plan, icke vara öfverensstämmande med rätta förhållandet. Kvinnornas utställningsbyggnad kommer tvärtom att innesluta jämförelsevis få föremål.

Endast hufvudgalleriet är afsedt att inrymma expositionsartiklar, d. v. s. alster af konst, konstslöjd o. s. v., och bland dessa en utvald samling. Bland alla nationers arbeten kommer en jury att för detta galleri utvälja endast de föremål, som äro de yppersta i sitt slag. Expositionen därstädes kommer således att vittna om den högsta utveckling, som uppnåtts inom hvarje arbetsfält, samt i hvilka länder hvarje tillverkning står högst. Tillverkarinnorna uppmanas att lämna mer än *ett* prof på sin skicklighet, så att de må kunna utställa sådana så väl bland mästerverken i den kvinliga utställningen, som till täflan med manligt arbete i de allmänna utställningslokalerna.

»The woman's building» är för öfrigt afsedd till att framställa åskådligt eller, då detta ej kan ske, medelst redogörelser och sifferuppgifter, kvinnans ställning och verksamhet inom olika områden. Så skall ett rum upplåtas åt alster af kvinlig litterär verksamhet från flydda dagar till nuvarande tid. En afdelning inredes som modellboningsrum och kök, där de nyaste kulinariska och vetenskapliga upptäckter inom kokkonsten komma att åskådliggöras. En del salar äro afsedda att inrymma sjukvårdsafdelningen; till dessa sluta sig särskilda lokaler, där vård och hjälp lämnas vid olyckshändelser, något som man vid föregående expositioner varit i saknad af, hvarföre styrelsen för denna världsutställning uppdragit åt damkomitén, att medelst inrättandet af sjukvårdslokaler på olika ställen inom utställningsplatsen afhjälpa denna brist. Vidare finnas inom byggnaden rum för specialutställningar af olika slag, bland annat omnämnes ett rum för utställning af väfnader och spetsar från äldre tider o. s. v.

Den stora samlingssalen om 1,700 sittplatser, afsedd för möten och föredrag, är belägen i kvinnobyggnadens andra våning. Inom

hvarje särskild afdelning skola föredrag hållas af specialister, med de där utställda föremålen såsom åskådningsmateriel. För öfrigt inrymmer denna våning komité-, klubb- och styrelserum m. m.

Som kvinnornas hela utställning sålunda ej är att betrakta som en separat utan som en specialutställning, är damernas styrelse äfven betänkt på att i den stora allmänna utställningen framvisa alla de områden, där kvinligt arbete ingår i det manliga. Vid hvarje afdelning skall därföre förekomma tabelluppgifter öfver i hvilken utsträckning och på hvad sätt kvinligt arbete ingått i de utställda föremålens tillverkning. Prisjuryn inom hvarje afdelning skall äfven sammansättas af ett i förhållande till arbetet lika stort antal män och kvinnor.

Af denna korta öfversikt af den blifvande världsutställningens kvinliga afdelning torde framgå, att hufvudsyftet med densamma är att lämna en klar belysning af kvinnans ställning i olika länder och på skilda områden.

Till sist uppläste fröken Wærn ett utdrag ur det cirkulär, som af mrs Potter Palmer tillställts Amerikas kvinliga utställningskomitéer. Dessa uppmanas:

1) att anskaffa en representativ utställning af kvinnoarbeten från alla de områden, där de förefinnas;

2) att anskaffa statistiska uppgifter öfver i hvad mån kvinligt arbete bidragit till de utställda föremålen och öfriga upplysningar rörande dem;

3) att granska och förorda de kvinliga arbeten, som genom utmärkt beskaffenhet kunna anses värdiga att utställas i kvinnobyggnadens galleri;

4) att gifva förslag å fackkunniga kvinnor för inväljande i jury;

5) att verka för att all uppfostrande verksamhet, från den primära till den högsta, blir om möjligt åskådliggjord, om ej på annat sätt så genom kartor, uppsatser, fotografier o. s. v.;

6) att verka för att alla af kvinnor ledda anstalter med filantropiskt, hygieniskt och reformatoriskt syfte må representeras;

7) att genom ansedda tidningar söka sprida styrelsens förslag;

8) att förmedla lån af finare broderier, spetsar, solfjädrar o. s. v.;

9) att till biblioteket af kvinliga författare anskaffa böcker, helst vetenskapliga.

Efter denna redogörelse föreslogs af mötet medlemmar till de olika komitéerna, hvilka borde redogöra för:

1) *Kvinnans sociala ställning.*
2) » *undervisning.*
3) *Kvinnans verksamhet i statens och det allmännas tjänst.*
4) » » *i litteraturen och vetenskapen.*
5) » » *i den bildande konsten.*
6) » » *i tonkonsten.*

7) *Kvinnans verksamhet i konstindustrin.*
8) » » *i slöjd och yrken.*
9) » » *i hälso- och sjukvården.*
10) » » *i filantropin.*
11) *Kvinliga försvarsföreningar.*

* * *

Då en del af de personer, som föreslagits att ingå i de ofvan uppräknade komitéerna, ej voro närvarande vid detta andra möte, hvilket kan betecknas såsom konstituerande, utlystes ännu en sammankomst till den 27 mars. Fru Olivecrona inledde detta s. k. organisationsmöte med följande ord:

»Spörsmål hafva blifvit framkastade i anledning af den arbetsordning, som föreslagits af interimskomitén, och man har uttryckt sin förundran öfver de många komitéerna. Dessa äro dock långt färre än de af den amerikanska damkomitén uppställda och lämpade efter våra egna nationella förhållanden.

Amerikanskorna äro på en gång intelligenta, praktiska och företagsamma, men endast undantagsvis estetiskt anlagda. Också äga de i allmänhet föga anlag och sinne för konst och konstslöjd, ja knappt för vanlig kvinnoslöjd. Därför står ock för dem intelligensarbetet högst, och då de vid denna 'världsmarknad', som de kalla den, önska erhålla en bild af kvinnans ställning i olika länder, hafva de från dessa begärt en så vidt möjligt fullständig framställning af hennes verksamhet i skilda riktningar utom hemmet. Samlandet och ordnandet af ett så vidlyftigt materiel kan enligt den förberedande komiténs åsikt endast försiggå genom komitéer, som få sig uppdraget att redogöra för de olika grenarne af denna verksamhet.»

Härpå organiserade sig de olika komitéerna och valde inom sig ordförande. Då dessa val försiggått samt en särskild *komité för anskaffande af medel* blifvit vald, förklarade ordföranden, att den interimsstyrelse, som af Fredrika-Bremer-Förbundet blifvit tillsatt för att förbereda arbetet för den svenska kvinnans deltagande i Chicagoutställningen, nu fullgjort sitt värf, hvarför densamma afgick, och tillkomme det mötet att utse en centralkomité till ledande af de gemensamma angelägenheterna. Den förra styrelsen återvaldes nu med acklamation, hvarjämte, då fröken Adelborg undanbad sig återval, i hennes ställe sedermera ingått fröken Malin Fock.

Centralkomitén är således sammansatt af följande damer: *fru Olivecrona ordförande, fru Ankarsvärd vice ordförande, fröken Malin Fock, doktor Ellen Fries och fröken Maria Wærn.*

* * *

Detta i korthet hvad hittills blifvit gjordt för att äfven den svenska kvinnans arbete, såväl det praktiska som det intellektuela, på den kommande världsutställningen må blifva representeradt. Återstår att se, huru de olika komitéerna komma att lösa sina i de flesta fall allt annat än lätta uppgifter. Det intresse, hvarmed saken omfattats i vida kretsar af vår kvinnovärld, bådar emellertid godt för att det slutliga resultatet skall blifva ett vårt land fullt värdigt. Man tyckes glädja sig åt att få visa, huru långt den svenska kvinnan hunnit och hoppas att hon denna gång skall kunna intaga en aktad plats bland de öfriga nationerna. Äfven om den vinst hon däraf kommer att skörda ej kan beräknas efter penningvärde, böra väl de erfarenheter med afseende på vår egen ställning och våra egna förhållanden, som under komitéarbetena inom olika områden kunna förvärfvas, betraktas som vinning nog.

Den ekonomiska frågan utgör här, som så ofta, ett af företagets största stötestenar. Visserligen komma de kvinliga utställarne i likhet med de manliga i åtnjutande af de af staten beviljade förmånerna med afseende på fri frakt, fri utställningsplats och fri uppställning, men icke för ty måste man vara betänkt på ganska dryga omkostnader för att de svenska kvinnornas utställning skall erhålla en densamma fullt värdig prägel. Man hoppas dock, att »finanskomiténs» och de många för saken intresserades gemensamma bemödanden skola finna en lycklig lösning på denna kvistiga fråga.

I följande häfte hoppas vi kunna blifva i tillfälle att meddela, huru centralkomitén och de öfriga komitéerna ordnat sin verksamhet.

J. A. Comenius.

En förkämpe för kvinnofrågan.

Johann Amos Comenii stora betydelse som pedagog är allmänt erkänd och framhållen. Hans ställning, specielt till frågan om kvinnans undervisning, är kanske mindre beaktad. Det torde därför, då i dessa dagar trehundraårsminnet af hans födelse firats, vara lämpligt att här påminna om några af den lika djuptänkte som ädelsinnade mannens uttalanden i denna fråga.

* * * *

I sin skrift, »Magna didactica» (den stora undervisningsläran), uppställer Comenius ett fullständigt uppfostrings- och undervisningssystem, hvars grunder göra sig gällande ännu i dag. Här talar han om bildningens utsträckning till *alla*, höga och låga, fattiga och rika, män och kvinnor.

»Hvar och en, som blifvit född människa», säger han, »har fått samma hufvudändamål sig förelagdt, det *att utveckla Guds beläte inom sig till fullaste, ädlaste mänsklighet.* Att Gud intet anseende har till personen, har han själf mångfaldiga gånger bevisat. Men om vi nu blott gifva några få utvalda tillträde till andens bildning, handla vi orätt, ej blott mot våra medmänniskor, utan också mot Gud, som vill vara erkänd, älskad och lofsjungen af alla, på hvilka han tryckt sitt insegel. Detta sker i högre mått, ju högre insikten tändes uti oss, ty vi uppskatta blott hvad vi rätt klart inse och fatta. — Därför gifves det icke heller något rimligt skäl, hvarför kvinnorna skulle afhållas från vetenskapernas studium, vare sig på latinet eller modersmålet. De äro lika med oss delaktiga af Guds beläte, Guds nåd och den tillkommande härligheten; de äro lika lifaktiga och för vetenskapen mottagliga som vi, — stundom ännu mera. De hafva dessutom ofta kommit i förhållanden, som gjort deras ord och handlingar af vikt för hela nationens väl; de hafva till och med varit af Gud själf kallade till profetämbetet och till bestraffare af dåliga prester och biskopar.

»Ingen», fortfor Comenius, »må nu häremot framkasta apostelns ord: »En kvinna tillstädjer jag icke att hon undervisar» (1 Tim. 2 : 2); eller Juvenalii 6:te satir: »Icke må en kvinna, som du till äkta tagit, hafva för vana att språka eller att utspinna korta tankar i långa tal»; icke heller hvad Euripides låter Hippolyt säga: »Jag hatar en kunnig kvinna; aldrig må i mitt hus någon dväljas, som vet mer än henne anstår. Ty den kunniga har af Cypris lärt ännu större list.» — Detta strider, menar jag, alls icke emot mina grundsatser, ty jag vill icke att kvinnan skall undervisas för att få sin nyfikenhet tillfredsstäld, utan för att se sina dygder ökade och blifva värdig sitt höga kall att verka för man och barn.»

»Frukta vi hennes tanklöshet — välan! så låtom oss fylla hennes andes tomrum med nyttigt vetande, och tanklösheten skall icke mera hafva något spelrum.»

Elisa Orzeszko.[1])

En polsk författarinnas 25-årsjubileum.

Det finnes intet som erbjuder större svårigheter för en biograf än att tränga tillsammans ett stort ämne inom en liten ram, att se sig nödsakad att endast i flyktiga konturer teckna en bild, hvilken vore ägnad att fylla en hel volym. Är det min nationella egenkärlek, som låter mig tillämpa ofvanstående på m:me Elisa Orzeszko? Jag tror det icke. Min berömda landsmaninnas verk och personlighet äro af den art, att en grundligare studie däraf äfven för en främling måste vara af intresse. Emellertid är ännu ej rätta tidpunkten inne, ej ens för hennes landsmän, att skrifva Elisa Orzeszkos historia. Ehuru hon nyligen firat sitt 25-årsjubileum som författarinna, är hon allt framgent i besittning af sin fulla kraft, och man har allt skäl att vänta det ännu mer än ett utmärkt verk skall läggas till de många, hvilka hvart och ett i sin mån utöfvat ett ej ringa inflytande inom det samhälle, som är stolt att räkna henne bland de sina.

Elisa Orzeszko är född 1843 i Lithauen, där hennes föräldrar tillhörde en adelsfamilj i tämligen goda omständigheter. Hon erhöll, hvad man den tiden ansåg för en god uppfostran, ehuru hon med sitt skarpa förstånd tidigt insåg dess ytlighet och ofullständighet. Hon talar äfven i en själfbiografisk studie, som hon gifvit namnet »Mes confidences» om den möda hon sedermera haft att afhjälpa bristerna i sin uppfostran. Hon började läsa allvarliga och vetenskapliga böcker, först med stor ansträngning, sedan, då de värsta svårigheterna voro öfvervunna, med allt större lätthet och skarpsinnighet, till dess hon lyckades behärska ämnet. Tack vare denna sin energi har hon förvärfvat sig en både grundlig och vidtomfattande lärdom.

---

[1]) Det är ej första gången Dagnys läsare få göra bekantskap med Elisa Orzeszkos namn. Tidskriftens första årgång innehöll nämligen en kortare lefnadsteckning af den berömda polska författarinnan, hvarjämte däri meddelades i öfversättning en af hennes fina skisser ur det polska bondlifvet. Vi tro dock att nedanstående biografi, benäget nedskrifven för Dagny af en landsmaninna till m:me Orzeszko, m:lle Hélène Koutchalska, hvilken under några månader uppehållit sig i Stockholm för studerande af vårt undervisningsväsen, vår gymnastik m. m., skall erbjuda tillräckligt af intresse för att rättfärdiga ett återupptagande af ett en gång behandladt ämne. Artikeln, som affattats på franska språket, meddelas här i öfversättning.

Redan vid mycket unga år gifte hon sig med en ägendomsherre, mr Orzeszko, boende i närheten af föräldrahemmet. Hennes make var en hederlig och allmänt aktad man, men många år äldre än hon. Man anar också att hon ej varit fullt lycklig i sitt äktenskap, hvarföre, då detsamma förblef barnlöst, hon i litterära sysselsättningar sökte och fann ett mål för sitt lif, hvilket eljest skulle förblifvit tomt och innehållslöst.

Hennes första arbeten voro svaga; man spårade dock, oaktadt bristfälligheterna i dessa första försök en omisskännelig begåfning, som ingaf förhoppningar om att den unga författarinnan en gång skulle vinna ett framstående namn inom sitt lands litteratur. Och däri bedrog man sig icke. Snart nog öfvergaf hon de ämnen, som uteslutande rörde sig kring dem inbillningen skapat. Lifvet, verkligheten, med dess tyvärr oftast sorgliga taflor, trädde med hela sitt allvar inför henne. Och så skref hon »Martha». Denna djupt gripande skildring af ett kvinnoöde utkom 1872 och åstadkom en revolution. 1863 års händelser hade i Polen skapat mer än en »Martha», som, lik berättelsens hjältinna, helt plötsligt utan förberedelse ser sig försatt i nödvändighet att ensam upptaga kampen för tillvaron, att arbeta för det dagliga brödet utan att ha lärt den svåra konsten att arbeta. Martha dukar under i lifvets strid. Hennes sorgliga tillvaro slutar under hjulen af en spårvagn. Det är ödets hjul, som obevekligt krossa de existenser, som slungas ut på lifvets allfarsväg, utan att vara rustade att möta stormen, att bekämpa svårigheterna.

Jag nämnde att Martha åstadkom en revolution. Och med ett svagare namn kan ej verkan af denna m:me Orzeszkos roman, då den först utkom, betecknas. Från denna tid förskrifver sig den rörelse inom kvinnoarbetets alla områden, som, en gång väckt till lif, ej kunnat häjdas utan ännu alljämt fortgår i Polen som öfverallt annorstädes. Det var »Martha», som hos hvarje tänkande kvinna, hvarje förståndig moder lät den frågan uppstå: »Hvad skall det blifva af mig? — Hvad skall det blifva af min dotter, då en gång motgångens timme slår?»

Det är här omöjligt att följa författarinnan på hennes litterära bana, att ens uppräkna namnen på alla hennes arbeten, hvart och ett betecknande ett nytt skede i hennes andliga utveckling. Alla sociala frågor, alla mänskliga lidanden, alla samhällets orättvisor väckte m:me Orzeszkos sympati och inspirerade henne till nya diktverk. Grundtonen i hennes arbeten är djupt vemodig, men det är ej våra dagars hopplösa pessimism. Det är resultatet af en känslig själs analysering af hvad som rör sig på djupet af människohjärtat, ett uttryck för de

sociala och politiska missförhållanden under hvilka hennes olyckliga fäderneslaud suckar.

Men vid sidan af dessa dystra taflor, framvisar hon andra, gladare. Hon tecknar de små, de svaga, men hon låter oss hoppas, att de en gång skola växa sig stora och starka. Hon äger inga ras- eller ståndsfördomar, hon skonar ej dem, som förtjäna att bestraffas, men då hon gisslar det onda, uraktlåter hon ej att påvisa de ogynnsamma förhållanden, som föranledt den moraliska ruttenheten. Hon är alltid opartisk och passionfri och iakttar en allt igenom objektiv ståndpunkt till de ämnen, hon behandlar. En oändlig medkänsla för alla som lida, är den enda passion som behärskar henne.

Det är utan tvifvel denna allt behärskande medkänsla för de olycklige, som ligger till grund för de romaner, där m:me Orzeszko gör sig till förespråkare för judarne, dessa parias inom det polska samhället. Mer än en gång återkommer hon till detta ämne, som i och för sig så föga är ägnadt att väcka genklang i hennes landsmäns bröst. Så framställer hon i den vackra romanen »Mirtala», där handlingen är förlagd till Vespasiani tid, flere ädla judetyper och tecknar karaktersstyrkan och patriotismen hos denna föraktade och förföljda ras. Man frågar sig ovillkorligt vid läsandet af de gripande skildringarna i m:me Orzeszkos judeberättelser, om det ej är själfva ämnets analogi med förhållandena i hennes eget fädernesland, som här inspirerat henne. Hör ej den polska nationen äfven till de förföljda? Alla de patriotiska känslor, som en polsk diktare måste sluta inom sitt eget bröst, som han ej högt får uttala, har hon ej i »Mirtala» lagt dem i Menochims, i Jonathans mun?

Ofta förlägger hon scenen för sina berättelser till landtmannens ringa boning. En förträfflig psykologisk studie af bondkarakteren är sålunda en af hennes sista romaner, »Cham», hvilken haft en utomordentlig framgång, och hon skattar i denna roman mer åt nutidens realistiska riktning än hon gjort i någon af sina föregående arbeten.

Den sociala frågan i alla dess faser utgör grundelementet i m:me Orzeszkos skriftställarskap. Den erotiska kärleken, eljest en outtömlig källa, hvarur romanförfattare hämta sitt stoff, spelar i hennes romaner en sekundär roll. Kärleken är hos henne den guldtråd, som är inväfd bland det dagliga lifvets grå och svarta trådar, den är solstrålen, som upplifvar och förgyller lifvets mörka dagar, men man glömmer för den aldrig sin plikt, sin bestämmelse som människa.

I m:me Orzeszkos talrika arbeten finner man framför allt en sann teckning af den polska kvinnan. Inga stånds- och klassförhål-

landen, intet intresse som berör kvinnan, lämnar hon obeaktade. Själf är hon en bland de mest sympatiska representanter för sitt kön. Med sina framstående ägenskaper som författarinna, förenar hon en sann kvinlig anspråkslöshet och enkelhet. Hon älskar familjelifvet och omger sig gärna, i brist af nära släktingar, med några förtroliga vänner. Hon lefver helst långt ifrån de bullrande storstäderna på en förtjusande landtägendom vid stranden af hennes älskade, af Lithauens poeter så ofta besjungna Niemen. Endast för en kortare tid vistas hon i Grodno, en liten stad i Lithauen. Hon reser blott sällan, jag vet ej ens om hon någonsin rest, men hennes vidsträckta studier och en stor korrespondens sätter henne »au courant» med hvad som tilldrar sig i världen.

Sitt lands bästa ligger henne framför allt annat om hjärtat. Det var också för att väcka till lif den något slumrande nationalandan i hennes fädernesstad Grodno, som hon där för egna medel upprättade ett folkbibliotek. Det hälsades med glädje af stadens befolkning, rörelsen var satt i gång, men blott för en kort tid. Biblioteket stängdes snart på regeringens befallning.

Af hvad jag här yttrat, hoppas jag mina svenska läsarinnor kunna förstå, att m:me Orzeszkos 25-årsjubileum skulle omfattas med sympati och entusiasm af hennes landsmän. Då en viss dag för jubileet ej kunnat bestämmas i följd däraf, att regeringen satt sig emot dess firande, har det varit omöjligt, att på en enda dag sammanföra alla de gärder af beundran och vördnad, alla de gåfvor och ärebetygelser, som kommit Polens berömdaste författarinna till del, med anledning af hennes litterära jubileumsår. En uppräkning af alla dessa kärleks- och aktningsbevis skulle blifva för vidlyftig, jag vill endast nämna tvenne adresser från Prag, där två vittra sällskap utnämnt henne till hedersledamot. De framstående tsjeckiska poeterna Vrchlicki och Jelinek hafva tillägnat henne sina nyligen utgifna dikter. T. o. m. den ryska pressen, de ärliga och självständiga representanterna däraf, hafva instämt i den allmänna lofsången. Så har redaktionen för den ryska tidningen »La pensée russe» tillställt m:me Orzeszko en utmärkt vacker adress, affattad på två språk, ryska och polska, och prydd med artistiskt utförda akvarellmålningar.

Samma tidning har publicerat en särdeles intressant artikel öfver den polska författarinnan, hvari framhålles, hvilken framstående plats hon intar inom sitt lands litteratur och hurusom hennes verk utgöra en trogen bild af de polska samhällsförhållandena. Tidningen tillägger: »M:me Orzeszkos talangfulla arbeten äro allesamman förestafvade af

så rent mänskliga känslor, att vid deras läsning alla politiska hänsyn gifva vika, det ingrodda nationalhatet försvinner.»

En annan rysk författare, M. Gokev, professor vid universitetet i Moskva, yttrar: »M:me Orzeszko har uppenbarat för oss de andliga skatter, som ligga förborgade hos den polska nationen. Hon visar oss ett samhälle under omdaning, arbetet är svårt och mödosamt, men allvarligt och genomgripande. Hos m:me Orzeszkos hjältar finner man på botten af hvarje patriotisk känsla en sann kärlek till mänskligheten, och det är därföre hennes arbeten måste tillerkännas ett så stort värde.»

Jag har tillåtit mig citera dessa uttalanden, emedan ryska författare ej gärna kunna skyllas för partiskhet. Deras vitnesbörd torde således i någon mån tjäna till att komplettera den svaga teckning, jag här lämnat af min berömda landsmaninnas verk och personlighet.

Af m:me Orzeszkos talrika romaner och berättelser äro de flesta öfversatta på främmande språk, förnämligast ryska, tyska och franska. Äfven till svenska hafva några af hennes noveller blifvit öfverflyttade; och den gripande berättelsen »Martha» har som följetong varit synlig i en af Stockholms större tidningar, där den tilldrog sig mycken uppmärksamhet. Bland m:me Orzeszkos arbeten i allvarligare ämnen må nämnas: »Några betraktelser öfver kvinnan och hennes ställning» samt »Patriotism och kosmopolitism».

Hélène Koutchalska.

Också ett modebref.

Paris, januari 1892.

Det var en vacker afton i början af sommaren. Jag hade slagit mig ned på en stol i Champs-Elysées för att se »tout Paris» draga ut till Boulognerskogen. Hvilket vimmel af människor, både af »tout Paris» och af de parisare, som icke höra till denna utvalda kategori, folk i vagn och folk till fots, stor- och småborgare, crême de la crême och den crême, som icke är oförfalskad, dagdrifvare af alla slag och ammor i de mest skrikande färger och svassande dräkter, man kan tänka sig — det var en hel folkvandring.

Jag förstod så väl, att allt, som anda hade, ville ut från stadens kvalm denna härliga afton. Hängaskarna stodo ännu ljusgröna,

med sina långa grenar viftande för en smekande vind, rhododendrongrupperna glödde som en färgdityramb under de nyss utslagna, sött doftande akasiorna, och guldregnen angåfvo öfverallt i buskagen en munter ton; det var fest i luften, sommarfröjd öfver den besegrade hårda vintern. Jag kände mig mäktigt gripen af stämningen och såg mig ovillkorligt omkring i folkmassan för att finna ett sympatiskt genljud däraf.

Vagnarna rullade framåt i oafbrutna rader, de promenerande skredo fram i täta kolonner. De flesta passerande sågo belåtna ut, men — hvilket egendomligt uttryck af belåtenhet! Med aftonens ljufva stämning hade det så litet gemensamt, att det snarare påminde om den min en kvinna bär, när hon första gången visar sig med en klädning, som sitter väl. Säg nu icke, att jag är elak, men tänk efter: har icke mången resande med mig blifvit slagen af denna stereotypa, utåtvända, halft påtagna min, som fransmännen, och i synnerhet deras fruntimmer, bära på promenad?

Det var nu emellertid icke om den jag ville tala, men enformigheten i denna folkmassas uttryck ledde min uppmärksamhet på enformigheten i hennes dräkt, och det var om denna jag ville utbedja mig gunstig tillåtelse att säga ett par ord.

En lång släpande klädning tillräckligt upplyft för att visa en spetsgarnerad sidenunderkjol, en pärlbeströdd pelerin med vinglika bihang på axlarna, en ofantligt stor i många fantastiska hörn uppviken hatt med vingar både fram och bak samt flygande bandrosetter — eller också ingen hatt alls efter våra begrepp, bara en rosenkrans eller en tyllvridning kring det burriga håret: sådan var i allmänhet utstyrseln, och någon skilnad för gammal och ung kunde icke upptäckas. Men märkvärdigt hvad alla fruntimmer sågo platta ut öfver hjässan! Hvad hade blifvit af hattkullen? Det såg ut, som om alla damerna på gifven signal gifvit sig själfva ett väldigt slag på hufvudet.

En sådan beundransvärd enighet gjorde mig eftertänksam. Denna enighet sträckte den sig icke öfver hela den civiliserade världen, mest framträdande naturligtvis i de stora städerna — våra egna icke undantagna? Hvilken imponerande tanke! Det finns således ännu i vår splittrade, trosfattiga tid en makt, som icke endast förmår samla alla hufvud, alla sinnen om en idé, utan som också för denna idé kan tända en fanatism, som aldrig tviflar, aldrig frågar — bara blindt underkastar sig! Denna makt — låt oss vara artiga och säga denna fé — pekar med sitt trollspö på den höga hatten, tournyren, de höga klackarna. »Detta är vackert, begriper ni», säger hon. »Ja,»

svaras det från en mångtusenstämmig kör. Någon tid därefter pekar spöet på samma föremål, men nu säger féen »detta är fult». »Ja», svaras det lika enstämmigt och med lika stor öfvertygelse från den tillbedjande kören. På samma sätt har denna mystiska makt — man skulle nästan tro, att den gör narr af oss, stackars svaga kvinnor — trollat fram bl. a. krinolinen, chignonen, och alltid har den mött samma blinda tillit, i dag vacker, i morgon ful. Skulle man nästan icke kunna kalla en sådan tillit sublim?

Nu senast är det de höga, falska skuldrorna, som trollspöet pekat på. Féen är ofantligt uppfinningsrik i sin lek med våra dårskaper, och märkvärdigt ser det ut, att hon alltid vill ha oss till att beundra en sådan där onaturlig utväxt på vår kropp. Kunde man se med opartiska ögon — men det kunna vi naturligtvis icke, förrän trollspöet behagar lösa förtrollningen — så skulle vi finna våra figurer med valkar *ofvanpå* skuldrans rundning rent af vederstyggliga.

En lång figur med svaga sluttande axel kan detta mod möjligen kläda, men olyckan med våra moder är ju, att vi alla skola ha detsamma, oafsedt om det passar oss eller ej. Se t. ex. på denna lilla tjocka rulta! Hennes stora bekymmer är, att hon »blir så tjock», och likväl tvekar hon ej ett ögonblick att anlägga en dräkt, hvilken liksom drager ut henne på bredden och låter hufvudet sjunka ned i bålen som på en puckelryggig. Men — »man kan inte se ut som ett hampspöke heller» — »man måste ju vara som andra!»

Hvad kan det då vara för en makt, som så förmår förvända synen på en i öfrigt förnuftig kvinna med god smak? Hvarifrån kommer egentligen den föreställningen att, för att kläda sig *väl*, måste man göra sin smak till en lekboll för denna mystiska makts nycker? Dessa frågor, som ovillkorligt tränga sig fram, kunna säkert bäst besvaras af dem, hvilka gå med valkar på axlarna och en liten plätta på hufvudet i stället för hatt, när frosten nyper i kinderna och färgar nästippen röd; ty jag utgår från det berättigade antagandet, att i vår frihetstörstande tid är det ingen, som låter tyrannisera sig, utan att veta hvarför och af hvem.

* *
*

Om nu modets despotism utginge från vårt eget land, så vore det mindre att frukta; men — bevars väl! — sådana barbarer äro vi väl ej! En fransman skulle komma upp till vår aflägsna nord och finna, att vi vågade ha en smak för oss själfva! Det kunde ju icke gå an — hvilka hottentotter skulle han ej då taga oss för! Nu däremot, när

vi hedras af så fint besök, hvilken stolthet att kunna visa honom, hur vi följa med vår tid, som det heter, och hvilken ära för oss, att vi göra det så blindt, trots de olikheter, som finnas mellan vårt *skaplynne*, våra *tillgångar*, vårt *klimat!*

Dessa olikheter äro i själfva verket så oöfverstigligt stora, att de förvandla moderaseriet från att vara endast löjligt till en verklig fara för vår nation.

Är det sålunda icke vansinnigt och fördärfligt, när ett litet land med begränsade tillgångar vill apa efter lyxen i ett stort land, ett land, hvilket har råd att *dagligen* ge ut *tio millioner* francs på sin budget, och där — märk väl! — modevarorna likväl äro betydligt billigare än hos oss? Om någonsin siffror kunna tala så att de väcka till eftertanke, så vore det väl här.

Och lika olika som våra tillgångar, är vårt skaplynne — till heder för oss! Hur passar t. ex. den ombytlighet, som hos parisaren nästan öfvergått till omöjlighet att bevara ett intryck, till det sega fasthållande vid det bestående, som är ett af grunddragen i det svenska folklynnet? Svaret är, att vi icke, utan att göra våld på vår karakter, kunna följa dessa främmande moder, hvilka allt mer och mer bli beräknade för dagen. De peleriner t. ex., hvilka i somras varit så omtyckta — hur se de ut? Öfversållade med pärlor eller paljetter, lysa de på långt håll och rycka uppmärksamheten till sig; men när man kommer närmare, märker man, att rispet hänger i långa fransar därför, att de sakna all slags kantning eller fåll. Du svenska husmoder, hvilkens stolthet det är, att linneskåpet och barnens kläder befinna sig i den solidaste ordning, säg mig, hvad man på vårt språk kallar en sådan toilett! Du måste medgifva, att *om* det icke vore modernt, skulle vårt kvinnohjärta uppröras öfver en sådan oordentlighet.

Icke mycket bättre äro de moderna sidenkjortlarna, som hvarken ha skoning eller band, endast en fåll i kanten. Med våra tillgångar och våra fordringar på ordning borde det ju vara omöjligt att följa detta slags efemera moder. Betänk också, att i det land, som bestämmer, hur vi skola kläda oss, är kvinnans skaplynne helt olika vårt. I Frankrike finnas egentligen endast två slags kvinnor: de, som lefva för att njuta och de, som lefva för att arbeta som mannens kompagnon i handel eller industri. I begge dessa klasser är hemlifvet efter våra begrepp okändt, ty barnen uppfostras borta för att icke vara till hinder för njutningen eller arbetet. Många arbetande familjer ha icke ens hushåll hemma, utan intaga sina måltider ute.

Den första af dessa klasser, den njutande, är det som slår an

tonen i modets värld. Och hur går för dessa kvinnor icke all sträfvan ut på att där intaga främsta platsen! Alla deras förmögenheter koncentreras därpå, och deras högsta traktan i lifvet flyger icke längre än till att créera ett mod och att för sina utsökta toiletter komma i Figaro. Nu frågar jag: är det alldeles ofarligt för oss att blindt följa efter på alla de nyckfulla irrvägar, som dessa våra andliga antipoder behaga slå in på?

Att så icke är fallet, visar det olycksbringande bruket af snörlif. I Frankrike snör man sig allt ifrån den tidiga barndomen, ja, bruket af detta lika osköna som sundhetsvidriga plagg har så ingått i det allmänna medvetandet, att det anses *oanständigt* att visa sig utan detsamma. Därför är det icke mycket hopp om att få det afskaffadt hemma, så länge vi taga våra moder från Paris. Till den franska kvinnans ursäkt kan sägas, att hon är gränslöst okunnig i hälsofrågor och lika ovetande om sin kropps inre delar, som hon förstår att soignera de yttre. När hon drager till snörlifvet, så att hennes bål tyckes gå af i två hälfter, så har hon därför ingen aning om de ädla organ, hon förgriper sig på. Men denna ursäkt gäller icke oss, nordiska kvinnor. Så mycket är redan skrifvet och taladt mot snörlifvet, att ingen af oss längre kan vara i okunnighet om, hur vi skada oss själfva och hvilken otillåtlig hänsynslöshet vi begå mot det kommande släktet genom att bära ett plagg, som hämmar blodcirkulationen i kroppens viktigaste delar. Anemiska sjukdomar gripa omkring sig i en förfärande grad, och hur skall också blodet kunna hålla sig friskt, när det icke får cirkulera naturligt; men det bekymrar oss ej. Parisermoderna föreskrifva snörlif — vi måste ju följa med vår tid. Sannerligen ser det icke ut, som om vi i allt hvad som rör modet vore födda med slafmärket i pannan!

Hvad sedan klimatet beträffar, är det, som om det alls icke funnes till för oss. Ena vintern gå vi med fotsid kappa; året därpå fordrar modet en kort, som icke ger skydd hvarken åt höfter eller mage. Ena året gå vi med en förnuftig hatt, som håller hjässan varm; året därpå anlägga vi efter modets anvisning en liten lapp, hvilken man förr i världen skulle ha betraktat på sin höjd som en hårklädsel att gå inne med. När dessa förändringar af dräkt skaffa oss ansiktssmärtor, hufvudvärk och magåkommor, ge vi allt annat i världen skulden, blott icke vår oförnuftiga dräkt. När de franska fruntimren kunna stå ut därmed, hvarför skulle icke vi...?

Vi glömma bara en sak: Frankrike har ett mindre strängt klimat och fransmännen ett mera varmblodigt temperament än vi.

* *
*

Dessa jämförelser trängde sig ovillkorligt på mig, där jag satt i Champs-Elysées den sköna sommaraftonen. När jag nu efter mer än ett halft års förlopp kommer dit igen, hur förändrad är ej naturens grundstämning![1]) Sommarens korta jubel är för länge sedan förbi; naturen har fällt sin skrud och gråtit sig i sömn. Grått och ödsligt är allt — ingen rimfrost, ingen snö. Vemodigt svepa dimmorna sig om de busksnår, där rhododendrons muntra färger förr lyste, medan trädkronornas nakna kvistar tydligt teckna sig mot den grå himmelen, sträckande sig, som för att tigga om ljus och värme, mot en blek, afsigkommen sol. Det är en dyster vinterstämning, som gör hjärtat beklämdt.

Men — vagnarna rulla framåt i oafbrutna rader, de promenerande skrida fram i täta kolonner, samma belåtna, utåtvända, af naturen oberörda uttryck hos mängden. Det förekommer mig, som om denna rörelse, detta promenerande icke ett ögonblick afstannat, sedan jag var här sist, som skulle det utan afbrott fortsätta ända till världens yttersta timme endast och allenast för att visa mänskligheten, hur den *måste* kläda sig. Och hvad jag nu såg gaf endast ytterligare näring åt mina betraktelser från i somras.

»Men klädningarna äro ju alldeles rörande enkla — knappt en garnering; icke är det värdt att bråka så mycket med moderna *nu,*» hör jag invändas. Jo, det är en skön enkelhet — en förställd, grundkomisk enkelhet! Hör nu bara!

En dam, som respekterar sig själf, d. v. s. som är genomträngd af toilettens stora betydelse för världsutvecklingen, *kan icke* visa sig på promenaden utan en lång — en allt längre och längre — klädning. Släpet får gärna hjälpa gatsoparen en smula i hans otrefliga göra, bara damen i fråga icke glömmer det viktigaste: att med två fingrar nypa i klädningens kant, lyfta den tillräckligt högt för att gifva en klar föreställning om underkjolens pelsbräm eller dess krus af siden och spetsar, samt att på samma gång behändigt vända den ut och in för att åskådaren icke skall vara i okunnighet om det vackra, klart färgade siden, hvarmed klädningskjolen invändigt är fodrad och garnerad. Jo, det är en skön enkelhet!

Skuldrorna — ack, de äro ännu lika vanställda af sömmerskan, hur fulländade naturen än gjort dem! Därvid är ingenting att göra. Trollspöet har ännu ej behagat peka bort dessa kuriösa bihang, som likna handtagen på en etruskisk grafurna. Men vänta bara! Deras

---

[1]) Detta bref kom oss till handa i början af året, ehuru vi tyvärr ej förr än nu haft tillfälle att införa detsamma. *Red.*

timme slår också en gång, ock jag känner en stilla skadeglädje vid tanken på, hur fula vi *då* skola finna dem.

Och hatten, eller hvad den tingesten nu skall kallas, den har icke med tiden och årstiden blifvit förnuftigare. Så vinter det är, försvinner den nästan i det alltid starkt krusade håret. En liten guldbroderad palmett — en ställning med påträdda stora pärlor, så att håret tyckes hållas ihop af ett pärlband — en guldtrådsspets med en »esprit», detta är nu mest *chic* äfven för promenaden. Mycket egendomligt är det att se denna brist på hufvudbetäckning på samma gång, som de väldiga boorna, lindade om halsen ända upp öfver öronen, tyckas skvallra om vinter och köld.

Denna modekritik, som min ringhet så förmätet vågat företaga mot själfva »smakens drottning», vill jag sluta med att meddela en iakttagelse, som jag finner anmärkningsvärd.

Månne de franska männen skulle tillhöra ett svagare släkte än kvinnorna? Det ser nästan så ut, ty medan de senare med dödsförakt trotsa ett rått och mycket växlande klimat, betäcka de förre sina hufvuden lika ängsligt, som våra ömtåliga nordiska män. Aldrig har man i själfva verket sett en man, hur stor modesnobb han än kan vara, i stället för hatt sätta en palmett eller liknande på hufvudet för att behaga oss, aldrig har man sett en man för detta viktiga ändamål göra det minsta offer af sitt fysiska välbefinnande. Men männen äro ju också — i söder som i nord — några riktigt inbitna egoister, och det till trots för att vi kvinnor redan under så många, många generationer gifvit dem ett godt föredöme i självuppoffring och självspäkning. Vår möda är så till den grad bortkastad, att de t. o. m. i all hemlighet draga på munnen åt våra oerhörda ansträngningar att blifva — »som alla andra».

M. Anholm.

De instängdas sällskap.

Bref från Amerika.

Häromdagen var jag inbjuden till ett litet elegant hem i Filadelfia. Då vi stego upp från tebordet, sade värdinnan:

»Lizzie, min systerdotter, ligger däruppe och väntar på att få göra er bekantskap.»

Snart sutto vi alla omkring en hvilobädd, på hvilken låg en den älskligaste 18-åriga flicka. Det var sjuklingen Lizzie. Hon låg där så skär och hvit, så glad och blid, att jag knappt trodde mina öron, då tanten berättade, att Lizzie legat orörlig öfver tre år i ryggmärgslidande.

»Stackars liten!» tänkte jag. »Tre ungdomsår på plågans bädd utan sysselsättning!»

Lizzie tycktes läsa mina tankar, ty hon sade gladt:

»Åh! jag är inte ledsen. Det finns så många som äro värre däran än jag. Jag hinner aldrig att ha tråkigt. Jag hör till de *Instängdas sällskap.*»

Och nu talade hon om för mig huru sjuklingar och krymplingar öfver hela Förenta staterna, ja till och med i England och Japan, slutit sig tillsammans till en förening »De instängdas sällskap», hvars affärer skötas af friska, för sjuklingar ömmande personer, och huru medlemmarna pläga umgänge med hvarandra genom privat korrespondens och genom bref, tryckta i sällskapets organ »Det öppna fönstret».

Lizzie blef riktigt varm i sin ifver att redogöra för »de instängdas» verksamhet, och vid afskedet bad hon mig medtaga sista häftet af sällskapets broschyr, som väl kan kallas passionsblomman i den amerikanska pressens rika flora.

Jag läste till långt in på natten, fastän det sved i hjärtat. Mänskligt lidande, tåligt buret, samhällets vanlottade stödjande och uppmuntrande sina olyckskamrater, sugande honung ur lifvets torftigaste blomster, upplyftade vid tanken på Honom, som bär våra sorger — detta var hvad jag såg genom »Det öppna fönstret». Sannerligen en förödmjukande läxa för en hvar, som med friska lemmar jäktar efter lyckan och ej blyges att knota öfver små motgångar!

De lama, de blinda, de orkeslösa skrifva till hvarandra i glädtig, förtröstansfull ton. Då de nämna huru många år de varit sängliggande och hvari deras skröplighet består, så sker det endast i ändamål att förmedla närmare bekantskap och utan klagovisor. På så sätt kan »Det öppna fönstret», hvarigenom den yttre världen tyckes stiga in i sjukrummet, liknas vid arkens fönster (1 mosebok, 8: 6), genom hvilket den kraxande korpen flög ut, för att aldrig återvända, medan dufvan med oljebladet fann sin väg tillbaka.

Fridens och glädjens bud komma flygande in genom »Det öppna fönstret» med hjälp af »Onkel Sams» vidlyftiga postväskor. Hvarje »instängd» (»shut-in») har förteckning på alla olyckskamraters födelsedagar och kommer samvetsgrannt ihåg dem. Det välmående hem-

mets krympling sänder en present eller ett blomsterkort, och till och med den fattigaste, om han blott kan röra handen, sänder gratulationsbref. Tänk, huru det skumma ögat måtte tändas, huru den tärda handen måtte darra af rörelse, då till och med till den fattigaste koja, som hyser en stackars krympling, posten kommer på födelsedagen! Finner han tröst i religionen, så är det ljuft för honom att veta, att hans fromma kamrater innesluta honom i sina böner hvarje dag i skymningsstunden.

Är en patient samlare af frimärken, mynt, knappar, naturhistoriska föremål etc., så förmedlas utbyte med andra samlare genom »Det öppna fönstret». Och den som på sjukbädden måste söka att förtjäna pengar genom handarbete finner kunder genom samma organ. I förbigående må nämnas, att en »instängd», som i åratal varit lam i händer och fötter, lärt sig i nödens skola att sy, rita och måla med nålen eller penseln mellan tänderna, och förtjänar ej så litet genom försäljningen af blomsterkort och små handarbeten.

Sällskapets tillgångar användas till hjälp åt obemedlade ledamöter eller till gåfvor åt sådana olyckskamrater, som innestängas af andra skäl än sjukdomen. Ofta då ett segelfartyg ligger redo att begifva sig ut på långfärd, sänder »De instängdas sällskap» minnesgåfvor till sjömännen, visserligen starka och friska, men likväl instängda inom hafvets vida förrädiska fäste. Och det säges, att en sjöbuss alltid är glad att få till skänks en så kallad »shut-in bag» eller »de instängdas påse», ty den innehåller ett nya testamente med ett minneskort från krymplingarnas skara och en liten syväska med knappar, tråd och nålar.

När julen kommer ha »de instängda» år efter år på vidt skilda håll brådtom att förbereda små gåfvor och uppmuntrande bref till de olyckskamrater, som lagens dom instängt under lås och bom. I häkten och på tukthus intränga »de instängdas» kärleksbud: »En glad jul och ett godt nytt år» för hvarje fånge.

Det händer ibland att brefväxlingen mellan ett par sjuklingar af olika kön röjer en så hängifven vänskap, att den gärna må kallas platonisk kärlek af rörande art. Brefdufvan, med ömma ord, uttryckta i ostadig stil, och ibland små minnesgåfvor, gömda under vingen, ilar till och från mellan två sjukrum. De båda vännerna kunna ej mötas och djärfvas knappt hoppas på att någonsin få se hvarandra i lifvet. De skapa sig ett idealporträtt af den frånvarande, befriad från sjukdomens härjningar, strålande af ungdom och hälsa, och i någon hänryckningens stund fyller nog tankebilden hela sjukrummet med skönhets-

glans. I vår realistiska tid, som kullkastar idealen, förblifver den af världsyran oberörde, känslige krymplingen en sann idealist, huru tungt och bittert hans lyte än må kännas.

»De instängda» följa med sin tid. I deras bref anhålles från landsorten ideligen om gamla tidskrifter och annan lektyr, som stadsborna kunna undvara. Grundtonen i brefven är tacksamhet för vänskapsbevis och längtan efter bref. Orkar en sjuk icke skrifva många bref, så sänder han en rundskrifvelse, hvilken vandrar från postkontor till postkontor, från sjukbädd till sjukbädd och sålunda håller brefväxlingen vid lif. Fattiga patienter förses med skrifmaterialier och frimärken af sängliggande kamrater, som ha råd att dela med sig af sitt öfverflöd.

Frö och lösa blommor, blomsterlökar, påbörjade handarbeten, fotografier och illustrationer, klippta ur den periodiska litteraturen, granna tygprofver till lapptäcken och många andra småsaker nå »de instängda» från medlidande kamrater, som af bitter erfarenhet veta huru lång dagen känns på plågans bädd utan förströelse för själen och sinnet.

Äro sjuklingens anhöriga så fattiga, att deras förtjänst knappast räcker till lifvets nödtorft, anskaffar sällskapet en rullstol för den olyckliges räkning och sänder honom »Det öppna fönstret» gratis.

Sjuk-ledamot betalar endast 50 cents eller 2 kr. som årsafgift och prenumeration för tidskriften. Biträdande medlemmar betala minst 1 dollar och donera ofta frikostigt. De senare äro friska och arbetsföra och sluta sig till »de instängda» i människovänligt syfte.

Cecile Gohl.

Arbetsskolan för lytta och vanföra i Stockholm.

Vår tid är, från en sida sedd, en specialiserandets tid. På snart sagdt alla områden af vetande eller arbete drifves fördelningsprincipen allt längre, ju större vidd man lyckas omfatta och behärska. I arbetet på välgörenhetens stora fält äger numera ett liknande förhållande rum. Ett antal personer, som intressera sig för någon viss grupp af lidande, sammansluta sig till ett sällskap, åtaga sig sin klass att hjälpa och

bilda därmed så att säga ett nytt fack inom det stora samfund, som valt till sin uppgift att förvalta barmhärtighetens gåfvor. Så finnas föreningar, som åtaga sig vården om sjuka barn, frigifna fångar, blinda, döfstumma m. fl.

Inom de abnormas värld representeras en ganska stor procent af *de lytta och vanföra.* Det kan därför ej annat än förvåna, att intet tidigare gjorts för att tillvarataga arbetskraften hvarken hos de många, som födas lytta, eller hos dem, som genom allehanda olyckor mista en eller annan lem. Och dock, hur ofta inträffar det ej, att människor, särskildt fabriksarbetare, midt under sin sysselsättning i ett ögonblick stympas så illa, att de ej någonsin kunna återvända till det yrke, som dittills skänkt dem deras uppehälle, för att ej tala om de massor af olyckliga, hvilka under ett enda fältslag förvandlas till krymplingar.

Det blir i år tjugo år, sedan ett mera allmänt försök att bereda de lytte en lyckligare tillvaro första gången gjordes. Pastor Hans Knudsen var den, som djärfdes väcka den nya frågan huruvida ej samhället vore skyldigt skaffa de vanföra möjlighet till självförsörjning och därmed också en utsikt till självständighet.

Frukten af pastor Knudsens osparda nit och möda blef närmast »Samfundet, som antager sig Vanføre og Lemlæstede,» hvilket i sin arbetsskola i Köpenhamn lämnar slöjdundervisning åt vanföra från hela Danmark.

Men äfven i Sverige har pastor Knudsens vackra föredöme vunnit efterföljd, i det att Göteborg, Karlskrona, Helsingborg och nu senast Stockholm inrättat liknande skolor, underhållna af sina respektive föreningar.

Stockholms arbetsskola, som har sin lokal i huset N:o 92 Sveavägen (fortsättning af Stora Badstugatan å Norr), invigdes fredagen den 12 februari. Som föreståndarinna är fröken Selma Dahlander engagerad, hvilken som biträdande lärarinna arbetat två år vid Göteborgs skola för lytta.

Ur den årsberättelse, som Stockholms förening för lytta utgifvit af trycket, meddela vi följande:

»Det mål föreningen för bistånd åt lytta och vanföra vill söka nå är: 1) att åt medellösa lytta och vanföra såväl barn som vuxne bereda kostnadsfri undervisning i enklare handaslöjd, t. ex. rottingsflätning, borstbinderi, träskärning, snickeri och svarfning för de manliga, stickning, virkning och all slags sömnad för hand och maskin för de kvinliga eleverna, hvarvid arbetet skall lämpas efter hvars och ens olika kroppskonstitution; 2) att så snart eleven vunnit så stor

insikt i sitt yrke, att hans arbete är säljbart, till uppmuntran lämna honom någon arbetslön, hvilken dock måste beräknas lägre än det öfverskott hans arbete inbringar skolan, sedan kostnaden för materialet afräknats; 3) att när eleven är så kunnig, att han bör utskrifvas ur skolan, söka bereda honom arbetstillfälle antingen genom att få honom antagen som biträde hos handtverkare eller genom att förmedla beställningar af honom från skolans vänner och gynnare; samt 4) att genom att göra den lytte kunnig i ett yrke och skaffa honom arbetsförtjänst rädda honom från frestelserna till tiggeri, för hvilka så många falla, i det de ockra på sitt lyte, samt bereda honom den lefnadsglädje, som äfven han bör få känna och säkert skall känna, i samma mån han kan bidraga till sin självförsörjning.»

Det har ofta sagts, och detta på goda grunder, att välgörenheten ligger i kvinnans hand. Det är därför vi velat meddela Dagnys läsekrets »Föreningens för bistånd åt lytta och vanföra» program, i hopp att rätt många skola känna sig tilltalade af den vackra och goda idé föreningen vill söka realisera och räcka henne den hjälp, både med penningar och personligt bistånd, hon så väl behöfver.

A. D.

Från riksdagen.

Af riksdagens session är nu mer än hälften tilländagången, och af de frågor vi i vår öfversikt i första häftet omnämnde hafva åtskilliga afgjorts i ena eller andra riktningen, andra vänta ännu sin lösning.

Kongl. maj:ts proposition, att *kvinlig postexpeditör* eller *föreståndare för 5:te eller 6:te klassens postkontor* måtte förklaras likställd med den manliga tjänstepersonalen i fråga om ålderstillägg, har af riksdagens båda kamrar antagits.

Likaledes ha båda kamrarne bifallit kongl. maj:ts förslag att *kvinnans äktenskapsålder* höjes från 15 till 17 år.

* *
*

De enskilda motionärerna hafva haft mindre framgång med sina förslag. Lagutskottet har tydligt visat, att det icke önskar någon som helst förändring i den bestående lagstiftningen rörande *äkta ma-*

kars inbördes ägendomsförhållande utöfver det uppdrag kongl. maj:t den 31 sistl. december tilldelat lagberedningen att utarbeta förslag till ändring i gällande bestämmelser angående boskillnad och därmed sammanhängande lagstadganden. Utskottet har därföre afstyrkt samtliga motioner i ämnet, såväl hr M. Höjers radikala motion om upphäfvande af mannens målsmanskap öfver hustrun och af ägendomsgemenskapen mellan makar som grefve H. Hamiltons motion, som afser ett par detaljfrågor (att giftorätt icke må äga rum i den fasta ägendom i stad eller å stadens mark, som den ena maken före eller under äktenskapet ärft eller förut förvärft samt att mannen icke må hafva makt att utan hustruns samtycke bortskifta, förpanta eller sälja boets fasta ägendom), hvilka ändringar redan begärdes i skrifvelse från 1884 års riksdag. Lagutskottet har dessutom afstyrkt en af hr N. Hanson i Berga framlagd motion, hvilken går i rakt motsatt riktning mot förra punkten i grefve Hamiltons motion, nämligen att giftorätt skall i samma utsträckning äga rum i fast ägendom å landet som i fastighet i stad eller å stadens mark. Vi torde, då lagutskottets utlåtande rörande dessa motioner utkommit, få tillfälle att vidare yttra oss därom.

Hr Waldenströms motion om rätt för medlemmar af svenska statskyrkan att *ingå äktenskap inför borgerlig myndighet,* hvilken den outtröttlige motionären framlagt för tre på hvarandra följande riksdagar, rönte i år samma öde som i fjor: motionen afstyrktes af lagutskottet, af hvars medlemmar dock icke mindre än fem reserverat sig, föll i första kammaren utan diskussion eller votering, men antogs af andra kammaren med 104 röster mot 91 (i fjor med 104 mot 74).

* *
*

Hr E. Hammarlund hade framlagt motion, att riksdagen måtte besluta dels att kvinna, hvilken fullgjort kompetensvillkoren till sådan befattning, må söka och innehafva *klockaretjänst* och *kyrksångare-* (kantor) *befattning;* dels att hithörande förordningar måtte så ändras, att ej hinder finnes för folkskolelärarinna eller för kvinlig organist att söka och innehafva klockare- och kyrksångarebefattning.

Det var i följd af en motion, framlagd vid 1859—60 års riksdag af hr C. J. Svensén, den bekante ifraren för utvidgande af kvinnans rättigheter, som kvinna fick rätt att innehafva organistbefattning, där den ej är med klockaresyssla förenad. Motionären hade velat utsträcka kompetensen till sistnämnda befattning, men detta hade synts riksdagen alltför radikalt. Vid riksdagen 1885 väcktes i andra kam-

maren motion i syfte att bereda kvinna rätt att innehafva klockaretjänst. Denna motion blef emellertid af utskottet afstyrkt med den motiveringen, att kongl. maj:t flera gånger genom att bevilja ansökningar i denna riktning bevisat att »ägenskapen att vara kvinna icke utgjorde hinder för sökande af klockarebefattning och att den rättighet, som motionen åsyftade bereda kvinnan, måste anses redan vara för handen.»

Årets motionär visar emellertid, att under åren 1885—91 tillhopa 13 ansökningar af kvinnor om rätt att söka klockarebefattningar pröfvats af kongl. maj:t. Af dessa ansökningar hade de, hvilka afsett rätt att söka klockarebefattning i hela riket, ständigt afslagits. I två fall hade på vederbörande domkapitels tillstyrkan, kvinna erhållit rätt att söka dylik befattning inom visst stift, och sju kvinnor hade erhållit rätt att söka sådan befattning inom viss församling.

Motionären framhåller vidare, att de kompetensfordringar lagen uppställer för sökande af klockaretjänst, visst icke äro af den art, att de ej kunna uppfyllas af kvinnor, samt att de sysslor, hvilka tillkomma klockaren, lika väl kunna utföras af kvinnor som af män. I detta har också lagutskottet gifvit honom rätt och tillstyrkt hans motion i den del den rör klockaretjänster. I afseende på kyrkosångarebefattning, anser lagutskottet, att församlingarne redan äga rätt att åt kvinna tilldela dylik befattning.

Andra kammaren antog utan votering utskottets beslut. I första kammaren däremot hade förslaget så mäktiga motståndare som landshöfding Bergström och biskop Billing, hvilka i den allmänna moralens namn och i känslan af det passande uppträdde mot detsamma. Skulle det icke väcka anstöt i församlingen, om en kvinna ginge i spetsen för en likprocession, om en kvinna klättrade uppför en trappstege för att uppsätta psalmsiffrorna på nummertaflorna? För öfrigt borde man bespara prästerna de frestelser, för hvilka de kunde utsättas genom samarbetet med kvinliga klockare.

Kan man undra på att vårt öfverhus kände sig förskräckt öfver all den förargelse den samhällsvådliga motionen kunde draga med sig och skyndade sig att utan votering afslå densamma?

M. C.

Rättelse.

I artikeln om Emilia Pardo Bazán i Dagnys 2:dra häfte sid. 56, 7:de raden uppifrån står: *Marcon*, läs: *Alarcon*.

Anmälan.

Dagny, *som under år 1892 fortfarande kommer att verka för* ***Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende",*** *anmäler härmed sin 7:de årgång. På samma gång tidskriften i främsta rummet vill sträfva att fullfölja detta sitt program, skall densamma därjämte allt framgent följa den nyare litteraturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversikter m. m.*

Dagny *redigeras under år 1892 af fröken* **Lotten Dahlgren** *jämte en af Fredrika-Bremer-Förbundet utsedd* ***Redaktionskomité,*** *till hvilken, under Förbundets adress, alla meddelanden rörande tidskriften böra ställas. Fru* **S. L—d Adlersparre** *kommer fortfarande att deltaga i komiténs arbete.*

Dagny *utkommer med åtta häften om två tryckark.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af Förbundet ...... kr. 2,50.
För icke medlemmar .... » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

STOCKHOLM, AFTONBLADETS TRYCKERI 1892.

Broschyren **Tjugufemårsminnen och Framtidstankar** af *Onämnd* har gratis utdelats åt Dagnys prenumeranter.

1892. 4:e häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: {För Förbundets medlemmar kr. 2: 50.
{För icke medlemmar » 4: 00.

Om behofvet af utbildade sjuksköterskor för landsbygden.

Att sjukvården i vår tid står högt och att de bildade kvinnor, som, efter genomgången läro- och öfningskurs på välordnade sjukhus, tjänstgöra i ägenskap af sjuksköterskor, gjort och dagligen göra all heder åt sitt ansvarsfulla kall, är ett faktum, som alla böra tacksamt erkänna. Men ett faktum är också, att hemmen på landsbygden, de välbärgade så väl som de fattiga, sakna denna oskattbara och för en lycklig utgång af sjukdomen ofta oumbärliga hjälp.

Den första, som oss veterligen behjärtat och tagit till orda för afhjälpande af denna brist, är d:r J. E. Bergvall i tidskriften Eira, 9:de årgången, n:o 10, med en uppsats, benämnd: *Huru kan den enskilda sjukvården på vår landsbygd förbättras?*

Den tänkvärda uppsatsen gaf genast anledning till en artikel i Tidskrift för hemmet, 27:de årgången, hvilken artikel ingick bland Fredrika Bremer-Förbundets första meddelanden. Från denna stund tänkte sig Förbundets stiftare alltid sjukvårdens förbättrande på landsbygden såsom en af de uppgifter, för hvilka det nybildade Förbundet borde verka. Och nu, sedan goda lärokurser under bildade, i sitt kall skickliga föreståndarinnor i hufvudstadens förnämsta sjukhus så väl som vid Sofiahemmet blifvit ordnade, är tiden inne att börja arbetet för den länge påtänkta uppgiften.

I allt väsentligt kunna vi bygga vår verksamhet för denna sak på de grunder, som blifvit lagda af d:r Bergvall och som vi taga för gifvet måste gillas och med värme omfattas af alla läkare. Visserligen har, med några ytterst få undantag, d:r Bergvalls i så många afseenden förträffliga plan hittills icke blifvit förverkligad. En orsak därtill är,

tro vi, att saken icke upptagits med den kraft den förtjänar af några *bildade kvinnor*. En annan orsak torde vara den, att mången har den föreställningen, att en sköterska föga kan uträtta där icke läkare finnes i närheten, och att hvad landtbefolkningen i första rummet behöfver är ett flerdubbelt antal läkare.

Naturligtvis *kan* en sköterska lika så litet ersätta läkare, som läkaren *vill* ersätta sköterskan; men en väl utbildad sköterska kan dock i lindrigare sjukdomsfall ersätta läkaren, helst där telefon finnes att tillgå till läkarestationen, eller i svårare fall vårda patienten efter läkarens föreskrift på ett helt annat sätt än den sjukes okunniga omgifning.

Utan att i minsta mån vilja förringa värdet af läkarens insikt och möda, kunna vi också erinra om huru på sjukdomens likasom på krigets slagfält den nutida regeln gäller, att det icke är fältherren allena, som vinner drabbningen, icke endast läkarens föreskrifter, dessa må vara aldrig så förträffliga, som återgifva den sjuke hälsa och krafter; ty till segern bidrager i väsentlig mån det sätt, hvarpå de gifna befallningarne utföras. Våra humana läkare äro också numera villiga att erkänna det värdefulla biträde, de hafva i den plikttrogna och för sitt kall utbildade sköterskan. D:r Bergvall är en bland de första att erkänna värdet af denna hjälp, och han påyrkar ifrigt, att kommunerna måtte anställa utbildade sköterskor i sin tjänst för att under läkarens uppsikt vårda de sjuka.

Han har därjämte starkt betonat hurusom sköterskan måste lära den sjukes omgifning att vårda honom efter hennes anvisning. Med styrka framhålles också det gagn sköterskan bör kunna göra genom att förekomma smitta och främja sanitära reformer, så väl inom som utom hemmen i sitt distrikt.

Ingen, som har minsta begrepp om arbetsfolkets lif och hem på landet, kan undgå att på det varmaste instämma i detta den kloke och människoälskande läkarens yrkande. Om någonstädes reform är af nöden, så är det här. Vi behöfva blott i tankarne se för oss den torftiga backstugan, där intet fönster kan öppnas, och därinne i den dåliga bädden en mor, flämtande i feber, med ett sjukt barn vid sin sida och två, tre andra stojande omkring henne. Vi kunna tänka

oss mannen gången att rådfråga läkaren i dennes bostad, en eller halfannan mil bort, och granngummorna under tiden kommande på besök med kaffe och annan »förning» till de sjuka, samt skolkamraterna smekande det sjuka barnet och medförande från detsamma sjukdomsämnet till sina olika hem. Och sist kunna vi i föreställningen höra huru nästa söndag kyrkklockorna ringa för de små barnens lik.

I hvilken grad smittosamma sjukdomar härja på landsbygden, där folket icke kan påräkna någon personlig hjälp eller ledning, visar sig af en notis, som nyligen gått igenom tidningspressen, om huru en liten folkskola i Jämtland måst stängas, emedan alla dess åtta lärjungar inom två veckor dött i difteri!

Huru äfven vid icke epidemiska sjukdomar, t. ex. i febrar, lunginflammationer eller smygande åkommor, som sluta med obotliga sjukdomar, bristen på en för sitt kall utbildad sjuksköterska förvärrar det onda och stegrar den allmänna sjukligheten, må här endast i förbigående påpekas.

* * *

Men det är icke endast vid inre sjukdomar, som saknaden af närboende insiktsfulla sjuksköterskor medför sorgliga följder; och här komma vi till ett område af frågan, som d:r Bergvall ej vidrört: *vården af personer. som drabbats af yttre skador och olycksfall.* I aflägsna trakter, där läkaredistrikten omfatta ofantliga arealer, har man mångfaldiga bevis på huru, af brist på snar hjälp af sakkunnig person, sträfsamma och ordentliga arbetare, i följd af en yttre skada, som lämnats utan vård eller ock af okunniga kvacksalfvare missvårdats, blifvit lytta och mindre arbetsföra, huru mången kanske blifvit rent af krympling, en börda för de sina och sin kommun eller det bolag han tjänat*). Äfven om en på sjukhus utbildad sköterska hade funnits till hands, hade hon i svårare fall icke haft rätt att ingripa.

*) Enligt uppgifter från öfversköterskan vid ett mycket stort järnverk förekomma i sådana distrikt ett mycket större antal olycks- än sjukdomsfall.

Vi hafva därför tänkt oss, att *en sjuksköterska för landsbygden bör, för att rätt kunna fylla sin uppgift, tillika utbildas i fältskärskonsten och hafva aflagt examen, erforderlig för lagligt utöfvande af detta yrke.* Först då tro vi att hon är fullt rustad för sitt svåra och maktpåliggande, men på samma gång välsignelsebringande kall.

* * *

Men det är icke nog med den tekniska utbildningen, om än den bästa. Minst lika stränga fordringar måste man ställa på karakteren, naturanlagen och hjärtelaget. Redan under vanliga förhållanden ställer sjuksköterskans yrke stora kraf så väl på karakter som förståndsodling, men då det utöfvas på landsbygden stegras fordringarne. Sjuksköterskan blir här, *ehuru alltid ställd under läkarens kontroll,* mera beroende af sitt eget omdöme och får därföre en mera ansvarsfull ställning än på ett sjukhus, där läkaren dagligen ger henne sina föreskrifter.

Vi hafva nämnt detta för att göra det rätt tydligt, huru grannlaga och viktigt valet och utbildningen af sjuksköterskor för landsbygden måste vara. Det är äfven tydligt, att redan antagandet af elever icke kan lämnas till hvem som helst, utan fordrar vana att bedöma menniskors karakter och olika anlag. Det är således icke sagdt, att den första bästa, som inom sin hemort erbjuder sig att blifva sjuksköterska, passar för den svåra uppgiften; ej heller att myndigheterna inom en kommun, vid ett bruk eller, såsom nyligen förekommit i en annons, *ortens länsman,* kunna eller vilja åtaga sig att bedöma om den sökande är lämplig, vare sig att utbildas för eller anställas i sjukvårdstjänst. Det torde icke ens alltid vara fördelaktigt, att till sjuksköterska antages en person, som länge stått ortens befolkning nära. Det är nämligen oftast svårare för en sådan person, att i en dylik befattning taga det inflytande och ingjuta hos befolkningen den respekt och den benägenhet att lyssna till och efterkomma råd, som är vilkor för framgången i hennes arbete.

Det är ju dessutom i vår tid erkändt, att kvinnor, som skola åläggas viktiga uppdrag, böra pröfvas och utväljas af

kloka och erfarna kvinnor, och den regeln torde här, så väl som i andra fall, vara lika naturlig som riktig.

* * *

Fredrika Bremer-Förbundet har genom sin omfattande verksamhet i olika riktningar haft tillfälle att samla ett rikt förråd af erfarenhet från olika områden för kvinligt arbete. Detta icke minst inom sjukvården, där Förbundet, på anmodan af så väl hufvudstadens som landsortens läkare, under flera år ombesörjt anskaffandet af lämpliga sköterskor för olika ändamål.

Det är på grund af denna erfarenhet och drifna af ett varmt nit för saken, som vi tro oss nu kunna till våra öfriga uppgifter lägga den att söka bilda *en liten trupp sjuksköterskor, ställda under Förbundets ledning att på dess anvisning tjänstgöra inom sjukvården på landsbygden.*

Då detta nedskrifves, är en förberedande komité redan tillsatt och har börjat utreda saken. Man har därvid funnit, att ett visst intresse för sjukvårdens förbättrande i senare tid gjort sig gällande å flera orter, och att i synnerhet vid större sågverk, bruk och fabriker, upprättade af bolag, beredvillighet att anslå nödiga medel kan påräknas. Här och där anträffas ock varmhjärtade kvinnor, som frivilligt, af ren människokärlek, ägna sig åt sjukas vård, och stundom för detta ändamål genomgått en grundlig sjukvårdskurs.

När nu allt detta hinner ordna sig och framför allt, när sjukstugorna blifva ställda under uppsikt af yrkeskunniga, varmhjärtade och till karakteren lämpliga sköterskor, då äro de första stegen tagna till en reform, som man hoppas måtte, under nitiska och människoälskande läkares hägn, småningom komma vårt lands aflägsnare och glest bebygda orter till godo.

Här är arbete både för bemedlade kvinnor och för sådana, som arbeta för sitt bröd. Saken blir nog både svår och mödosam att ordna såväl som att utföra, men det gäller också ingenting mindre än att höja sjukvården och hälsotillståndet hos en betydlig del af den arbetande befolkningen i vårt land. Ingenting stort vinnes utan offer; och blickar man aldrig så litet djupt in i arten af denna uppgift och i den nöd och de lidanden, den afser att lindra,

så känner man sig gripen af den som af en kärleksplikt — ett Guds bud till dem, som ännu icke upptagit en lifsgärning — att här finnes arbete i hans tjänst.

Att angifva förutsättningarna för och betydelsen af ett arbete i nämnda riktning har varit afsikten med ofvanstående rader, och att efter bästa förmåga biträda vid arbetets ordnande, skall vara Förbundet en glädje.

Esselde.

Skriftliga meddelanden i ämnet torde adresseras till Fru S. L—d Adlersparre, 25 Tunnelgatan, Stockholm. Dessutom kunna upplysningar erhållas, så väl muntligen som skriftligen, genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, Stockholm.

Något om aftonklubbar för fabriksflickor.

London, mars 1892.

Det ofantligt stora antal unga flickor — öfver 150,000 ensamt i London — som har arbete i fabriker, nödvändiggör inrättandet af en mängd klubbar, där dessa flickor kunna tillbringa sina aftnar efter sitt oftast hårda och enformiga dagsarbete.

Men, invänder säkert mången, de hafva ju sina hem, hvarför ej tillbringa sina lediga stunder där? Hvarför bringa till stånd något, som drar ungdomen från hemmen?

Denna invändning förefaller nog riktig. Men låtom oss betänka, hvad sorts hem det är, som i allmänhet stå dessa flickor till buds. Ett eller två små rum, där i de allra flesta fall en *stor* familj är hopträngd, och där ofta en supig far gör sig både hörd och känd när han kommer hem från krogen, där småsyskon stoja och skrika eller där kanske någon familjemedlem fyller hälften af det lilla rummet med asktillverkning, madrasstoppning eller dylikt skräpande hemarbete, som här är så vanligt.

Hvad trefnad, hvad uppbyggelse eller hvad hvila kan den unga flickan finna i ett sådant hem, afton efter afton? Hvad blir följden då hon uteslutande är hänvisad till ett hem af detta slag? Hon

skaffar sig »bekantskaper», som hon följer på allt annat än upplyftande nöjen, hon kommer i dåligt sällskap och är snart inne i det utelif, som vanligen leder in på förfallets lutande plan.

Det berättigade i *nöjet*, ja, den mänskliga naturens oafvisliga behof af rekreation efter arbete, kan ej resonneras bort och måste väl beaktas af alla, som med framgång vilja verka för förbättrandet af de arbetande klassernas lifsvilkor. Hvarför skulle sådana naturliga yttringar af ungdomssinnet som lekar, sång, dans m. m. vara så allmänna och så nödvändiga endast för de högre klasserna? Hvarför skulle ej de flickor, som arbeta på fabriker, efter slutadt enformigt dagsarbete behöfva en rekreation, sådan, som ges i sällskap med jämnåriga, vid ett lätt handarbete under gladt samspråk? Hvarför skulle hon ej finna nöje och uppbyggelse i att åhöra ett populärt föredrag eller en uppläsning, att deltaga i sångöfningar eller i klasser i historiska och naturvetenskapliga ämnen, i dans, gymnastik, lekar m. m.? Kanske är vikten och nödvändigheten af att möjliggöra detta ingenstädes så allmänt insedd som i England, och allt detta står också den engelska fabriksflickan till buds.

Öfver allt finnas arbetsklubbar af många olika slag och grundade på mer och mindre skilda principer, men alla verkande för ett mål: den unga flickans andliga, sedliga, moraliska och fysiska höjande, och därigenom beredandet af en bättre grund för kommande släkten.

En del klubbar äro anlagda på en strängare religiös basis — dock ej så, att icke lekar och nöjen äro tillåtna, om än dansen möjligen anses allt för hetsande, — och ägna en eller par aftnar i veckan åt bibelklasser o. s. v., under det att andra, utan att försumma det religiösa elementet, gifva större spelrum åt sömnad, lekar och dans. Den stilla engelska dansen visar sig i sanning som ett utmärkt uppfostringsmedel, och en aftons dans i veckan, med nödig undervisning och tillsyn, verkar på samma gång som en hälsosam exercis och ett uppfriskande nöje.

Många klubbar hafva sina egna hus, men de, som ej befinna sig i så god ekonomisk ställning, få fritt begagna folkskolelokaler. Alla söka att göra lägenheten så treflig och hemlik som möjligt; så finnas för skolrummen stolar, bord med dukar att tillgå, och äfven taflor att för aftonen hänga upp på väggarna. De flesta klubbar äro understödda af föreningar, men medlemmarne betala alltid en låg veckoafgift, t. ex. en penny = 7 öre.

Nu kommer frågan, äro dylika klubbar lämpliga och nödvändiga i Sverige?

Visserligen ej i samma grad som här i England, men utan tvifvel skulle ett allmännare införande af dylika aftonklubbar utöfva ett välgörande inflytande på de många unga flickor, som nu i Sverige söka och finna arbete i det ständigt tillväxande antalet fabriker.

Med fabriksarbetet följa lediga aftnar, ett kamratlif, som kanske ofta ej är af upplyftande slag och en självständighet, som den unga flickan ej äger så länge hon har sin verksamhet i hemmet eller som tjänande i andras hem. Hon kommer snart att i viss grad afskudda sig hemmets inflytande och lita på sig själf. Hvar skall hon då finna det stöd, den ledning hon så väl behöfver, motvikten till det dåliga inflytandet af instängd, enformig verksamhet eller af gatulifvet? Om generationer få lefva detta lif utan hjälp af förädlande inflytande, uppstår ett förvildadt släkte. Här i England hade det hunnit blifva ofantligt manstarkt innan aftonklubbarna för omkring 12 år sedan sattes i gång.

Men det är bättre att ej låta det gå så långt, ty arbetet blir då så mycket svårare och hårdare, en daglig erfarenhet bland dem, som arbeta här bland Londons visserligen intelligenta och vakna, men till sätt och seder ofta råa och förvildade fabriksbefolkning. Öfver densamma har kyrkans presterskap ingen makt, det är blott frälsningsarmén, som genom sitt starka element af glädje och sång, kan lyckas draga många till sig. Men, som sagdt, en väl organiserad aftonklubb kan uträtta ofantligt mycket både förekommande och räddande.

Och är det ej vår skyldighet, vi, som njuta af alla civilisationens frukter, att återgälda något till dem, som för åstadkommande af hvad till vår bekvämlighet och vårt nöje hörer föra ett hårdt, sträfsamt lif?

Jag skulle därför vilja säga till dem, som äga tid och krafter att åtaga sig något sådant: ägnen däråt ert lefvande intresse, och gören det snart. I kunnen därigenom rädda många unga själar från fördärfvet, hjälpa till att bilda goda hustrur och mödrar, att höja moralen hos den kvinliga ungdomen och därigenom ett kommande släktes. I kunnen göra oberäkneligt godt åt andra, och på samma gång oberäkneligt godt åt er självfva. Detta arbete skall gifva er ett större och högre intresse i lifvet, en sannare glädje än hvad ett lif hufvudsakligast för eget gagn och egna nöjen någonsin kan gifva. Och de nöjen, som sedan bjudas eder, skola kännas mångdubbelt glädjefullare efter det ni till andra bringat nöje och nyttiga kunskaper.

En viktig sak är, att dessa klubbar äro öppna *alla* hvardagsaftnar, fastän ingen af flickorna hvarken kan eller bör infinna sig

hvarje afton, utan borde tillhållas att ägna en eller flera kvällar i veckan till hjälp i hemmet.

För att grunda en aftonklubb fordras först och främst energi och kärlek till saken, därnäst insikter. De förstnämnda bo inom oss själfva, men insikterna erhållas bäst genom att se och studera hvad andra gjort före oss. Och detta kan ingenstädes bättre ske än i London, ty här finnas klubbar af alla slag och dessutom en rik litteratur i ämnet. En kännedom af förhållandena i Sverige är i viss grad nödvändig att äga på förhand.

Bästa tiden är november, december, januari, april, maj och juni, emedan julfester och sommarutflykter äro af intresse att vara med om.

Med glädje skulle jag vara behjälplig i alla afseenden, gifva anvisningar samt introduktioner, hvarhelst sådant behöfves. I East-End är naturligtvis det rikaste arbetsfältet; jag vill därför tillråda att *bo* där, och tror mig kunna utlofva en tid, rik på intressanta iakttagelser och intryck för hela lifvet.

Anna Fleetwood-Derby.

Till ofvanstående behjärtansvärda artikel af mrs Derby vilja vi tillägga några ord. Den verksamhet för beredande af själsbildande och förädlande aftonunderhållningar åt fabriksflickor, hvarom den varmhjärtade artikelförfattarinnan talar, saknar ej sitt motstycke hos oss, ehuru densamma ej nått en utsträckning, motsvarig de stora engelska städernas. Vi vilja endast erinra om en i föregående årgång af Dagny synlig uppsats om »Kristliga Föreningen af Unga Kvinnor», hvilken förening har till en af sina förnämsta syften att sammanföra unga flickor, sysselsatta i fabriker, atelierer och butiker, efter slutadt dagsarbete till gemensamma bönemöten, syklasser, musiköfningar och dylikt. Denna föreningens verksamhet, som dock uteslutande stöder sig på religiös grund, är ganska vidtomfattande, och »aftonsamkväm» hållas af dess medlemmar vissa dagar i veckan inom särskilda lokaler i flere af hufvudstadens församlingar. Äfven i landsorten verka mellan 20 och 30 grenar af samma förening.

Den af fru Elisabeth Nyström, född Rosenius, år 1880 stiftade »Föreningen för sömmerskor», hvars ändamål är att befrämja handarbetande kvinnors bästa, utöfvar äfven, allt sedan sitt stiftande, en verksamhet motsvarande den af mrs Derby omnämnda. Föreningen kan visserligen ej sägas ha bildat någon »klubb» och äger ännu ingen egen lokal, men samkväm hållas af densamma en söndagsafton i hvarje månad hos privata personer, hvilka godhetsfullt inbjudit förenings-

medlemmarna. Under dessa aftonunderhållningar, som omfattats med stort intresse, har tiden upptagits med en bibelstund, föredrag i något lärorikt ämne, musik och sång, delvis af en inom föreningen bildad sångkör, hvarefter tedrickning afslutat aftonen.

Efter hvad vi hafva oss bekant, har man dessutom i Stockholm börjat ordna samkväm af bildande, men mer världslig art, mellan arbetande kvinnor af alla samhällsklasser, om hvilka samkväm vi möjligen framdeles blifva i tillfälle att lämna närmare upplysningar.

Detta i allra största korthet en antydan om hvad som äfven inom denna sida af kvinnorörelsen i vår hufvudstad blifvit uträttadt. Tyvärr sakna vi liknande uppgifter från landsorten, där det säkerligen inom månget samhälle verkas med nit och intresse för samma goda idé. Men att, i betraktande af det oerhördt stora arbetsfältet, ännu mycket återstår att göra, att det ännu inom detta område finnes stora sträckor obruten mark, som väntar på att uppbrukas af den varmhjärtade människovännen, därom kan väl ej vara något tvifvel. Vi kunna därföre ej annat än på det lifligaste önska, det den vänliga maning, som sändes oss från den stora världsstaden af en vår landsmaninna, ej skall förklinga ohörd.

Kvinnans politiska rösträtt inför engelska underhuset.

Det var 1867, som i engelska underhuset för första gången förslag väcktes om politisk rösträtt för kvinnor. Förslagställaren var *John Stuart Mill.* Under det fjerdedels sekel, som sedan dess förflutit, har frågan flere gånger åter varit uppe på parlamentets dagordning, och en gång, 1885, lyckades det till och med dess vänner att genom öfverraskning få en motion igenom i andra läsningen, men oaktadt allt detta har den ännu ej funnit sin lösning.

Då en fråga af storpolitisk betydelse, en fråga, som rör nationens lifsintressen, upptager statsmännen och delar representationen i två bestämdt skilda läger, händer det vanligen, att frågor, som röra någon särskild samhällsklass och räkna såväl anhängare som motståndare inom de båda motsatta partierna, undanskjutas, dels därföre

att den stora frågan så uteslutande behärskar allmänna intresset, dels för att icke partidisciplinen måtte rubbas. Så har det gått i England med en mängd frågor, däribland äfven den om kvinnans rösträtt, allt sedan Gladstone vid de senaste allmänna valen sommaren 1886 skref självstyrelse (home rule) för Irland främst på sitt program.

Nya allmänna val stå nu åter för dörren, och de konservative, som under sitt sexåriga regemente sett sina leder betydligt glesna, och ha starka skäl att frukta att komma i minoritet i det nya underhuset, söka att på alla sätt stärka sin position. Det är icke ovanligt, att de engelska konservative vid dylika tillfällen, för att öka sin popularitet, på sitt program upptaga någon reformfråga, som från början utgått från de liberale.

Förslaget om kvinnors rösträtt, som först väcktes af den radikale Stuart Mill och understöddes af liberale såsom Henry Fawcett, räknar nu mer sina förnämste anhängare bland de konservative. Premierministern lord Salisbury förklarade sig för några månader sedan beredd att uppställa den på det konservativa programmet, och dess förnämste förkämpe i underhuset är de konservatives ledare därstädes, lord Salisburys systerson, förste skattkammarlorden Arthur Balfour.

Det var äfven en konservativ, sir *Albert Rollit*, som under innevarande parlamentssession framlagt en bill att alla kvinnor, hvilka äga kommunal rösträtt, skulle erhålla rätt att deltaga i parlamentsvalen. Kommunal rösträtt äga sedan 1869 de kvinnor, hvilka fylla de lagstadgade vilkoren, och deras antal uppgår till ungefär 900,000, ungefär en sjundedel af samtliga valberättigade.

Sir Albert Rollits bill var uppställd på underhusets dagordning för onsdagen den 27 april. Jämt åtta dagar förut utkom i London en broschyr af de liberales ledare *Gladstone*. Under formen af ett öppet bref till den liberale underhusledamoten *Samuel Smith* uttalar sig här den åldrige statsmannen, upphofvet till senaste reformbill, hvarigenom rösträtten utsträckts till ett par millioner af Storbritanniens manliga invånare, bestämdt mot dess utsträckande till kvinnor.

De skäl Gladstone anför mot den föreslagna reformen äro af flere slag. En inkonsekvens och äfven svaghet i förslaget vore, att endast ogifta kvinnor och enkor kunde erhålla rösträtt, då familjemödrarna dock i många fall borde vara bäst kvalificerade och mest berättigade till detta privilegium. Rösträtt för kvinnor hade ej ännu blifvit något allmänt kändt behof, till och med bland de närmast intresserade, bland kvinnorna själfva, vore det långt ifrån pluraliteten, som fordrade rösträtt. Den nödvändiga följden af att kvinnor erhölle

rösträtt till parlamentet blefve, att de skulle få säte och stämma därstädes samt rätt att bekläda statsämbeten. Vidare uttalar Gladstone sin fruktan för att kvinnans indragande i de politiska striderna kunde demoraliserande inverka på den kvinliga karakteren.

Denna skrift från de liberales högt aktade ledare verkade som en tändande gnista på både vänner och fiender till förslaget. Petitioner uppsattes, namnunderskrifter i tusental anskaffades, möten, däraf några mycket stormiga, höllos. Så väl till frågans anhängare som dess motståndare inom underhuset utskickades »whips» (kallelser), hvari de uppmanades att punktligt infinna sig vid sammanträdet den 27 april och rösta respektive för eller mot sir Albert Rollits bill. Dessa whips voro undertecknade med flere af de båda stora parlamentariska partiernas främsta namn.

Klockan fem minuter öfver 12 middagen den 27 april tog debatten sin början. Gladstone hade samma dag återkommit till London efter påskferierna för att närvara vid sammanträdet. Han ansåg dock förmodligen, att han i sitt bref till Samuel Smith tillräckligt angifvit sina skäl emot förslaget och lämnade därföre åt denne och andra billens motståndare att bekämpa den.

Och det gjorde de äfven med känsla och öfvertygelse. De anförde mot förslaget många af Gladstones skäl och många andra dessutom. De framställde billen som det mest revolutionära förslag, som förekommit i vår tid, som en början till den britiska nationens förfall. De anförde citat ur den heliga skrift, ur Gibbons romerska historia, ur Miltons »Förlorade paradis». De skildrade i mörka färger de yttersta konsekvenserna af billen, huru kvinnor skulle sitta i parlamentet, blifva ministrar, domare, biskopar. De talade om kvinnornas benägenhet för ytterligheter, i följd hvaraf de, utrustade med politiska rättigheter, i synnerhet skulle stärka ytterlighetspartierna, de klerikala å ena sidan, socialisterna å den andra, talade om deras motvilja för politik, deras ringa fysiska styrka, deras öfverdrifna känslighet. Äktenskapsfrekvensen, som redan var i sjunkande, skulle, om billen blefve lag, ändå ytterligare sjunka, hemlifvet förstöras, etc. etc. Ett skäl mot billen, hvilket från flere håll framdrogs, var att kvinnorna icke behöfde erhålla något direkt inflytande på lagstiftningsarbetet, då redan dessförutan all skyldig rättvisa vederfores dem från lagstiftarnas sida.

Förslagets anhängare voro emellertid icke sena att vederlägga alla dessa skäl. Förslagställaren själf, sir *Albert Rollit*, hade öppnat debatten med ett glänsande tal, hvilket till och med motståndaren

Smith måste förklara vara det bästa, klaraste och rättvisaste försvar för kvinnors rösträtt han någonsin hört. I detta tal gendref Rollit på ett dräpande sätt moståndarnes påstående, att reformen skulle vara revolutionär, samhällsupplösande, någonting, hvars like man ej sett sedan världens skapelse, i det han visade, att kvinnorna i England förr i världen haft så väl politisk som kommunal rösträtt, och anförde exempel på, huru kvinnor under Plantageneter och Tudorer röstat på grefskapens representanter i parlamentet.

Af talarne för billen märktes dessutom den liberale ledamoten *Woodall*, som under en föregående parlamentssession väckt motion för kvinnans rösträtt, vidare den framstående statsmannen *Courtney*, hvilken tillhör det s. k. liberalt unionistiska partiet. Denne sistnämnde visade, att det fanns många brister i lagstiftningen rörande kvinnan, hvilka helt säkert skulle mer uppmärksammas, om kvinnor hade sin röst med vid valen till parlamentet; såsom exempel anförde han, huru, oaktadt inom textilindustrien flertalet arbetare vore kvinnor, det icke funnes kvinliga fabriksinspektörer. Vidare vore kvinnokönet styfmoderligt behandladt i fråga om undervisning, i lagarne om skilsmässa och i afseende på föräldrarätten. En man kunde behandla sin hustru så illa, att det blefve omöjligt för henne att fortfarande lefva tillsammans med honom, och likväl beröfvades hon, om hon skildes från honom, hela uppsikten öfver barnen.

Man kan nästan säga, att förslagets anhängare behöllo sista ordet, då debatten, efter att ha pågått i sex timmar, afslöts med ett tal af underhusets ledare *Balfour*, hvilken på ett lika sakrikt som talangfullt sätt gendref de flesta af motståndarnes skäl.

Det hade från flere håll påståtts, att kvinnorna själfva icke önskade den ifrågasatta reformen. Detta bestred talaren. Kvinnorna hade genom petitioner, genom allmänna möten, genom resolutioner — således på alldeles samma sätt som andra orepresenterade samhällsklasser på sin tid — lagt i dagen sin fordran på rösträtt.

Och hvad det beträffade, att den klass, man nu ville skaffa inflytande på lagstiftningen, icke hade att klaga öfver några missförhållanden, som ej kunde afhjälpas, förrän den finge rösträtt, undrade Balfour, om icke många dylika missförhållanden skulle komma i dagen, efter sedan kvinnorna väl fått rösträtt. Om man forskade i parlamentets urkunder, skulle man snart få klart för sig, att det i allmänhet varit först sedan en samhällsklass blifvit röstberättigad, som underhuset insett, att det hade skyldighet att lagstifta för ifrågavarande klass.

Såväl Gladstone som nästan hvarenda talare, som uppträdt mot billen, hade påstått, att kvinnorna skulle demoraliseras genom att deltaga i politiken. Och dock, erinrade Balfour, hade man både från liberalt och konservativt håll under de senaste åren uppmuntrat kvinnorna att taga verksam del i de politiska striderna, då detta kunde gagna de respektive partisyftena. Det funnes så väl den konservativa Primrose League, där fruntimren spelade en viktig roll, som en Women's Liberal Unionist Association och en Women's Liberal Federation (en upplysning från en liberal parlamentsledamot, att fru Gladstone vore ordförande i sistnämnda förening, mottogs med allmänt jubel).

Balfour kunde icke nog förvåna sig öfver, att liberale kunnat hålla så konservativa tal. De hade anfört de flesta af de skäl, som i alla tider af konservative begagnats emot rösträttsreformer. Han kunde icke förstå, att politiker, hvilka bland de förnämsta punkterna på sitt program ställt fordran »En man, en röst», kunde uppträda mot ett förslag, som afsåg att gifva rösträtt åt en af samhällets värdigaste klasser, en klass, som dessutom uppfyllde den medborgerliga plikt, hvilken hittills varit vilkoret för rösträtts erhållande. Denna medborgerliga plikt vore icke, såsom en talare påstått, militärtjänst, ty huru många män skulle icke då vara beröfvade rösträtt — utan skatteplikt.

Det vore icke utsikt, yttrade Balfour till sist, att billen denna gång skulle gå igenom, men frågan om kvinnors rösträtt skulle komma igen hvarje gång det blefve tal om vidare utsträckningar af rösträtten för män, och denna fråga skulle icke då kunna undanskjutas såsom ett blott hugskott af några fantaster.

Vid omröstningen förkastades sir Albert Rollits förslag med 175 röster mot 152. Sistnämnda siffror är det högsta antal röster, som hittills afgifvits i underhuset för politisk rösträtt åt kvinnor.

Maria Cederschiöld.

En föreläsningsturné med ämnet: »Hemlif i Sverige».

New York, mars 1892.

I Amerika sköter en offentlig talare sällan sina egna affärer. Gör han det, så trasslar han snart nog in sig och kommer på obestånd, ty få snillen äro på samma gång utrustade med affärshufvud och praktisk duglighet. Använder talaren en sekreterare, som sköter affärerna, går det redan bättre, men bäst är det likväl och vanligast att låta en *lyceum bureau* taga saken om händer. Detta är ett kontor, där det göres affärer med ord och visor, tal och musik. Byrån bildar den förmedlande länken mellan allmänheten och människor, begåfvade med en eller annan talang. Musici, sångare, sångerskor, föreläsare af båda könen och deklamatörer kallas för den skull på affärsspråket för »talents».

Berömda män och kvinnor, såsom Stanley, Patti, Edwin Arnold m. fl. ha impressarier; dessa stjärnor af första storleken rulla kontraktenligt fram genom landet på sina af agenten på förhand utstakade banor. Stjärnor af andra storleken, som Paul du Chaillu, mrs Livermore, Sam Jones m. fl. få sina banor utstakade af en *lyceum bureau,* i likhet med »talent»-himmelens alla öfriga mer och mindre betydande konstellationer.

Byrån står under sommaren och förhösten i underhandling med komitéer öfver hela landet, köpslår om priset för konserter, soiréer och föredrag, jämkar med datum, puffar för sina sujetter, sporrar publikens nyfikenhet genom bilder och loftal öfver »talenterna» och uppsätter sedan kontrakt med vederbörande, som engagerat en »talent» ibland flera månader i förväg. Herrn eller fruntimret med talang underrättas nu genom byrån om de bestämda data och är kontraktenligt bunden att på ort och ställe på gifven tid gifva konsert eller hålla föredrag, så vida icke banhinder eller allvarsam sjukdom göra kontraktet om intet. Enligt detsamma inkasserar talenten betalningen, innan ännu ljusen släckts i festlokalen och folkets förtjusning hunnit svalna. De sista handklappningarna, åtföljda af detta efterspel i kontanter, höra till ljuspunkterna på denna ej så alldeles törnfria bana, det blyges jag alls icke att erkänna. Af den inkasserade summan får byrån vid hvarje månads slut sina dryga procent, sedan resekostnaderna afräknats.

I ett land af Amerikas oerhördt stora utsträckning, där engelska språket råder från världshaf till världshaf, beror det endast på att blifva känd och så småningom komma i ropet för att finna sysselsättning som offentlig talare en lång räcka af år, om det ock vore ett och samma föredrag, ett och samma konsertprogram som bjödes på. Jag har t. ex. en liten kamrat inom talent-facket, en liten olärd grönländska, som talar om eskimå-seder och bruk på bristfällig engelska. Det är nu femte året hon uppträder från september till maj, ibland två gånger om dagen, och alla tecken tyda på, att samma flärdfria föredrag skall räcka henne 10 år till, innan det är utslitet. I ett europeiskt land skulle ämnet vara utnött efter på sin höjd ett tjog föredrag.

Talentbyrån äger skyldighet att genom försändelse af cirkulär, försedda med porträtt, sprida kunskap om ett föredrag öfver hela landet, och detta utan uppehåll. Till och med i små samhällen inom Förenta Staterna traktar man efter något mer än att sträfva för föda och kläder allenast. Människan lefver icke blott af bröd, hon kräfver här äfven litet själaspis och andlig vederkvickelse. Bjudningar med mycken mat och småprat långt in på natten slå mindre an på den amerikanska medelklassen än på européerna. Amerikanaren vill ha något att se, att tänka på, att skratta åt i synnerhet. Sålunda är det vanligt i de östra staterna, att en komité ställer till en hel serie aftonunderhållningar vintern igenom, omväxlande med musik och föredrag. Biljetterna säljas för hela serien man och man emellan, tills företaget är tryggadt, hvarpå en talent engageras från de olika agenturerna. I en liten ort i Vermont, högt uppe i timmertrakten, hafva de i vinter haft en föreläsningskurs af 12 aftnar. Staden är ungefär så stor som Trosa, men skyr icke en utgift på minst 2,500 kr. för att förskaffa sig bildande nöjen.

På folkskolläraremöten, som årligen äga rum i de olika *counties* och pågå i tre dagar under glädje och gamman och någon kurtis mellan lärare och lärarinnor, hålles hvarje afton konsert eller föredrag af en införskrifven talent. I medeltal betalas ett honorar af 200 kr. för aftonens föredrag, och anmärkas måste, att en publik, sammansatt af idel vakna lärare och lärarinnor, är särdeles tacksam att tala till.

* * *

Jag vill nu bjuda till att uppteckna några minnen från en föreläsningsturné i landsorten, med »Hemlif i Sverige» till ämne för

föredraget, och undertecknad på talarestolen, iklädd dalkulledräkt; dock ber jag Dagnys läsare besinna, att jag endast är en helt obetydlig ljuspunkt på talenternas firmament.

Den 8 januari reste jag från New York till Philadelphia för att infria ett engagement till ett läraremöte i trakten. Landskapet låg insvept i ett täcke af nyfallen snö, så bländande hvitt, att det sved i ögonen att se ut genom järnvägsvagnens fönster.

En blond, rödblommig kväkerska, skollärarinna på orten, en liten by vester om Philadelphia, mötte mig vid stationen, kallade mig »du» och vid mitt dopnamn, ehuru vi sågos för första gången i lifvet. Detta är, som bekant, sed bland kväkarne, liksom bland dalfolket och tyrolarne af gamla stammen. Min nya vän Susan förde mig till det hundraåriga föräldrahemmet, där jag gästade under min vistelse i byn, och om det ej saknades mig tid och spaltutrymme, hur gärna skulle jag ej velat beskrifva de egendomliga vanorna och hela mitt besök i det älskliga hemmet!

Under en nästan nordiskt stjärnklar vinterhimmel, med knarrande snö under fötterna, gingo vi vid 1/2 8-tiden på aftonen till en anspråkslös sal, belägen högt uppe på en backe, med blankis på alla trappsteg, som ledde till porten. Fotogénlyktor brunno på scenen och i salen; ridån var nedfälld, salen full af lärare, lärarinnor och skolungdom. Bakom kulisserna fann jag, att föreståndaren, distriktets skolinspektör med sin hjälpreda, hade brådtom att få dekorationerna färdiga, ty det skulle vara sång och deklamation, innan min tur kom. I Amerika går allting utan krus och dröjsmål, affärsmessigt och enkelt. Man presenteras, man »skakar» hand, och så känner man sig icke längre främmande. Man hinner ej ens att få en släng af rampfeber i den rådande brådskan. Efter kvartettsång af herrar och damer följde ett solonummer af en hvitklädd skolflicka, hvilken åkallade en ängel att öppna den gyllne porten till paradisets ängder. Porten var belägen bredvid mig på scenen, inom en dunge af svenska granar. På oförklarligt vis släppte en osynlig ängel en guldnyckel ned från skyarne. Den dunkade med en sådan skräll i golfvet, att jag spratt till och tappade en hel rad maskor på den stickstrumpa, som rättvikskullan sysslade med under amerikanskans sång.

Nu presenterade mig skolinspektören för publiken, som klappade i händerna. Jag neg, lade ifrån mig stickningen, ställde knäckebrödskakan på bordet, tills turen kom för denna kuriositet att presenteras, och så började jag mitt enkla, rättframma tal. Först ser allmänheten något häpen och förväntansfull ut, stirrar på rättvikströjan och topp-

mössan, lyssnar till den utländska brytningen och undrar ett ögonblick hvad det skall betyda. Jag ger dem emellertid ej tid att somna, jag rycker dem med, antingen de vilja eller ej. Nu lyssna de alla; de följa med på mina tankars stråt; snart äro de vana vid brytningen och distraheras ej längre af klädernas snitt och färg. Ordets makt tar ut sin rätt. Jag släpper dem icke med mindre de besvara hvarje skämt med ett spontant skratt, hvarje hugg med ett glimt i ögat, hvarje allvarligt ord med ett allvarsdrag kring munnen, hvarje kvickhet med applåder. Detta låter sig endast göra genom direkt tal, öga mot öga. Så snart ett manuskript ligger framför föreläsaren, har han tappat halfva spelet; publikens uppmärksamhet tål ingen mellankomst af papper i Amerika, ty papperet absorberar den magnetiska kraft, som talaren äger och som måste odeladt spridas öfver församlingen.

En timmes tid och något därutöfver för jag mina åhörare omkring bland svenska hem i staden och på landet, i djupa snön och i den svenska furuskogen, där linnean doftar på tufvorna. Vi dansa kring majstången tillsammans; vi doppa i grytan och fiska efter bönan i gröten. Vi tälja sagor och spökhistorier kring brasan, gå i julottan och se på bruden med myrtenkronan i sitt ljusa hår. Jag talar godt om Sverige, men rent idealiskt framställer jag det icke, ty ljus och skuggor måste följas åt. Svenska bruk och seder, som jag sett och lärt mig att vörda och älska under en mångårig vistelse i Sverige, framhåller jag. Låt vara att de gå all världens väg liksom nationaldräkterna, sagorna och de gamla visorna. Men så länge intet för Sverige karakteristiskt träder i deras ställe, utan allt lutar åt att göra lefnadssättet där det samma som hvarje annat lands i vår nivellerande tid, så länge skall jag genom mina enkla föredrag rädda de gamla sederna från att falla i glömska på denna sidan om hafvet.

Föredraget är slut. Folket klappar i händerna, men dröjer kvar för att få en profbit af svenskt knäckebröd, föredragets »pièce de résistance». Aldrig hafva kakor och konfekt fikats efter med sådan begärlighet, af amerikansk ungdom i synnerhet, som dessa småbitar af svenskt bröd, ej större än en tum i fyrkant. Strykande åtgång! Småpojkars otvättade händer räckas fram från alla håll. »Får jag? Gif mig en! Låt mig få en! Vill ni inte vara så snäll? Åh, gif mig en liten bit... och mig med...»

De storma omkring mig — det komiska i denna ständigt i alla samhällen återkommande jakt efter brödbiten mister aldrig sitt behag för mig. En Brooklyn-bagare, en gammal svensk, förser mig med knäckebröd, och i medeltal räcka tre kakor till utdelning bland 200 per-

soner. Återstoden får gå sin väg tomhändt, med sorg och saknad öfver att ha kommit till korta. Vore tillgången obegränsad, skulle varan upphöra att vara eftersökt; sällsyntheten ökar dess värde.

Nu kommer föreståndaren med banksedlarne och jag skrifver kvitto för mottaget arvode, hvarpå rättvikskullan stoppar pengarne förnöjdt i lommen, låter en del komplimanger gå in genom ena örat och ut genom det andra, som höfves en förståndig människa, och lägger de bästa på minnet, enär hon ej vore kvinna, om hon icke gjorde det. Påföljande morgon följer en komité till tåget och jag fortsätter resan till den trakt i Philadelphias omnäjd, ej långt från Delaware Bay i staten New Jersey, där svenskarne landade för 250 år sedan och bygde de första hem i den vildmark, som nu är en nästan oafbruten fruktträdgård, hvarifrån världsstaden förses med persikor hvarje höst.

* * *

I den lilla staden Bridgeton, med 25,000 innevånare, gäller det att hålla samma föredrag på en teater till förmån för en missionsskola, d. v. s. föreläserskans honorar och löpande utgifter betalas först, och resten går till det välgörande ändamålet.

Ingen är mig till mötes. Jag tar omnibusen och reder mig själf enligt uppgifven adress. Tillställningen är helt och hållet anordnad af fruntimmer, hvilka hyrt lokalen, sålt biljetter, engagerat »talenten» och ställt med allt för öfrigt, men knussla med annonserna och vänta sig full salong ändå. Enligt svenska begrepp tillhöra de damer, som stå i spetsen för den serie af tre tillställningar, hvaraf mitt föredrag är det sista, ej den finaste societeten. Det är fruntimmer, som bedrifva bodrörelse och som på lediga stunder ägna sig åt kyrkliga och filantropiska intressen, hvartill nödigt kapital samlas genom att bjuda allmänheten på bildande förströelser.

Vid tebordet sitter jag, åter förvandlad till dalkulla, bland komitéledamöterna. I det grannaste månsken föra de mig till teatern. Genom hålet i ridån kikar jag ut i salongen för att iakttaga hvad slags folk jag har att göra med. Helt olika mot hvad de voro på läraremötet — tysta, trumpna eller försagda se de ut. Pojkar väsnas på läktaren.

Kulisserna föreställa gräsgröna buskager och palmer, liknande upp- och nedvända granriskvastar. Där sitter jag nu på en stol, mol ensam bakom nedfälld ridå, med afklädesrummets ruskiga väggar och spruckna spegel i perspektiv. Teaterregissören väntar,

med klockan i hand, på signal att draga upp ridån. Stackars lilla rättvikskulla, som skall föreställa en hel teatertrupp, orkester, tragiker, komiker, älskare och älskarinna — roa, röra, undervisa, narra att skratta, locka tårar fram i ögat, förflytta publiken på tankens vingar österut öfver hafvet till det fjärran landet i höga norden, bland andra människor, andra seder! Och för att åstadkomma allt detta har hon hvarken ungdom eller skönhet, ej ens en lunta fullskrifna pappersblad att rätta sig efter. Hon litar endast på ordets makt och en betydlig dosis viljekraft. Framför allt vet hon hvad hon skall tala om; hon har ju upplefvat alltsammans många gånger, och erfarenhetens läxa fastnar bäst. Som hon är ensam, slipper hon vara beroende af medspelarnas repliker. Efter de första par minuterna tänker hon icke längre på publiken. De långa rader af ansikten te sig för henne i den skumma salen liksom knappar, uppfästade på kartor af mörkt papper, som bruka ligga i bodfönstren. Hon tager ämnet i hand och kör åstad till målet utan att släppa tråden en enda gång.

Publiken tyckes vara belåten, men den visar sin belåtenhet utan att göra väsen. Man gör några frågor på ett blygt, försagdt sätt, liksom vore man rädd att höra klangen af sin egen röst. Man granskar mina kläder vid föredragets slut, då många komma fram och taga mig i hand. Då brödet är utdeladt stiger en duktig tös fram och säger på ärlig bondsvenska: »Fins de' inte en bröbit kvar åt mej?»

Jag räckte henne hela kakan, som låg kvar på scenen, hvarpå hon utbrast: »Herre Gud! hvad det ser hemlikt ut!»

Räkningen uppgöres i kulisserna innan ännu folket gått sin väg. Frun är belåten med aftonens inkomster, och det är från hennes synpunkt sedt hufvudsaken. Huruvida hon tyckte om föredraget eller icke, glömde hon att nämna, och jag underlät att fråga henne. Hon följde mig till mitt nattkvarter liksom hon skulle följt en kund till dörren, som gjort inköp i boden. Ingen följde mig till tåget dagen därpå, och jag återvände till Philadelphia efter denna min affärsresa, som inbringat något guld, men inga lagrar.

Det är ett orimligt besvär att frakta svenskt knäckebröd med sig på resan och att behålla kakorna hela. Lättare är det förvisso att taga en korg med ägg på långresa, ty de kunna packas i agnar. Huru jag än packar brödkakorna i en pappask, särskildt förfärdigad för ändamålet, så envisas dessa krabater till brödkakor att gå i kras. Publiken är road af att se kakan hel, och för att gå publiken till mötes, har det händt mig, att jag efter någon långresa fått hoplimma och klistra och plåstra ihop fragmenterna till en rundel. Poletterar

jag asken, så gå kakorna i tusen bitar, så våldsamt behandlas passageraregods här i landet, och tager jag själf hand om bagaget, så rusar någon emot mig och stöter till det dyrbara brödet, eller oturen vill att jag, ack och ve! — snafvar och faller öfver asken, som bräckes. Efter hvarje föredrag minskas förrådet, och då jag återvänder till New York, mitt hufvudkvarter, ha både bagaget och själen betydligt lättats, då brödtillgången är slut för tillfället.

Hvad min röda stickstrumpa angår, så är hon ett penelopearbete. Jag stickar en bit före föredraget, och efteråt repar jag upp hvad jag gjort, eljest skulle förevisningsstrumpan snart räcka från New York till Philadelphia.

* *
*

Nästa afton är jag engagerad att hålla föredrag om Sverige från predikstolen i en af Philadelphias kyrkor. I Amerika bekläda hundratals kvinnor pastorsämbetet i frisinnade kyrkor, och i nästan alla sekters kyrkor förekommer det någon gång, att kvinliga talare uppträda på predikstolen, då nykterhetsmöten eller offentliga föredrag hållas.

Det visade sig vara svårt att finna mig tillrätta i den aflägsna stadsdel, där *United Presbyterian*-kyrkan låg. Sedan jag lämnat den elektriska spårvagnen, fick jag fråga en förbigående arbetare hvar kyrkan var belägen.

»Alldeles i närheten, ma'm. Här omkring hörnet — en stor gammal kyrka — de ha en konsert där i kväll, för alla ljusen äro tända.»

Stackars vilsegångna jag var den enda musikanten och sångerskan, utan sångröst och instrument, som väntades, och för hvilken kyrkan fylldes och ljusen tändts. Karlen hade gifvit hela orkestern vägledning. Eget nog kallar den lägre klassen i Amerika alla slags tillställningar »konsert».

I sakristian mottogs jag af den gamle, lärde pastorn och några damer af kyrkoförsamlingen, och klockan 8 beträdde jag predikstolen, framledd af pastorn, hvilken i ett vältaligt anförande presenterade mig för menigheten såsom en, hvilken medförde budskap från gamla Skandinavien, det kulturland, hvarifrån engelska språket fått så många af sina kärnord, hvarifrån litteraturen hemtat så många skatter och vetenskapen genom dess utmärkta män gjort så stora insatser.

En vida intelligentare publik tilltalade jag den gången, och kyrkan var full. Bifallet var dämpadt af hänsyn till lokalens hälgd,

men den största uppmärksamhet ägnades mitt föredrag. Mot slutet inträffade en löjlig episod. Plötsligen höres från en af de främsta bänkarne till höger en ljudelig snarkning. Jag kunde omöjligt låta bli att se dit. En halfvuxen pojke hade insomnat med hufvudet på ryggstödet, med uppåtvändt, rödbrusigt ansikte och vidöppen mun, hvarur timmerstockarne drogos på fullt allvar. Själf var jag frestad att skratta, men allmänheten tycktes ej se något löjligt i pojkens beteende; troligtvis kväfde de skrattlusten af grannlagenhet mot mig. Gossens mor skämdes å hans vägnar och ruskade honom af alla krafter.

I sakristian hölls sedan ett litet möte med presentationer, och många ungdomar trängde sig in och bådo om bröd, ty det hade icke räckt till åt alla, sade de. Rättvikskullans svarta toppmössa utbyttes där mot den moderna hatten för att undvika uppseende under spårvagnsfärden genom Philadelphia till mitt hotell. Arvodet utbetalades i nya banksedlar på pastorns skrifbord, och i brist på skrifpapper lämnades kvitto på baksidan af ett gammalt kuvert.

Andra länder, andra seder! Utklädd till dalkulla, med strickstrumpan i hand, har jag i vinter hållit föredrag af blandadt skämtsamt och allvarligt innehåll i många kyrkor, tillhörande olika religiösa samfund, alltid framförd och vänligen presenterad af ordinarie pastorn. Ofta har det därvid fallit mig i sinnet, att säkerligen ingen svensk luthersk kyrka skulle vilja upplåta sin predikstol åt en talande kvinna, hvem hon än vara månde.

Cecile Gohl.

Från riksdagen.

Äkta makars ägendomsförhållanden.

Af lagstiftningens många kinkiga kapitel torde intet vara kinkigare än det, som rör äkta makars ägendomsförhållande. Ämnet är, som litet hvar kan förstå, af ytterst grannlaga beskaffenhet, där är att taga i betraktande flere parter, hvilkas intressen ofta komma i strid med hvarandra — mannen, hustrun, barnen och, last but not least, mannens (el. hustruns) fordringsägare.

Hvad nu den svenska lagstiftningen i denna svåra fråga beträffar, tyckes blott en mening därom råda bland sakförståndiga, att den

är allt igenom otillfredsställande. Skälen härtill torde icke vara svåra att finna: 1734 års lag har alltid i afseende på äktenskapslagstiftningen varit knapphändig och svår att tolka; svårigheterna hafva vuxit, i samma mån som förhållandena blifvit olika emot hvad de voro, då lagen skrefs; de ändringar i lagen, som tid efter annan företagits, hafva framkallats af en ny tids kraf på kvinnans likställighet med mannen och äro svåra att förena med giftermålsbalkens grundprincip, hustruns underordnade ställning under mannen, hvilken bibehållits. Följden har också blifvit osäkerhet och inkonsekvens.*)

Men lika eniga som de lagkunnige äro i fråga om den nu gällande lagstiftningens bristfälligheter, lika skilda äro meningarne rörande dessas afhjälpande. Hittills har dock reformarbetet på detta område ständigt afsett inskränkningar i mannens målsmansrätt öfver hustrun och i ägendomsgemenskapen mellan makarne. Härvid har man följt exempel från lagstiftningen i andra länder såsom den i flere af Nordamerikas Förenta stater, i England (där genom lagen af den 18 aug. 1882 ägendomsgemenskapen är fullkomligt upphäfd, och hustru har samma rätt som ogift myndig kvinna att förvärfva, besitta och förvalta ägendom, afsluta kontrakt, fungera som testamentsexekutor, förmyndare och god man, etc.), samt nu senast i Norge (där genom lagen af den 29 juni 1888 gift kvinna är myndig, ehuru ägendomsgemenskapen i de flesta fall kvarstår).

I denna riktning gick äfven den skrifvelse, som 1884 års riksdag ställde till kongl. m:t och hvari begärdes framläggande af ett sådant förslag af ändring i lagstiftningen rörande äkta makars ägendomsförhållanden, att den obilliga undantagsställning, som enligt svensk lag gift kvinna intager såsom juridisk person blefve i vissa angifna afseenden upphäfd. Nya lagberedningen fick samma år i uppdrag att utarbeta ett lagförslag i nämnda syfte. Detta förslag, som blifvit färdigt den 1 juli 1886, blef föremål för en ganska skarp kritik både från högsta domstolens och pressens sida och blef den 31 dec. sistl. år förkastadt af regeringen, som beslöt, att det icke skulle läggas till grund för någon framställning från kungl. m:t till riksdagen. Nya lagberedningen fick i stället uppdrag att utarbeta förslag till ändring i gällande bestämmelser angående boskilnad och därmed sammanhängande lagstadganden, i syfte att dels lättare tillfälle till vinnande af boskilnad beredes hustru, dels hustruns eller enkans betalningsansva-

---

*) Vi hänvisa till den i dagarne af Föreningen för gift kvinnas äganderätt utgifna broschyren »Hufvudpunkterna af den svenska lagstiftningen om kvinnan», af e. o. hofrättsnotarien *Karl Staaff.*

righet för gäld, som mannen ensam ådragit det gemensamma boet, inskränkes eller undanrödjes.

Då detta lagberedningens nya uppdrag ej är ägnadt att föra själfva reformfrågan framåt, utan endast afser boskilnaden — den sista och vanligen endast med stor motvilja begagnade åtgärd en olycklig hustru måste tillgripa för att rädda spillrorna af boet undan en slösaktig man — ansågo några af andra kammarens ledamöter att tiden vore kommen att för riksdagen framlägga motioner om mera vidtgående reformer. Såsom redan i en föregående öfversikt nämnts, gick en af dessa motioner, herr *M. Höjers*, till frågans kärnpunkt och föreslog en skrifvelse till k. m:t med begäran om framläggande af lagförslag i syfte att få mannens målsmansrätt och ägendomsgemenskapen mellan makar upphäfda.

Den andre motionären, grefve *H. Hamilton*, föredrog de partiella reformernas väg och hade från riksdagens ofvan omnämnda skrifvelse år 1884 lånat ett par punkter, som han ej ansåg beröras af det nya uppdrag lagberedningen erhållit af k. m:t.

* *
*

Det rådde väl knappast mer än en mening om det öde herr Höjers »revolutionära» motion skulle röna i vårt nuvarande parlament, som icke är kändt för någon högre grad af frisinthet. Lagutskottet hade från sina företrädare vid 1870, 1873 och 1877 års riksdagar lånat en mängd fraser om äktenskapets idé, som kräfver samverkan mellan makarne utan skilda intressen, om den verksamhet naturen själf hänvisat hustrun, om faran att hon, om hon blefve oberoende af mannen, skulle dragas från utöfvandet af de plikter, som ålåge henne som maka och moder, etc. etc., och afstyrkte motionen.

Kamrarne godkände äfven utskottets förslag — första kammaren utan att värdigas spilla ett ord på den djärfva motionen. I andra kammaren uppträdde motionären med ett varmt och sakrikt försvar, hvari han visade, att den reform hans motion begärde och hvilken här i landet ansågs som ett löst projekt af några fantaster, vore lag icke blott å många ställen af Nordamerika och i England utan äfven i Ryssland. Han visade de många absurditeter, som blifva en följd af den nuvarande lagstiftningen, huru i många familjer den bepröfvade modern vore den enda omyndiga medlemmen af hushållet, utan rätt att fritt disponera ett enda öre af det gemensamma boet. Han framhöll, hur den nuvarande lagstiftningen inom samhällets lägre klasser alstrade illegitima förbindelser, då mången kvinna, som eger en

sparpenning, fruktar att komma under mannens målsmanskap och därföre föredrager en fri förbindelse. Och bland de högre klasserna torde finnas icke så få kvinnor, som ej vilja gifta sig, emedan de frukta att blifva tagna endast för sina penningars skull.

Talaren erinrade vidare, om biskop Emporagrius' katekes, som utkom här i landet år 1669 och i hvilken talades om hustrun såsom mannens förnämsta lösöre, ett dylikt uttryck väckte numer endast löje och förvåning, men det oaktadt rann det talaren i minnet, hvar gång han genomläste vår giftermålsbalk. Han slutade sitt föredrag med förklaring, att nu skulle hans motion helt säkert falla, men den skulle komma igen, och riksdagen skulle till sist blifva tvungen att låta den svenska kvinnan vederfaras rättvisa.

Denna profetia uppfyldes i sin förra del, då motionen utan votering afslogs. Huruvida äfven den senare delen kommer att uppfyllas skall framtiden utvisa. Hvad oss beträffar, tänka vi tillräckligt högt om det svenska folket för att tro det.

* * *

Äfven på grefve Hamiltons motion, som föreslog en skrifvelse till k. m:t om framläggande af förslag dels i syfte att icke giftorätt måtte ega rum i den stadsfastighet, som ena maken före eller under äktenskapet ärft eller förut förvärft dels att mannen icke måtte ha makt att utan hustruns samtycke bortskifta, förpanta eller sälja boets fasta ägendom, hade lagutskottet yrkat afslag. I afseende på motionens förra del hufvudsakligen af det skäl att »det måste finna det mindre lämpligt att, då regeringen så nyss uttalat en från riksdagens åsikt afvikande mening i frågan, i det att regeringen funnit en reform af vår äktenskapslagstiftning böra gå i en annan riktning än den riksdagen förordat, ånyo aflåta en skrifvelse i förevarande ämne». I afseende å motionens senare del ansåg utskottet, att den stod i ett visst inre samband med de ämnen, som beröras af det uppdrag nya lagberedningen fått sig anförtrodt.

Utskottets yrkande blef emellertid i andra kammaren föremål för en skarp kritik från motionären. Då därjämte bifall till motionen yrkades af herr *Folke Andersson* med instämmande från flere af kammarens ledamöter samt lagutskottets vice ordförande, herr *Lilienberg*, förklarade sig ej vilja motsätta sig densamma, blef den utan votering antagen af kammaren.

I första kammaren rönte den samma öde som så många andra förslag, hvilka afse tidsenliga reformer.

Där försvarades den varmt af herr *F. T. Borg,* som sällan försummar ett tillfälle att bryta en lans för Sveriges kvinnor. Men kammaren lyssnade naturligtvis hellre till en sådan auktoritet som lagutskottets mäktige ordförande, landshöfding *Bergström,* hvilken med mycket eftertryck yrkade bifall till utskottets hemställan. Hans skäl för afslag på motionens framställning rörande giftorättens upphäfvande i stadsfastighet är dock värdt att taga fasta på. Han förklarade nämligen, att den väg motionären föreslagit — en skrifvelse till k. m:t — vore allt för långsam. Hade grefve Hamilton i stället framlagt ett lagförslag i frågan, hade han säkert kunnat räkna på understöd från utskottets sida. Ja, det hade nära nog varit frestadt att själft framlägga ett förslag i ämnet och endast fruktan för en »bakläxa», ör att det öfverskridit sin befogenhet, hade hindrat det från att verkställa denna lofvärda afsikt.

Motionen blef därpå utan votering afslagen af kammaren, och voro därmed alla förhoppningar om att genom 1892 års riksdag erhålla några förbättringar i den gifta kvinnans ställning jordade.

* *
*

Vid årets riksdag har äfven förekommit en tredje motion rörande äkta makars ägendomsförhållande. Denna var väckt af herr *Nils Hanson i Berga* och begärde ägendomsgemenskapens utsträckning, så att den äfven skulle existera i den del af makarnes förmögenhet, som sedan gammalt varit därifrån undantagen, i fast ägendom på landet, som den ena maken före eller under äktenskapet ärft eller förut förvärft. Motionen gick sålunda i alldeles motsatt riktning mot alla de senaste årtiondenas reformsträfvanden. Detta insåg äfven lagutskottet och erkände, att motionen innebure ett steg tillbaka i utvecklingen, hvarföre det yrkade afslag; det gick t. o. m. så långt i sin liberalitet, att det i likhet med lagutskottet vid 1862—63 års riksdag medgaf, att »ägendomssamfällighet emellan makar icke kunde betraktas såsom ett väsentligt moment i äktenskapet och att det etiska sambandet emellan makarne ingalunda syntes kunna stärkas genom den föreslagna åtgärden».

Det var emellertid med en viss förvåning man såg, att herr Nils Hansons motion räknade icke så få anhängare i båda kamrarne, däraf i andra kammaren flere landtmannarepresentanter, som i andra frågor visat sig ganska liberala. Af de anställda voteringarne fram-

gick, att den minoritet, som röstat för denna bakssträfvaremotion i första kammaren bestod af 13 och i den andra af 54 ledamöter, mot respektive 65 och 126.

Statsanslag till undervisning i kvinlig slöjd och i huslig ekonomi.

Herr *E. Hammarlund* hade i andra kammaren väckt motion om statsanslag till undervisning i kvinlig slöjd.

Genom en kunglig förordning af den 11 sept. 1877 bestämdes, att skoldistrikt, som på lämpligt sätt anordnat undervisning i slöjd åt gossar under minst fyra timmar i veckan skulle af statsmedel, så långt därtill beviljade anslag räckte till, för hvarje skola erhålla ett årligt understöd af 75 kr.

På grund af denna kungörelse utgick under år 1890 statsbidrag till icke mindre än 1,392 skolor, i hvilka undervisning i slöjd lämnades åt gossar.

Herr Hammarlund framhöll i sin motion, att medan slöjdundervisningen i gosskolorna just i följd af det beviljade statsanslaget tagit god fart, däremot ingenting gjorts för att främja den kvinliga slöjdundervisningen, hvilken i allmänhet för ett tynande lif i våra folkskolor. Och dock — fortsätter motionären — måste det vara lika viktigt för staten att erhålla praktiska och dugliga kvinnor som män. Ja, man kunde till och med utan öfverdrift säga att den allmänna handafärdigheten vore långt viktigare för kvinnan än för mannen. Kvinnan måtte intaga hardt när hvilken ställning som helst i samhället, så vore och blefve dock slöjden snart sagdt en del af hennes lif.

Motionären föreslog därföre, att riksdagen måtte för år 1893 bevilja ett anslag af 50,000 kr. för att användas till understöd åt skoldistrikt, som på lämpligt sätt bereda i skolåldern varande flickor undervisning i kvinlig slöjd.

Det begärda anslaget motsvarade ej fullt hälften af hvad staten årligen utgifver för gossarnes slöjd. I motionen hade icke mindre än 28 af andra kammarens ledamöter instämt. Statsutskottet afstyrkte den emellertid med den motiveringen, att det tillkomme vederbörande kommuner och landsting att taga saken om hand.

Af samma mening var första kammaren, som afslog motionen. I andra kammaren antogs visserligen ett förslag om skrifvelse i motionens syfte till k. m:t, hvilket framlagts af sex reservanter inom

utskottet; men i följd af första kammarens bleklagda nej, kommer naturligtvis detta beslut ej att hafva något resultat.

* * *

Kungl. m:t hade i statsverkspropositionen till högre lärarinneseminariet begärt tvänne anslag, det ena på 3,000 kr. till fortsatt uppehållande af den fjerde valfria årskursen, det andra på 5,000 kr. till beredande af undervisning i huslig ekonomi. Dessa bägge anslag ha af riksdagen beviljats.

Regeringens förslag om ombildande till lägre allmänna läroverk af treklassiga läroverk och två- och enklassiga pedagogier i en del mindre städer, hvilka läroverk på framställning af vederbörande kommunalstyrelse skulle kunna inrättas såsom samskolor för gossar och flickor, har liksom de flesta punkter i k. m:ts digra läroverksproposition, afslagits af riksdagen.

En återblick

på hvad 1892 års riksdag uträttat för kvinnan tar icke många ord. Af de få förslag, som af regeringen och enskilda motionärer framlagts i syfte att något minska de orättvisor, under hvilka det kvinliga släktet oaktadt alla framsteg under det senaste halfva århundradet ännu lider och hvilka skarpast framträda i afseende på den gifta kvinnans rättsliga ställning och i det olika sätt, hvarpå staten bidrager till gossars och flickors uppfostran, hafva nästan samtliga afslagits af riksdagen. Några tusen kronors extra anslag till högre lärarinneseminariet och rätt för kvinliga funktionärer vid ett af statens ämbetsverk att erhålla samma ålderstillägg som deras manliga kamrater är allt, som vunnits på denna del af reformarbetet.

När kvinnors rösträtt för ett par veckor sedan var före i engelska underhuset, var ett af skälen, som anfördes af motståndarne, att kvinnorna ej behöfde få något direkt inflytande på lagstiftningsarbetet, då deras intressen i alla fall tillgodoságos af lagstiftarne.

Vi lämna osagdt i hvad mån detta omdöme om det engelska parlamentet var öfverdrifvet. Men att Sveriges lagstiftare icke vilja tillgodose de »orepresenterades» intressen, det har 1892 års riksdag kanske tydligare än någon af sina föregångare visat.

M. C.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte

ägde rum onsdagen den 18 maj i Läkaresällskapets lokal, under ordförandeskap af doktor C. Nyström.

Sedan årsberättelsen, kassaförvaltarens rapport och revisorernas berättelse föredragits, beviljades styrelsen ansvarsfrihet för det gångna årets förvaltning.

Härefter förrättades val efter de styrelseledamöter och suppleanter, hvilka voro i tur att afgå, hvilket utföll så, att de ordinarie medlemmarna hofintendenten Börtzell, fröken Roos, doktor Nyström och revisionssekreteraren Rohtlieb återvaldes. I stället för fru Montelius, som undanbad sig återval, ingick fru Anna Höjer. Till suppleanter valdes fröken Hjelmerus, fru Arwidson, fröken Silow, fru af Klintberg och fru Jolin, samt efter fröken Wærn, som undanbedt sig återval, rektor V. Adler.

Till revisorer återvaldes häradshöfding Lundvall, fru Odelberg, fröken Rossander, fru Wising, doktor Svedbom och revisionssekreteraren Uppström.

Af fröken A. Sterky från Upsala upplästes därpå en af Esselde författad artikel om »Behofvet af förbättrad sjukvård på landsbygden».

Stipendiefonderna.

Från den af onämnd gifvare stiftade donationsfonden, afsedd för kvinnor som studera medicin, hafva genom den af Förbundets styrelse utsedda nämnden, de för innevarande år lediga stipendier tilldelats, *ett å 500 kronor medicine kandidaten fröken Ellen Sandelin, Upsala;* samt *ett å 400 kronor med. fil. kandidaten fröken Sophie Holmgren, Lund.*

Fredrika-Bremer-Förbundets dräktreformförenings årsmöte ägde rum den 30 mars i Förbundets lokal, Malmtorgsgatan 5, under ordförandeskap af fru Scholander.

Af styrelseberättelsen framgår, att föreningen för närvarande äger 13 ombud i landsorten; att expositioner af föreningens modeller varit anordnade i Jönköping och Upsala; att styrelsen låtit förfärdiga en ny modell till sport- och turistdräkt; samt att till förmån

för föreningen den 12 sistlidne mars hölls en soare, hvaraf nettobehållningen uppgick till omkring 200 kr.

Enligt revisorernas förslag beviljades styrelsen full ansvarsfrihet.

Därefter företogs val af ny styrelse och blefvo därtill utsedda: fruarna Bendixson, Boklund, Bolin, Cederschiöld, Palme och Scholander samt till deras suppleanter: fruarna Gyllander och Humble samt fröknarna Bergman och Palmqvist. Den af Fredrika-Bremer-Förbundet valda tredjedelen af styrelsen utgöres af fruarna Berg och Linder samt fröken Gyldén, med fru Jolin och fröken Lindhagen som suppleanter.

Föreningens samtliga modeller — underkläder för vuxna, kläder för späda barn, koltbarnkläder, skoldräkter, grossessdräkter, sport- och turistdräkter m. m. — exponerades.

Mönster till dessa modeller erhållas och beställningar utföras hos fröken Ohlsson, Blasiiholmstorg 14.

Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassa hade den 26 april årsmöte i Förbundets lokal vid Malmtorgsgatan, under professor P. G. Roséns ordförandeskap.

Af den upplästa årsberättelsen framgick, att delegarnes antal, vid 1890 års slut 188, utgjorde vid 1891 års slut 199. Under året har ett sammanlagdt belopp af 1,864 kr. 50 öre utdelats som sjukhjälp (mot 1,444 kr. föregående år). I öfrigt hänvisas till Förbundets här nedan införda årsberättelse.

Sedan ansvarsfrihet beviljats styrelsen vidtogos i stadgarna en del förändringar, afsedda att bringa dem i öfverensstämmelse med k. förordningen om sjukkassor, för att denna sjukkassa skall kunna inregistreras och erhålla årligt statsunderstöd.

Vid därefter enligt de omredigerade stadgarna företagna val återvaldes till ordförande professor P. G. Rosén, vice ordförande och kassaförvaltare doktor C. Nyström samt till ledamöter i styrelsen fröknarna A. Roos och A. Fabricius samt medicinalrådet D. Pontin; till suppleanter fru F. Lybeck, fröken G. von Plomgren och professor O. Sandahl; till revisorer fröken H. Casselli och öfverstelöjtnanten C. E. Elfving samt till revisorssuppleanter fröken A. Dahlström och fröken L. Borg.

Donationer till Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassa. Sjukkassan har under år 1892 i gåfvor erhållit:

Från Hennes Majestät Drottningen	200	kr.
» en förbundsmedlem	200	»
» fröken C. M. Wahrolin	200	»
» bokförläggaren A. Bonnier	200	»
» fru S. F.	50	»
» » S. Lundström	50	»
» fröken N. Saloman	50	»
» » I. F.	50	»
i olika poster	200	»
Summa	1,200	kr.

Dessa frikostiga bidrag hafva vid närvarande tidpunkt varit så mycket viktigare, som kassans tillgångar hårdt medtagits af den sjukhjälp, som i ovanligt höga belopp utgått till de många af influensan och dess följdsjukdomar drabbade medlemmar. Att dessa exempel måtte mana till efterföljd är en innerlig önskan hos dem, som hafva vården om sjukkassans angelägenheter sig anförtrodd.

Fredrika-Bremer-Förbundets vårsamkväm ägde rum den 11 april i Hôtel Continentals festvåning och illustrerades af ett spirituellt föredrag af arkitekten Hugo Hörlin öfver ämnet: »Om anordnandet af våra hem», hvarjämte musik både för piano och fiol utfördes. Som alla sina föregångare kan samkvämet betraktas som mycket lyckadt.

Fredrika-Bremer-Förbundets barnmorskestipendiat. Som bekant har Förbundet länge uppställt som ett önskemål, att barnmorskans viktiga kall mera allmänt måtte utöfvas af bildade kvinnor. En af Förbundets medlemmar har också frikostigt understödt denna önskan och satt det i stånd att praktiskt verka för dess förverkligande genom att ställa till Förbundets förfogande ett stipendium att utdelas åt *bildad kvinna, som ägnade sig åt barnmorskekallet.* Stipendiet tilldelades också förlidet år fru *Anna Nilsson, f. Zetterling,* hvilken, efter att med högsta betyget hafva aflagt sin examen vid barnmorskeinstitutet i Stockholm, företagit en studieresa till Wien, där hon lyckades få tillträde till den förnämsta undervisningsanstalten för utbildande af barnmorskor. Efter flitigt deltagande i såväl den teoretiska som den praktiska kursen, erhöll hon äfven här högsta betyget.

Nyligen återkommen från sin resa, har fru Nilsson för afsikt att här i Stockholm börja sin praktik, och hänvisa vi angående adress och mottagningstid till annonsen å omslagets 2:dra sida.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. ***Stockholms nya samskola.*** Några för samundervisning och en förbättrad skoluppfostran intresserade personer tillhörande vår hufvudstads vetenskapliga, pedagogiska och litterära kretsar, såväl herrar som damer, ha utfärdat en inbjudning för bildandet af en garantiförening för att möjliggöra upprättandet af ett reformläroverk med ofvanstående namn.

Läroverket skall baseras på följande principer: gemensam undervisning för gossar och flickor; inskränkning af lästiden till förmån

för praktiskt arbete och kroppsöfningar; förbättrade undervisningsmetoder i de särskilda ämnena; små klasser; stor valfrihet; efter barnets andliga utveckling lämpad ämnesgruppering; undvikande af mångläseri; bildningsmaterialets sammanslutning till en helhet; stegring af lärjungarnes självverksamhet; utbildande af barnens individuella anlag.

För att närmare utveckla de principer, som ligga till grunden för en samskola efter ofvanstående plan, hade inbjudarna anordnat ett möte i Vetenskapsakademiens hörsal den 13 april. Detta möte hölls under ordförandeskap af professor Montelius, och de sakrika anföranden, som höllos af pastor prim. d:r Fehr, professor Axel Key, riksdagsmannen Ernst Beckman, lektor E. Brate och fru Asp från Finland, åhördes med det lifligaste intresse af en talrik åhörareskara. I hufvudstadens alla tidningar ha upprop om anslutning till det nya, ur mer än en synpunkt viktiga företaget varit synliga.

Föreningen för sjukvård i fattiga hem, om hvilken förenings ädla syfte Dagny redogjorde samma år densamma stiftades, nämligen år 1888, fortsätter, efter hvad af dess tryckta årsberättelse framgår, med nit och framgång sitt vackra arbete i människokärlekens tjänst. Föreningens verksamhetsområde är tills vidare inskränkt inom Adolf Fredriks och Johannes församlingar i hufvudstaden, men den kostnadsfria sjukvård, som af föreningens sjuksköterskor lämnas i fattiga hem, är icke desto mindre mycket omfattande, hvilket bäst bevisas däraf, att under ett års tid ej mindre än 355 patienter erhållit nödig skötsel och hjälp. Föreningen äger ett eget hem, där föreståndarinnan jämte tvenne sjuksköterskor hafva sin bostad. I hemmet emottagas sjukanmälningar, hvarjämte från detsamma utlämnas sjukvårdsartiklar, klädesplagg, sängkläder m. fl. för de fattiga patienterna nödiga persedlar.

Fru Rosalie Olivecronas till presidenten för Chicagoutställningens kvinliga afdelning, mrs Potter Palmer, insända, på engelska språket affattade redogörelse för kvinnorörelsen i Sverige och de därmed sammanhängande intressanta fakta rörande den svenska kvinnans sociala och ekonomiska ställning, är i sin helhet införd i en af Amerikas förnämsta kvinnotidningar »The woman's journal» i Boston. Då vi så mången gång måst finna oss uti att se de förhållanden, som röra vårt aflägsna land, framställda på ett i hög grad vilseledande och mot sanningen stridande sätt, kan det ej annat än vara glädjande, att det är en person med fru Olivecronas framstående begåfning och stora insikter, som för den svenska kvinnans talan inför våra amerikanska systrar. Det är också detta dessa med ej mindre glädje tycks erkänna, då de skynda att i sitt förnämsta organ publicera fru Olivecronas berättelse, ehuru densamma egentligen varit afsedd för den kommande kvinnokongressen i Chicago år 1893.

Fredrika-Bremer-Förbundets Berättelse för år 1891,

det sjunde året af dess verksamhet.

Fredrika-Bremer-Förbundet, hvars verksamhet under detta likasom under de föregående åren fortgått i enlighet med det vid dess stiftande fastställda programmet, har fortfarande haft att glädja sig åt ett mer och mer växande förtroende från allmänhetens sida; arbetsfälten ha i följd däraf utvidgats, nya komitéer tillsatts och antalet af de personer, hvilka direkt arbeta för förbundets intressen, ökats.

Äfven medlemmarnes antal har i år stigit, från 1,412 under år 1890 till 1,533, däraf ständiga medlemmar 230.

Förteckning öfver medlemmarne återfinnes i bil. VIII.

* * *

Styrelsen.

Vid årsmötet den 14 maj företogs, i enlighet med § 6 af stadgarne, val efter de sex ordinarie styrelsemedlemmar och sex suppleanter, hvilka voro i tur att afgå.

Förbundets styrelse har sålunda under år 1891 haft följande sammansättning:

Ordförande:

Riksantikvarien *H. Hildebrand.*

Vice ordförande:

Hofintendenten *A. Börtzell.*

Sekreterare:	Kassaförvaltare:
Fröken *A. Roos.*	Doktor *Carl Nyström.*

Fru *S. Adlersparre.*	Fröken *E. Fries.*
Fru *E. Ankarsvärd.*	Fru *A. Montelius.*
Fröken *L. Engström.*	Revisionssekr. *H. Rohtlieb.*
Fröken *M. Forsell.*	Fru *S. Whitlock.*

Styrelsesuppleanter:

Fröken *G. Hjelmerus.*	Kapten *L. A. Hubendick.*
Fru *M. Arwidson.*	Fröken *L. Dahlgren.*
Fröken *M. Silow.*	Fru *A. Kerfstedt.*
Fru *G. af Klintberg.*	Professor *P. G. Rosén.*
Fru *J. Jolin.*	Fru *Th. Gyldén.*
Fröken *G. Elfving.*	Fröken *M. Wærn.*

Revisorer:	Revisorssuppleanter:
Häradshöfding *A. Lundvall.*	Fru *S. Wising.*
Fru *E. Odelberg.*	Doktor *W. Svedbom.*
Fröken *A. Rossander.*	Revisionssekr. *W. Uppström.*

Det af styrelsen utsedda förvaltningsutskottet har bestått af:

Ordinarie medlemmar: fruarne Adlersparre och Ankarsvärd, fröken Roos samt hrr Hildebrand och Nyström (såsom kassaförvaltare självskrifven ledamot).

Suppleanter: fru Montelius, fröken Forsell samt hr Börtzell.

Förbundets styrelse har under år 1891 sammanträdt 6 och dess förvaltningsutskott 12 gånger. Dessutom hafva sammanträden hållits af de för särskilda ändamål tillsatta komitéer, för hvilkas verksamhet redogörelse här nedan följer.

Förbundet räknar vid 1891 års slut 34 ombud, öfver hvilka förteckning återfinnes i bil. I.

Om filialens i Malmö verksamhet är berättelse afgifven af dess föreståndarinna, fru Anna Lewenhagen, se bil. II.

* * *

Förbundsbyrån har detta år arbetat i samma lokal som föregående år.

Föreståndarinna å byrån har varit fröken *Gertrud Adelborg.* Dessutom hafva därstädes tjänstgjort fröken *Theresa Geijer* vid platsförmedlingen, fröken *Ida af Klint* vid afdelningen för anskaffande af sjuksköterskor samt fröken *Sigrid Ulrich* som biträde vid kassan och bokföringen. En del för förbundet intresserade personer har därjämte frivilligt biträdt vid byrågöromålen. En sådan hjälp har varit så mycket mera välkommen, som den allt mera utvidgade byråverksamheten är svår att medhinna för den ordinarie personalen. Under år 1891 har byrån i allmänhet varit besökt af 40—60 personer dagligen.

Ordinarie arbetstiden på byrån har varit kl. 11 f. m.—kl.

4 e. m. med undantag för sommarmånaderna, då byrån endast hållits öppen kl. 11—3 e. m.

Byråns uppgift har liksom förut omfattat flere olika riktningar, af hvilka de hufvudsakligaste varit:

Meddelande af råd och upplysningar på olika områden, bland hvilka särskildt böra framhållas:

Råd i ekonomiska, hygieniska och juridiska angelägenheter. För att kunna fylla de kraf, som i detta afseende ställas på byrån, har denna fortfarande sig tillförsäkradt biträde af framstående yrkesmän på dessa områden.

Upplysningar angående skolor, lärokurser och arbetsområden.

Meddelanden med förbund och inrättningar af art, jämförlig med Fredrika-Bremer-Förbundets, såväl inom Sverige som i andra länder.

Platsförmedling till förmån för så väl arbetssökande som arbetsgifvare.

Anskaffning af sjuksköterskor.

Understödjande af rörelsen för kvinnans deltagande i kommunala värf, särskildt vid val af stadsfullmäktige samt vid kyrkostämmor.

Expedition af styrelsens beslut och af förbundsmeddelanden, af förbundstidskriften Dagny samt i viss mån för hemstudierna, sjukkassan, stipendiefonderna, bokkomitén samt för Dräktreformföreningen.

Kassarörelsen, i afseende på hvilken hänvisas till kassaförvaltarens redogörelse.

I hvilken utsträckning dessa olika verksamhetsgrenar tagit byrån i anspråk framgår af följande öfversikt öfver handlagda ärenden.

Bland *ekonomiska* frågor märkas:

förfrågningar angående pensionsinrättningar, ränte- och kapitalförsäkringsanstalter, stipendie- och understödsfonder, sjukkassor; angående statsanslag till flickskolor samt angående placering af kapital.

Bland *juridiska* frågor märkas:

förfrågningar angående kvinnans rättsliga ställning, den gifta kvinnans sociala ställning i Sverige, eganderättslagen i England, arfsrätt, rätt till skilsmässa, testamentes uppsättande och bevakning, klagan öfver för hög taxering, rätt att inväljas i skolråd, rätt att deltaga i stadsfullmäktige-, skolråds- och prästval samt kvinnas rätt att innehafva klockaretjänst.

Förfrågningar angående *skolor, lärokurser* och *arbetsom-*

råden hafva bland annat omfattat: inträdesfordringar och kurser vid högre lärarinneseminarium, folkskolelärarinneseminarier, olika högre flickskolor, samskolor, tekniska skolor, gymnastiska centralinstitutet, hushållsskolor, språkkurser och musikinstitut; frågor angående arbetsstugor, lärokurser i bokföring, stenografi, handarbeten, slöjd, klädes-, kapp- och modesömnad, snörmakeri och väfnad; kurser för utbildning af tandläkare, fältskärer, apotekare, barnmorskor och sjuksköterskor; utbildning för post- och telegraftjänst, till bokbindare, trädgårdsmästare, fotograf, urmakare, sockerbagare och boktryckare.

I afseende å *platsförmedlingen* meddelas: 212 personer hafva under året genom byråns förmedling erhållit antingen fasta platser såsom föreståndarinnor, lärarinnor, värdinnor, gymnaster, biträden i hem, på kontor, i handel m. m., eller ock tillfälligt arbete såsom lektioner, öfversättning, renskrifning m. m. Sammanlagda beloppet af fasta årslöner för de genom byråns förmedling tillsatta platserna uppgår till c:a 33,000 kr. Högsta löner hafva varit, i skola kr. 1,100; i familj med allt fritt kr. 900; vid hushållsskola med allt fritt kr. 800.

Anskaffning af sjuksköterskor. Denna afdelning af byråns verksamhet har under året arbetat med god framgång, i det att den anskaffat sköterskor i 308 fall. Häraf framgår, att såväl herrar läkare som allmänheten funnit fördelaktigt att använda förbundets förmedling. Vinsten för sköterskorna torde ock vara stor, då en jämnare fördelning af arbetet mellan de verkligt dugliga privatsköterskorna nu kan äga rum. Ett godt stöd för sköterskorna är ock den kontroll, som byrån, efter hvad i dess förmåga står, söker utöfva öfver sköterskorna. Icke allenast inom Stockholm utan äfven i landsorten, dels för lazaretten, dels för privat sjukvård, har byråns hjälp tagits i anspråk för anskaffande af dugliga sjuksköterskor.

Äfven under detta års stadsfullmäktigval i hufvudstaden samt för de vid kyrkostämmorna i november skeende skolrådsvalen hafva på byrån lämnats erforderliga upplysningar åt Stockholms röstberättigade kvinnor.

Enligt upprättad tablå öfver byråns verksamhet hafva,

a) begärts råd:

Under åren	1889,	1890	och 1891	
i ekonomiska frågor af	31	32	„ 33	personer
„ juridiska „ „	10	16	„ 37	„
rörande böcker och boksamlingar	71	89	„ 152	„
„ skolor och arbetsområden för kvinnor	198	165	„ 239	„
„ sjukkassan	81	79	„ 65	„
Transport	391	381	och 526	personer

	Under åren 1889,	1890	och 1891
Transport	391	381 „	526 personer
rörande hemstudierna	37	28 „	17 „
„ förbundets och öfriga stipendier	43	17 „	20 „
„ Dräktreformfören.		3 „	24 „
„ kvinnofrågans utveckling och förbundets verksamhet	72	40 „	60 „
samt i diverse frågor	89	60 „	49 „
b) vid platsförmedlingen anmälts:			
arbetsgifvare	333	385 „	404 „
arbetssökande	499	513 „	597 „
„ sjukvården anmälts:			
arbetsgifvare	58	249 „	308 „
arbetssökande	41	54 „	65 „
Summa	1,563	1,730	och 2,070 personer.

Anm. Af arbetsgifvarne hafva 135 återtagit sin ansökan, af arbetssökande 225.

Utgifterna för byråns verksamhet under året hafva varit kr. 4,937: 23. Byråns inkomster under året hafva varit kr. 2,609: 51, återstoden har bestridts ur förbundskassan. Under de fyra senaste åren hafva inkomster och utgifter för byrån ställt sig på följande sätt:

		Inkomster.	Utgifter.
1888	kronor	1,642: 39	3,830: 75
1889	„	1,756: 68	3,860: 95
1890	„	2,190: 48	4,145: 11
1891	„	2,609: 51	4,937: 23

* * *

Stipendier och gåfvor. De stipendiemedel och gåfvor, som under året ställts till förbundets förfogande utgöra ett sammanlagdt belopp af kronor 10,959: 80, på följande sätt fördelade:

Från D. Carnegie's sterbhus för förbundets stipendiefonders räkning	kronor	10,000: —
„ onämd till barnmorskeeleven fru Anna Nilsson, i och för fullbordande af hennes studier genom en utrikes resa	„	300: —
Transport	kronor	10,300: —

		Transport kronor	10,300: —
Från	onämd till lån eller stipendier åt barnmorskeelever	„	300: —
„	firman P. A. Norstedt & Söner för pristäflan (se bokkomitén)	„	100: —
„	herr konsul O. Ekman för *arbetet till utredning af de till Danmark utvandrande allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden*	„	250: —
„	diverse personer till förbundets allmänna kassa	„	9: 80.
		Summa kronor	10,959: 80.

Af egna medel har förbundet utlämnat från fru S. Whitlocks stipendiefond till förra årets stipendiat fröken Wilhelmina Olsson, som fullföljer sina studier i Lund .... kronor 120: —

Såsom af ofvanstående framgår har förbundet under året fått mottaga rikliga bevis på allmänhetens intresse. Då kassaförvaltarens redogörelse det oaktadt visar, att förbundets för året tillgängliga inkomster icke kunnat betäcka dess utgifter, finner detta sin förklaring däri, att af dessa gåfvor endast kr. 9: 80 ingått i förbundets allmänna kassa. Öfriga gåfvomedel hafva öfverlämnats till förbundet för af gifvarne bestämda ändamål och sålunda icke kommit förbundet i dess helhet till godo.

Synnerligen fördelaktigt för en framgångsrik utveckling af förbundets verksamhet vore, om äfven sådana donationer öfverlämnades till förbundet, öfver hvilka förbundet finge full förfoganderätt.

* *
*

Hemstudierna. Under året hafva 17 elever — mot 14 under föregående år — begagnat sig af s. k. fortsatt ledning för studier, nämligen 11 i svenska språket, 2 i franska språket, 1 i franska och engelska språken, 1 i engelska språket, 1 i tyska språket och 1 i svensk historia. Af dessa kurser voro 8 började under år 1890. 2 elever hafva genomgått tre kurser och 1 elev två kurser i samma ämne.

Studieplan har lämnats för svensk litteraturhistoria.

Bokråd hafva begärts för studium af hälsovårdslära och nyare tidens historia.

Liksom föregående år hafva alla ärenden, som röra hemstudierna, handhafts af en särskild komité. Denna har under året utgjorts af fröknarna G. Elfving, M. Forsell, E. Fries, L. Granbom och S. Leijonhufvud. Expeditionen har på förbundets byrå skötts af fröken Forsell och då hon varit förhindrad af fröken Elfving.

Rörande räkenskaperna för hemstudierna hänvisas till bil. VII.

* *
*

Bokkomitén har fortfarande haft till medlemmar fruarna E. Ankarsvärd, S. Almquist, B. Nordenson, fröknarna L. Engström, M. Forsell, G. Hjelmerus samt bokhandlaren H. Sandberg.

Komiténs arbete med granskning af för barn och ungdom afsedda böcker har under året oafbrutet fortgått. I likhet med föregående år har komitén, enligt uppmaning, i en kortare öfversikt meddelat de utlåtanden komiténs medlemmar afgifvit, särskildt om de till julen utkomna barn- och ungdomsböckerna. Dessa omdömen hafva för allmänheten varit tillgängliga så väl i tidskriften Dagnys 8:de häfte för 1891 som i särskilda separataftryck. Komitén har äfven i år utgifvit supplementsboklistor, upptagande alla af komitén under året granskade och godkända böcker.

Julutställningen å förbundets byrå af för barn och ungdom lämpliga böcker hade i år lockat mer än dubbelt så många besökare som under föregående år. Härtill torde i väsentlig mån bidragit att genom herrar bokförläggares och bokhandlares välvilliga och frikostiga gåfvor af böcker denna utställning år efter år blifvit allt fullständigare.

Som redan i föregående årsberättelse omnämdes, har komitén under detta år sett sig i tillfälle att förverkliga sin länge närda önskan att anordna en pristäflan för barn- och ungdomsböcker. Under början af året erhöll nämligen komitén från aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner välvilligt löfte om en gåfva af 300 kronor att använda till två pris, ett å 200 kr. och ett å 100 kr., för de bästa nöjesböcker, skrifna för barn eller ungdom. I marshäftet af Dagny kunde därför inbjudan utfärdas till hugade författare att deltaga i en sådan pristäflan. Denna inbjudan möttes med det intresse, att vid täflingstidens utgång — den 1 juli 1891 — ej mindre än fjorton täflingsskrifter inkommit. Ingen af de inlämnade täflingsskrifterna ansågs dock vara förtjänt af första priset. Andra priset tillerkändes täflingsskriften »Glädjens blomster», hvars författarinna vid namnsedelns öppnande befanns vara fru Amanda Kerfstedt.

Genom en ny frikostig gåfva såg sig komitén i stånd att omedelbart efter afslutande af denna pristäflan utfärda inbjudning till en ny. Äfven vid denna täflan äro två pris utsatta, af hvilka

det större belöper sig till 300 kronor. Då täflingsskrifterna för denna pristäflan skola vara inlämnade först den 15 april innevarande år, tillhör den utförligare redogörelsen för den samma en följande årsberättelse.

* * *

Komitén för utredning af de till Danmark utvandrande svenska allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden. Komitén har under året haft glädjen mottaga meddelande från Köpenhamn att en ny lag blifvit antagen angående »fæstekontoren». Förslaget till denna lag, som afser afskaffandet af de icke autoriserade kommissionskontoren var af regeringen framlagd för den danska riksdagen.

För att riksdagsmännen skulle kunna bilda sig ett begrepp om dessa icke autoriserade kommissionskontors fördärfbringande verksamhet, inbjöd Dansk Kvindesamfund mot slutet af förlidet år riksdagens ledamöter till ett diskussionsmöte. Här framhölls äfven den för svenska arbeterskor vådliga sidan af saken, och aftryck af fröken G. Adelborgs uppsats »Svenska tjänstflickors utvandring till Danmark» utdelades till mötets besökare.

Komitén har under året fått af konsul O. Ekman mottaga en gåfva af kr. 250, hvilka användts, dels till betalande af skulder, gjorda redan förlidet år, dels ock till tryckandet och utsändandet af en ny liten skrift, hvilken i 1,500 ex. utsändts till de trakter där utvandringen flitigast pågår.

Skriftens innehåll afsåg att fästa uppmärksamhet å de faror, som möta våra unga landsmaninnor vid arbetssökandet i Danmark.

* * *

Komitén för ordnandet af kurser i trädgårdsodling för kvinnor. I de af herr Abelin å Norrvikens trädgårdar utanför Norrköping anordnade trädgårdskurser för kvinnor hafva under året de två elever, hvilka af förbundet åtnjutit stipendier, deltagit. En af dem afslutade emellertid icke sin kurs därstädes, utan afreste till utlandet för att där fortsätta sin utbildning för trädgårdsmästareyrket. Ett nytt stipendium å 100 kr. har tilldelats fröken Isa Damm, som nu genomgår andra årets kurs vid ofvannämnda skola.

Då ingen kurs ännu fullständigt blifvit genomgången vid trädgårdsskolan, torde det vara för tidigt att ännu uttala sig om resultaten af undervisningen. Eleverna synas emellertid med nit och framgång ägna sig åt sitt arbete och skolan har lyckats tillvinna sig välvilligt och frikostigt intresse från flera håll.

* * *

Sjukkassan, se bil. III.

* * *

Stipendiekomitén, se bil. IV.

* * *

Dräktreformföreningen, se bil. V.

* * *

Tidskrift. Rörande förbundets tidskrift Dagny är berättelse afgifven af dess ledarinna, fröken Lotten Dahlgren, se bil. VI.

* * *

Artikel angående frågan om understöd åt flickskolor. Med anledning dels af Kongl. Maj:ts proposition till riksdagen angående understöd åt flickskolor, dels af de motioner som i ärendet väcktes vid 1891 års riksdag, tillsattes en komité i och för afgifvandet af ett uttalande i frågan. Medlemmarne af denna komité ha varit fröknarna Caselli, Engström och Djurberg, riksdagsmannen rektor J. Persson samt rektor Sjöberg. Den af komitén affattade skrifvelsen, som understödde de af herrar Wieselgren och Winkrans väckta motionerna, trycktes i Dagny och utdelades i separataftryck vid riksdagen.

* * *

Artikel om kvinnan i postverkets tjänst. Med anledning af de mindre gynnsamma omdömen angående det kvinliga arbetet i postverkets tjänst som vid posttjänstemannamötet i Sköfde under augusti månad 1890 uttalades, och för att utröna i hvad mån dessa uttalanden voro med sanningen öfverensstämmande utsändes från Fredrika-Bremer-Förbundet till alla rikets postkontor ett cirkulär, med uppfordran till föreståndarne att öfver det arbete, som vid deras postkontor verkställts af kvinliga postbiträden uttala sitt omdöme. De svar, som härpå kommo förbundet tillhanda, sammanfattades i en artikel, hvilken därjämte innehöll en redogörelse för kvinnans ställning inom postverket och infördes i Stockholms Dagblad, samtidigt med det posttjänstemannamöte, som ägde rum i Stockholm under augusti månad 1891, hvarefter artikeln infördes i närmast utkommande häfte, n:o 6, af Dagny och i separataftryck utsändes till de personer som kunde anses för saken intresserade.

* * *

Samkväm. Förbundet har under detta år liksom under de föregående låtit anordna ett vår- och ett höstsamkväm genom komitterade, fruarna D. Kindstrand, M. Arwidson, J. Jolin, E. Upmark, fröken M. Wærn, intendenten G. Upmark samt amanuensen E. Folcker. Båda dessa samkväm hafva af allmänheten omfattats med stort intresse och väl motsvarat det åsyftade ändamålet att bringa till stånd ett innehållsrikare umgängeslif, i det att föredrag omväxlat med musik, konstexposition m. m. Många tillfällen hafva äfven gifvits att sprida kännedom om och väcka intresse för förbundets verksamhet.

* * *

Utlämnande af lån. Den verksamhet som inleddes år 1889 genom att i form af förlagslån till kvinnor utlämna någon del af förbundets penningekapital har vunnit en betydlig utsträckning, i det att under år 1891 sådana lån ha utlämnats till sammanlagda beloppet af 3,100 kronor, i fördelning på 7 poster.

* * *

Under hänvisning till den af kassaförvaltaren meddelade redogörelsen för förbundets affärsställning, se bil. VII, torde här särskildt böra framhållas följande:

Förbundets fonder hafva uppkommit dels sålunda att, i öfverensstämmelse med stadgarne, inträdesafgifter (från och med år 1890 endast hälften däraf enligt beslut af den 20 maj 1889) och ständiga ledamöters afgifter fonderats, dels genom tillkomsten af fru S. Whitlocks stipendiedonation.

Dessa fonders sammanlagda belopp eller med andra ord beloppet af förbundets kapital utgör kr. 13,762: 25 (mot kr. 12,646: 25 vid utgången af 1890).

Stipendiefonderna och sjukkassans fonder bokföras särskildt, och redogörelse för desamma följer.

Bil. I.

Fredrika-Bremer-Förbundets ombud år 1891.

Andersson, Hilding, fru, Vexiö.
Bergstedt, Amanda, fröken, Nyköping.
Broberg, M., fru, Filipstad.
Brundell, Karin, fröken, Sundsvall.
Danielsson, Anna, fröken, Kristinehamn.
de Laval, Ebba, fröken, Söderhamn.
Edström, Maria, fru, Sundsvall.
Fischer, Lotten, fru, Ekeberg, Lidköping.
Fischerström, Anna, fröken, Karlskrona.
Florén, Andriette, fru, Mariestad.
Grape, Augusta, fru, Umeå.
Göransson, Sophie, fröken, Landskrona.
Holmgren, Ann-Margret, fru, Upsala.
Kjellberg, Hulda, fru, Kristinehamn. *
Kolthoff, Majken, fröken, Kyrkebyn, Segmon.
Langlet, Mathilda, fru, Upsala.
Lithner, Augusta, fröken, Strengnäs.
Munthe, Maria, fröken, Ystad.
Nymann, Augusta, fröken, Göteborg.
Pihl, Aurore, fröken, Norrköping.
Renborg, Alma, fröken, Östersund.
Renborg, Hildur, fröken, Lidköping.
Rundgren, Charlotte, fru, Karlstad.
Ryding, Karin, fru, Venersborg.
Sandegren, Ingeborg, fröken, Uddevalla.
Sjöberg, Hanna, fröken, Falkenberg.
Sjöcrona, Helena, fröken, Helsingborg.
Sterky, Ameline, fröken, Upsala.
Strömberg, Emma, fröken, Varberg.
Tengström, Olga, fröken, Venersborg.
Tornberg, Ebba, fröken, Lund.
Trybom, Elin, fröken, Skara.
Uggla, Sophie, fröken, Borås.
Unger, Hedvig, fru, Hitorp, Nora.

---

*) Afsagt sig ombudskapet under året.

Bil. II.

Filialen i Malmö.

Under år 1891 hafva å filialens byrå anmält sig 39 arbetsgifvare och 99 arbetssökande, af de sistnämnda 53 lärarinnor och bonner, 10 kontors- och butikbiträden samt 36 husföreståndarskor och biträden i hem. Af dem hafva 19 erhållit plats, 27 återtagit sin anmälan och 53 stå fortfarande inskrifna i byrån.

4 nya medlemmar ha genom filialen inskrifvits i förbundets sjukkassa. Dessutom ha upplysningar lämnats rörande förbundets utveckling, skolor, kurser och arbetsområden för kvinnor, literatur, m. m.

Inkomster och utgifter under år 1891.

	Inkomster.	Utgifter.
Saldo från år 1890	119: 51	— —
Ränta för år 1890	1: 86	— —
Bidrag från Centralbyrån	300: —	— —
Platsförmedlingsafgifter	229: 21	— —
Afsändt till Centralbyrån	— —	121: 37
Annonser	— —	73: 01
Postporto	— —	44: 36
Diverse	— —	4: 99
Lön åt föreståndarinna	— —	300: —
Lön åt vikarie	— —	13: 50
Kassabehållning	— —	93: 35
Summa kronor	650: 58.	650: 58.

Bil. III.

Styrelsens för Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassa årsberättelse till årsmötet 1892.

Sjukkassans verksamhet har under år 1891 fortgått och utvidgats på sätt följande siffror utvisa:

Delegarnes antal som vid 1890 års utgång var 188 hade vid slutet af år 1891 höjt sig till 199.

Under året ha ett sammanlagdt belopp af kr. 1,864: 50, såsom sjukhjälp utdelats (mot kr. 1,444: — föregående år).

Sammanställningen med föregående år utvisar följande:

	Medlemmarnes antal.		Sjukhjälp.
År 1887	97	kronor	159: —
» 1888	136	»	694: 50
» 1889	153	»	1,524: 50
» 1890	188	»	1,444: —
» 1891	199	»	1,864: 50

För kassans kapitalställning, utgifter och inkomster redovisas i kassaförvaltarens rapport.

Kassans expedition har hållits öppen i Fredrika-Bremer-Förbundets lokal en gång i veckan, hvarjämte anmälningar mottagits å denna lokal kl. 11—4 alla dagar.

I afseende på inträde i kassan gäller fortfarande:

att kvinnor tillhörande de kategorier, för hvilka kassan närmast varit afsedd, utan vidare vinna inträde under förutsättning af rent läkarebetyg;

att för inträdessökande med kvalificeradt läkarebetyg afgörandet ligger hos de tre läkare, som tillhöra styrelsen, samt

att i öfriga fall styrelsen i sin helhet beslutar.

Kassaförvaltarens redogörelse lyder som följer:

Vid 1891 års utgång utgjorde sjukkassans

Tillgångar.

Fordran i Stockholms läns sparbank	941: 36
» » Intecknings-Garanti-Aktiebolaget	524: 10
1 St. Eriks Bryggeri-Aktiebolags 4 ½ % obligation	1,000: —
2 st. Allmänna Hypoteksbankens 4 ½ % obligationer	2,050: —
Å löpande räkning med C. G. Cervin	181: 11
Kontant	14: 73
Summa kronor	4,711: 30.

Skulder.

Försäkringsfonden vid början af 1891	2,736: —	
Donationsfonden	60: —	
Reservfonden	971: 93	3,767: 93
Saldo: Kapitalökning under året		943: 37
Summa kronor		4,711: 30.

Ofvanstående kapitalökning, kr. 943: 37, har uppkommit på grund af följande förhållande mellan inkomst och utgift:

Inkomst.

Inträdesafgifter från 18 medlemmar		79: —
Årsafgifter från 199 medlemmar		2,648: 99
Straffräntor		11: —
Räntor (influtna)		199: 52
	Summa kronor	2,938: 51.

Utgift.

Sjukhjälp		1,864: 50
Kontorsafgifter	47: 21	
Hyra för 1890	81: 73	128: 94
Agentprovision		1: 70
Saldo: Kapitalökning		943: 37
	Summa kronor	2,938: 51.

Inventarierna, bestående af räkenskapsböcker och skrifmateriel, äro ej upptagna i något värde. Fröknarna A. Roos och A. Fabricius hafva äfven under det förflutna året med uppoffrande nit och mycken skicklighet skött kassans registrering och ekonomiska expedition.

Stockholm den 15 januari 1892.

Carl Nyström.

Ofvanstående redovisning är af oss granskad och riktig befunnen.

Stockholm den 20 februari 1892.

Anna Dahlström. *C. E. Elfwing.*

Fondernas ställning inses af följande af kassans ordförande utarbetade redogörelse:

Enligt verkställd beräkning af fonderna till Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassa voro desamma vid början af år 1892 följande:

Försäkringsfonden	kronor	3,626: —
Donationsfonden	„	63: —
Reservfonden	„	1,022: —
enär kassans kapital vid ofvannämnda tidpunkt var	kronor	4,711: —

Stockholm den 27 januari 1892.

P. G. Rosén.

Kassans styrelse har under året haft följande sammansättning:

Ordinarie styrelsemedlemmar.

Professor *P. G. Rosén*, ordförande.
Doktor *Carl Nyström*, vice ordförande och kassaförvaltare.
Fröken *Anna Roos* } vid expeditionen.
Fröken *A. Fabricius* }
Medicinalrådet *D. Pontin*.

Suppleanter.

Fru *F. Lybeck*.
Fröken *G. von Plomgren*.
Professor *O. Sandahl*.

Revisorer.	*Revisorssuppleanter.*
Fröken *H. Casselli*.	Fröken *A. Dahlström*.
Öfverstelöjtnant *C. E. Elfwing*.	Fröken *L. Borg*.

Styrelsen tillåter sig slutligen erinra:

Det betydliga belopp, som under året utgått i form af sjukhjälp, visar å ena sidan det gagn som delegarne haft af sin delaktighet i kassan, samt å andra sidan önskvärdheten af en större anslutning till kassan, på det att densamma därigenom ännu bättre än för närvarande måtte blifva i stånd att bära så betydliga utgifter.

Revisionsberättelsen lyder som följer:

Undertecknade, utsedde revisorer att granska Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassas förvaltning och räkenskaper för år 1891, få härmed, efter fullgjordt uppdrag, därom afgifva följande berättelse:

Beträffande tillgångar och skulder samt inkomster och utgifter få vi hänvisa till kassaförvaltarens med räkenskaperna fullt öfverensstämmande, af oss godkända, redovisning.

Styrelsens af oss genomgångna protokoll, jämte däri omförmälda beslut, hafva icke föranledt någon erinran å vår sida.

Kassans räkenskaper äro förda med utmärkt ordning och noggrannhet samt åtföljda af erforderliga verifikationer.

Då ingen anledning till anmärkning förekommit, få vi tillstyrka, att full ansvarsfrihet för förvaltningen under år 1891 måtte beviljas styrelsen.

Stockholm den 20 februari 1892.

Anna Dahlström. *C. E. Elfwing.*

Bil. IV.

Stipendiekomiténs årsberättelse 1891.

Stipendiekomiténs verksamhet har under år 1891 fortgått enligt den en gång fastställda planen, som afser dels att bilda en allmän stipendiefond å 150,000 kronor, på så sätt att från de särskilda länen till denna fond lämnas en insats af minst 5,000 kronor eller mera, hvarefter stipendieutdelningen kommer att ske inom länen med hänsyn till storleken af hvarje läns insats, dels ock att emottaga större och mindre stipendiedonationer för särskildt uppgifna ändamål.

De årsbidrag samt större gåfvor och donationer, som under året influtit, uppgå sammanlagdt till kronor 20,315: 42 öre, hvaraf kronor 17,315: 42 tillfallit allmänna stipendiefonden och kronor 3,000 donationsfonden.

De större gåfvor som lämnats äro:

Af D. Carnegie's sterbhus kr. 10,000, fru Augusta Astrup 300, herr David Frick 200, fröken Ellen Bergman 200, onämd 100.

För att väcka ett lifligare intresse och påskynda bildandet af länsfonderna har komiténs sekreterare företagit resor inom Skaraborgs, Elfsborgs och Vermlands län, där å flere orter inför inbjudna kretsar redogörelser lämnats för Fredrika-Bremer-Förbundet och syftet med dess stipendiefonder. Nya lokalkomitéer för stipendiesaken hafva bildat sig i Mariestad, Skara, Lidköping, Karlstad, Filipstad, Kristinehamn, Wenersborg och Borås.

De influtna stipendiemedlen hafva öfverlämnats till styrelsen för fondernas förvaltning, hvars *ordinarie medlemmar* äro: fru Anna Wallenberg, f. von Sydow, generaldirektör Alb. Anderson, fröken Mathilda Silow, revisionssekreterare H. Rohtlieb, professor P. G. Rosén. Styrelsesuppleanter äro: professor H. Gyldén och fröken Clara Montelius.

Meddelanden och förfrågningar rörande stipendiefonderna emottagas och besvaras af sekreteraren i stipendiekomitén, 5 Malmtorgsgatan, Stockholm.

Revisionsberättelse.

Utsedde att granska 1891 års räkenskaper för de under Fredrika-Bremer-Förbundets vård och inseende stående fonder: allmänna stipendiefonden och donationsfonden, få vi, sedan sådan granskning skett, däröfver afgifva följande berättelse:

Allmänna stipendiefonden.

Kredit.

Behållning från 1890	kronor	28,088: 40
Ombuden inbetalt	„	7,115: 42
Gåfva af D. Carnegie's sterbhus	„	10,000: —
d:o af fröken E. Bergman	„	200: —
Influtna räntor	„	2,038: 17
	Summa kronor	47,441: 99.

Debet.

Afbetalning å förlagslån	kronor	619: 37
Diverse förskottsvis erlagda räntor	„	328: 21
Diverse utgifter	„	200: —
Hyra för skåp i Stockholms enskilda bank	„	20: —
Behållning till år 1892	„	46,274: 41
	Summa kronor	47,441: 99.

Ofvannämda behållning kronor 46,274: 41 är sålunda redovisad:

Falu-Rättvik-Mora jernvägsobligationer	kronor	14,000: —
Aktiebolaget Bergman Hummel & C:o obligationer	„	8,000: —
En af apotekareprivilegii-amorteringsfonden utg. obligation	„	1,000: —
En af Kopparbergs-Hofors sågverksaktiebolag med borgen af Stockholms enskilda bank försedd förbindelse	„	23,000: —
På upp- och afskrifningsräkning i nämda bank	„	274: 41
	Summa kronor	46,274: 41.

Donationsfonden.

Denna fond utgöres af, dels *donation*, emottagen den 3 juni 1890 af gifvare, som önskar vara okänd.

Donationen, som vid 1890 års slut uppgick till	kronor	30,690: —
har vid 1891 års slut genom upplupna räntor ökats till	„	31,900: 28

Och redovisas denna behållning sålunda:

En af Kopparbergs-Hofors sågverksaktiebolag utgifven, med borgen af Stockholms enskilda bank försedd förbindelse å	kronor	25,000: —
Sundsvalls enskilda banks 2 depositionsbevis	„	6,490: —
På upp- och afskrifningsräkning innestående	„	42: 62
Fordran af allmänna stipendiefonden	„	367: 66
	Summa kronor	31,900: 28.

dels *donation* af fröken Ellen Bergman, emottagen den 14 oktober 1890.

Denna donation, som vid 1890 års slut uppgick till	kronor	1,000: —
har genom ytterligare gåfvor under året ökats till	„	4,000: —

Denna behållning redovisas sålunda:

2 af Aktiebolaget Bergman Hummel & C:o utgifna obligationer	„	2,000: —
Fordran af Kopparbergs Hofors sågverksaktiebolag med borgen af Stockholms enskilda bank	„	2,000: —
Summa	kronor	4,000: —

Samtliga här ofvan omnämda värdepapper, hvilka förvaras uti styrelsens kassafack i Stockholms enskilda bank, anse vi som god säkerhet och äro alla utgifter styrkta med verifikationer.

Då styrelsen alltså, efter vår uppfattning, på ett mycket berömvärdt sätt iakttagit alla förbundets intressen, är det oss ett nöje att härmed tillstyrka att densamma beviljas full och tacksam decharge för 1891 års förvaltning.

Stockholm den 15 mars 1892.

Ingeborg Elfving. *E. von der Lancken.* *Olof Melin.*

Bil. V.

Styrelsens i Dräktreformföreningen arbetsberättelse för året mars 1891—mars 1892.

Under det förflutna arbetsåret har föreningens verksamhet hufvudsakligen gått ut på att få kännedom om densamma, dess syfte och dess modeller spridda inom landsorten. För detta ändamål lät styrelsen i april 1891 i 1,200 exemplar trycka det af fru Scholander på förra allmänna mötet hållna föredraget: »Hälsan och klädedräkten», hvilket dessutom var infördt i Stockholms Dagblad för 28 april s. å. Omkring 800 exemplar af denna broschyr medföljde Dagnys aprilhäfte. Till dem af föreningens medlemmar, som icke äro prenumeranter på Dagny, sändes, i samband med föreningens årsberättelse, ett exemplar af nämda föredrag.

Styrelsen hade länge varit af den åsikten att det verksammaste medlet för att kunna inverka på landsortens befolkning med afseende på reformer i kvinnornas och barnens klädedräkt skulle vara anställandet af ombud i så många som möjligt af

landsortens städer. I detta syfte kringsände styrelsen i slutet af föregående arbetsår ett cirkulär till Fredrika-Bremer-Förbundets samtliga ombud, med förfrågan huruvida de skulle vilja åtaga sig ombudsmannaskap äfven för dräktreformföreningen. Flere jakande svar ingingo; några ombud gåfvo anvisning på andra till saken kompetenta personer, så att föreningen för närvarande äger följande ombud:

I *Linköping:* Fröken Ada Arwedson,
„ *Jönköping:* Fru Helga Arnell,
„ *Nyköping:* Fröken Amanda Bergstedt,
„ *Karlskrona:* Fröken Anna Fischerström,
„ *Umeå:* Fru Augusta Grape,
„ *Norrköping:* Fröken Aurore Pihl,
„ *Lidköping:* Fru Emma Pallin,
„ *Helsingborg:* Fröken Nanny Palmqvist,
„ *Karlstad:* Fru Charlotte Rundgren,
„ *Eksjö:* Fru Alma Svensson,
„ *Göteborg:* Fröken Thérèse Setterberg.

Det åligger ombuden att hos sig förvara till påseende exemplar af föreningens stadgar och skrifter, att lämna upplysning om hvarest kläder, förfärdigade efter föreningens modeller och mönster till desamma kunna erhållas, att anteckna nya medlemmar, som vilja ingå i föreningen, samt upptaga inom sitt samhälle befintliga ledamöters årsafgifter och öfversända till kassaförvaltaren, att i sin ort ombesörja anordnandet af expositioner, i den händelse styrelsen anser lämpligt att där utställa föreningens modeller, samt att i allmänhet verka för föreningens syften och sprida kännedom om densamma.

Efter grundligt öfvervägande beslöt styrelsen att tillsända hvart och ett af ombuden en omgång mönster af föreningens samtliga modeller, med begäran att all afklippning af dessa mönster måtte ske under ombudens kontroll. Enär den kostnad, som beställningen af nämda mönster hos fröken Ohlsson skulle betingat, ansågs alltför dryg för föreningens små inkomster, klipptes desamma kostnadsfritt af styrelsens medlemmar. För Göteborg, där afsättningen på våra mönster är ganska stor och där många beställningar efter våra modeller göras, begärde vårt ombud därstädes att få en skyddsstämpel sig tillsänd, för att sätta föreningens märke på de mönster och klädespersedlar, som genom henne utsläppas i handeln. En sådan stämpel afsändes till Göteborg i maj månad förlidet år.

Expositioner af våra modeller ha under det gångna året varit anordnade i Jönköping och Upsala. Det är styrelsens mening att under detta år få modellerna utställda i de städer, där föreningen har ombud och där expositioner icke förut ägt rum.

Föreningens modeller finnas fortfarande till påseende hos fröken Ohlsson, Blasieholmstorg 14, Stockholm, där äfven mönster kunna erhållas och beställningar göras.

Den modell till *sport-* och *turistdräkt*, som i slutet af näst föregående arbetsår framlades för styrelsen och exponerades på årsmötet i fjor blef där på styrelsens förslag utan några förändringar antagen. En af styrelsens medlemmar förfärdigade kostnadsfritt en klädning efter den på mötet antagna modellen. Beskrifning å denna sport- och turistdräkt var i maj månad införd i tidningen Idun.

Äfven fröken Ohlsson hade till fjolårets allmänna möte låtit förfärdiga en turistdräkt. Mot denna gjordes emellertid åtskilliga anmärkningar, och då den ej var konstruerad i full öfverensstämmelse med föreningens principer, beslöts, att någon sådan dräkt icke skall införlifvas med dess modeller.

Annons om våra mönster och modeller har till kalenderårets slut en gång i månaden influtit i veckotidningen Idun.

Trots det att kläder efter föreningens modeller komma alltmera i bruk — särskildt de delade kjolarna tyckas ha framtid för sig — har styrelsen arbetat under mycket tryckta ekonomiska förhållanden, derför att nästan inga nya medlemmar ingått i föreningen. I årsafgifter fås ej in mer än omkring 250 kronor, och försäljningen af mönster lämnar en högst obetydlig vinst. När då till fröken Ohlsson i hyra och som ersättning för hennes arbete betalas 200 kronor, är det som återstår till bestridande af öfriga utgifter, såsom underhåll af modellerna och dessas sändande till landsorten, betalning af annonser, trycksaker och korrespondensmeddelanden, så godt som ingenting. Med mycken möda lyckades det styrelsen att till förmån för föreningen få till stånd en soaré. Denna ägde rum 12 mars d. å. Professor Montelius höll ett föredrag, med titel: »Ett blad ur kvinnans historia». Fru Sterky, fröken Dorph, herrar Scholander och Stenhammar bidrogo med åtskilliga musiknummer. Styrelsen får härmed till alla dessa frambära sin och föreningens djupa tacksamhet. Behållningen af denna soaré — omkring 200 kronor — torde under ett par år kunna rädda föreningen från ekonomisk undergång.

Styrelsen har under det gångna året ägt följande sammansättning:

A. af Fredrika-Bremer-Förbundet valda

Ordinarie:	*Suppleanter:*
Fru *Bohman.*	Fru *Berg.*
„ *Jolin.*	„ *Linder.*
Fröken *Silow.*	

B. af dräktreformföreningen valda

Ordinarie:	*Suppleanter:*
Fru *Scholander.*	Fru *Arvedson.*
„ *Boklund.*	„ *Bendixson.*
Fru *Cederschöld.*	Fru *Bolin.*
„ *Humble.*	Fröken *Bergman.*
„ *Palme.*	
Fröken *Palmqvist.*	

Revisionsberättelse.

Undertecknade, af Dräktreformföreningen utsedda revisorer, hafva vid företagen granskning af räkenskaperna från 1:sta jan. 1891 till och med 31:sta dec. samma år befunnit dessa i godt skick och behörigen verificerade, hvarföre vi tillstyrka, att full ansvarsfrihet må beviljas styrelsen. Dock hemställa revisorerne, som finna det nu använda bokföringssättet mindre tillfredsställande med afseende å reda och klarhet, att nästa års räkenskaper må annorlunda uppställas, så att befintliga balanserade tillgångar tydligare framträda.

Af böckerna framgå, att följande konti under året lämnat vinst:

Medlemsafgiftskonto	kronor	252: —
Intressekonto	„	3: 68
Mönsters konto	„	79: 45
Frivilliga gåfvors konto	„	112: —
Summa	kronor	447: 13

följande konti förlust:

Modellers konto	kronor	215: 33
Allm. omkostnaders konto	„	58: 92
Annons och trycksakers konto	„	406: 84
Summa	kronor	681: 09

Föreningens tillgångar, hvilka vid årets början utgjorde kronor 410: 58, belöpte sig vid årets slut till kronor 176: 62 och bestå af:

Inventarier och modeller	kronor	132: 85
Lager af mönster	„	11: 45
Insatt i Handelsbanken	„	26: 06
Kassabehållning	„	6: 26

Stockholm den 28 mars 1892.

Bertha Salin, född Kempe. *Anna Kruse.*

Bil. VI.

Förbundets tidskrift Dagny.

Som fru Amanda Kerfstedt i följd af bristande tid afsagt sig sin befattning som tidskriftens redaktris, har redigerandet af Dagny under år 1891 ombestyrts af en redaktionskomité med fröken Lotten Dahlgren som redaktionssekreterare. Öfriga ledamöter i komitén hafva varit: styrelsens ordförande, fru Ankarsvärd, fru Kerfstedt, fröken Lilly Engström och fröken Ellen Fries, hvarjämte äfven fru S. L—d Adlersparre deltagit i komiténs arbete.

Enligt räkenskaperna uppgår Dagnys utgiftssumma för året till kronor 2,464: 68 mot en inkomst af kronor 1,934: 20.

Med anledning af den betydliga förlustsiffra som Dagny för 1891 uppvisar vill redaktionskomitén framhålla, att denna balans ej är beroende af någon större minskning i prenumeranternas antal, utan förnämligast beror därpå, att inkomsterna för annonser ställt sig så mycket lägre, på samma gång som omkostnaderna på alla håll i någon mån förstorats, särskildt ha högre författarearvoden under detta år utgått.

Öfversikt af Dagnys innehåll.

Frågor rörande sociala ämnen, sedlighet, uppfostran m. m.

Riksdagen och flickskolorna.
R. Wawrinsky. Några ord om den s. k. fosterbarnsindustrien.
M. C. Från 1891 års riksdag.
Kvinnan i postverkets tjänst.
Agda Montelius. Den enskilda välgörenheten och dess ordnande.
Esselde. Samskolan åter på dagordningen.
En olärd. Något om den uppfostrande kritiken.
Hm... Några tankar om Tolstoys »Kreutzersonaten».
A. R. Kristliga föreningen af unga kvinnor.

Från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Stipendiefonderna.
Vår lagstiftning om äktenskapsskillnad.
Fredrika-Bremer-Förbundets pristäflan för barn- och ungdomsböcker.
De svenska tjänstflickorna i Danmark.
Fredrika-Bremer-Förbundets dräktreformförenings årsmöte.
Fredrika-Bremer-Förbundets samkväm.
Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte.
Från Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité: Böcker för barn och ungdom julen 1891.
Fredrika-Bremer-Förbundets berättelse för år 1890.
Hvarjehanda i kvinnofrågan.

…nnesteck-gar, öfver-…ter, tids-…der, rese-…ef o. s. v. …ned sär-…kildt af-…ende på kvinlig …rksamhet.

Esselde. En blick på Fredrika Bremer och hennes lifsgärning.
Ellen Key. Sonja Kovalevsky.
Henrik Schück. Ur den heliga Birgittas uppenbarelser.
Ellen Fries. En moder till sin son. Bref från 1500-talet.
Ur en svensk statsmans brefväxling med sin femtonåriga dotter.
Molly Rohtlieb. Handarbetets vänner.
Cecile Gohl. »Sorosis». Något om Nya Världens kvinnoklubbar.
" Årsfesten i kvinnoklubben »Sorosis».
" Ett kvinnomöte i Washington.
M. S. Kristiania seet gjennem de senere aars skjönliteratur.
E. L. Syster Rose Gertrude och de spetälske på Sandwichsöarna.
Louise Andersen. Lidt fra en Fællesskole i Norge.
H. Carlsjö. Något om engelska böcker.

Poemer, skisser, kåserier.

K. A. Melin. Nyåret 1866. Ett kvartsekelsminne. Poem.
Esselde. Vid Sonja Kovalevskys bår. Poem.
Charlotte Lindholm. Ur dikten »Veronica».
A. D. Spörsmål. Poem.
Selma Lagerlöf. Mamsell Fredrika. En julhistoria.
Alfhild Agrell. Godhet. Julberättelse.
Cecilia Wærn. Stockholm som storstad.
Clarinda. Från landsbygden i Sverige.

…itteratur.

Esselde. Ur Gösta Berlings saga af Selma Lagerlöf.
" Kommentarier till Selma Lagerlöfs fem berättelser »Ur Gösta Berlings saga».
L. N. Under tallar och pinier af Alfhild Agrell.
L. D—n. Dikt och verklighet af Helena Nyblom.
" Genom skuggor af Mathilda Roos.
S. D. Från Medelhafvets skönaste ö af M. Anholm.
E. G. Ur Olof Stigs efterlämnade papper jämte Träkol.
Helene Dickmar. Hedda Gabler.
M. C. Märkvärdiga kvinnor af Ellen Fries.

Bil. VII.

Kassaförvaltarens rapport.

Till styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Ur räkenskaperna anföres följande:

Konti.	Debet.	Kredit.
Intecknings-Garanti-Aktiebolaget	5,747: 04	5,058: 69
Byrån	4,937: 23	2,609: 51
Inventariers konto	1,012: 95	———
Transport	11,697: 22	7,668: 20

Transport	11,697: 22	7,668: 20
Trycksakers konto	289: 99	2: 90
Tidskriften Dagny	2,464: 68	1,934: 20
Ständiga ledamotafgifters konto	— —	7,140: —
Inträdesafgifters konto	— —	3,598: 25
Årsafgifters konto	— —	3,393: —
Gåfvor och understöds konto	10,809: 80	11,059: 80
Räntors konto	180: —	555: 42
Allmänna omkostnaders konto	1,118: 38	— —
Mötens konto	559: 23	535: 63
Förbundets filial i Malmö	300: —	93: 35
S. Whitlocks stipendiefond	— —	3,240: —
S. Whitlock	3,360: —	120: —
Arbetets för utredning af de till Danmark utvandrande allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden konto	245: 26	296: —
Diverse debitorers konto	9,000: —	475: —
Aftonbladets konto	— —	413: 15
Kassa konto	500: 34	— —
Vinst och förlusts konto	4,643: 92	3,984: 42
Utgående balans konto	28,592: 78	28,592: 78
Kapital konto	26,612: 89	27,272: 39
Summa kronor	100,374: 49	100,374: 49

Vid årets slut hade Fredrika-Bremer-Förbundet följande

Tillgångar:

Intecknings-Garanti-Aktiebolaget		688: 35
Inventarier		1,012: 95
Fordran hos fru S. Whitlock		3,240: —
Diverse debitorer:		
Obligationer	4,000: —	
Reversfordringar	4,525: —	8,525: —
Kassa		500: 34
Saldo: förlust för 1891		659: 50
Summa kronor		14,626: 14

Skulder:

Egna fonder:		
Ständiga afgifters fond	7,140: —	
Inträdes afgifters fond	3,382: 25	
Fru S. Whitlocks stipendiefond	3,240: —	13,762: 25
Transport		13,762: 25

		Transport	13,762: 25
Yttre skulder:			
Gåfvor att utbetalas för uppgifvet ändamål	450: 74		
Diverse fordringsägare	413: 15		863: 89
		Summa kronor	14,626: 14

Ofvanstående förlust, kronor 659: 50, har uppkommit på grund af följande förhållande mellan vinst och förlust:

Vinst:

Inträdesafgifter	216: —
Årsafgifter	3,393: —
Räntor	375: 42
Saldo: förlust för 1891	659: 50
Summa kronor	4,643: 92

Förlust:

Byrån	2,327: 72
Trycksaker	287: 09
Dagny	530: 48
Från förbundets kassa utbetalade stipendier	150: —
Allmänna omkostnader	1,118: 38
Möten	23: 60
Filialen i Malmö	206: 65
Summa kronor	4,643: 92

Årets ekonomiska resultat är, såsom af ofvanstående redogörelse framgår, långt ifrån tillfredsställande. Bland orsaker som i väsentlig mån bidragit till förlusten böra nämnas utgifterna för Dagny och för filialen i Malmö. Visserligen visa äfven utgifterna för byrån och allmänna omkostnader en icke ringa ökning, men dessa utgifter stå dock i det närmaste samband med en betydlig utvidgning af det dagliga arbetet i förbundets tjänst.

I öfverensstämmelse med vederbörligen fattade beslut och på sätt i styrelsens berättelse utförligare framhålles, har en icke ringa del af förbundets medel användts till förlagslån åt kvinnor. Härmed har afsetts och vunnits det dubbla ändamålet att verksamt gagna ett antal kvinnor, som för sin fortkomst i lifvet under någon tid behöfva anlita förlagslån, dels ock å andra sidan att vinna något ökad afkastning å utlånade medel.

För influtna gåfvor och deras användning redogöres i styrelsens berättelse.

Summan af utlämnade lån steg vid årets slut till 4,525 kro-

nor. Af detta belopp har under året utgått 3,100 kronor. A äldre lån har å andra sidan inbetalts en summa af 475 kronor. Önskligt vore om förbundet finge större tillgångar att använda för denna del af sin verksamhet, som medfört så mycket gagn.

För hemstudiernas, sjukkassans och stipendiefondernas affärer lämnas särskilda redogörelser.

Liksom föregående år hafva fröknarna Adelborg och Ulrich, jämte sin öfriga verksamhet å byrån med nit och skicklighet skött arbetet vid kassan och bokföringen.

Stockholm i februari 1892.

Carl Nyström.

Bestyrkande riktigheten af ofvanstående redogörelse hemställa vi om ansvarsfrihet för 1891 års förvaltning.

Stockholm den 12 april 1892.

Elise Odelberg, född Åkerman. *Alida Rossander.* *Axel Lundvall.*

Uppgift på hemstudiernas räkenskaper för år 1891.

	Inkomster.	Utgifter.
Balans från 1890	17: 70	— —
Elevafgifter	200: 50	— —
Porto	33: 20	26: 80
Stockholms läns sparbank	45: —	105: —
Fredrika-Bremer-Förbundets byrå	— —	8: —
Lärarearvoden	— —	108: —
Annonser	— —	36: 72
Balans till 1892	— —	11: 88
Summa kronor	296: 40	296: 40

Bil. VIII.

Förteckning öfver Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar.*

Ständiga medlemmar.

Abelin, Axel, kapten, Norsholm.
Adlers, V., häradshöfding, Valnäs, Seffle.
Almquist, Constance, fru, Stockholm.
Améen, Elin, fröken, „
Améen, Georg, f. d. postdirektör, Stockholm.
Andersson, Elise, fru, Malmö.
Anselius, Sophie, fröken, Jönköping.
Appelberg, Lotten, fru, Stockholm.
Arwedson, Anhild, fru, „
Aspelin, Chr., bruksegare, Fagersta, Vestanfors.
Astrup, Augusta, fru, Kristiania.
Astrup, Augusta, fröken, Kristiania.
Axell, Caroline, fru, Hitorp, Nora.

Beijer, G., grosshandlare, Malmö.
Berg, John, professor, Stockholm.
Berg, Marie Louise, fru, „
Berggren, Eleonore, fru, „
Berggren, Robert, grosshandlare, Stockholm.
Bergman, Agnes, fru, Stockholm.
Bergsten, A. G. häradshöfding, Mora.
Billbergh, af, Martina, fru, Stockholm.
Bille, Ellen, fru, Stockholm.
Bille, Vilhelm, Bokhandlare, Stockholm.
Billström, Selma, fru, Stockholm.
Björkegren, Sigrid, fru, Simbrishamn.
Björklund, Gustaf, exped. sekret., Stockholm.
Blair-Bruce, Carolina, fru, Grez.
Borg, Emma, fröken, Lund.
Boström, Sophie, fru, Tynnelsö, Öfver Selö.
Braathen, Anna, fru, Sundsvall.
Brandt, Axel, grosshandlare, Stockholm.
Brandt, Edla, fru, Stockholm.
Bredberg, Louise, fru, „
Brown, Anna, fru, „
Bråkenhjelm, Margaret, fru, Stockholm.
Bråkenhjelm, Per, underståthållare, Sthm.
Bülow, von, Amalia, fru, Bjersjölagård
Bünsow, Fr., grosshandlare, Stockholm.
Bünsow, Lona, fru, Stockholm.
Böcklin, Ebba, fru, Täckhammar, Nyköping.

Carleson, Siri, fru, Stockholm.
Carlson, Hilma, fru, Göteborg.
Cederberg, A. F. O., byråingeniör, Stockholm.
Cederblom, Augusta, fru, Stockholm.
Cervin, Alice, fru, „
Cervin, C., bankir, Stockholm.
Cervin, C. G., bankir, „
Cervin, Jenny, fru, „
Claëson, H., häradshöfding, Leksand.
Cornell, J. F., kapten, Sundsvall.
Cramér, Maria, fröken, Klintehamn.
Cronquist, Aquilina, fru, Malmö.

Danielsen, Joh., grosshandlare, Stockholm.
Dickson, Blanche, fru, Göteborg.
Dickson, Ellen, fröken, „
Dickson, Robert, grosshandlare, Göteborg.
Durling, Brita, fröken, Jönköping.
Dyrssen, Signe, fru, Kristianstad.

Edström, Linda, fröken, Sundsvall.
Ekevall, A. F., häradshöfding, Skellefteå.
Ekman, Elisabeth, fru, Stockholm.
Ekman, H., fru, Göteborg.
Engeström, Edvard, grosshandlare, Malmö.
Engeström, Eugenia, fru, Malmö.
Ericsson, H. M., bruksegare, Ramsberg.
Eschelsson, Elsa, jur. kandidat, Stockholm.
Eurenius, M. C. J., lektor, Malmö.

Falk, Anna, fru, Upsala.
Falkman, Carl, grosshandlare, Stockholm.
Flensburg, Anna, fru, Stockholm.
Flensburg, Louise, fru, Malmö.
Focht, Chr., fröken, Klintehamn.
Forsell, Mina, fröken, Stockholm.
Forssell, Amelie, fröken, Borås.
Frænckel, Amelie, fru, Göteborg.
Frænckel, Louis, bankir, Stockholm.
Frestadius, Ellen, fröken, „
Frestadius, Mina, fru, „
Frick, David, possessionat, Malmö.

Geijer, Theresa, fröken, Stockholm.
Grotenfeldt, Ellen, fru, Helsingfors.
Gyllander, Amalia, fröken, Örebro.

Hallwyl, von, W., grefve, Stockholm.
Hammarskjöld, C. G., justitieråd, Stockholm.
Hasselblad, Victor, fru, Göteborg.
Hederstjerna, Fredrik, landshöfding, Vesterås.
Hedman, Emma, fru, Malmö.
Heiss, F., disponent, Stockholm.
Hellgren, Clara, fröken, Helsingborg.
Hellman, Henrika, fröken, Falkenberg.
Hellman, N. H., apotekare, Arvika.
Hofsten, von, Stina, fröken, Kristinehamn.
Högström, Sally, fröken, Stockholm.
Hök, Mathilda, fru, Stockholm.

---

* *Ständig* medlemsafgift är 30 kr.
Årlig medlemsafgift är 3 kr., hvartill för årligen betalande medlem kommer en inträdesafgift af 3 kr.

Hörnström, Emma, fröken, Norrköping.

Janse, Elisabeth, fru, Elfvik, Stockholm.
Jochnick, Maria, fru, Malmö.
Josephson, Wilhelm, grosshandlare, Sthm.
Jörgensen, Agnes, fru, Nyköping.

Karlholm, Hedda, fröken, Stockholm.
Kempe, Henriette, fru, „
Kempe, Johanna, fru, Stockholm.
Kinberg, Hanna, fru, Skrämmen, Granbergsdal.
Kjellberg, N. G., professor, Upsala.
Kock, C. J., grosshandlare, Malmö.
Korin, Edla, fröken, Gefle.
Kramer, Anna, fru, Malmö.
Kræmer, von, Lotten, fröken, Stockholm.
Krok, Carl, tullkontrollör, Malmö.
Krok, Peter, landssekreterare, Malmö.

Lagerqvist, Dicken, fru, Nyköping.
Langlet, Mathilda, fru, Upsala.
Levin, Astley, med. doktor, Stockholm.
Levin, Hartvig, grosshandlare, „
Lindahl, Cecilia, fru, Sundsvall.
Lindberg, Nicoline, fröken, Göteborg.
Lindmansson, J. A. W., bokbindare, Sthm.
Lindqvist, E., fröken, Stockholm.
Lindström, A., fru, „
Ljunglöf, Hulda, fru, „
Ljunglöf, Knut, grosshandlare, Stockholm.
Ljungqvist, K., fru, Jönköping.
Ljungqvist, O., bruksegare, Jönköping.
Lundberg, Erik, lektor, Stockholm.
Lundberg, K. L., grosshandlare, Stockholm.
Lundberg, Selma, fröken, Borås.
Lundell, M. L., fru, Upsala.
Lundin, Augusta, fröken, Stockholm.
Lundstedt, Lilly, fru, Göteborg.
Löwen, Henriette, fröken, Nyköping.

Malmgren, Mathilda, fru, Malmö.
Malmsten, Amelie, fru, Jönköping.
Malmsten, Karl, med. doktor, Stockholm.
Malmsten, Thilda, fru, Göteborg.
Malmström, H. C., fröken, Stockholm.
Milow, Cissy, fröken, Sköfde.
Munktell, Augusta, fru, Stockholm.
Murray, Axel, apotekare, „

Nilsson, Magna, fru, Göteborg.
Nilsson, Nicoline, fröken, Göteborg.
Nobel, Edla, fru, Petersburg.
Nordendahl, Lotten, fru, Borås.
Norstedt, Carolina, fröken, Stockholm.
Nymann, A., fröken, Göteborg.

Ohlsson, Hulda, fru, Stockholm.
Olsson, Axel, fru, „
Ostermann, Marianne, fröken, Lund.

Palmcrantz, Susanna, fru, Stockholm.
Paton, Ninian, grosshandlare, „
Peterséns, af, Katy, fröken, Lindved, Svedala.
Petrén, Siri, fru, Malmö.
Platen, von, Stephanie, grefvinna, Stockholm.
Pope, Charlotte, fröken, Bjersjölagård.

Quennerstedt, Lilly, fru, Lund.

Ramstedt, Naema, fru, Stockholm.
Ramstedt, Viktor, grosshandlare, Stockholm.
Rettig, Sophie, fru, Åbo.
Rieck-Müller, Maria, fru, Umeå.
Ringius, Charlotte, fröken, Malmö.
Rodhe, Eva, fröken, Göteborg.
Roos, Anna, fröken, Stockholm.
Roos, Mathilda, fröken, „
Roos af Hjelmsäter, Hanna, fröken, Sthm.
Rosenqvist af Åkershult, E. fröken, Gefle.
Rudebeck, Agnes, fröken, Stockholm.
Rundberg, Andrea, fru, Jönsbol, Björneborg.
Ryding, Karin, fru, Venersborg.
Rääf, Hilda, fru, Buhlsjö, Ydre.
Röhss, August, grosshandlare, Göteborg.
Röhss, Carin, fru, Göteborg.
Röhss, Vilhelm, grosshandlare, Göteborg.

Sachs, Mathilda, fru, Stockholm.
Salin, Bertha, fru, „
Sandeberg, af, Zelma, fru, Sundsvall.
Scheel Plessen, von, Augusta, grefvinna, Zierhagen, Neustadt.
Schmidt, Svea, fru, Stockholm.
Schrevelius, Alma, fröken, Stockholm.
Schumburg, Robert, grosshandlare, Stockholm.
Schwartz, Eugène, fil. doktor, „
Sebenius, Anna, fru, Stockholm.
Sirenius, Elise, fru, „
Sjöberg, Gustaf, fil. doktor, Stockholm.
Sjöberg, Hanna, fru, Stockholm.
Sjögren, Anna, fru, Upsala.
Sohlén, Hanna, fröken, Söderhamn.
Stapelmohr, von, C. H., kamrerare, Stockholm.
Stecksén, Anna, fröken, Stockholm.
Stecksén, Hedda, fröken, „
Stridsberg, Betty, fröken, „
Svederus, Jenny, fröken, „
Svensson, Ivan, inspektor, Skyllbergs Bruk.
Svensson, Ivar, öfverläkare, Stockholm.
Swartz, Betty, fru, Norrköping.
Söderström, Maria, fru, Stockholm.
Sörensen, Lizinka, fru, „

Tamm, Adolf, fil. doktor, Stockholm.
Tamm, Anna, fru, Tvetaberg, Södertelje.
Tamm, O., godsegare, „ „
Tamm, Maria, fru, Fånöö, Stockholm.
Thegerström, Robert, grosshandlare, Sthm.
Themptander, Frida, fru, Stockholm.
Themptander, O. R., landshöfding, Sthm.
Thorburn, R. grosshandlare, Uddevalla.
Thulin, C. G., skeppsklarerare, Stockholm.

Tjernberg, Augusta, fröken, Stockholm.
Tonning, A., fru, Hästberg, Falun.
Tranchell, Ellen, fru, Landskrona.
Trägårdh, Anna, fröken, Göteborg.
Tundal, G. O., ingeniör, Robertsfors, Bygdeå.

Unger, Hedvig, fru, Hitorp, Nora.

Wærn, Lætitia, fru, Wahlaholm, Hofva.
Wahrolin, Caroline, fröken, Stockholm.
Wallenberg, Anna, fru, Stockholm.
Wallgren, Gustaf, C:son, häradshöfding, Vesterås.
Wannberg, Selma, fru, Stockholm
Wannqvist, Axel, grosshandlare, Söderhamn.
Warenius, Sophie, fröken, Karlstad.
Wavrinsky, Edvard, direktör, Stockholm.
Weinberg, C. A., v. häradshöfding, Stockholm.
Weinberg, M. G., fru, Stockholm.
Wendt, Elfrida, fru, Borås.
Westerlund, E., med. doktor, Enköping.
Westin, L. E., klädeshandlare, Stockholm.
Wetterberg, Maria, fru, Malmö.
Whitlock, Sophie, fru, Stockholm.
Wijk, Caroline, fru, Göteborg.
Wijkander, Anna, fröken, Göteborg.
Wimmerstedt, Axel, professor, Stockholm.
Wrede, Gertrud, friherrinna, Åbo.
Wretlind, Emma, fru, Stockholm.

Åkerman, Maria, fru, Stockholm.

Örström, Anna, fru, Örebro.
Östberg, Edla, fru, Stockholm.

Årligen betalande medlemmar.

Abelin, H. A., professor, Stockholm.
Abelin, Rudolf, herr, Norrvikens trädgårdar, Åby.
Abrahamson, Aug., direktör, Nääs, Floda.
Adelborg, Gertrud, fröken, Stockholm.
Adelborg, Maria, fröken, „
Adelborg, Ottilia, fröken, „
Adlersparre, Sophie, fru, „
Afzelius, Arvid, med. doktor, „
Afzelius, Maria, fru, Jönköping.
Afzelius, R. A. H., lektor, Jönköping.
Agrell, Alfhild, fru, Stockholm.
Ahlborn, Lea, fru, „
Ahlgren, C., justitieråd, „
Ahlgren, Ingeborg, fru, „
Ahlgren, Nanna, fru, „
Ahlmann, M. L., fru, Karlsborg.
Ahlstedt, Fanny, fru, Stockholm.
Ahlström, Alma, fru, Sundsvall.
Ahlström, Anna, fru, Malmö.
Ahlström, Anna, fröken, Stockholm.
Ahlström, Selma, fru, „
Ahrenberg, Bertha, fröken, Göteborg.
Aldén, Gustaf, red. sekret., Stockholm.
Aldén, Louise, fru, Stockholm.
Alexandersson, Märta, fru, Ekensholm.
Almén, A. T. generaldirektör, Stockholm.
Almén, Ina, fröken, Stockholm.
Almlöf, Bertha, fru, Filipstad.
Almlöf, Clara, fröken, Stockholm.
Almkvist, Emeli, fru, Upsala.
Almqvist, Agnes, fru, Motala verkstad.
Almqvist, Sofie, fru, Stockholm.
Alsterlund, Maria, fru, Luleå.
Altberg, Sophia, fru, Grinda, Malmköping.
Aminoff, Hedvig, fru, Nyköping.
Anderberg, Anna, fröken, Kristianstad.
Anderson, A., generaldirektör, Stockholm.
Andersson, Amanda, fru, Stockholm.
Andersson, Anna, fru, Kristianstad.
Andersson, Anna, fru, Wexiö.
Anderson, Hedda, fru, Stockholm.
Andersson, Julia, fröken, Norrtelje.
Andersson, Maria, fru, Sundsvall.
Andersson-Meijerhelm, N., fru, Stockholm.
Andersson, Selma, fröken, Ljusne.
Andersson, Sigrid, fröken, Stigen.
Anderson, Sofi, fröken, Stockholm.
Andersson-Svanberg, Therese, fru, Stockholm.
Andrée, S. A., öfveringeniör, Stockholm.
Andréen, Mathilda, fru, Göteborg.
Anholm, Maria, fru, Paris.
Ankarsvärd, Ellen, fru, Stockholm.
Annerstedt, Louise, fröken, „
Antonson, Anna, fröken, Göteborg.
Appelberg, O. F., häradshöfding, Neder Kalix.
Arcadius, C., rektor, Wexiö.
Areschoug, S., fröken, Stockholm.
Arfwedson, Adela, fru, „
Arfwedson, Ellen, fru, Rinkesta, Hållsta.
Arfwedson, Hedvig, fru, Stockholm.
Arwedson, Ada, fröken, Linköping.
Arwidsson, Mathilda, fru, Stockholm.
Arnell, Alma, fröken, Hernösand.
Aspelin, Mauritz, med. doktor, Stockholm.
Asplund, Charlotte, fru, Stockholm.
Aspman, M., fröken, Stockholm.
Aurell, Alma, fru, Stockholm.
Aurell, Augusta, fröken, Mariestad.
Aurén, Erica, fru, Söderköping.
Aurivillius, Agnes, fru, Stockholm.
Avén, S. L., fru, Stockholm.
Axell, Malin, fru, Sundsvall.
Axelson, Severin, grosshandlare, Malmö.

Backlund, A. R., med. doktor, Göteborg.
Backlund, Viktor, läroverksadjunkt, Jönköping.
Backman, Hedvig, fröken, Kramfors, Frånö.
Bager, Amalia, fru, Malmö.
Bagge, Axelie, fru, Torshag, Åby.
Bahr, von, Alfhild, fru, Stockholm.
Bahr, von, Elisabeth, fru, Upsala.
Bandelin, Ch., fröken, Stockholm.
Bayoud, C., fru, Stockholm.
Bayoud, C., fröken, „
Beckman, Albertina, fru, Skara.
Beckman, Elin, fröken, Stockholm.
Beckman, Ernst, litteratör, „
Béen, Andrea, fru, Karlskrona.
Bégat, E., grosshandlare, Stockholm.
Behm, Hanna, fröken, Sickelsjö, Arboga.
Beijer, Anna, fru, Malmö.
Beijer, Malin, fru, Stockholm.
Belfrage, Hildur, fru, Göteborg.
Benedicks, Emma, fru, Stockholm.
Benedicks, Ida, fru, Stockholm.
Benedicks, S. E., fru, „
Bengtson, Caroline, fru, Norra Wram.
Bennet, Anna, friherrinna, Stockholm.
Bennet, Caroline, friherrinna, Hammenhög.
Bennich, Antigone, fröken, Stockholm.
Berencreutz, Constance, fru, Sundsvall.
Berg, Anna, fröken, Stockholm.
Berg, Ellen, fru, Luleå.
Berg, Lars, landshöfding, Luleå.
Berg, Nils, grosshandlare, Stockholm.
Bergh, Mathilda, fru, Stockholm.
Bergh, S., fil. doktor, „
Bergen, von, Maria, fru, „
Bergendal, Ebba, fru, Skofteby, Lidköping.
Bergengren, Johanna, fröken, Lund.
Berggren, Hilda, fröken, Sundsvall.
Berggren, Nathalia, fru, „
Berghman, Hanna, fru, Stockholm.
Bergholm, Mimmi, fröken, Gerstorp, Malmslätt.
Berglund, Anna, fröken, Stockholm.
Bergman, A., fru, Stockholm.
Bergman, E., fröken, Uddevalla.
Bergman, Ellen, fröken, Stockholm.
Bergman, H., fru, Stockholm.
Bergstedt, Amanda, fröken, Nyköping.
Bergstedt, Gina, fru, Norrköping.
Bergström, Anna, fröken, Örebro.
Bergström, Anna, fröken, Stockholm.
Berlin, H., fru, Stockholm.
Berlin, J. A., med. doktor, Stockholm.
Berling, Charlotte, fru, Malmö.
Berndes, Anna, fru, Söderhamn.
Betzen, von, Frida, fröken, Stockholm.
Bexelius, Anna, fru, Stockholm.
Bexelius, J. G., med. doktor, Stockholm.
Bille, Elisabeth, fru, Stockholm.
Billing, Anna, fröken, Stockholm.
Billing, W., rådman, Stockholm.
Björck, Anna, fru, Lund.
Björck, Eliza, fru, Falkenberg.
Björklund, Hedvig, fru, Stockholm.
Björklund, Sigrid, fröken, Stockholm.
Björklund, Siri, fru, Stockholm.
Björkman, Julie, fru, Gefle.
Björnbom, Anna, fröken, Stockholm.
Björnstjerna, O. M. F., generalmajor, Sthm.
Björnstjerna, R. M., generalmajor, Gefle.
Blix, Erin, fröken, Stockholm.
Boberg, Anna, fru, „
Bodach, Hilda, fröken, „
Bodach, Thecla, fröken, „
Boheman, Ezaline, fru, Stockholm.
Bohman, Kerstin, fru, „
Boije af Gennäs, Emelie, fru, Stockholm.
Boivie, Hedvig, fröken, Stockholm.
Boklund, C., fröken, „
Bolin, Helena, fru, Kungsgården, Jularbo.
Bolin, Helma, fröken, Stockholm.
Bolin, Maria, fru, „
Bolin, Marianne, fröken, „
Bolinder, A. M., landssekreterare, Mariestad.
Bonde, Trolle-, Carl, grefve, Stockholm.
Bonnedal, H., fru, Stockholm.
Bonnier, Albert, bokförläggare, Stockholm.
Borg, F. T., redaktör, Helsingborg.
Borg, L., fröken, Stockholm.
Borgström, Anna, fröken, Örebro.
Borgström, Maria, fröken, Kristianstad.
Borgström, Emelie, fru, Stockholm.
Borneman, af, Charlotte, fru, Lyckeby.
Bosæus, Agnes, fröken, Arboga.
Boström, L., fru, Stockholm.
Boy, Th., fru, Stockholm.
Brandberg, Anna, fru, Landskrona.
Brandt, Amélie, fröken, Stockholm.
Branting, Agnes, fröken, „
Braun, von, Amelie, fröken, Ystad.
Brehmer, H., bruksförvaltare, Fjellskäfte, Walla.
Bring, Anna, fröken, Oreberg, Winslöf.
Brithelli, Sigrid, fru, Stockholm.
Broberg, M., fru, Filipstad.
Brodin, Ingeborg, fröken, Gefle.
Brolin, Karl, grosshandlare, Söderhamn.
Brown, Hulda, fru, Malmö.
Brundell, Karin, fröken, Sundsvall.
Bruzelius, Lotty, fru, Stockholm.
Bucht, Linnea, fru, Hernösand.
Bundsen, Aurore, fröken, Stockholm.
Burchard, Susanne, fröken, Malmö.
Burg, von der, Alfhild, fru, Stockholm.
Busch, Anna, fru, Stockholm.
Busch, Henriette, fröken, Stockholm.
Bystedt, Aug., läroverksadjunkt, Sundsvall.
Bäckström, Aug., fru, Uttersberg.
Bäckström, C. A. brukspatron, Uttersberg.

Bäckström, Elin, fru, Stockholm.
Bäckström, Hilda, fröken, Lidköping.
Bäckström, Thorborg, fröken, Stockholm.
Börtzell, A., hofintendent, Stockholm.
Böttiger, Hildegard, fru, „

Calwagen, E. G., fil. doktor, Stockholm.
Camitz, Olga, fröken, Stockholm.
Carlander, Anna, fru, Göteborg.
Carlander, Elin, fru, Sundsvall.
Carlander, Hilda, fru, Stockholm.
Carlberg, Ellen, fru, Wenersborg.
Carlberg, Fredrika, fru, Göteborg.
Carlberg, Hilda, fröken, Nya Kopparberg.
Carlborg, Mary, fru, Kragenäs, Lur.
Carling, Ingeborg, fru, Borås.
Carlson, Carin, fröken, Stadra, Gyttorp.
Carlson, Elisabeth, fröken, Stockholm,
Carlsson, Herta, fru, Stockholm.
Cassel, Elisabeth, fru, Qvillinge, Åby.
Casselli, Hilda, fröken, Stockholm.
Cederberg, Hilda, fröken, Borås.
Cederblad, Fanny, fröken, Stockholm.
Cederblom, Elin, fröken, „
Cedergren, Louise, fru, „
Cedergren, Nadeschda, fru, „
Cederschiöld, Amelie., fru, „
Cederschiöld, H., ryttmästare, „
Cederström, Anna, friherrinna, „
Cederström, Louise, fröken, Upsala.
Charlés, August, med. doktor, Borås.
Chrysander, Fanny, fru, Stockholm.
Chöler, O., fru, Stockholm.
Clæson, E. fröken, „
Claræus, Olga, fröken, Westerås.
Clarholm, Emma, fru, Stockholm.
Clarholm, Leontine, fröken, Stockholm.
Claus, C. A., med. doktor, „
Claus, Emma, fru, Stockholm.
Cleophas, Maria, fru, Hammaby, Järle.
Cornell, Anna, fru, Sundsvall.
Colliander, Gerda, fröken, Lund.
Cornell, Celina, fröken, Sundsvall.
Coyet, Henriette, fru, Torup, Skabersjö.
Coyet, Thomasine, fru, Rönneholm, Stehag.
Cramér, Ulla, fru, Stockholm.
Cronhjelm, E., fröken, „
Cronius, Hedda, fröken, Stockholm.
Cronstedt, Anna, grefvinna, Lindö, Runtuna.
Cronstedt, Beate Sophie, fröken, Karlskrona.
Crusebjörn, Augusta, fru, Umeå.
Cundale, Elisabeth, Miss, Öfverås, Göteborg.
Curman, Calla, fru, Stockholm.
Cygnæus, Anna, fröken, Stockholm.
Cygnæus, Beda, fru, Stockholm.

Dahl, Hilda, fru, Torsjö, Skurup.
Dahlberg, Caroline, fru, Malmö.
Dahlborg, C. J., bokhandlare, Stockholm.
Dahlerus, Sofia, fru, Stockholm.
Dahlerus, Siri, fröken, Drottningholm.
Dahlgren, Bina, fru, Kroksta, Seffle.
Dahlgren, Lotten, fröken, Stockholm.
Dahlman, Elin, fröken, Kalmar.
Dahlstedt, Maria, fröken, Nöbbeled.
Dahlström, A., fröken, Stockholm.
Dahlström, E., fröken, Stockholm.
Dahlström, M., fröken, „
Danielsson, Anna, fröken, Kristinehamn.
Danielsson, Augusta, fröken, Marstrand.
Danielson, Sigrid, fru, Bofors.
Dardel, von, Lucie, fru, Stockholm.
Davidson, David, professor, Upsala.
de Bèsche, Lydia, fröken, Halmstad.
de Champs, C., kom. kapten, Stockholm.
de la Gardie, Elisabeth, grefvinna, Kristianstad.
de Laval, Ebba, fröken, Söderhamn.
de Maré, Augusta, fru, Falun.
de Maré, Ellen, fru, Stockholm.
de Maré, Ottonie, fru, Ankarsrum.
Dickson, M. P., fru, Skepsta, Björnlunda.
Dickson, Beatrice, fröken, Öfverås, Göteborg.
Dickson, Eleonore, fru, „ „
Dieden, Berthold, grosshandlare, Malmö.
Djurberg, Hildur, fröken, Stockholm.
Donker, Ida, fröken, Stockholm.
Douglas, Ludvig, grefve, Gerstorp, Malmslätt.
Drake, Svea, fru, Sundsvall.
Düben, von, Charlotte, fröken, Stockholm.
Düben, von, Ottilia, fröken, Stockholm.
Dücker, Ch., grefvinna, Uddarp, Skepparslöf.
Dücker, Marianne, grefvinna, Ellinge, Eslöf.

Eberstein, Anna, fru, Norrköping.
Eberstein, Karin, fröken, „
Eckermann, von, Ebba, fru, Södertuna, Gnesta.
Eckman, Elin, fru, Örebro.
Edin, Lotten, fröken, Bergaholm, Tumba.
Edling, Dina, fru, Stockholm.
Edlund, Olga, fru, „
Edström, Anna, fröken, Stockholm.
Edström, Maria, fru, Sundsvall.
Edwall, Mia, fru, Sundsvall.
Ehrenstam, Caroline, fröken, Stockholm.
Ek, Selma, fröken, Stockholm.
Ekelund, Augusta, fru, Stockholm.
Ekenstierna, Fanny, fröken, Gripsholm, Mariefred.
Eklund, Adèle, fru, Stockholm.
Eklund, L., lektor, Norrköping.
Ekman, Maria, fru, Stockholm.
Ekman, Sophie, fru, Gubbero, Göteborg.
Ekström, A., öfverintendent, Stockholm.
Elbe, Constance, fröken, Stockholm.
Elfving, Gunborg, fröken, „
Elfving, Ingeborg, fröken, „
Elfving, Göthilda, fru, Stockholm.
Elowson, Marie-Louise, fru, Karlstad.

Enblom, Helfrid, fru, Stockholm.
Enblom, Valfrid, häradshöfding, Karlsby.
Eneström, Gustaf, biblioteksamanuens, Sthlm.
Engelke, T., fröken, Stockholm.
Engellau, Hilma, fröken, Stockholm.
Engeström, von, J. O. Th., v. häradshöfding, Stockholm.
Engström, Lilly, fröken, Stockholm.
Enquist, Fredrique, fru, „
Erdman, Thor, med. doktor, „
Erlandsson, Adrianne, fru, Sundsvall.
Eskilsson, Agnes, fru, Tomteboda.
Esseen, Anna, fru, Falun.
Essén, Ellen, fru, Nyköping.
Essen, von, Britte, fröken, Stockholm.
Essen, von, Jaquette, fröken, Jönköping.
Eurén, Elisabeth, fröken, Stockholm.

Fahlstedt, Amalia, fröken, Stockholm.
Fahnehjelm, Evelina, fröken, „
Falck, Charlotte, fru, Malmö.
Falck, Anderson, Vendla, fröken, Stockholm.
Falk, Agda, fru, Stockholm.
Falk, Anna, fröken, „
Falk, Carolina, fröken, Arboga.
Falk, Hulda, fröken, Stockholm.
Falk, Karin, fru, Sundsvall.
Falkman, Elin, fru, Stockholm.
Falkman, H., konsul, „
Falkman, Louise, fru, „
Farup, V., bruksegare, Ljusnedal.
Faxe, Cecilia, fru, Malmö.
Fehrnborg, Carin, fröken, Gefle.
Fernander, O., fröken, Örebro.
Feychting, Emma, fru, Stockholm.
Fischer, Lotten, fru, Ekeberg, Lidköping.
Fischerström, Anna, fröken, Karlskrona.
Flensburg, Ernst, häradshöfding, Malmö.
Flensburg, Henrika, fröken, Malmö.
Flodin, Louise, fru, Stockholm.
Flodin, Sigfrid, bokförläggare, Stockholm.
Florell, Helfrid, fru, Uddevalla.
Florén, Andriette, fru, Mariestad.
Flygare, Hanny, fröken, Linköping.
Fogelmark, Gunhild, fröken, Westervik.
Fogelmark, Sigrid, fröken, „
Fogelström, Ellen, fröken, Stockholm.
Folcker, E. G., amanuens, „
Forsberg, Gertrud, fru, Wexiö.
Forsberg, Sophie, fru, Skelleberga, Riseberga.
Forsell, Josefine, fröken, Arboga.
Forsell, Math., fröken, Vegeholm.
Forsgrén, Ida, fröken, Stockholm.
Forsgrén, Sally, fru, „
Fougt, Augusta, fru, Söderhamn.
Frænkel, Laura, fru, Stockholm.
Francke, E., häradshöfding, Malmö.
Francke, Elin, fru, Stockholm.
Frick, Olga, fru, Malmö.
Fries, Agnes, fröken, Göteborg.
Fries, Ellen, fil. doktor, Stockholm.
Fries, P. C., öfverste, „
Fries, Hilda, fru, Stockholm.
Fries, Therese, fröken, Upsala.
Friesen, von, Carl, rektor, Stockholm.
Friesen, von, Gerda, fröken, Norrköping.
Frietsch, Gerda, fröken, Björneborg, Finland.
Frisch, Berta, fröken, Norrköping.
Frisell, Amelie, fru, Högsätersby.
Frisell, Anna, fröken, Stockholm.
Frisk, Hilma, fru, Hudiksvall.
Fritsch, Fanny, fru, Landskrona.
Frost, Hilma, fru, Malmö.
Fryxell, Eva, fröken, Stockholm.
Fränkel, Marina, fru, Göteborg.
Fröberger, Ebba, fröken, Lindesberg.
Frölander, Natalia, fru, Djursholm.
Frölich, Elsa, fröken, Upsala.
Fröstedt, Vilhelmina, fröken, Gefle.
Funck, af, C. O., major, Stockholm.

Gahn, Anna, fröken, Upsala.
Gahn, Cecilia, fröken, „
Gahn, Maria, fru, Upsala.
Gauffin, Alma, fru, Stockholm.
Geete, Hilda, fröken, „
Geijer, Amelie, fru, Örebro.
Geijer, Anna, fru, Upsala.
Geijer, Augusta, fröken, Upsala.
Geijer, Louise, fröken, „
Geijer, Reinhold, professor, „
Georgii, Ebba, fröken, Stockholm.
Gevert, Maria, fru, Örebro.
Gibson, Ingeborg, fru, Jonsered.
Gibson, Martina, fru, „
Giertta, Emilia, friherrinna, Stockholm.
Giese, Elise, fru, Trollängen, Lund.
Gilljam, Helena, fru, Stockholm.
Gillqvist, Joh., grosshandlare, Stockholm.
Giöbel, Selma, fröken, Stockholm.
Gottlieb, Elisabeth, fru, Hälla, Borensberg.
Graf, William, grosshandlare, Stockholm.
Graffman, Amalia, fröken, Vexiö.
Graffman, Anna, fröken, „
Gran, Henriette, fru, Sundsvall.
Granbom, Liva, fröken, Stockholm.
Grandien, Aurore, fru, Söderhamn.
Grandinson, Emil, fil. kand., Stockholm.
Granström, Kerstin, fröken, „
Grape, Adolf, med. doktor, Gefle.
Grape, Augusta, fru, Umeå.
Grevilli, L. G., disponent, Katrinefors, Mariestad.
Groll, Hilma, fröken, Stockholm.
Grundberg, Emma, fru, Venersborg.
Grundelius, Lotten, fru, Falun.
Grönlund, Malla, fru, Norrköping.
Gumælius, Arvid, direktör, Stockholm.

Gumælius, Sofia, fröken, Stockholm.
Gustrin, Hulda, fru, „
Gyldén, Hugo, professor, „
Gyldén, Th., fru, „
Gyllensköld, Carlheim-, S. fröken, Stockholm.
Gyllensvärd, Alma, fröken, Upsala.
Göransson, Sophie, fröken, Landskrona.

Hagberg, Maria, fröken, Stockholm.
Haglund, Hedvig, fru, Norrköping.
Hagströmer, Ida, fru, Upsala.
Hallin, Bertha, fru, Ramsdal, Börrum.
Hallström, Beda, fru, Söderhamn.
Hallström, Helena, fröken, Hjulsta, Enköping.
Hallwyl, von, W., grefvinna, Stockholm.
Hamilton, Ebba, grefvinna, Upsala.
Hammarlund, Emil, redaktör, Stockholm.
Hammarsköld, Agnes, fru, Stockholm.
Hammarsköld, Ulla, fröken, „
Hamræus, Maria, fru, Nora.
Hamrin, Jenny, fröken, Umeå.
Hansen, Hans, grosshandlare, Stockholm.
Hansson, Sigrid, fröken, Örebro.
Hasselblad, C. F., disponent, Sprängviken, Hernösand.
Hawerman, Anna, fru, Stockholm.
Hawerman, Emmy, fru, „
Haverman, Ida, fru, „
Haverman, K. V., ingeniör, Stockholm.
Hay, Clara, fru, Jönköping.
Hazelius, Maria, fru, Stockholm.
Heckscher, Edvard, bankdirektör, Stockholm.
Hedberg, Maria, fru, Sundsvall.
Hedborg, Hanna, fru, Nora.
Hedelius, Ingrid, fru, Göteborg.
Hedén, Johanna, fru, „
Hedenström, E., fru, Gefle.
Hedin, Anna, fru, Stockholm.
Hedin, Clara, fröken, „
Hedin, E. A., stadsarkitekt, Gefle.
Hedlund, Maria, fru, Göteborg.
Hedlund, Mia, fru, „
Hedman, Eva, fröken, Stockholm.
Hedman, Lina, fru, „
Heijenskjöld, Ebba, fröken, Vexiö.
Heijkenskjöld, Märta, fru, Stockholm.
Heijkenskjöld, Syster, fröken, Vexiö.
Heilborn, Emmy, fröken, Stockholm.
Helin, M. L., fru, Stockholm.
Heljestrand, Anna, fröken, Hernösand.
Hellberg, Frithiof, redaktör, Stockholm.
Hellerström, Göthilda, fröken, Karlshamn.
Hellerström, Helga, fru, Stockholm.
Helling, Vesta, fru, Stockholm.
Hellman, Anna, fröken, Upsala.
Hellman, Fredrique, fröken, Stockholm.
Hellström, Maria, fru, „
Hemberg, Alice, fröken, Smedstorp.
Henckel, Agnes, fröken, Stockholm.
Henckel, Ida, fru, Helsingborg.
Herlitz, Gerda, fru, Stockholm.
Hermanson, Sophie, fröken, Holmehus, Malmö.
Hermelin, Ingeborg, friherrinna, Gripenberg.
Herslow, Hulda, fru, Malmö.
Hesselgren, Maria, fru, Hofors, Robertsholm.
Heurlin, Fredrique, fröken, Stockholm.
Heurlin, Louise, fröken, Åmål.
Heyman, Edith, fru, Stockholm.
Hildebrand, H., riksantikvarie, Stockholm.
Hilleström, Josefa, fru, Stockholm.
Hillman, Hilda, fru, Mariehill, Stugsund.
Hindbeck, Cecilia, fru, Stockholm.
Hirsch, Oscar, ingeniör, „
Hjelmerus, G., fröken, „
Hjertstedt, H. J. F., med. doktor, Mjölby.
Hjulhammar, Anna, fru, Stockholm.
Hoborg, P. O. G., löjtnant, Karlskrona.
Hoffberg, Mathilda, fru, Stockholm.
Hofsten, von, Johanna, fröken, Stockholm.
Holm, Elisabeth, fröken, Stockholm.
Holm, G., häradshöfding, Bollnäs.
Holmberg, Cecilia, fru, Tärna.
Holmberg, H. G., kontrollör, Nyköping.
Holmberg, Lotten, fru, Stockholm.
Holmgren, Anna, fröken, „
Holmgren, Ann-Margret, fru, Upsala.
Holmgren, Sophie, med. kand., Lund.
Holmström, E. C., fru, Stockholm.
Holmström, Hedvig, fru, Hvilan, Åkarp.
Holst, Gustafva, fröken, Helsingborg.
Homeijer, von, Zoïla, fru, Stockholm.
Hubendick, L. A., kapten, „
Hubendick, Mathilda, fröken, Stockholm.
Hübner, Bertha, fröken, Stockholm.
Hübner, L. A. O., departementschef, Stockholm.
Hülphers, H. W., lifmedikus, Stockholm.
Hult, Amanda, fru, Rödebyholm, Rödeby.
Humble, J., rektor, Stockholm.
Hwass, A., fru, Stockholm.
Hwass, T., med. doktor, Stockholm.
Håkansson, Gerda, fröken, Stockholm.
Håkansson, Maria, fröken, „
Hård af Segerstad, A., rådman, Stockholm.
Hård af Segerstad, Jenny, fru, „
Häggström, Carl, med. doktor, „
Höglund, Emma, fröken, Stockholm.
Höglund, A., konsul, Stockholm.
Höglund, S., fru, „
Höglund, O. M., grosshandlare, Stockholm.
Högstedt, Alma, fröken, Upsala.
Höjer, Anna, fru, Stockholm.
Höjer, Anna, fröken, „
Höpken, von, Greta, friherrinna, Bogesund.
Hörlin, Hugo, arkitekt, Stockholm.
Hörnell, Elin, fröken, „

Idström, Ellen, fru, Göteborg.

Ihre, Augusta, fru, Stockholm.
Indebetou, Andrea, fröken, Stockholm.
Indebetou, Hedvig, fröken, „
Ingelotz, Augusta, fröken, „
Ingeström, Fanny, fru, Stockholm.
Isacson, Lotten, fru, „
Isoz, Emma, fru, Åda, Vagnhärad.

Jacob, Hermine, fru, Aspenäs, Lerum.
Jacobsen, Amanda, fröken, Mariestad.
Jakobson, Alida, fröken, Ekeby, Vrena.
Jakobson, Eva, fru, Ekeby, Vrena.
Jacobson, Jeanette, fru, Stockholm.
Jancke, P. G., häradshöfding, Strömsberg, Orresta.
Janssens, Emelie, fru, Stockholm.
Jentzen, Elisabeth, fru, „
Johansson, Anna, fru, Sundsvall.
Johansson, Klara, fröken, Gefle.
Johansson, Per, med. doktor, Stockholm.
Johns, Marianne, fru, Stockholm.
Johnson, Rachel, fröken, London.
Jolin, Julia, fru, Stockholm.
Jungmarker, Tekla, fröken, Lidköping.
Jönsson, Nanna, fröken, Hjulsta, Enköping.

Kaijser, Vendela, fröken, Stockholm.
Kallenberg, Karl, med. doktor, Stockholm.
Kalling, Martina, grefvinna, Avesta.
Kallstenius, Elisabeth, fru, Filipstad.
Keijser, G. J., lektor, Stockholm.
Keijser, Malla, fru, Strengnäs.
Kempe, Bernh., grosshandlare, Stockholm.
Kempe, Julie, fru, Stockholm.
Kempe, Ester, fröken, „
Key, A. E., professor, „
Key-Åberg, A. H. A., professor, Stockholm.
Keyser, Elisabeth, fröken, Stockholm.
Kihlberg, Augusta, fröken, Buenos Ayres.
Kinander, Ellen, fröken, Söderhamn.
Kinberg, Lydia, fru, Stockholm.
Kindstrand, Dorothée, fru, „
Kisslig, Marie, fröken, Göteborg.
Kjellberg, Eliza, fru, „
Kjellberg, Hulda, fru, Kristinehamn.
Kjellberg, Mina, fröken, Stockholm.
Kjellberg, Tora, fröken, „
Kjellén, Emelie, fru, Yttertafle, Umeå.
Kjellgren, Erika, fru, Stallarholmen.
Kjellman, Caroline, fröken, Stockholm.
Kjellman, F. W., med. dokt., „
Kjerner, E. C., fru, Stockholm.
Kleen, Andrea, fru, „
Klercker, af, J., fru, „
Klintberg, af, Gertrud, fru, Stockholm.
Klintberg, af, Gertrud, fröken, „
Klintberg, af, Elsa, fröken, „
Knorring, von, E., friherrinna, „
Knös, Eva, fru, Värtan.
Kobb, Hilda, fru, Göteborg.

Koch, von, Fabian, häradshöfding, Falun.
Koch, von, Agathe, fru, Stockholm.
Koch, von, Jacqueline, fru, „
Kolthoff, Majken, fröken, Kyrkebyn, Segmon.
Kreuger, Philip, brukspatron, Påskallavik.
Kruse, L. E., grosshandlare, Malmö.
Kullberg, af, Ellen, fröken, Stockholm.
Kulle, Eva, fru, Stockholm.
Kulle, N. J., artist, „
Kullgren, Lydia, fröken, Göteborg.
Kuylenstjerna, Emilie, fru, Stockholm.
Köhler, Hulda, fröken, Stockholm.
Königsfeldt, E., häradshöfding, Smedjebacken.

Lagerberg, Anna, fröken, Stockholm.
Lagercrantz, A., fru, Stockholm.
Lagercrantz, Dika, fru, „
Lagercrantz, Rosa, fru, „
Lagergren, Alberta, fru, „
Lagergren, Eva, fröken, „
Lagergren, G. R., konsul, „
Lagergren, Nanny, fru, „
Lagerhjelm, Johanna, fröken, Göteborg.
Lagerholm, Hilma, fru, Stockholm.
Lagerlöf, Anna, fröken, Lund.
Lagerlöf, Hedvig, fröken, Stockholm.
Lagerlöf, Selma, fröken, Landskrona.
Landén, Ellen, fru, Östersund.
Lander, J. M., redaktör, Arvika.
Landsort, Frida, fröken, Lidköping.
Landsort, Greta, fröken, Stockholm.
Lang, Augusta, fru, Mariestad.
Lange, Thecla, fru, Stockholm.
Lannerstjerna, Mimmi, fröken, Stockholm.
Larsen, Evald, grosshandlare, Malmö.
Larson, Adler, grosshandlare, Stockholm.
Larsson, Maria, fröken, Sandarne, Söderhamn.
Laurin, Agnes, fru, Fridhem, Södertelje.
Laurin, Louise, fru, Stockholm.
Leesen, von, Jenny, fru, Norrköping.
Leffler, Mittag-, G., professor, Djursholm.
Leffler, Maria, fröken, Majorna, Göteborg.
Leijer, Ernst, med. doktor, Stockholm.
Leijonhufvud, Ebba, fröken, „
Leijonhufvud, Sigrid, fröken, „
Leijonhufvud, Eva, fröken, „
Lenning, Hilda, fröken, Norrköping.
Lewenhagen, Anna, fru, Malmö.
Levin, Elisabeth, fröken, Stockholm.
Levin, Ludvig, konditor, „
Levin, Maria, fröken, „
Lidfors, Edvard, professor, Lund.
Lidfors, Karin, fröken, Stockholm.
Lidman, Sofia, fröken, „
Liedberg, Aug., fru, Svansjö, Bjersjölagård.
Liedberg, Hildur, fröken, Stockholm.
Lilienberg, Anna, fröken, Ronneby.
Lilienberg, Sophie, fru, Stockholm.
Liljenstolpe, Caroline, fru, Skurebo, Hvetlanda.

Liljeqvist, Emmy, fröken, Skepsta, Björnlunda.
Lilliehöök, Augusta, fröken, Karlstad.
Lilliehöök, G., fru, Hofors, Robertsholm.
Lilliehöök, Hedvig, fröken, Körtingsberg, Wretstorp.
Lilliestråle, Lotten, fru, Helsingborg.
Limnell, Fr., fru, Stockholm.
Lind, Charlotte, fru, Karlstad.
Lind, E., fröken, Hista, Stallarholmen.
Lind, Valfrid, fru, Stockholm.
Lind af Hageby, Ebba, fru, Stockholm.
Lindberg, Elida, fröken, Linköping.
Lindberg, Lydia, fröken, Stockholm.
Lindberg, Malin, fru, Laxå.
Lindblad, Hilda, fru, Venersborg.
Lindeberg, Agnes, fru, Stockholm.
Lindegren, Elisabeth, fröken, Stockholm.
Lindén, Olga, fru, Motala verkstad.
Lindencrona, C. J., hofrättsråd, Kristianstad.
Lindencrona, Hedda, fru, Malmö.
Lindeqvist, Elin, fru, Stockholm.
Linder, Gurli, fru, Stockholm.
Lindfeldt, Agnes, fru, Stockholm.
Lindfors, Adelaide, fröken, Falun.
Lindgren, G., fil. doktor, Stockholm.
Lindhagen, Anna, fröken, „
Lindhagen, Carl, assessor, „
Lindmark, Katinka, fröken, „
Lindmark, Knut, kapten, „
Lindqvist, H., fröken, „
Lindskog, Ellen, fröken, Göteborg.
Lindstedt, Ebba, fru, Stockholm.
Lindström, L. G., hofpredikant, Kristinehamn.
Lindström, Selma, fröken, Lund.
Linroth, Hildur, fru, Stockholm.
Lithner, Augusta, fröken, Strengnäs.
Lithner, Hildur, fröken, Sundsvall.
Ljungberg, Gertrud, fru, Stockholm.
Ljungman, Mathilda, fröken, Karlskrona.
Ljungqvist, Augusta, fröken, Jönköping.
Ljungqvist, Torborg, fröken, Norrköping.
Ljungstedt, Karin, fröken, Stockholm.
Ljungström, Ellen, fröken, Yxstaholm, Flen.
Ljungström, Ernst, docent, Lund.
Ljungzell, A., fru, Stockholm.
Loberg, Göthilda, fru, Göteborg.
Lodin, Maria, fröken, Stockholm.
Loenbom, Emilia, fröken, „
Lovén, Anna, med. stud., „
Lovén, Hedvig, fröken, „
Lovisin, Gerdt, friherre, Brandalsund, Södertelje.
Lovisin, Ulla, friherrinna, „ „
Lund, Th., agent, Stockholm.
Lundbergh, Anna, fröken, Stockholm.
Lundberg, Sophie, fru, „
Lundberg, Louise, fru, „
Lundberg, Thora, fru, Upsala.
Lundeberg, Brita, fru, Oslättfors.
Lundell, Hilda, fröken, Hårstorp, Smedby.
Lundell, J. A., professor, Upsala.
Lundgren, Aurore, fru, Stockholm.
Lundgrén, E. G., skollärare, Heffners, Sundsvall.
Lundgren, Johanna, fröken, Göteborg.
Lundgren, Signe, fru, Stockholm.
Lundholm, Ellen, fröken, Sundsvall.
Lundin, Clæs, litteratör, Stockholm.
Lundin, Hulda, fröken, „
Lundstedt, Ebba, fröken, Örebro.
Lundström, Elisabeth, fröken, Filipstad.
Lundström, Helga, fru, Stockholm.
Lundström, Sophie, fru, „
Lundvall, A., häradshöfding, Stockholm.
Lundvall, Caroline, fröken, „
Lybeck, Fredrika, fru, „
Lybeck, Jenny, fru, Göteborg.
Lührs, Constance, fröken, Landskrona.
Löfgren, Clara, fröken, Stockholm.
Löfholm, Wilhelmina, fröken, Norrköping.
Löthman, Axel, ryttmästare, Stockholm.
Löwenhjelm, Cecilia, fröken, „

Mac Kelvie, fru, Edinburgh.
Magnusson, Clary, fru, Stockholm.
Magnusson, Mimmi, fröken, Arboga.
Malmberg, Nicoline, fröken, Lundholmen, Vrigstad.
Malmborg, von, Carl, ingeniör, Stockholm.
Malmgren, Ina, fröken, Stockholm.
Malmros, Elise, fröken, Landskrona.
Malmstedt, Julia, fröken, Karlstad.
Malmström, Helena, fru, Gårdstånga, Lund.
Marcks v. Würtemberg, L., friherrinna, Sthm.
Marin, Ottilia, fröken, Filipstad.
Martin, H., fru, Stockholm.
Matérn, von, Fanny, fru, Sköfde.
Mattson, Annie, fröken, Stockholm.
Mattson, Malin, fröken, Kåreholm, Rönö.
Meeths, Cecile, fru, Stockholm.
Melin, Augusta, fru, Göteborg.
Melin, Olof, grosshandlare, Göteborg.
Melin, Mimmi, fru, Söderhamn.
Mems, Marie, fröken, Hvilsta, Eskilstuna.
Meuller, C., Öfverkontrollör, Stockholm.
Meves, H., fru, Stockholm.
Meyerson, W., bankdirektör, Stockholm.
Michaelson, Kate, fru, Skebo, Edebo.
Millde, Julia, fru, Stockholm.
Molin, Augusta, fru, Norrköping.
Molin, E., fröken, Stockholm.
Molin, Therese, fröken, Stockholm.
Moltke, Octavie, grefvinna, Qvesarum, Höör.
Montelius, Agda, fru, Stockholm.
Montelius, Clara, fröken.
Montelius, H., fru, Vexiö.
Montelius, L. H., häradshöfding, Vexiö.
Montelius, Ida, fru, Stockholm.

Montell, J., registrator, Stockholm.
Montgomery-Cederhielm, C., fru, Stockholm.
Munktell, Helena, fröken, Stockholm.
Munthe, Maria, fröken, Ystad.
Myrberg, Hilda, fröken, Stockholm.
Möller, Anna, fru, Stockholm.
Möller, Anna, fröken, Kristianstad.
Möller, Augusta, fröken, Segmon.
Möller, Olga, fru, Göteborg.
Mörner, Anna, grefvinna, Mölnbacka.
Mörner, Gustafva, friherrinna, Stockholm.
Mörner, Hedda, grefvinna, Björksund, Nyköping.

Naumann, Julie, fru, Helsingborg.
Netzel, Laura, fru, Stockholm.
Nilsson, Emma, fröken, Östersund.
Nilsson, Hedvig, fru, Ystad.
Nilsson, Ida, fröken, Lund.
Nilsson, O., ingeniör, Stockholm.
Nilsson, Anna, fru, „
Nilsson, Sophie, fru, „
Nilsson, Sven, fil. doktor, „
Nilsson, Wilhelm, rektor, Lidköping.
Nisbeth, Georgina, fröken, Kalmar.
Nobel, Ingeborg, fröken, Getå, Åby.
Nobel, Pauline, fru, Getå, Åby.
Nordenfalk, Anna, fröken, Stockholm.
Nordenfalk, Elisabeth, fru, „
Nordenfalk, J., friherre, Löfsta, Enhörna.
Nordenfeldt, Ingeborg, fröken, Björneborg.
Nordenfeldt, L. M., landtmäteridirektör, Sthm.
Nordenskjöld, Anna, friherrinna, Stockholm.
Nordenskjöld, Nanna, fru, Kristianstad.
Nordenson, Bertha, fru, Stockholm.
Nordin, Elisabeth, fru, Venersborg.
Nordlund, Ada, fröken, Stockholm.
Nordlund, Elna, fröken, „
Nordstedt, Sophie, fröken, Sundbyberg.
Nordström, A., kamrer, Hernösand.
Nordström, Linnéa, fröken, Jönköping.
Nordström, Maria, fröken, Stockholm.
Norell, Maria, fröken, „
Noréen, A. G., professor, Upsala.
Norman, Ida, fru, Stockholm.
Norrström, Aimée, fru, Stockholm.
Norström, Alma, fru, „
Nycander, Bertha, fru, Hannover.
Nydqvist, Eleonore, fru, Trollhättan.
Nyman, Axel, kapten, Åsby, Stigtomta.
Nyström, Ann-Marie, fru, Nora.
Nyström, Carl, med. doktor, Stockholm.
Nyström, Emily, fru, „
Nyström, C. M., ingeniör, Mariefred.

Odelberg, Elise, fru, Stockholm.
Odelberg, Hilma, fru, „
Odencrantz, Ida, fru, Kristinehamn.
Odhner, Emma, fru, Stockholm.
Olander, V. H., fröken, Falun.
Oldberg, Albert, kapten, Stockholm.
Oldberg, Louise, fru, „
Olivecrona, Rosalie, fru, „
Ohlsson, Hilma, fröken, Stocktorp, Mellösa.
Olsson, Lotten, fröken, Stockholm.
Oterdahl, Eva, fru, Uddevalla.
Ottelin, Hildur, fröken, Stockholm.

Palm, Julia, fröken, Odensvik, Lidköping.
Palmqvist, Helena, fröken, Stockholm.
Pasch, Ingrid, fröken, Göteborg.
Perman, E. S., med. doktor, Stockholm.
Personne, Nils, premieraktör, „
Persson, Emmy, fru, Arboga.
Petersson, Axel, rådman, Stockholm.
Pettersson, Hilda, fröken, „
Pettersson, Olga, fröken, „
Petersson, Maria, fru, Upsala.
Peterson, Maria, fru, Göteborg.
Pettersson, Mathilda, fru, Stockholm.
Pettersson, Maria, fru, Stjernsfors, Uddeholm.
Petersson, Thora, fru, Ystad.
Petre, Elisabeth, fru, Stockholm.
Petrelli, Ingeborg, fru, „
Petrini, Karin, fröken, Forsbacka, Margretehill.
Philipson, Göthilda, fru, Norrköping.
Philipson, Hélène, fröken, Dublin.
Phragmén, Hedvig, fröken, Örebro.
Pihl, Aurore, fröken, Norrköping.
Piltz, G., apotekare, Stockholm.
Platen, von, Ellen, fröken, Stockholm.
Ploman, Maria, fröken, „
Plomgren, von, G., fröken, „
Pontin, Anna, fru, fröken, „
Porath, S., fröken, „
Post, von, Adolf, major, Södertelje.

Quensel, Betty, fröken, Stockholm.
Quiding, Alma, fru, Vexiö.

Raab, Brite-Sophie, fröken, Ugglansryd, Vislanda.
Raab, Sofie, friherrinna, Upsala.
Rabenius, Olena, fru, „
Rahm, Anna, fru, Sundsvall.
Ramsay, Ebba, fru, Vilhelmsro, Jönköping.
Ramstedt, Ellen, fru, Stockholm.
Raphaël, A. F., fil. doktor, Stockholm.
Rappe, Torborg, friherrinna, „
Rathsman, Elin, fröken, „
Redlich, von, M., fru, „
Regnell, Clara, fru, Malmö.
Reinhold, A., bageriegare, Stockholm.
Renborg, Alma, fröken, Östersund.
Renborg, Hildur, fröken, Lidköping.
Renström, Alfreda, fröken, Stockholm.
Renström, Sophie, fru, „
Renström, Stina, fröken, „

Restadius, D. G., häradshöfding, Alingsås.
Rettig, Adelaide, fru, Stockholm.
Rettig, Antonie, fru, Gefle.
Rettig, C. W., godsegare, Yxstaholm, Flen.
Rettig, Valborg, fru, „ „
Rettig, Hjalmar, v. häradshöfding, Stockholm.
Rettig, Ida, fru, Söderhamn.
Retzius, Anna, fru, Stockholm.
Reuterskiöld, Sophie, fru, Stockholm.
Rhodin, G. Th., borgmästare, Hjo.
Ribbing, Maria, fru, Lund.
Ribbing, Seved, professor, Lund.
Richert, Malin, fru, Stockholm.
Richter, E., fru, Hamra, Tumba.
Richter, Jenny, fröken, Göteborg.
Rignell, Ida, fru, Jönköping.
Ringertz, Gabrielle, fru, Stockholm.
Ringstedt, O., med. doktor, „
Ringström, Anna, fröken, Hedemora.
Rohtlieb, H., revisionssekreterare, Stockholm.
Rohtlieb, Maria, fru, Stockholm.
Rohtlieb, Molly, fröken, Stockholm.
Roos, Victory, fru, „
Rosborg, Anna, fröken, Warschau.
Rosen, von, Carolina, fröken, Lund.
Rosen, von, Jeanna, grefvinna, Stockholm.
Rosén, Carl, herr, Norrköping.
Rosén, P. G., professor, Stockholm.
Rosenblad, Ebba, fröken, Lund.
Rosengren, Ada, fröken, Venersborg.
Rosling, Ella, fröken, Stockholm.
Rossander, Alida, fröken, „
Rossander, Wendla, fru, „
Rubenson, Joseph, grosshandlare, Stockholm.
Rubin, Thyra, fröken, Stockholm.
Ruckman, Maria, fröken, „
Rudbeck, Augusta, friherrinna, Marieberg, Tumba.
Rudbeck, Maria, fröken, Karlshamn.
Rudbeck, Sophia, fröken, Upsala.
Rundberg, Alma, fröken, Filipstad.
Rundberg, Gerda, fröken, Falun.
Rundgren, Charlotte, fru, Karlstad.
Rundqvist, Amalia, fru, Stockholm.
Rundstedt, Hanna, fröken, Norrköping.
Runstedt, Fredrique, fröken, Vrigstad.
Rydberg, Ebba, fru, Stockholm.
Rydberg, Ingeborg, fröken, Stockholm.
Rydberg, Maria, fröken, „
Rydberg, Susan, fru, Djursholm.
Rydberg, Viktor, professor, Djursholm.
Rydell, Alma, fröken, Hudiksvall.
Rydhammar, A. E., lektor, Norrköping.
Ryding, Ellen, fröken, Knutstorp, Axelwold.
Rydqvist, Signe, fröken, Stockholm.
Rönne, Alberta, fröken, Landskrona.

Salén, Hilda, fru, Stockholm.
Salin, Anna, fröken, Stockholm.
Sahlin, Stina, fröken, Upsala.
Saloman, N., fröken, Stockholm.
Saloman, Otto, direktör, Nääs, Floda.
Samson, Lisen, fru, Stockholm.
Samuel, Greta, fröken, „
Samuel, Minna, fröken, „
Samuel, Rosalie, fröken, „
Samzelius, Gertrud, fru, Göteborg.
Sandahl, Oskar, professor, Stockholm.
Sandberg, Henrik, bokhandlare, Stockholm.
Sandberg, Maria, fröken, Sala.
Sandberg, Selma, fröken, Häckeberga, Klågerup.
Sandegren, Ingeborg, fröken, Uddevalla.
Sandels, L. G., generallöjtnant, Stockholm.
Sandin, Elisabeth, fröken, Göteborg.
Sandström, Anna, fröken, Stockholm.
Santesson, Hilda, fröken, „
Santesson, Janna, fröken, Jönköping.
Schartau, Georgina, fru, Visby.
Schenström, Holmboe-, W., fru, Stockholm.
Scherini, Thea, fröken, Norrköping.
Schiött, Hildur, fröken, Vestervik.
Schiött, Mathilda, fru, Kristiania.
Schmidt, Louise, fru, Stora Kärret, Horred.
Schmiedte, Selma, fröken, Stockholm.
Schmitz, E., fru, Malmö.
Scholander, Carin, fru, Stockholm.
Schröder, Lotten, fru, Gefle.
Schröder, Maria, fröken, Stockholm.
Schubert, Anna, fröken, „
Schuldheis, Anna, fröken, Örebro.
Schuldheis, Elisabeth, fröken, Stockholm.
Schuldheis, Olga, fröken, „
Schulzenheim, von, Nonny, fröken, „
Schöning, Gabriel, konsul, Söderhamn.
Schöning, Hilda, fru, „
Sebardt, Karolina, fru, Stockholm.
Sebell, A., fru, Arboga.
Sederholm, E., godsegare, Ålberga.
Sederholm, H., fru, „
Segerstedt, Albrekt, fil. doktor, Karlstad.
Segerstedt, Helmina, fröken, Lund.
Segerström, Anna, fröken, Vernamo.
Settervall, Sophie, fru, Stockholm.
Siberg, Fanny, fru, Söderhamn.
Sidner, Hedvig, fröken, Stockholm.
Silfverstolpe, Aug., generalmajor, Stockholm.
Silfverstolpe, Augusta, fru, „
Silfversvärd, Ch., fru, Skårby, Södertelje.
Sillén, af, O., fru, Stockholm.
Silow, Mathilda, fröken, Stockholm.
Silvander, Rosalie, fröken, „
Själander, Karin, fröken, Gefle.
Siöberg, Cornelia, fru, Krågeröd.
Sjöberg, Agnes, fru, Landskrona.
Sjöberg, Anna, fru, Silje, Sundsvall.
Sjöberg, Hanna, fröken, Falkenberg.
Sjöberg, Selma, fru, Åsele.

Sjöcrona, Helena, fröken, Helsingborg.
Sjögren, Anna, fröken, Karlshamn.
Sjögren, Esther, fröken, Filipstad.
Sjöström, Augusta, fru, Nyköping.
Sjöström, Hanna, fröken, Östersund.
Skoglund, F. W., bokförläggare, Stockholm.
Sköldberg, Vendla, fru, Stockholm.
Slettengren, Anna, fröken, Jönköping.
Smerling, Julia, fru, Stockholm.
Smitt, Clara, fröken, Stockholm.
Sohlman, Harald, redaktör, Stockholm.
Sommar, Anna, fröken, Stockholm.
Sondén, Bertha, fru, Stockholm.
Sondén, Ida, fröken, Skara.
Sondén, M., med. doktor, Stockholm.
Sparre, Alexandra, grefvinna, Stockholm.
Spens, Lotten, fröken, Stockholm.
Staaff, Julia, fröken, Sundsvall.
Stapelmohr, von, G., fru, Östersund.
Stéenhoff, Frida, fru, Sundsvall.
Stenberg, Magnus, med. doktor, Hjo.
Stenfelt, Anna, fröken, Stockholm.
Stenqvist, J. apotekare, Trosa.
Sterky, Ameline, fröken, Upsala.
Stjerngranat, Charlotte, fru, Stockholm.
Stjernstedt, A. F., friherre, Kockenhus, Höganäs.
Stjernstedt, Jenny, friherrinna, Clarence.
Strandberg, Jane, fru, Stockholm.
Strandell, Hilda, fröken, Falun.
Stridsberg, Anna, fru, Degerfors.
Stridsberg, Ernst, bruksegare, Trollhättan.
Ström, Elin, fröken, Stockholm.
Strömberg, Emma, fröken, Varberg.
Strömbäck, K., kyrkoherde, Öregrund.
Stuart, Ulla, fröken, Stockholm.
Stuebecke, Ellen, fröken, Stockholm.
Ståhle, Axel, grosshandlare, Malmö.
Stålhammar, Eva, fröken, Stockholm.
Sundberg, Gerda, fröken, Kristinehamn.
Sundberg, Carin, fru, Sundsvall.
Sundelin, Lydia, fröken, Stockholm.
Sundén, Ebba, fru, Upsala.
Sundholm, Ebba, fröken, Karlskrona.
Sundin, Hilda, fru, Alkvettern, Bofors.
Sundin, Kerstin, fröken, Göteborg.
Sundler, O., fröken, Skara.
Sundström, Hilda, fru, Jordanstorp, Stjernhof.
Sunnerdahl, E., grosshandlare, Stockholm.
Sutthoff, Jenny, fröken, Stockholm.
Svalling, Emelie, fröken, „
Svanberg, Angelica, fru, Kristianstad.
Svanström, F., pappershandlare, Stockholm.
Swartz, Dagmar (Carl), fru, Norrköping.
Swartz, Dagmar (Per), fru, „
Svedbom, Hilma, fru, Stockholm.
Svedbom, V., fil. doktor, „
Svedelius, A. G., kapten, Uddeholm.
Svedelius, Helena, fröken, Djursholm.

Svedlund, Maria, fröken, Gefle.
Svensson, Beda, fru, Stockholm.
Svensson, Davida, fröken, Örebro.
Svensson, G., komminister, Stockholm.
Sydow, von, F. E., öfverläkare, Göteborg.
Sydow, von, Svea, fru, Göteborg.
Sylvan, Elvira, fru, Bollerup, Svenstorp.
Säwe, Anna, fru, Karlstad.
Söderberg, Edvard, fil. doktor, Stockholm.
Söderling, Aug., fru, Stockholm.
Söderlund, Elise, fru, Upsala.
Söderström, A. F., skeppsstufvare, Stockholm.
Sörensen, Lizinka, fru, Stockholm.

Tamm, Carl, bankdirektör, Stockholm.
Tegnér, Clara, fru, Stockholm.
Tegnér, Es., grosshandlare, Stockholm.
Tengström, Olga, fröken, Venersborg.
Tersmeden, Ebba, fröken, Stockholm.
Tersmeden, Maria, fröken, „
Tesch, Erika, fru, Malmö.
Thegerström, F., premieraktör, Stockholm.
Themptander, Ebba, fröken, Södertelje.
Theorell, Sophie, fru, Borkhult, Yxnerum.
Thomander, Emma, fröken, Tuna, Lund.
Thomson, Marie, fru, Malmö.
Thott, Augusta, grefvinna, Skabersjögård, Skabersjö.
Thott, Hellevid, grefvinna, Roslätt, Svedala.
Thörn, Jenny, fröken, Karlskrona.
Tidestrand, Lydia, fröken, Arboga.
Tiselius, Hilda, fröken, Stockholm.
Tisell, Christina, fröken, „
Tobiæson, Gunilla, fröken, „
Toll, Ebba, fröken, Stockholm.
Tornberg, A., fröken, „
Tornberg, Ebba, fröken, Örebro.
Tottie, Alida, fru, Stockholm.
Traung, Elin, fru, Arvika.
Treffenberg, Ebba, fru, Falun.
Troil, von, Sophie, fru, Malmö.
Trybom, Elin, fröken, Skara.
Törnander, Hulda, fröken, Falun.
Törnebladh, I., landskamrerare, Stockholm.
Törnqvist, Adèle, fru, Stockholm.
Törnsten, Sophie, fru, „

Uggla, Sophie, fröken, Borås.
Ulrich, Anna, fröken, Stockholm.
Ulrich, Ellen, fröken, „
Ulrich, Sigrid, fröken. „
Unger, Anna, fru, Stockholm.
Upmark, Eva, fru, „
Uppström, Maria, fröken, Upsala.
Uppström, Wilhelm, revisionssekreterare, Stockholm.
Uppström, Wilhelmina, fru, Stockholm.

Wachtmeister, Ch., fröken, Christineholm, Nyköping.

Wachtmeister, M., grefvinna, Christineholm, Nyköping.
Wachtmeister, Sigrid, fröken, Stockholm.
Wærn, M. L., bruksegare, Gefle.
Wærn, Maria, fröken, Stockholm.
Wahlbom, Kerstin, fröken, Stockholm.
Wahlin, Clara, fru, Stockholm.
Wahren, Emelie, fru, Norrköping.
Walberg, Clara, fru, Lund.
Wall, R., redaktör, Stockholm.
Wallerstedt, Esther, fröken, Åmål.
Wallin, Anna, fru, Göteborg.
Wallin, M. F., handlande, Stockholm.
Wallin, O., hofrättsnotarie, „
Wallner, Agnes, fru, Stockholm.
Wallström, Maria, fru, Uddevalla.
Walter, Alma, fru, Stockholm.
Warenius, Angelique, fru, Karlstad.
Warfvinge, F. W., öfverläkare, Stockholm.
Warholm, Ida, fru, Tuna, Lund.
Wedberg, Valborg, fru, Stockholm.
Vegesack, von, C., friherrinna, „
Weidenhjelm, C. H., häradshöfding, Sthm.
Weidenhjelm, Olga, fru, Stockholm.
Weidenhjelm, G., fru, „
Weisner, Hulda, fru, „
Weiss, M. F., fröken, „
Welander, E. W., med. doktor, Stockholm.
Welander, Salla, fru, Stockholm.
Wennberg, Hilda, fröken, „
Wennerberg, G., statsråd, „
Wennerström, G. A., ingeniör, Norrköping.
Wennström, Kerstin, fröken, Stockholm.
Weslien, Emma, fru, Stockholm.
Wessberg, Lotten, fru, „
Wessberg, S. G., notarius publicus, Stockholm.
Wessén, Maria, fru, Sundsvall.
Westberg, Anna, fru, Knutstorp, Nora.
Westberg, G. W., protokollssekreterare, Sthm.
Wester, Signe, fröken, Waxholm.
Westerdahl, Hilda, fröken, Stockholm.
Westerlind, Jetta, fröken, Göteborg.
Westfelt, Gerhard, lifmedikus, Stockholm.
Westling, Bertha, fru, Sundsvall.
Westman, Alfred, med. doktor, Hofva.
Westman, Frida, fru, Hofva.
Westman, Fredrik, fabrikör, Stockholm.
Westman, Mathilda, fröken, „
Wettergren, Anna, fru, Arboga.
Wettergrund, Josephine, fru, Stockholm.
Whitlock, Anna, fröken, Stockholm.
Whitlock, Ellen, fröken, „
Wiberg, F., handlande, „
Wiborgh, Ingrid, fru, „
Wicander, Agnes, fru, „
Widebeck, A., fru, Strengnäs.
Widebeck, Maria, fröken, Stockholm.
Widegren, Mathilda, fröken, Stockholm.
Widegren, Sara, fru, Falun.
Widerström, Karolina, med. doktor, Sthm.
Widmark, Henrika, fröken, Stockholm.
Widmark, P. F., litteratör, Idavallen, Bie.
Wigander, Märta, fröken, Linköping.
Wigert, Maria, fröken, Stockholm.
Wigert, Marta, fröken, „
Wigström, Eva, fru, Helsingborg.
Wigström, Gerda, fröken, Stockholm.
Wigström, Hertha, fröken, Helsingborg.
Wijk, Mary, fru, Domö, Hjerpås.
Wijkander, Mina, fru, Stockholm.
Wikander, E. J., borgmästare, Örebro.
Wikblad, Hildur, fröken, Norrköping.
Wiking, Anders, ingeniör, Stockholm.
Wiksell, Elin, fröken, Linköping.
Wikström, Amelie, fröken, Stockholm.
Wikström, Louise, fröken, „
Wikström, Oswald, borgmästare, Söderhamn.
Wikström, Siri, fröken, Stockholm.
Wilkens, Bertha, fröken, „
Willerding, Charlotte, fröken, Göteborg.
Winberg, Hilda, fröken, Göteborg.
Wising, Sophie, fru, Stockholm.
Witt, Sophie, fröken, Helsingborg.
Wittrock, C., fru, Stockholm.
Wockatz, Justus, fil. kand., Stockholm.
Wohlfart, Elsa, fru, Carlsdahls bruk, Karlsdal.
Wolff, Margreta, fröken, Presterud, Kristinehamn.
Wrangel, Charlotte, fröken, Stockholm.
Wrangel, Charlotte, friherrinna, Toppeladugård, Klågerup.
Wrangel, Ingeborg, friherrinna, Hyby, Klågerup.
Wrangel, Olga, friherrinna, Häckeberga, Klågerup.
Wrede, Agnes, fröken, Stockholm.
Wrede, Fabian, generallöjtnant, Stockholm.
Wretman, Selma, fru, Stockholm.
Wulff, Fredrik, professor, Lund.
Wulff, Justina, fru, Lund.
Wåhlin, C. L., rektor, Malmö.
Wåhlin, Karl, litteratör, Stockholm.
Wästberg, Karin, fröken, „

Ydén, Anna, fru, Stockholm.
Yngström, Anna, fröken, Kristinehamn.
Yngström, Louise, fru, Walåsen.
Yngström, Sigrid, fröken, Stockholm.

Zander, Emelie, fröken, Stockholm.
Zander, Hilma, fröken, „
Zegolson, Louise, fröken, „
Zellén, af, Anna, fröken, „
Zetterling, Ann Sofi, fru, Jönköping.
Zweigbergk, von, Anna, fru, Stockholm.
Zweigbergk, von, M., fröken, „

Åberg, H., häradshöfding, Malmö.

Åberg, Tekla, fröken, Malmö.
Åhlander, Tekla, fröken, Stockholm.
Åhrberg, Cecilia, fru, Vestanfors.
Åkerblom, Anna, fru, Hedemora.
Åkerblom, Emelie, fru, Falun.
Åkerhielm, Aimeé, fröken, Högfors.
Åstedt, Mathilda, fröken, Stockholm.
Åstrand, Anna, fru, Upsala.

Ählström, Karin, fröken, Stockholm.

Ödberg, Nina, fru, Skara.
Öfverberg, Maria, fru, Stockholm.
Öhman, Emma, fru, „
Öhrvall, Elise, fru, Upsala.
Öhrvall, Tekla, fru, Stockholm.
Örström, Maria, fröken, Arboga.
Örvall, Ida, fröken, Skärblacka.
Örtenblad, I., fru, Upsala.
Österberg, Alma, fröken, Stockholm.
Österlind, Aug., grosshandlare, Stockholm.

Tryckt i maj 1892.

Stockholm, Isaac Marcus' Boktryckeri-Aktiebolag, 1892.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur.

Nordisk tidskrift, n:r 1—3. — Svensk tidskrift, 1891, n:r 18—20; 1892, n:r 1—3. — Tidskrift för kristlig tro och bildning, n:r 1, 2. — Ord och bild, n:r 2—4. — Läsning för hemmet, n:r 1, 2. — Läsning för folket, n:r 1. — Hemåt, n:r 1. — Pedagogisk tidskrift, n:r 1—4. — Svensk läraretidning, n:r 4—18. — Verdandi, n:r 1. — Slöjdundervisningsbladet, n:r 1—4. — Tidskrift för folkundervisningen, n:r 1 — Helsovännen, n:r 1, 3—9. — Jordemodern, n:r 1—3, 5. — Meddelanden för helso- och sjukvård, n:r 1—4. — Sedlighetsvännen, n:r 1, 2. — Nya bokhandelstidningen, n:r 3—19. — Svensk bokhandelstidning, n:r 5—19. — Svensk musiktidning, n:r 3—9. — Idun, n:r 5—19. — Linnea, n:r 3—5. — Folkskolans barntidning, n:r 1, 2, 4—9. — Skogvaktaren, n:r 1. — Finsk tidskrift, n:r 2—4. — Hemmet och samhället, n:r 1—4. — Koti ja Yhteiskunta, n:r 3. — Nylænde, 1891, n:r 19—24; 1892, n:r 1—5. — Hvad vi vil, n:r 5—17. — Kvinden og Samfundet, n:r 1—3. — The englishwoman's review, n:r 2. — The woman's journal, n:r 3—17. — The review of reviews, n:r 4. — Deutsche Hausfrauenzeitung, n:r 5—19. — Neue Bahnen, n:r 3—9. — Die Lehrerin, n:r 11—15. — La femme, n:r 1—9. — Le journal du bieu publicc, n:r 1—4.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

Alb. Bonnier: *V. H. Wickström,* Sådan var vägen. — Studentföreningen Verdandis småskrifter, 38—42.

Alb. Cammermeyer: *I. Undset,* Fra Akershus til Akropolis, h. 8—10.

C. E. Fritzes k. hofbokhandel: *H. Lundin,* Handledning i metodisk undervisning i kvinlig slöjd.

H. Geber: *J. & G. Simon,* Kvinnan i tjugonde århundradet.

E. Giron: *A. E. Brehm,* De ryggradslösa djurens lif.

Torsten Hedlund: *G. Cederschiöld,* Svensk läsebok.

J. Kulle: Svenska mönster för konstväfnader och broderier.

Looström & komp.: *G. Björlin,* Carl den tolfte. Carl X Gustaf. Gustaf II Adolf. — *W. Lemnius,* Prokuratorn.

Samson & Wallin: *O. Tamm,* Prydnadsträdgården. — Årskatalog för svenska bokhandeln, 1891.

R. Schenström: Strödda tankar i några af tidens viktigare frågor.

Fr. Skoglund: *Cordelia,* Kärlekens hypnotism. — *Margrethe,* Efter konfirmationen.

Redaktionen af Sanningsvittnet: *C. Boberg,* Hvad skall man bli? David Isais son. Tankar och reflexioner i den sociala frågan.

Anmälan.

Dagny, *som under år 1892 fortfarande kommer att verka för* ***Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende",*** *anmäler härmed sin 7:de årgång. På samma gång tidskriften i främsta rummet vill sträfva att fullfölja detta sitt program, skall densamma därjämte allt framgent följa den nyare litteraturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversikter m. m.*

Dagny *redigeras under år 1892 af fröken* **Lotten Dahlgren** *jämte en af Fredrika-Bremer-Förbundet utsedd* ***Redaktions-komité,*** *till hvilken, under Förbundets adress, alla meddelanden rörande tidskriften böra ställas. Fru* **S. L—d Adlersparre** *kommer fortfarande att deltaga i komiténs arbete.*

Dagny *utkommer med åtta häften om två tryckark.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af Förbundet ...... kr. 2,50.
För icke medlemmar .... » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

STOCKHOLM, AFTONBLADETS TRYCKERI 1892.

TJUGUFEMÅRSMINNEN

OCH

FRAMTIDSTANKAR

AF

ONÄMD.

Hvad vi gjort för att utbilda medborgare för vårt nya statsskick under dess första tjugufemårsperiod.

Pris 30 öre.

Samson & Wallin.

TJUGUFEMÅRSMINNEN

OCH

FRAMTIDSTANKAR

AF

ONÄMD.

Utdelas gratis till prenumeranter å Fredrika-Bremer-Förbundets tidskrift Dagny. Stockholm, April 1892.

STOCKHOLM
AFTONBLADETS AKTIEBOLAGS TRYCKERI
1892

Hvad hafva vi gjort för att utbilda medborgare för vårt nya samhällsskick under dess första tjugufemårsperiod?

I.

Denna frågotanke tränger sig med oafvislig makt in på hvar och en, som på nära håll upplefvat den första folkvalda riksdagen 1867 och den kort förut genomförda representationsreformen. Att i korthet framhålla dessa tjugufemårsminnen för att söka besvara den fråga de framkallat och antyda hvilka kraf framtiden ställer på vår medborgerliga bildning är afsikten med denna lilla skrift.

* * *

Hufvudstaden utgör i de flesta länder, och icke minst i vårt fädernesland, medelpunkten för det politiska lifvet och den medborgerliga verksamheten i stort sedt; och hvad som i detta afseende rör sig inom hufvudstaden, återverkar på ett märkligt sätt inom hela det öfriga landet.

Man kan säga, att under trenne århundraden, intill 1809, Ridderskapet och Adeln gifvit den ledande riktningen åt vårt politiska lif.

Sedan torde med bestämmelsen om en del nya yrkesgrenars representerande i borgarståndet »le tiers état» kunna anses hafva gjort sitt inträde i vårt offentliga lif samt delat inflytandet där med ridderskapet och adeln.

Kom så 1864—65 det af Carl XV:s regering framlagda förslaget till en länge önskad och af det liberala partiet ifrigt påyrkad reform af vår representation. Den urgamla uppdelningen af folket i fyra skilda stånd skulle upphäfvas, representationen delas på två kamrar och allmänna val, begränsade af en viss census för så väl valberättigade som valbara, skulle bestämma fördelningen af förtroendeuppdraget att i riksdagen vara folkets ombud och föra dess talan.

Bordlagdt vid föregående riksdag, kom det märkliga förslaget till afgörande i December 1865. Dessa dagar skola alltid bilda epok i vårt lands inre historia, likasom i de mäns, hvilka utkämpade den afgörande striden om reformens antagande eller förkastande.

Segrarne inom första ståndet jublade under känslan af att hafva offrat ståndets och sina egna företräden för nationens och landets väl; de besegrade åter buro nederlaget med manlig sorg, inskrifvande sig i sitt stånds annaler såsom motståndare till reformen och djupt misströstande om den förespeglade lyckan af dess verkningar.

Det andra ståndet nedlade sina röster och drog sig sålunda tigande ur striden.

Det tredje hyllade reformen med många granna vältalighetsblomster utan synnerligt meningsutbyte, såsom det påstås under illusionen att makten skulle under det nya systemet komma att ligga i medelklassens händer.

Det fjerde slutligen egnade den högviktiga reformen knappast någon öfverläggning, om därför, att dess medlemmar icke voro mäktiga en sådan, att de saknade den urskiljning och tankeskärpa, som fordrades för att bilda och motivera ett fast omdöme, eller tvärt om, emedan deras oförvillade praktiska förstånd genast sagt dem att fördelen af reformen skulle bli deras — det torde ingen kunna afgöra. Visst är, att bondeståndet enhälligt efter en högst knapphändig öfverläggning antog förslaget.

* * *

Med 1865 års reform skulle nu ett nytt skede af vårt medborgerliga lif ingå. Men var väl nationen mogen för dessa utsträckta medborgerliga rättigheter? Fattade hon vikten af de nya plikter, det nya ansvar, som härmed ålagts henne? Så frågade sig de skarpsynte bland segrarne.

En återblick på de väldiga meningsstrider, som föregingo reformen, röjer att knappast de mest sangviniska vågade antaga något sådant. Man »tänkte stort, tänkte högt om sitt folk», såsom det hette, men man kunde icke vänta något underverk.

Man förstod att utvecklingen kunde ske blott långsamt

och att därtill fordrades såväl praktiska som teoretiska hjälpmedel; man hoppades mycket af den redan införda kommunala själfstyrelsen såsom ett uppfostringsmedel till praktisk medborgerlighet, men härmed var icke allt vunnet.

Man insåg, att hvad det nya skedet i främsta rummet behöfde var karaktärer, oegennyttiga, principfasta karaktärer, ur hvilka kunde framgå insiktsfulla, själfständiga politiska personligheter.

Det gamla systemet hade haft flera sådana personligheter att uppvisa inom båda de stridande partierna, och en del af dem invaldes också i de nya kamrarne. I hvilken mån dessa politiska karaktärer gåfvo karaktär och hållning åt de resp. kamrarne i deras helhet är i godt minne bevaradt af kvarlefvande samtida. De, som haft lyckan att lefva i närheten af några af dessa personligheter, kunde lättare än andra iakttaga huru deras inflytande gjorde sig gällande inom offentligheten, äfven då, när förhållandena icke tilläto dem att själfva bilda parti och de icke heller kunde böjas under partidisciplinen. En sådan man kan komma att stå ensam, men hans moraliska inflytande kan dock spåras i många riktningar, och på områden, som han fullt behärskar, skall man se honom mäktigt ingripa i besluten.

Men äfven under förutsättning att man allt framgent skulle kunna påräkna män af samma karaktärsvärde, så fordrades dock nu något mera. Med den fasta karaktären skulle nu äfven behöfvas mottaglighet för nya idéer, insikt i det kraf på medborgerlig jemlikhet, som det nya statsskicket innebar, förstånd på sättet att förmedla öfvergången från det gamla till det nya, hvilken eljest kunde medföra stora faror, m. m.

Det var under det starka intrycket häraf, som beslutet om insamling till en Högskola i hufvudstaden fattades, och i den offentliga uppmaningen till deltagande däri förklarades, att ändamålet vore bildandet af en värdig minnesvård öfver den lyckligt genomförda reformen — en minnesvård, som skulle för all framtid verka i syfte att denna reform måtte tillämpas och fullföljas på ett värdigt sätt.

En frisinnad tänkare bland representationsreformens varmaste vänner yttrade härom följande minnesvärda ord:

»Stiftandet i Stockholm af en akademi eller högre bild-

ningsanstalt till ett lefvande minne af December-reformen 1865 motsvarar visserligen så till vida den reformen, som anstalten blefve en, af hvilken hela Sverige kunde få godt. Men något nytt godt i väsentlig mening synes mig icke kunna komma häraf, icke åtminstone motsvarande den nya reformens riktning, med *mindre denna högre bildningsanstalt ger något mera och af egendomlig, högre art än våra gamla lärosäten, och icke blott detsamma som dessa.*

Detta nya och egendomliga högre erbjuder sig nu själfmant, icke blott emedan det saknas vid våra nuvarande högre undervisningsverk, utan framförallt, emedan samhällets utveckling kräfver det, och vår blifvande nya representation likaså befallande fordrar det, i detsamma som den anvisar dess art och riktning.

Jag tänker mig därför, att rätta sättet att värdigt fira en reform, grundad på den medborgerliga principen, vore att grunda en *lärostol för samhällslära och medborgerlig bildning* såsom begynnelse, grundsten (den andliga) till Stockholms fria Akademi. Detta, tycker jag, vore ett uppslag, motsvarande arten och vikten af den politiska reformen, och det förefaller mig som om ett förslag härför skulle för alla dess vänner stå såsom det, som i främsta rummet bör iverksättas. När en sådan lärostol med en skicklig lärare blifvit inrättad i Stockholm, kan man tryggt lemna åt framtiden den nya bildningsanstaltens vidare utveckling genom de lärostolar, som komma att sluta sig till eller gruppera sig omkring denna första. *Ty åt sådana medborgerligt bildande vetenskaper skulle Stockholms fria Akademi egnas, icke åt blotta specialvetenskaper.*»

Insamlingen omfattades med lifligt intresse, ehuru, nu som ofta, det ekonomiska resultatet icke motsvarade förhoppningarne. Behållningen af insamlingen, utgörande något mer än 130,000 kr., erhöll namn af Decemberfonden och ställdes tills vidare under stadsfullmäktiges vård att förräntas.

* * *

Några år senare stiftades en Högskoleförening, och i dess upprop till insamling återfinner man samma högstämda tankegång som i det första.

»Det är gifvet», säges där bland annat, »att under alla

omständigheter hufvudstadens inverkan på hela landet är mycket stor; — — — att denna inverkan också måtte blifva så god som möjligt är naturligen af högsta vikt — — — *allra helst efter den förändring i vårt samhällsskick, som kallat medborgare af alla klasser att deltaga i de offentliga angelägenheterna. Härigenom hafva våra samhällsinrättningar blifvit grundade på förutsättningen af en hög medborgerlig bildning och en hög samfundsanda.* — — — *Därför måste hufvudstaden, som är landets hjärtpunkt, höjas i förhållande till de stegrade anspråken på nationens odling»* o. s. v.

Ej många år därefter kom också Stockholms Högskola till stånd och har sedan öppnat allt flera och flera lärosalar, men bland alla de vetenskaper, som här äro representerade, finnes icke någon enda, som afser att gifva vårt folk »den höga samfundsanda och den höga medborgerliga bildning, som det nya samhällsskicket förutsätter». Till sådana läroämnen kan man nämligen ej hänföra den nationalekonomiska kursen, meddelad af en tillförordnad lärare. Äfven under gynnsammare förhållanden hade denna vetenskap icke kunnat fylla den uppgift man i sin inbjudning förelagt Högskolan. Nationalekonomien är oumbärlig för nästan all medborgerlig verksamhet, men någon karaktärsbildande kraft, mäktig att väcka en högre medborgaranda, är hon icke. »Nationalekonomien sysslar med den tekniska sidan af den sociala frågan, icke med den etiska», säger en framstående författare.

Hvilken lifskraft Högskolan utvecklar i andra riktningar visar sig bäst däraf, att hennes afdelning för matematik och naturvetenskap redan upptager 20 lärare och anses kunna täfla med motsvarande fakulteter i statsuniversiteten. Under tiden hafva hennes fonder vuxit till ett belopp af, enligt femårsberättelsen af 1890, 1,373,500 kr. Antagligen ingå Decemberfondens räntor, hvilka Högskolan allt ifrån början disponerat, fortfarande i Högskolans allmänna utgifter, ehuru intet nämnes därom i den sista femårsberättelsen.

Det kan dock ej förnekas, att Stockholms Högskola, med all sin beundransvärda energi, likväl åsidosatt sin första och största uppgift, genom hvilken hon hade kunnat lyftande och förädlande inverka på hela folket. Hon har icke gjort någon ny insats i det nya lif nationen gick till mötes för 25 år

sedan i och med införandet af ett nytt statsskick. Hon synes snarare vilja täfla med de gamla universiteten och sträfvar att i likhet med dem erhålla examensrätt, för att kunna föra sina adepter direkt in på ämbetsmannabanan. Och till henne hade man dock ställt sitt enda hopp om en högre medborgerlig utbildning för den nya tidens män. Väl hade man kanske väntat, att de gamla universiteten skulle vidtagit några åtgärder för att göra sina lärdomar fruktbärande för det nya statsskicket; så ock att från statens sida någonting skulle gjorts för att bereda de nya folkklasser, som kallats att taga del i våra offentliga angelägenheter, någon grad af medborgerlig bildning. Men nej! Universiteten äro bundna af traditioner och stadgar, och *har* någonting gjorts i det senare syftet, så är det åtminstone icke på något initiativ från statens sida.

* * *

I hvad mån här antydda försummelser återverkat på samhällsskick och nationalanda är ju svårt, om ej omöjligt, att säga. Af den allmänna opinionen kan dock något läras. Så klagas t. ex., att vårt politiska lif uppgår i partitvister, utan att någon af de stora frågor, som de första folkvalda riksdagarne satte på dagordningen, blifvit lösta; att husbönders och arbetsgifvares inflytande på arbetarne förspillts och öfvergått dels i radikala partiledares, dels i hänsynslöse uppviglares händer; att i vårt politiska lif de stora personligheternas led glesna och att de utpräglade fosterländska karaktärerna börja tryta, allt medan antalet af dem, som taga del i vårt offentliga lif, vare sig såsom väljande eller valda, står i jämnt stigande.

Kvantitativt, säger man, hafva således de krafter, som i vårt offentliga lif medelbart eller omedelbart deltaga, ökats, men kvalitativt hafva de försvagats.

Och hvem vågar påstå att man har orätt? — — —

Men om vi sålunda nödgas inför oss själfva erkänna att vår nationalanda försvagas och att vår medborgerliga utveckling, likasom vårt politiska framåtgående, äro lika med hvad man brukar kalla »på stället marsch»! — ett ordspråk, som ypperligt illustreras af den nu, 25 år efter den första

folkvalda riksdagen, pågående folkförsamlingen — så hafva vi dock ingen rätt att klaga. Vi hafva själfva vållat vår ofärd, ty *vi hafva ingenting gjort för att utbilda medborgare för vårt nya statsskick.* Skulden är stor och drabbar i synnerhet dem, som drefvo reformen igenom, utan säkerhet för att den skulle åtföljas af nödiga åtgärder i folkuppfostrande syfte. *Men närmast är det dock Stockholms Högskola, som bär ansvaret, och som är skyldig att i den mån hon förmår godtgöra den ödesdigra försummelsen.*

Att svårigheter skola uppstå härvid är tydligt, helst då, såsom i detta fall, undervisningen bör taga hänsyn till den rådande tidsandan och våra nationella förhållanden.

Redan att finna ett namn för en sådan praktisk vetenskap har sin svårighet. Den danske biskopen Martensen förordade på sin tid den »etiska socialismen». Det vore hos oss allt för djärft; men vänder man om orden och säger »*den sociala etiken*», finner man kanske däri det närmaste uttrycket för det nya läroämnet. Gerna skulle man vilja tilllägga epitetet »den kristliga», om ej uttrycket vore i vår tid dels så missbrukadt, dels så missförstådt. I grunden vore det kanske också onödigt. Eller är ej all etik, för så vidt den förtjenar sitt namn, kristlig? Kan ej till och med den moderna etikens grundbegrepp, med alla dess slagord om »egoism» och »altruism», ytterst upplösas i Kristi enkla bud: »Hvad I viljen människorna skola göra eder, det gören I ock dem!» — — —

Kommer så ännu en svårighet: huru få en lärare, mäktig att rätt behandla det ifrågavarande läroämnet?

Likasom uppgiften är ny, så måste också läraren vara af annan art än den vanliga. Han måste vara en genombildad vetenskapsman, med grundligt historiskt vetande, och han får ändå ej vara en blott historiker. Han måste förtroligt känna sin tid och dess kraf, men förstå att försona dem med den historiska utvecklingen. Han bör, för att låna ett ord af en bland den nya tidens djupsinnigaste målsmän i norden, visa oss att det är möjligt att förena nutidens realism med den föregående tidens idealism. Men det är icke nog med lärdom och klokhet; den lärare vi söka måste vara en karaktär, en personlighet, begåfvad med den skarpa blick, som tränger till djupet af människor och förhållanden,

samt utrustad med ett hjärtelag, som känner lika varmt för de lidande, de missförstådde, de oförtjänt hatade och föraktade, vare sig de heta arbetare eller arbetsgifvare. Han måste dessutom vara en fullkomligt opartisk, af politiken för dagen helt och hållet oberoende man.

Största svårigheten ligger dock i de sociala förvecklingar och missförhållanden, som uppstått under det förflutna fjerdedelsseklet. Huru har t. ex. ej arbetarefrågan tillspetsats, och detta delvis med konstlade medel; huru förkunnas ej socialism och anarki för okunniga folkmassor, utan att bekämpas med andra vapen än böter och fängelse; huru råder ej arbetslöshet och nöd bland hufvudstadens arbetarebefolkning, allt medan öfverdådiga fäster firas — för välgörande ändamål! — och partiandan drifver sitt tragikomiska spel i riksdagens kamrar. I sanning, vi behöfva blott låta dessa brokiga företeelser draga förbi vårt inre öga för att inse huru oändligt mycket svårare den medborgerliga uppgift, som ursprungligen ålagts Stockholms Högskola, måste blifva *nu*, mot hvad den hade varit för tjugu år sedan.

Men det är aldrig försent att göra rätt.

I *ett* afseende äro också alla hinder upphäfda. Högskolan har fått emottaga rika donationer, och *nu vänta, ja fordra, hennes vänner, att hon med upprättande af en professur för meddelande af högre medborgerlig bildning fyller sin första och största uppgift.*

Blotta sträfvandet i denna riktning skall göra henne populär som aldrig hittills. Och lyckas hon småningom att, genom lärare af rätta arten, taga ett väckande och förädlande inflytande på vårt offentliga lif, så skall det fria universitetet i hufvudstaden komma att helsas med allvarlig glädje såsom en institution af det högsta värde, den vackraste nationella betydelse.

II.

Med det ofvan antydda vore dock ej på långt när allt gjordt. Väl måste ett medborgerligt bildande läroämne, upptaget inom Stockholms Högskola, komma att verka inom vida kretsar i hela landet, företrädesvis dock sådana, där en högre grad af allmänbildning vore rådande. Men för kroppsarbetarne, så väl i städerna som på landet, blefve sannolikt de från en sådan vetenskaplig kunskapskälla utgångna lärdomarne oåtkomliga. Så ock för den besutna allmogen, denna mäktiga klass, hvilken man, med afseende på dess politiska ställning, kunde vara frestad att med ett mycket missbrukadt slagord kalla »öfverklassen».

Ingenting vore dock viktigare för dessa väldiga skaror af valberättigade och valbare än att i en för dem lämpad form inhämta grunderna för en tidsenlig medborgerlig bildning. Återstår således att se till hvad som under den förflutna tjugufemårsperioden blifvit gjordt eller under den närmaste framtiden kan göras i detta syfte.

* * *

Direkt har väl ingenting gjorts för att bland allmoge och arbetare utbilda medborgare. Men man finner på detta område åtminstone *en* institution, afsedd att till någon del verka i nämda syfte; det är *folkhögskolan.* Idéen, hemtad från Danmark, väckte hänförelse hos de frisinnade, och mer än en gång framhöllo pressens män folkhögskolan såsom »ett vilkor för det nya statsskicket» samt vikten af att staten rikligt understödde henne, för att hon i detta afseende måtte kunna verka allt hvad hon borde. Skolan utvecklade sig oberoende af den danska förebilden och torde nog i allmänhet sökt att gå i rätta riktningen; men, buren mestadels af enskilda krafter och allt för svagt understödd af staten, kan hon verka endast på begränsadt område, för ett fåtal af den stora massa, som det gäller att, medborgerligt taladt, genomsyra.

Arbetareinstituten i städerna hafva nog ursprungligen tänkts såsom härdar för en tidsenlig medborgerlig bildning; men *denna uppgift blef dem helt enkelt förbjuden.* Väl kunde

förbudet under förhanden varande förhållanden anses befogadt. Men huru litet vinnes ej med en sådan negativ åtgärd, och huru mycket positivt godt hade ej kunnat vinnas, om regeringen påbjudit som *vilkor* för de begärda anslagens åtnjutande, att ett medborgerligt bildande ämne *måste* upptagas på institutens program samt att *läraren skulle tillsättas af regeringen själf.* Förutsatt att denne förstått och älskat sin uppgift, skulle arbetareinstituten då fått en helt annan anda, en helt annan medborgerlig betydelse än de nu äga.

Ännu mindre än arbetareinstituten i deras nuvarande form kunna de s. k. *folkmötena* anses äga någon, i god mening, medborgerlig betydelse, verksamma, som de vanligen äro, för främjande af en reflexionslös partilydnad, ofta under fanatiska ledare, snarare än för utvecklingen af ett sundt och självständigt omdöme.

Det är så mycket pinsammare och mera förödmjukande att nödgas erkänna detta, som det icke kan förnekas, att härmed ett mycket godt och kraftigt medel för spridande af medborgerlig bildning i ordets bästa betydelse blifvit lemnadt obrukadt af fruktan för missbruket. Och denna tanke blir ännu bittrare, då man måste leda sig till den slutsatsen, att det är bristen på fosterländska män af högre medborgerlig bildning, som här lämnat fritt spelrum för socialister, anarkister och män af s. k. kosmopolitisk lifsåsikt, som förklara begreppen fädernesland och fosterlandskärlek urmodiga och tillhörande en öfvervunnen ståndpunkt.

Kort sagdt, det är vår liknöjda kortsynthet att lämna den högre medborgerliga bildningen därhän, som måste bära skulden för att den arbetande klassens (allmogens) verkliga behof af folktalare icke fyllts af män, mäktiga att hos dem inskärpa de första sunda medborgerliga begreppen.

Nu är det socialister och anarkister, som vinna folkets öra. Man behöfver blott erinra om ett enda drag ur det sista årets arbetarehistoria: folkmötet i Bergslagen, hvars ledare föreslog »*småmordsteorien*» såsom bästa medlet emot arbetarnes förtryck, för att inse hvilka faror, som hota, eller öfvertyga sig om huru några års fortfarande liknöjdhet hos de moderat liberale, sansade folkklasserna vore nog, för att elden, som glöder under askan, skulle slå upp i full låga.

Men det är icke endast från arbetare och allmoge, som

faran hotar. En del arbetsgifvare underhålla elden med sina omänskliga och okloka åtgärder fullt ut så mycket som anarkisterna med sina hetsande uppviglingar. Detta påstående kan från ett par andra drag ur dagens historia få en lika bjärt belysning som det föregående. Man erinre sig blott de fabrikanter, hvilka för större vinnings skull använda vid sina tillverkningar gifter, så skarpa, att »de förvandla sina offer till lefvande lik, utan att ens unna dem att dö», såsom en motionär i Andra kammaren nyligen yttrat, eller ihågkomme man den arbetsgifvare, som låtit en sjuk, 17-årig arbetare nära förgås af vanvård.

När man ser orsak och verkan — vissa arbetsgifvares egennyttiga grymhet och arbetarnes lätt antända hat — ligga hvarandra så nära som här, tänker man ej utan en rysning på hvad framtiden kan innebära.

* * *

Men om nu tillståndet är i så hög grad oroande, så tränger sig den frågan allt närmare in på oss:

Hvad är att göra för att förekomma de samhällsvådor, som hota?

Svaren kunna vara många; *en* lösning ligger i *ett vänligt närmande klasserna emellan.*

Ett glädjande försök i detta syfte tror man sig kunna skönja i den förening af »studenter och arbetare», som under senaste år bildats i Upsala och redan börjat utöfva ett godt inflytande. Hur lyckligt, om det vore möjligt att åstadkomma likartade föreningar i de stora städerna samt mellan herremän och allmoge i landsbygderna.

Vi hafva redan i ett halft sekel sett huru villigt allmoge och arbetare samlas för att höra kringresande »talare» i andliga ämnen, nykterhetspredikanter m. fl. Vi se i dessa dagar huru rundt om i landet militärer talat för folket om landets försvar och lyckats bilda föreningar till dess främjande. Helt visst skulle allmoge och arbetare lika villigt lyssna till talare öfver allmänt medborgerliga ämnen, så vida talarne blott vore i besittning af detta hemliga förstånd om åhörarens känslor, som endast kärleken gifver och hvarförutan åhörarekretsen förblir lika kall som föreläsaren. Med

andra ord: vore blott nödiga förkunskaper och den rätta sinnesarten att påräkna hos ledarne, kunde med en sådan rörelse redan ett uppslag vara gifvet till arbetarefrågans fredliga lösning.

* * *

Men äfven i bästa fall, om ock, såsom i det föregående antydts, ett närmande kunde tänkas mellan arbetsklassen och den bildade ungdomen, i likhet med hvad som är på väg att blifva en verklighet i Upsala, så skulle likväl stora massor af nationen komma att stanna utanför den medborgerliga rörelsen. Det blir allt mera tydligt, att de fyra riksståndens upphäfvande icke skänkt oss enhet. Vi kunde ännu i dag instämma i Thorilds gripande bön till konungen: »Eröfra dessa barbariska nationer! Gör oss till *ett* folk!»

Men man vänder sig i vår tid icke till konungarne i sådana trångmål. Nationen måste ena och eröfra sig själf, om hon ej, splittrad i sitt inre, vill falla ett offer för klasskrig eller yttre fiender.

Vi tala så mycket om fosterlandets försvar och inlägga i detta ord allt hvad vi tänkt oss af fosterländskt nit och offervillighet. Ja, ordet är gammalt och kärt och skall för det äkta medborgarsinnet alltid behålla sin ursprungliga sköna klang. Men i en ny tid skall det omfatta ett nytt, vidgadt begrepp, — ett begrepp, som innebär icke blott det yttre försvaret med gevär och kanoner och därtill hörande krigsundervisning, ehuru viktigt och oumbärligt det än må vara, utan också *det inre.* Härtill höra medborgarandans, det odlade förståndets och den tänkande fosterlandskärlekens försvarskrafter, och endast med dem skola vi kunna värja oss mot fienden inom egna gränser, försvara vår självfaktning och värna om vårt anseende såsom ett fritt och själfständigt folk.

Beväringsöfningarne — mödrarnas skräck, emedan de ofta lämna ynglingarne ifrån sig med dåliga vanor, ej sällan med fördärfvade seder — väcka år för år allt mera motvilja hos folket. Man kan lätt föreställa sig att deras själlösa mekanism retar och uttröttar både befäl och manskap, icke minst genom medvetandet, att de äro i det närmaste

ändamålslösa. Den korta tiden för öfningarne, jämförd med den tid andra, med oss jämförliga folk egna åt sina värnpliktsöfningar, gör vår beväringsexercis snart sagdt till ett narrverk; och man börjar känna det. Slutligen hindrar också den korta tiden en närmare beröring mellan befäl och manskap och därmed också det goda förstånd dem emellan, som är vilkoret för att öfningarne skola få en djupare betydelse.

Alla veta och känna, att det måste blifva annorlunda. Många hafva insett, att vi såsom andra folk måste ålägga oss allmän värnplikt. Men under tjugufem år har man tvistat om sättet för dess tillämpning. Och tvisten fortgår ännu i dag. Förslag på förslag hafva framlagts och förkastats, ofta af rena partihänsyn. Ja, man har stundom drifvits ända därhän att missbruka försvarsfrågan — nationens heligaste intresse — till simpla partimanövrer.

Under den tjugufemåriga tröstlösa riksdagstvisten har man då och då hört värnpliktstjänsten framhållas såsom ett slags folkhögskola, men utan att det märkliga ordets innebörd blifvit vidare utvecklad. Det var en lärd man, en professor vid Upsala universitet, förbehållet att för nationen frambära den stora tanken om *värnpliktstjänsten såsom en ettårig obligatorisk skola, den gigantiska »bottenskolan» för fosterländsk krigsundervisning och medborgerlig bildning — hvars diplom skulle vara politisk valrätt.*

Hos hvarje svensk, som äger fosterlandssinne och kärlek till sitt folk, syntes denna tanke egnad att drifva blodet till lättare omlopp och komma hjärtat att slå högt af nytt lefnadsmod, nytt hopp för land och folk.

Här, tänkte man, här är medlet, som skall låta nationen ena och eröfra sig själf samt ställa henne mäktig och värdig försvaret mot både inre och yttre fiender.

Men hvarför har då icke den märkliga tanken, sedan den för halftannat år sedan uttalades vid ett försvarsmöte i Upsala, blifvit af fackmän upptagen och utredd? Hvarför har den icke vid försvarsmöten, som hållits öfver hela landet, icke ens i hufvudstaden eller i Upsala gjorts till ämne för offentlig öfverläggning? — för sakrikt tankeutbyte mellan medborgare och militärer? Huru *kan* en hel nation tiga inför ett sådant förslag?

O, tröga folk, fullt af hetsigheter! Hvad skall man tänka om dig? Sofver du på den stora, enande tanken, eller ämnar du tiga ihjäl henne, medan klasshatet opåtaldt får sönderslita nationen och partierna tvista om makten?

III.

I det föregående har talats om och till männen. De utgöra dock blott den ena hälften af nationen; kanske vore det skäl att rikta ett ord äfven till den andra, den, som kallas än »den svagare», än »den bättre».

Hvem vet om ej äfven här kunde tillämpas Thorilds bevekande bön: »eröfra dessa skilda hälfter! gör oss till *ett* folk!»

Frågan är lockande; men här får den upptagas endast ur *en* synpunkt, den medborgerliga.

När, för tjugufem år sedan, representationsreformen genomfördes, sprungo några gnistor af hänförelsens elektriska ström öfver äfven i kvinnans själ — och detta ej sällan i strid mot de känslor, som hennes närmaste manliga omgifning uttryckte. Det torde varit det första drag af självständigt omdöme i fosterländska offentliga angelägenheter, som Sveriges kvinnor lagt i dagen under detta sekel, med undantag möjligen af 1809. Men något varaktigt spår af den uppflammande hänförelsen finner man knappast. Väl lästes i den då utgifna kvinnotidningen ett och annat varmt upprop i fosterländskt syfte, men de ledde icke till handling. *Kvinnorna hafva lika litet som männen, — »den svagare hälften» af folket lika litet som »den starkare» — gjort något för att utbilda medborgare för vårt nya statsskick.*

Man invände icke att det varit dem omöjligt. Hade de begripit sin uppgift, så skulle deras söner, de som för tjugufem år sedan voro vid en ålder af tio à femton år, mera allmänt burit vittne därom; vi hade då bland valmän och valde haft färre partigängare, färre politiskt liknöjde, men flera fosterländska medborgare i ordets bästa bemärkelse.

Så stor är kvinnans makt, så stort hennes ansvar.

Man tänker här ofrivilligt på ett ord, yttradt för tjugu år sedan af en framstående riksdagsman på tal om en fråga af hög, fosterländsk betydelse: »*Här kunde kvinnan vara en kraftig hjälp. Så vore hon i alla stora frågor. I mindre kan hon umbäras; ej här*. Sådana ord uttalades ej sällan af det nya statsskickets förste män och föllo för ögonblicket tändande i mången kvinnosjäl. Ett visst intresse för krigsundervisningen i skolorna, för skarpskytterörelsen m. m. höll sig uppe till en tid. Mödrarna läste med sina gossar om Gustaf Adolf vid Lützen, om tåget öfver Bält, om slagen vid Lund och Narwa o. s. v. De lifligaste följde med ett visst deltagande arméförslagens öden vid riksdagarne, och slutligen bildades *en kvinnoförening* för insamlande af medel till en fästningsbyggnad, hvartill Andra kammaren vägrat anslag.

Allt detta vittnade ju om ett visst fosterländskt syfte hos våra kvinnor; men det vände sig alltid kring försvarsfrågan. Man tänkte sig alltid fosterlandskärleken så att säga i uniform. Den civila patriotismen — medborgarandan rätt och slätt — var en okänd storhet i hemmen och i skolan, såväl som i det politiska lifvet.

Icke som skulle härmed vara riktadt ett klander mot försvarsrörelsen, tvärtom! Den är all heder värd, och det skall icke glömmas, att det är på kvinnoföreningens initiativ den gått ut öfver hela landet.

Det är blott detta man här velat få sagdt, att försvaret, ehuru utomordentligt vigtigt, icke omfattar *hela* den fosterländska frågan; att det utgör blott en del af den medborgerliga uppgiften samt att kvinnan kunde vara en kraftig hjälp i lösningen af denna fråga, om hon kunde se den i stort. På henne beror i väsentlig mån ett vänligt närmande klasserna emellan, om också icke på det gamla patriarkaliska sätt, som till ömsesidig båtnad råder, där husmor och underlydande åldrats tillsammans. För att vinna det nya släktet fordras nya medel, som öfverensstämma med nutidens åskådning. Förstode den bildade kvinnan rätt sin uppgift, skulle mången strejk förekommas och arbetarnes klagomål med rättvisa behandlas. Hade hon förstått att närma sig sin arbetande syster, skulle man icke fått upplefva att, såsom nu, hustrurna

hetsat sina män att fortsätta ett hopplöst motstånd och hånat lagens tjänare, då de måst ingripa.

Där den bildade kvinnan förstått sin uppgift, skulle, såsom nyligen vid ett stort, af kvinnor ägdt järnverk midt i den värsta strejktrakten, arbetarne förblifva lugna och pliktrogna, och när missförhållanden inträdt, skulle genom hennes inflytande saken med rättvisa och tålamod utredas, bättras eller förklaras.

Nekas kan dock icke, att det gifves offentliga förhållanden, där kvinnan icke kan personligen uppträda, utan att skada mer än hon gagnar. Men icke desto mindre kan hon verka kraftigt och rent äfven på sådana förhållanden genom att *bilda opinion för det, som är sannt och rätt.* Allmänna opinionen utöfvar alltid inflytande; styrkt af ett enigt, rent och sakkunnigt omdöme från kvinnans sida, blefve den en makt. *Men för att bilda en opinion måste man äga en öfvertygelse,* icke en blott partidisciplin eller en fäderneärfd tradition, ej heller en snarvunnen »modern lifsåskådning», utan en själftillegnad personlig öfvertygelse, *fast,* men på samma gång fördragsam och tålig.

Kunde Sveriges kvinnor i detta afseende tjäna männen till föredöme, så vore det i sanning stort.

Härmed har förf:n gått igenom sin uppgift. Hans tjugufemårsminnen äro uttömda, hans framtidstankar måste stanna här. Mången skall ändå säkert tycka att han gått för långt, att han varit allt för djärf. Men har han lyckats framhålla, *huru mycket vi försummat under det förflutna fjerdedelsseklet, och huru det kan i någon mån godtgöras;*

har han kunnat *återkalla i minnet Stockholms Högskolas första uppgift och hennes plikt att åter upptaga densamma genom upprättande af en lärostol för högre, medborgerligt bildande läroämnen;*

har han vidare förstått visa, *huru vi genom ett vänligt närmande klasserna emellan kunde mildra konflikterna mellan arbetare och arbetsgifvare samt motarbeta det af radikalerna upptända sociala missnöjet,* så vore ju redan något vunnet.

Har han därtill förmått att åtminstone framkalla en diskussion rörande idéen att med ett enda kraftigt grepp sammanföra den sociala frågan och försvarsfrågan på deras första stadium för att så till sägandes låta dem lösa hvarandra;

med andra ord, har han förmått framkalla ett tankeutbyte under öppet uttalade motiv för och emot *förslaget att årligen samla den myndigblifna ungdomen till en ettårig, obligatorisk medborgare- och värnpliktsskola samt tillerkänna de unge män, som berömligt genomgått denna skola, politisk rösträtt såsom tecknet på en välförvärfvad första medborgargrad,* då skulle ännu mera vara vunnet.

Har förf:n slutligen därutöfver kunnat *gifva kvinnan syn på hennes andel i folkets stora, medborgerliga uppgift,* då vore hans afsikt med dessa blad uppnådd, och då skulle måhända både djärfheten och ofullständigheten af hans framställning förlåtas honom.

INNEHÅLL.

I.

II.

III.

1892. 5:e häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: För Förbundets medlemmar kr. 2: 50.
För icke medlemmar » 4: 00.

*

En amazon i det nittonde århundradet.

Af *Cecilia Bååth-Holmberg.*

En af de märkligaste kvinnor, som lefvat i vårt tidehvarf, är donna Ana Maria de Jesus Riveiro de Silva eller, för att nämna det namn, under hvilket hon egentligen blifvit känd och hedrad af tvenne världsdelar, *Anita Garibaldi.*

För några tiotal af år sedan, då republiken Rom lyktat sin ärorika strid och den tappra Anita utandats sin sista suck i pinjeskogen vid Adriatiska hafvets kust, var hennes namn jämte hennes berömde makes på allas läppar, och berättelserna om hennes trofasthet och hjältemod blefvo nästan till legender.

Må det tillåtas oss att här i korthet återgifva hennes märkliga lefnadslopp.

* * *

Anita Riveiro var född 1821 i den lilla byn Barra i Lagunprovinsen Santa Catharina, Sydamerika. Här i detta lands yppiga natur uppväxte hon utan egentlig uppfostran och fullkomligt oberörd af den yttre världens seder och bruk. Den gifmilda naturen, som där i öfverflödig mängd framalstrar allt hvad tropikens växtvärld erbjuder — bananer, socker, frukter m. m. tycktes, åtminstone vid tiden för vår skildring 1839—40, åt landets invånare hafva meddelat något af sin karakter, ty enligt Garibaldis egen berättelse om sitt vistande i dessa trakter, visades den resande en ovanlig gästfrihet:

»Den resande», yttrar han i sina memoirer, »behöfver intet säga, intet begära. Han går helt enkelt in i huset, in i gästrummet till höger; tjänarna komma utan att vara kallade, aftaga hans skor och tvätta hans fötter; han stannar så länge han behagar, går sin väg när han vill, utan att säga farväl och utan att tacka. Och oaktadt denna hans uraktlåtenhet, skall den gäst, som kommer efter honom, icke bli mindre väl emottagen».

Väldiga urskogar, med nästan ogenomträngliga snår, skilde då Santa Catharina från närliggande provinser, och detta torde förklara

den brist på civilisation, som Garibaldi med sådan hänförelse kallar »naturens ungdom och mänsklighetens morgongryning».

Efter oroligheterna i Italien under början af 1830-talet blef Garibaldi, såsom deltagare i dessa, jämte många andra berömda italienska fosterlandsvänner dömd till döden. Han flydde emellertid till Sydamerika; här slöt han sig till Gonzalis, president i republiken Rio-Grande, som 1836 börjat kämpa en förtviflad strid för att befria sig från Brasiliens öfverherradöme. Garibaldi blef anställd i republikens tjänst. Djärf och skicklig sjöman, som han var, gjorde han sitt nya land stora tjänster och förvärfvade sig redan nu rykte och ära. Många unga, liksom han landsflyktiga italienska patrioter slöto sig till honom, och den lilla flottilj, hvars chef han var, hälsades längs landets kuster med hänförelse, enär invånarne här i dess tappre anförare sågo en räddare och befriare.

Befolkningen i St. Catharina hade emellertid gjort gemensam sak med republikanarne i Rio-Grande, och Garibaldi erhöll befallning att företaga en expedition till detta land för att än ytterligare stadfästa förbundet.

Med två skepp styrde han nu kosan norrut mot St. Catharinas kuster. Plötsligt uppstod en fruktansvärd storm; det ena större skeppet förmådde kämpa sig framåt, men det mindre, hvilket Garibaldi själf förde, kunde ej hålla stånd mot vågorna. Det slungades in emot kusten och krossades. Med oerhörd ansträngning lyckades det Garibaldi att rädda en del af sitt manskap, men de flesta omkommo. Bland de drunknade befunno sig äfven några af Garibaldis käraste vänner.

Garibaldi och hans skeppsbrutna folk blefvo emellertid vänligt emottagna i kustens »estancior». Inom kort erhöll han befäl öfver skeppet »Itaparika», med hvilket han ånyo tillfogade brasilianarne stort afbräck.

Men oaktadt detta och midt under det segerjubel, hvarmed traktens invånare emottogo honom, kunde han ej återvinna sin forna käckhet. Han kunde ej glömma sina döda vänner och en känsla af djup ensamhet grep honom.

»Uti den oändliga öken», har han härom yttrat, »till hvilken denna förfärliga tilldragelse för mig förvandlat världen, kände jag behof af en själ, som älskade mig, — utan en sådan föreföll mig tillvaron outhärdlig, nästan omöjlig. Vänskap är en frukt, som beror af tiden, den kräfver åratal för att mogna, medan kärleken tänder som blixten. Endast en kvinna skulle sålunda kunna bota mig, en

kvinna — det vill säga det samma som en tillflykt i sorgen, en tröst i olyckan, en stjärna i stormen, en kvinna — det är den guddom, man aldrig förgäfves anropar, när man anropar henne ur hjärtat, och i synnerhet när man anropar henne i olyckan.»

Hittills hade tanken på ett äktenskap ej ens fallit den landsflyktige hjälten in. Hans kringirrande lif, så fullt af faror, och redan från ungdomen invigdt till Italiens tjänst — det på befrielse väntande Italien — tycktes helt naturligt utesluta hvarje dröm om »hem» i vanlig mening.

Det blef ej heller något sådant, han fann, och ej heller var det en vanlig kvinna, han fick till hustru.

Från sitt skepp Itaparika, som under någon tid låg förankradt vid St. Catharinas kust, nära Barra, iakttog han dagligen i sin kikare, huru en flock af bygdens unga kvinnor kommo från sina hem i skogarna för att hämta vatten vid en brunn nära stranden. Bland dessa tilldrog sig särskildt en hans uppmärksamhet, hon var högrest och smidig, med späda lemmar och rikt svart hår. Han följde henne med ögonen, när hon kom och gick, och gaf noga akt på det hus, hvari hon tycktes hafva sitt hem.

Ännu visste han ej, om hon var gift eller ogift, ehuru hennes utseende och väsen angaf det senare. I själfva verket var hon trolofvad, något som Garibaldi omsider tycktes hafva fått veta. Men detta inverkade ej på hans beslut att vinna henne till sin. Tolf år därefter, och i djup sorg öfver hennes död, berättar han själf om sitt frieri — i fall man så kan säga — på följande sätt:

»Ändtligen var mitt beslut fattadt, jag nedsteg i en båt, rodde i land och gick till den koja, från hvilken jag under flera dagar ej kunnat slita mina blickar. Mitt hjärta klappade, men mitt beslut stod fast. En man bjöd mig inträda — jag skulle hafva gjort det, äfven om det blifvit mig förbjudet. Jag hade sett denne man en gång förut. Jag såg den unga flickan, och jag sade till henne: »du skall bli min».

Jag hade med dessa ord knutit emellan oss ett band, som endast döden förmådde slita. Jag hade funnit en förborgad skatt, men en skatt af hvilket värde! Om ett fel blef begånget, så är detta fel helt och hållet mitt. Ja, det var ett fel, att genom föreningen af tvenne hjärtan komma ett annat oskyldigt hjärta att brista. Men hon är död, och... han är hämnad. Och hvar lärde jag mig att inse storleken af detta fel? Där, vid Eridans strand, den dag jag hoppades återse henne, då jag i ångest sökte räkna hennes hjärtas

slag, då jag lyssnade till hennes sista suck — då hennes läppar voro kalla, och jag grät tårar af förtviflan.»

Åtskilliga Garibaldiskildrare hafva sökt halka öfver detta »fel», hvarom Garibaldi själf uttryckligen talar, andra åter hafva förstorat det, genom att berätta, det Anita var en annan mans hustru. Det senare var dock ej händelsen. Hon var, som vi redan nämnt, trolofvad, men kärleken hade med all säkerhet ännu icke vaknat i hennes hjärta. Hon var en kvinna, som icke älskade mer än en gång i lifvet och förblef sin kärlek trogen in i döden. Hon blef senare, så fort tillfälle därtill yppades, lagligt vigd vid Garibaldi i Montevideo, något som ej kunnat ske i ett katolskt land, om hon förut varit gift.

Garibaldi var emellertid ingalunda okänslig för den oförrätt, han tillfogade en annan man, men hans häftiga kärlek till den stolta, högresta, lidelsefulla sydamerikanskan lät sig ej kufvas, så mycket mindre som Anita redan från första stund och med naturbarnets styrka besvarade densamma.

Den ljuslockige, blåögde unge främlingen, med de klassiskt rena dragen, vann odeladt hennes hjärta, och från det ögonblick, han hviskade dessa ord i hennes öra: »du skall bli min», blef hon hans älskarinna, hans hustru, hans vän och stöd i fattigdom och bekymmer, hans barns moder samt hans trogna kamrat, hans »adjutant» och modiga följeslagarinna i alla faror och strider, till dess döden ryckte henne ur hans armar vid Adriatiska hafvets strand.

Långt senare, då hans namn äradt genljöd öfver hela Europa, omtalade han henne så:

»Du, mina barns älskade moder, som jag i dag begråter, som jag skall begråta under hela mitt lif — dig lärde jag känna ej under segern, utan i motgång och skeppsbrott, och långt mer än min ungdom, mitt utseende och min förtjänst, var det mina olyckor, som fäste dig vid mig för hela lifvet — Anita, dyra Anita!»

Vackrare minnesruna kan ej en gift kvinna erhålla. Den är ett vittnesbörd om en sann kvinnosjäl, hvars kärlek, lidelsefull och glödande i lugnare dagar, i motgång och olycka höjer sig till verklig storhet.

* * *

Hon följde honom ombord å hans skepp, och inom kort blef hon i tillfälle att visa prof på sitt mod.

Garibaldi råkade i strid med ett hans eget vida öfverlägset brasilianskt krigsskepp, hvilket efter en kort stund tog till flykten,

men endast för att återkomma med förstärkning af trenne andra fartyg, hvilka alla genast började en häftig kanonad mot Garibaldis skonert.

Denna blef nu fullkomligt öfversållad af kulor, dess ena sida var sönderskjuten och masten krossad, på däck vältrade sig döende och sårade, men de tappra sjömännen svuro att förr låta döda sig till sista man än gifva sig fångna.

Vid Garibaldis sida stod Anita. Midt i kulregnet, och lugn som den tappraste soldat, affyrade hon sin bössa mot angriparne. Före stridens början hade Garibaldi enträget bedt henne begifva sig i land, men hon hade bestämdt nekat att skiljas från honom, då han var utsatt för fara, och i tysthet stolt öfver hennes mod, motsatte han sig ej hennes vilja.

Plötsligt kastades hon och två matroser af en kanonkula ned på däck. Förfärad störtade Garibaldi fram, troende henne vara krossad; men hon reste sig fullkomligt oskadd — de båda männen voro döda.

Då bad han henne, att hon skulle begifva sig ned på mellandäck; hon svarade:

»Ja, men endast för att jaga upp de fega stackare, som gömt sig där.»

Och inom ett ögonblick återkom hon, med sabeln i hand drifvande framför sig flera matroser, som flytt undan striden. Då denna rasade som hetast, drog sig emellertid de fientliga skeppen tillbaka; befälhafvaren å ett af dem hade blifvit träffad af en kula.

Detta var dock ingalunda enda gången Anita stred vid sin mans sida till sjös.

Kort därefter, då han med tre skepp seglat in i den stora lagunsjön Los Patos, skild från hafvet endast genom en smal landremsa, befann han sig innesluten mellan en fientlig eskader af 22 skepp och en stark armékår på stranden. Hans uppgift var vid detta tillfälle att söka hindra denna flotta från att segla längre fram, enär en republikansk kår äfven befann sig något längre uppe på stranden.

För att öfverskåda terrängen och sända ett bud till chefen för sistnämnda kår, general Canabarro, begaf han sig ett ögonblick i land, under tiden öfverlämnande befälet å sitt skepp åt Anita.

Med fulla segel nalkades emellertid den fientliga flottan, och vid hans återkomst om bord hade Anita redan börjat kanonaden. Med hög, klar röst gaf hon sina order och uppmuntrade manskapet. Det uppstod ett förfärligt blodbad. Af alla officerare ombord å alla

tre skeppen var Garibaldi den ende öfverlefvande. Oaktadt förtviflad kamp lyckades det dock de fientliga skeppen att passera förbi.

Under hela tiden förblef Anita på den farligaste platsen bredvid Garibaldi. Upprörd öfver den fara, hvari hon befann sig, befallde han henne att begifva sig i land, och för att förmå henne därtill, gaf han henne i uppdrag att begära förstärkning af general Canabarro. Hon lofvade att utföra uppdraget och att sända svar med en pålitlig man. Garibaldi kände sig nu lugnad.

Men snart återkom hon själf med svaret, ty i hela den republikanska kåren fanns ej en man, som vågade sig öfver till skeppet. Garibaldi erhöll nu genom henne generalens befallning att söka rädda vapen och ammunition samt sedan tända eld på den lilla flottiljen. För att utföra det senare, begaf han sig ombord å de andra skeppen, hvilkas däck voro betäckta af döda. De få öfverlefvande af sitt folk hade han åter måst ställa under Anitas befäl, och hon blef nu den, som ledde räddningsarbetet.

Stående upprätt, lugn och högrest i skeppsbåten, hvars roddare sutto krokiga för att undvika fiendens kulor, for hon fram och tillbaka mellan stranden och skeppet, till dess allt och alla kommit i säkerhet.

Men äfven under striderna på fasta landet följde hon till häst sin make. Då denne vunnit segern vid Santa Vittoria, var det hon, som outtröttligt vårdade och förband de sårade. Under nederlaget vid Taqvari behöll hon i det längsta modigt sin plats bredvid Garibaldi, midt i den värsta striden. Hon blef dock i tumultet skild från honom. När hon såg att allt var förloradt, satte hon sporrarne i sin häst, så att denne med ett väldigt språng förde henne ur fiendens midt. Då bortslet en kula hatten från hennes hufvud, en annan träffade hennes häst, som störtade. Fången fördes hon inför den fientlige öfversten, hvilken, beundrande hennes mod, biföll hennes anhållan att på slagfältet söka Garibaldi, den hon trodde vara stupad.

Länge irrade hon omkring. Hvarje död, som fallit framstupa mot marken, vände hon om för att få se hans ansikte. Men den hon sökte fann hon ej. Öfvertygad att han lefde, tänkte hon nu endast på flykt och återförening med honom. Hans kappa, som han under striden bortkastat för att vara friare i sina rörelser, hade blifvit funnen af en fientlig soldat. Hon tillbytte sig densamma mot sin egen, som var mycket mera värd. När natten kom begagnade hon sig af fiendens segerglädje, smög sig ur den hydda, hvari hon hölls fången,

och ilade inåt den djupa vilda skog, som betäcker Espinassos bergskedjor.

Den amerikanska steppens dotter kände dock ingen fruktan. Hon hade skogar nära nio (svenska) mil djupa att genomtränga för att komma till vänner, och hon var ensam, utan lifsmedel.

Under nätter och dagar framträngde hon genom urskogen utan annan föda än växternas rötter, vilda frukter eller ännu gröna kaffe bönor.

De få landets invånare hon mötte voro fientliga mot republikanerna och nedgjorde, hvarhelst de det kunde, de spridda skaror af dessa, som efter nederlaget vid Taqvari ströfvade genom provinsen.

Vid ett tillfälle råkade hon midt in i ett dylikt blodbad. De fiender, som ännu voro sysselsatta med plundring, flydde vid åsynen af denna högresta ensamma kvinna, hvilken på en vild häst, den hon lyckats få af personer, som visat henne gästfrihet, och med det rika svarta håret flygande för vinden, stormade fram midt i natten. Fyra ryttare, som voro posterade vid floden Canoas, flydde likaledes vid anblicken af denna uppenbarelse och gömde sig bakom några buskar. Den af regn uppsvällda floden var 500 fot bred; hållande sig fast vid hästens man och uppmuntrande denne med tillrop, simmade hon lyckligt öfver den brusande strömmen, fortsatte vägen framåt och återfann omsider Garibaldi.

Ej särdeles lång tid efter denna äfventyrliga flykt gaf hon lifvet åt sin förstfödde son Menotti, den numera ryktbare, i Rom bosatte deputeraden och generalen, hvilken i mod och begåfning visat sig vara en värdig bärare af sin faders ärorika namn, liksom han upptagit dennes idéer, för hvilka han ännu i dag kämpar.

Han föddes den 16 september 1840 i en fattig liten »rancho», belägen på den halfö som skiljer Los Patossjön från Atlantiska oceanen. Han kom till världen med ett ärr i hufvudet, orsakadt af moderns fall från den dödsskjutne hästen i drabbningen vid Taqvari.

De förhållanden, under hvilka Menotti såg dagen, voro mycket inskränkta. Folket i den lilla »ranchon» var visserligen vänligt och hjälpsamt, men Garibaldi ägde, som han sedan berättat, ej så mycket som »en näsduk» att svepa omkring barnet, ej heller det ringaste medel till moderns vård.

Han beslöt därför att begifva sig till det aflägsna Settembrina för att därifrån skaffa hjälp åt sina »stackars älsklingar». Under hans frånvaro anfölls ranchon af en fientlig trupp, som var utsänd för att tillfångataga den berömde italienske anföraren.

Med sitt 12 dagar gamla barn i famnen svingade sig Anita upp på en häst och flydde i susande galopp in i skogarna; hungrig, halfnaken, skälfvande af köld och regn måste hon hålla sig gömd, till dess Garibaldi återkom med tröst och räddning.

Efter republiken Rio-Grandes sista strid och nederlag, under hvilket Garibaldi kämpat med vanlig tapperhet, måste han med en ringa återstod af den lilla armén draga sig undan till urskogarna. Dessa, i allmänhet nästan oigenomträngliga, voro detta i ännu högre grad nu i regntiden; den lilla truppen var under sitt långa framträngande utan proviant och transportmedel utsatt för oändliga faror och mödor; alla strömmar hade svällt öfver sina bräddar, och själfva marken var ofta af regnet förvandlad till en lös gyttja, hvari häst och ryttare djupt nedsjönko. Under de nio dagar denna färd varade, bar Anita alla umbäranden och lidanden utan att klaga; men hon bäfvade vid tanken att förlora sitt tre månader gamla barn; vid de farligaste ställen af vägen samt vid öfverskridandet af strömmar, bar Garibaldi den lille gossen fastbunden med en näsduk vid sin hals, så att han kunde värma de späda lemmarne med sin andedräkt.

Ändtligen lyckades det dem att arbeta sig fram till bebodda näjder, där vänliga människor gåfvo dem vård och föda.

* * *

Efter krigets slut lämnade Garibaldi Rio-Grande och begaf sig till Montevideo, hufvudstaden i »Banda Oriental». Vid sin ankomst dit var han fullkomligt utblottad på tillgångar. För att kunna, som han själf uttryckt sig, erbjuda sin Anita »en blygsam bergning», försökte han till en början försörja sig såsom handelsagent, sedan såsom lärare i matematik. Härmed fortfor han, ända till dess han trädde i spetsen för den i Montevideos krig mot Buenos Ayres så berömda »italienska legionen».

Under hela detta krig var Garibaldi montevideernas främsta stöd, den tappraste af deras generaler, och ryktet om hans segrar — särskildt vid San Antonio — gick öfver hela den bildade världen. Den biltoge, dödsdömde sjömannen från 1843 — »läjonet från Montevideo» — var redan en af Europas mest berömda hjältar.

Men under krigstågen i Banda-Orientals tjänst följdes han ej af Anita, hvilken nu var hans lagliga hustru. Hon hade numera utom Menotti, äfven en liten dotter att vårda, Teresita; ännu en dotter Rosa, dog som helt späd. Inom den hjältemodiga unga kvinnan,

hvilken under kriget i Rio-Grande trotsat död och faror för att ständigt få vara i den mans närhet hon älskade, hade moderskärleken vaknat med samma instinktlika styrka som kärleken till hennes make; hon ägnade sig nu uteslutande åt sina barns vård.

»Anita», skref Garibaldi senare om henne i bref till en vän, »sitt kön så öfverlägsen i krigets faror och växlingar, var beundransvärd i familjelifvet. Hon har alltid bistått och tröstat mig i olyckan och i hvarje svår belägenhet, hvari jag befunnit mig vare sig i Rio-Grande eller i republiken Orientals tjänst. Under hela den tid jag stred för republikanerna, vistades hon i Montevideo, älskad af alla.»

Helt visst var det henne ingen lätt sak att under denna tid uppehålla hemmet, hvari utom hon själf och tidtals äfven hennes make funnos tre barn att uppfostra; också sonen Riccotti föddes under dessa år. Garibaldi var äfven som general i republikens armé och öfverkommendant i staden Montevideo allt jämt lika fattig. Han afslog alla belöningar och betraktade de 14 år af kamp, som han tillbragt i Amerika, hufvudsakligast som en beredelsetid, hvilken skulle göra honom värdig och skicklig att strida för Italien; det var folkfrihetens sak, för hvilken han kämpade äfven i Amerika, och egennytta eller begär att rikta sig själf funnos aldrig i hans själ. Hans hustru Anita, bildad af ett sällsynt fast material, var fullkomligt i stånd att dela hans åsikter. Det kom därför aldrig öfver hennes läppar ett ord af missmod öfver den fattigdom hvari de lefde, och aldrig yttrade hon någon längtan efter de lugnare förhållanden hon lämnat för att följa honom. Men hon gaf i stället stundom utbrott åt en ganska stark — och troligen ej alldeles obefogad — svartsjuka.

Garibaldi var alltid och intill sin sena ålderdom beundrad af kvinnor af alla klasser, ej minst af högtuppsatta och bildade. Anita såg tydligt den beundran han å sin sida ägnade Montevideos eleganta kvinnovärld, hvilken, som han sade, erinrade honom om »Seviljas och Granadas kvinnor». Han vågade dock aldrig yttra något sådant direkt till Anita, ty hon fördrog ej någon rival. Han har själf berättat, att hon vid ett tillfälle, då hon väntade träffa en sådan, uppträdde med två laddade pistoler, den ena för honom, den andra för rivalen.

Alla ekonomiska umbäranden uthärdade hon dock, som sagdt, med glädje för hans skull. Själf tillagade hon de sinas enkla kost, oftast bestående endast af bröd, vin och olja, och därmed var hon fullt belåten. Den läkare, som vid Teresitas födelse vårdade henne, har berättat, att vid detta tillfälle fanns det hvarken ljus eller mat

i huset; han måste därför skyndsamt begifva sig till sitt hem för att anskaffa lämplig föda åt den sjuka kvinnan.

Huru stort värde en än så liten penningsumma ägde för familjen visas af bl. a. följande lilla tilldragelse. En dag föll den lilla Teresita utför trappan och slog sig illa. Garibaldi, som ej visste hur han skulle trösta sin gråtande älskling, tog tre sous — familjens hela förmögenhet, bevarad för något särskildt stort tillfälle — och skyndade ut för att köpa något åt barnet. Vid sin återkomst möttes han af sin hustru, som helt upprörd och bedröfvad ropade till honom: »Man har stulit börsen!»

Alla äro emellertid ense i skildringen af den lycka, som oaktadt bekymmer och de sydländska lynnenas häftighet, alltid rådde i Garibaldis och hans första hustrus hem.

År 1848 återvände Garibaldi till Europa och Italien. Han hade låtit sin hustru resa någon tid förut, och medel till öfverfarten hade han erhållit genom vänners och italienska patrioters sammanskott.

Då Anita med sina tre barn anlände till Nizza, Garibaldis födelsestad, där hans gamla mor ännu lefde, blef hon mottagen af befolkningen med höga jubelrop; tusentals människor samlades utanför hennes bostad under rop: »Lefve Garibaldi, lefve vår Garibaldis familj!» Hon erhöll äfven som gåfva en fana i de italienska färgerna, denna skulle hon öfverlämna åt sin make med anhållan att han först skulle höja den på Lombardiets jord. Flera Anitas bref från denna tid finnas autografiskt återgifna i italienska arbeten öfver Garibaldi; de bevisa, att Anita ej var den obildade och simpla kvinna, mången föreställt sig. Både handstil och innehåll äro vårdade.

Helt egendomligt är det att se denna »steppens dotter» berätta om teatrar och skådespel, hvilka hon bevistade här i Rivierans sköna blomsterstad.

* *
*

Men de lugna dagarne i hennes mans barndomshem blefvo ej många. Efter kriget mellan Sardinien och Österrike gick Garibaldi i republiken Roms tjänst och ledde dess försvar under den dramatiskt spännande strid mot fransmännen 1849, som nästan oafbrutet fortgick under tvenne månader.

Flera bref från honom till Anita, skrifna under belägringen, finnas ännu; däri uttrycker han den ömmaste kärlek till henne och barnen och ber henne upprepade gånger att underrätta honom om

hennes hälsotillstånd. Hon väntade nämligen då att snart åter blifva moder.

Garibaldis sista bref till henne, dateradt Rom den 12 juni 1849, erhöll hon emellertid aldrig. Hon hade nämligen då redan lämnat Nizza för att begifva sig till honom i den belägrade staden. Hon hade sport ett rykte att han vore sårad, och såsom hon fordom funnit vägen till honom genom Amerikas urskogar och brusande floder, så skyndade hon nu genom Toscana och Romagna, hvarest landet var ockuperadt af österrikare och fiender, åtföljd endast af en vän till Garibaldi, en af hans följeslagare från Montevideo, Orrigone.

Den 14 juni var hon i Rom. Garibaldi befann sig i sitt hufvudkvarter tillsammans med sina officerare, alla, som han själf sedan berättar, »i skjortärmarne», och jag för min del nedstämd, enär jag nyss varit nödsakad att döma en af våra officerare till döden, en neapolitan, som under natten öfvergifvit sin post. Hastiga steg hördes i korridoren. Dörren öppnades. Jag utstötte ett skri, det var Anita, som kommit att uppsöka mig, ledsagad af Orrigone. Älskade Anita — jag tryckte henne till mitt hjärta. Det föreföll mig som om allt nu skulle gå enligt min önskan, mitt lifs goda ängel var åter vid min sida.»

En af deltagarne i republiken Roms ärofulla strid, schweizaren major von Hoffstetter, berättar i sin dagbok från dessa månader, att Anita var »en kvinna af omkring 28 års ålder med mycket mörk hy, intressanta drag och späd kroppsbyggnad. Redan vid första blick igenkände man i henne amazonen. Jag hade tillfälle att se hvilken ömhet och uppmärksamhet hennes make visade henne».

Men det gick ej enligt Garibaldis önskan. Snart randades den dag — den 3 juli — då franska trikoloren jämte den påfliga fanan vajade från Capitolium.

Garibaldi uttalade sina berömda ord: »I alle, som nu med mig viljen dela landsflykten, hören hvad som nu väntar eder: hetta och törst under dagen, köld och hunger under natten — den som älskar Italien följe mig!»

Ett par tusen man slöto sig kring den djärfve anförarens fana, och i spetsen för denna trupp lämnade Garibaldi Rom i samma stund som fransmännen från motsatt sida intågade i den eviga staden.

Bredvid honom red nu åter Anita i mörkgrön ryttardräkt, calabreserhatt med strutsfjäder och med den sabel vid sidan, hvilken hon begagnat redan i Amerika. Han hade förgäfves sökt förmå henne att återvända till Nizza. Den sydländska kvinnans natur att alltid

sätta barnen främst och i sista rummet taga hänsyn till mannen fick denna gång gifva vika för den starka kärleken till honom, som nu sväfvade i större fara än någonsin. Ty ett pris var satt på hans hufvud, och han, Italiens store hjälte, dess oegennyttigaste son, dess blifvande räddare och befriare, jagades nu som ett villebråd af fyra stora arméer: österrikare, fransmän, neapolitaner och spanjorer. Ensamt hans namn var nog att komma konungar och påfve att darra.

Oaktadt det tillstånd, hvari hon befann sig, delade hon nu åter med honom mödor och umbäranden; under en hel månad varade denna marsch; ständigt var den lilla skaran omgifven af fienden och oupphörligt i fara att öfverrumplas och tillfångatagas, då en säker död väntade dem alla. Många af soldaterna omkommo af hunger och lidanden; men Anita förlorade aldrig modet; hon uppmuntrade och tröstade sin öfver Roms fall sörjande make, och hon sökte intala de vankelmodiga och uttröttade mod. Under rasterna sysslade hon med att tillreda den tarfliga kost, man kunde erhålla uppe i Apenninernas vilda bergstrakter, och Garibaldi yttrade då ofta med rörelse och stolthet till sina följeslagare, under det han pekade på Anita, som midt i ödemarken skötte husmoderns kall: »O signori, mia moglie è una valorosa — min hustru är en modig kvinna».

Ändtligen funno de flyende en tillflykt på republiken San Marinos neutrala område. Men österrikarne nalkades; de omgåfvo snart hotande den lilla republikens högt på en klippa liggande hufvudstad, och Garibaldi, som här upplöst sin armé, måste själf skynda vidare. Hans mål var att uppnå Venedig.

Åter besvor han sin nu af feber och kramp häftigt sjuka och sängliggande hustru att kvarstanna i det gästfria skydd, som erbjöds henne i San Marino. Åter nekade Anita att skiljas från honom. Tanken på skilsmässan gaf henne till och med nya krafter. Vid nattens inbrott satt hon åter, ehuru med svårighet, till häst, och åtföljda af några officerare och 200 soldater begåfvo sig de båda makarne på väg till kusten.

Här lyckades man erhålla ett antal fiskarbåtar; segel hissades och kurs ställdes på lagunstaden Venedig.

Men den lilla flottiljen upptäcktes af österrikiska krigsskepp; den förföljdes och utsattes för en häftig kanonad; åtta båtar sjönko, medan fem lyckades rädda sig bakom en udde och landade vid Lido. Vadande genom vattnet bar Garibaldi sin afsvimmade hustru i land och uppnådde med henne en liten hydda, hvarest han nedlade henne och lyckades återväcka henne till medvetande.

Ännu ett par dagar ströfvade han med den dödssjuka Anita från plats till plats, alltjämt döljande sig, alltjämt ifrigt förföljd af den österrikiska arméen. Han måste nästan ständigt bära Anita; emellanåt orkade hon dock, stödd af honom, mödosamt släpa sig fram, förtärd, som hon var af en dödande feber och jämrande sig i häftiga plågor.

En vänlig bonde förde dem slutligen till en, som han trodde, säker tillflyktsort. Anita anlände dit i ett beklagansvärdt tillstånd, kämpande med en för tidig nedkomsts alla smärtor.

Deras tillflyktsort blef emellertid upptäckt och de måste fly till ett annat, längre in i den djupa pinjeskogen beläget ställe. Liggande på en madrass och stödd af kuddar måste Anita sakta bäras; hvarje skakning eller rörelse kom henne att jämra sig högt. Ändtligen voro de vid målet, en arrendegård, tillhörig marquis Guiccioli. Anita inbars och lades på en säng; hon drack litet vatten, som hennes man gaf henne, sjönk tillbaka i hans armar och dog.

I samma ögonblick, som han förtviflad kastade sig ned öfver bädden, ljöd ropet: »Fly, fly! Österrikarne äro här!» Dessa voro redan inne i huset, då Garibaldi lyckades undkomma genom en bakdörr.

Husets förfärade invånare läto i största hast nedmylla den ännu ej kallnade unga kvinnans lik i pinjeskogens sandiga mark.

Det upptogs dock senare och lades i en kista, hvilken fördes till ett närbeläget kapell. Här förblef den, till dess Garibaldi själf flera år därefter — då med jubel hyllad af hela landet, hvilket han genomreste nästan som en triumfator — tillsammans med sin son Menotti och sin dotter Teresita besökte platsen, med rörelse och tårar knäböjde vid kistan och lät föra den till Nizza, där den nedsänktes i jorden.

Med Anitas död var Garibaldis egentliga familjelycka också förbi; ty oaktadt han med denna sin älskade ungdomsbrud lefvat — som vi visat — i allt annat än idylliska förhållanden, hade han dock vid hennes sida erfarit verklig lycka. Också glömde han henne aldrig, och årtionden efter det han ingått förbindelser med andra kvinnor — han var gift tre gånger — saknade han i henne alltjämt sin lefnads rätta följeslagarinna.

Ty hvad Garibaldi framför allt under sitt kämpande lif i sin lifsledsagarinna behöfde finna var amazonen, hjältinnan. Såsom sådan förstod Anita sin man och delade med kärlek och uppoffring hans egendomliga lifsarbete på ett i sanning storslaget sätt.

Och hvad kan mera af en hustru begäras?

Min gladiolus-grupp.

Efter *Ernest Legouvé.*

Öfversättning af *S. L.*

En af mina vänner, en musiker, hade kommit för att tillbringa några dagar hos mig på landet i slutet af augusti.

»Kom med ut och hör mina gladioler sjunga!» sade jag en morgon till honom.

»Sjunga?» upprepade han skrattande. »Hvad menar du?»

»Kom bara!»

Jag förde honom ut i trädgården. Där stannade vi framför en präktig gladiolusgrupp, som stod i rikaste blomning.

»Nå», sade jag, »sjunger ej allt detta? Dessa färgackord, denna växling i form, denna eleganta gruppering i olika ställningar, göra de ej intryck af en harmoni, som påminner om Mozart eller Weber?»

»Verkligen!» utropade han och drog på munnen, »är det möjligt att din gladiolus-grupp har så mycket att säga dig?»

»Det ha alla blommor... mer än så för öfrigt. Det första jag gör när jag blifvit klädd om morgonen, vet du hvad det är? Jo, jag skyndar ut i trädgården för att söka reda på de vackraste blommor, som slagit ut under natten. Jag utsträcker till och med mina efterspaningar till ängarna och fälten. Bönderna här i trakten ha blifvit vana att se mig ströfva omkring med trädgårdsknif och korg; ibland be de att få se hvad jag har i korgen. De tycka att jag påminner om en husmor, som går på torget. Jag samlar allt hvad jag får tag i, om hvartannat. Och när jag kommit hem igen, ordnar jag det i en stor vas med vid mynning, ställer den på mitt skrifbord och har den för ögonen, medan jag arbetar... Den lär mig skrifva. Skratta du, så är det i alla fall. Ändå vill jag inte påstå, att jag är någon mästare i bukettbindning, visst inte! Jag bekänner mig till »*les tachistes*», som målarne nu för tiden säga; hvad jag eftersträfvar är att förmäla de bruna tonerna med de hvita, de violetta med de skära o. s. v. Jag studerar hela det rika färgspelet och söker i hvad jag skrifver fånga något af den harmoniska färg-

verkan, som beror på motsats i ett fall och öfverensstämmelse i ett annat... Och låt oss sedan ej glömma doften; det är den som ger mig den lätta berusning, som ni andra, materialistiska människor, söka hos er afskyvärda pipa och er illaluktande tobak!»

»Åh», inföll min vän, alltjämt skrattande, »det tycks vara mer än en öfvergående nyck det här, det är ju en verklig passion!»

»Ja, men en passion, som har den sällsynta förtjänsten att endast göra mig godt.»

»Hvad är det som läkarne alltid anbefalla oss gamla? Kroppsrörelse. Nåväl, min vän, hvar morgon går jag två à tre kilometer utan att märka det, för att söka upp mina blommor. Och om du visste hur det lugnar, hur det hvilar öga och sinne att försjunka i åskådandet af ett harmoniskt växtlif!»

»Ja, du skrattar naturligtvis bara åt mig, men att älska blommor har ännu en god följd med sig, af helt annan art. Det väcker känslor af välvilja och broderskap, närmar skilda klasser till hvarandra. Vill du ha bevis? Jag har nu bott i mer än femtio år här i byn och har sett smaken för blommor utveckla sig i en högst ovanlig grad. I denna stund finns här ingen stuga så liten, att ej de låga fönstern om våren lysa af levkojor, nejlikor, geranier eller fuchsier. Till och med bland bönderna kan man träffa på riktiga amatörer. I en dagsverkares fönstersmyg har jag sett lika vackra pyramidalklockor som hos Paris förnämsta blomsterhandlare. En af mina grannar har i sitt fönster en kaktus, som jag afundas honom. Följden blir, att hvar gång jag kommer till hans dörr, går jag in. Vi talas vid om blomsterodling och ympning; jag erbjuder honom några skott, och han ger mig frön, Vi känna oss sympatiskt stämda gent emot hvarandra; vi älska hvarandra, som troende göra, i hvad vi gemensamt älska. Också är jag den människa evigt tacksam, som hos mig inympat kärleken till blommor.»

»Och hvem var det?»

»En fattig trädgårdsmästare. Han hade sin egen lilla stuga här i byn och förtjänade sitt uppehälle genom att göra dagsverken i byfolkets trädgårdar. Jag fick höra att han sålt det enda fat vin, som skörden i hans vingård inbringat, och dömt sig själf att dricka bara vatten ett helt års tid. Hvarför? Jo, för att kunna bygga sig ett litet drifhus.

»Det draget gaf mig lust att lära känna honom.

»Jag sökte upp honom, och vi kommo öfverens om, att han skulle komma till mig fyra gånger i veckan och sköta min trädgård. Jag

brukade ofta stå och se på, medan han arbetade, och prata med honom under rasterna.

»Men tro icke att han var en modern trädgårdsmästare! Han hade ingen idé om konsten att på en gräsmatta strö ut röda, gula och violetta blomsterfläckar, väl afrundade och symetriska, där ej en stjälk sticker högre upp än den andra och som bestå af blott fem till sex slags växter, ideligen desamma. Å, nej! Till trädgårdsmästare vid någon offentlig anläggning hade han ej passat. Han beundrade hela blomstersläktet, fattiga och rika, enkla och dubbla, gammalmodiga och moderna, ettåriga och fleråriga, alla, ända till de tusentals små ängsblommorna, till skogens vilda örter. Jag har den hedersmannen att tacka för mycket. Redan förut tyckte jag om blommor, men han lärde mig att älska dem på det enda riktiga sättet, älska dem så, att man känner och förstår att hvarje den minsta detalj har sin betydelse.»

Kvinliga jurister.

I ett föregående nummer af denna tidskrift lämnade jag några meddelanden om fru *d:r Emilie Kempins* försök att vinna ett praktiskt verksamhetsfält för sin juridiska insikt och erfarenhet. Som det efter den af kantonalrådet i Zürich tillsatta kommissionens hemställan om afslag å ansökningen, tyvärr var att vänta, blef hennes begäran ej beviljad. Däremot har hon nu erhållit anställning såsom privatdocent vid universitetet i Zürich, där hon kommer att meddela undervisning i engelsk och amerikansk rätt. Enligt hennes sista meddelande hyser hon i alla fall inga sangviniska förhoppningar beträffande sin ställning till sina nya kolleger och lärjungar, och kommer antagligen att bestå mången kamp mot fördom och vana innan hon kan få känna någon trefnad i sin nya verkningskrets.

Får man emellertid draga någon slutsats af det lifliga intresse och deltagande, som visades henne i Zürich vid hennes installering såsom privatdocent, borde man kunna förespå henne en ganska lofvande framtid. Som första kvinliga privatdocent vid något tysktalande universitet höll hon sitt inträdestal i den största, till sista platsen af en akademisk publik fyllda hörsalen. Tilloppet var till och med så stort, att hundratals intresserade för bristande utrymme med sviken förväntan måste stanna utanför. Hennes väl genomtänkta, utan koncept framsagda tal om »die modernen Trusts» varade under spänd uppmärksamhet från åhörarnes sida en hel timme. De lifliga bifallsyttringarna vid talets slut tillkännagåfvo det sympatiska mottagande det rönt.

Måhända intresserar det att erfara, att 27 år förgått, sedan den första kvinliga studenten syntes i af Züricheruniversitetets hörsalar.

Fru Kempins duglighet tycks ock vara erkänd äfven inom andra juristkretsar, ty ett af henne utgifvet arbete om de amerikanska lagarna omnämnes med beröm uti en i Berlin utkommande juridisk tidskrift, hvarjämte hon af den internationella kriminalistiska föreningen fått sig anförtrodt att i det tillämnade stora verket »Die Strafgesetzgebung der Gegenwart in rechtsvergleichender Darstellung» bearbeta en del

af Förenta Staternas straffrätt. I juridiska sällskapet i Berlin höll hon den 9 sistlidne mars ett föredrag om rättsvetenskapens nuvarande ståndpunkt i Förenta Staterna.

Äfven såsom praktisk jurist synes hon vara besjälad af energi och verksamhetsbegär, ty hon har nu i Berlin upprättat en filial af sina i New York och Schweiz etablerade rättsbyråer.

* * *

Lyckligare i sin sträfvan att skaffa kvinnan obehindradt rum för sin talang och förmåga äfven på den praktiskt-juridiska banan har rumäniskan *Sarmisa Bilcesco* varit. I alla afseenden en ädel och begåfvad person, förenande kvinnans och mannens bästa ägenskaper, har hon, efter enträgna och allvarliga studier vid Sorbonne i Paris, förlidet år där aflagt sina examina med glänsande framgång.

I hennes fädernesland restes, i trots af dess unga kultur, inga hinder emot hennes begäran om tillstånd att i Bukarest utöfva sakförarekallet, ett vackert föredöme för de gamla kulturstaterna. Som fröken Bilcesco är medlem af en ansedd och rik familj, har hon ej för afsikt att för egen del begagna sig af den henne lämnade rättigheten, utan ville hon endast, med en för hennes ungdom (hon är blott 24 år gammal) och lyckliga ekonomiska förhållanden beundransvärd energi, öppna en ny väg för sina medsystrar i Rumänien.

* * *

För oss här i Sverige äro dessa företeelser just nu af särskildt intresse. Sistlidne april utgick från Upsala universitet efter där med utmärkelse aflagd examen Sveriges första kvinliga jurist, fröken *Elsa Eschelson*. Några korta biografiska data om denna banbryterska på ett för den svenska kvinnan hittills främmande område torde vara af intresse för våra läsare.

Född 1861, aflade fröken Elsa Eschelson på våren 1882 maturitetsexamen med högsta betyget (laudatur) i Vallinska skolan i Stockholm och började hösten samma år sina studier vid universitetet i Upsala, där hon i januari 1885 tog filosofie kandidatexamen med mycket höga betyg. Det följande året tillbragte hon dels på resor i södern, dels i Stockholm, där hon, sedan hon bestämt sig för det juridiska studiet i januari 1886 med teoretisk filosofi kompletterade sin filosofie kandidatexamen för att kunna använda densamma såsom

förberedande examen till juris kandidaten. Följande höst började hon sina juridiska studier i Upsala, som dock vid nyåret 1887 afbrötos af en svår nervfeber, och först hösten sistnämnda år kunde återupptagas, hvarefter de fortsattes, tills de nu i april vunno sin afslutning genom en examen, som i Upsala anses för den vackraste af de därstädes på de sista åren aflagda, och lär fröken Eschelsson enligt uppgift nu komma att börja sin praktiska förberedelse hos en aktad landtdomare.

* * *

Äfven i det konservativa Preussen förmår man icke längre tillsluta ögonen för tidens kraf och har kommit så långt, att deputeradekammarens undervisningsutskott i anledning af de af några kvinnoföreningar inlämnade petitioner rörande tillåtelse, för kvinnor att studera vid universitet, enhälligt beslutat att öfverlämna frågan till regeringens öfvervägande. Enligt nu gällande bestämmelser hafva Tysklands kvinnor hvarken kunnat upptagas som studenter eller erhålla tillträde till föreläsningars åhörande, hvarför kultusministern, då det har blifvit fråga om lämpligheten af en ändring i dessa bestämmelser, aflåtit ett cirkulär till samtliga preussiska universitetskuratorer med anmodan att inhämta såväl de akademiska senaternas, som de särskilda fakulteternas mening i denna sak, samt att inkomma med deras betänkanden och egna utlåtanden. Däremot blef en samtidigt inlämnad ansökan om upprättandet af kvinliga gymnasier afvisad.

* * *

Som man ser vinner idén om det berättigade i anspråken på frihet äfven för kvinnan att i mån af anlag och begåfning välja för henne individuelt passande verksamhetsfält allt mera terräng.

Ingen klarseende ifrare för kvinnans framåtskridande lär väl emellertid kunna önska och tro, att hon uteslutande eller företrädesvis bör söka och finna sin lycka och bestämmelse i sträfvanden på de verksamhetsområden, som hittills ansetts blott tillkommande mannen. Ett annat är att söka undanrödja hindren för en fri utveckling af de kvinliga individer, hvilkas håg och naturgåfvor, samt yttre omständigheter hänvisa till sådant arbete, som icke inbegripes under hvad man i allmänhet benämner kvinliga sysselsättningar. Likasom inom de husliga göromålens och slöjdens gebiet, ända från kokkonstens till damskrädderiets det knappt gifves någon arbetsgren, där ej den man-

liga arbetaren täflar med, ja stundom öfverträffar kvinnan, så bör det vara henne tillåtet att efter förmåga på andra områden täfla med mannen. Hon skall dock därför icke glömma de höga uppgifter i hvilkas fullgörande hennes allmänna skaplynne framgångsrikt gör sig gällande. Familjeandens vård och barnens uppfostran, likasom kärleks- och barmhärtighetsverk skola i alla tider förblifva något så viktigt och upphöjdt, att kvinnan, jag är viss därpå, icke skall vilja afstå från omsorgen därför. Hennes, af mannen så ofta betonade, större känslorikedom och förmåga af uppoffring skola säkerligen förhjälpa henne att fortfarande kunna uppfylla sina plikter på dessa områden.

Willy Uppström.

Manliga och kvinliga bankfunktionärer.

»*Svenska bankmannaföreningens komiterades förslag till skärpta bestämmelser för vinnande af ökad kontroll öfver arbetet i de enskilda sedelutgifvande bankerna och aktiebankerna*» är den långa titeln på en broschyr, som utkom i slutet på förra året. Broschyrens innehåll i sin helhet faller utom Dagnys verksamhetsområde, men ett uttalande i den samma är af den art, att det bör i tidskriften upptagas och bemötas. Under afdelning III Aflöningsförmåner och pensionering yttras på sid. 12:

»I sammanhang härmed anse sig komiterade äfven böra yttra sig något öfver *kvinnans användande i banktjänst.* Under det att för ett tiotal år sedan kvinliga biträden endast sparsamt användes, bekläda de nu för tiden kassörs-, kontrollants- och bokhållareplatser, ja fall förekomma till och med, att i landsorten kamrerarebefattningen är öfverlämnad åt fruntimmer. De hafva, efter hvad erfarenheten visat, aldrig svikit det förtroende, som lämnats dem; de bedrägerier och försnillningar, som blifvit begångna, hafva manlige upphofsmän. Ehuru sålunda denna omständighet talar för att än ytterligare använda kvinliga biträden, vilja komiterade dock framhålla, att en gräns för dessas antagande bör sättas. Med den mindre fysiska styrka, hvarmed kvinnan i jämförelse med mannen är utrustad och med särskildt afseende fästadt därå, att en kvinlig bankfunktionär svårligen kan äga den blick på bankaffärer och dessas skötande i dess olika detaljer och ej heller nå den högre befordran, som en manlig sådan, är det ju ock naturligt, att kvinnans intresse icke blifver så öppet och vaket för bankarbetet som mannens. Kvinliga biträden kunna dock enligt komiterades mening fortfarande som hittills med fördel användas vid sedeluppräkning, en del bokföring och för renskrifning, men i allmänhet icke på sådana platser, med hvilkas skötande är förenad kontroll öfver andra tjänstemän och förutsättning af insikter därutinnan.»

»Fruntimmerslogik» har länge varit ett slagord, som är nästan identiskt med fullkomlig brist på all logik. Men att den manliga logiken äfven ibland kan förete betänkliga brister visar komiterades ofvan citerade uttalande.

De komiterade börja med att gifva de kvinliga bankfunktionärerna sitt ampla erkännande: »De hafva aldrig — yttras det — »svikit det förtroende, som lämnats dem, de bedrägerier och försnillningar, som blifvit begångna, hafva haft manlige upphofsmän.» Man väntar nästan, att af detta faktum skall dragas den konsekvensen, att man i långt större utsträckning än hittills bör använda kvinnor i bankernas tjänst och så mycket som möjligt anförtro dem de med ansvar mest förbundna posterna.

De komiterade komma emellertid till diametralt motsatta slutsatser och förklara, att oaktadt de obestridliga förtjänster kvinnorna lagt i dagen vid sitt skötande af banktjänster bör en gräns sättas för deras användning. Till svar på det förvånade »hvarför»? som vid detta kategoriska påstående ofrivilligt framställer sig, hafva de komiterade icke att anföra någon anmärkning mot bristande nit eller duglighet hos de kvinliga funktionärerna utan måste taga sin tillflykt till den gamla axiomatiska satsen om den mindre fysiska styrkan kvinnan i jämförelse med mannen besitter, denna sats, som ständigt anföres, då man för kvinnan begär likställighet med mannen i afseende på undervisning eller aflöning, men hvilken ingen tänker på, då det gäller fullgörandet af hennes mycket fordrande plikter som maka och moder.

Sedan komiterade väl proklamerat kvinnans fysiska underlägsenhet under mannen, proklamera de med samma bestämdhet hennes oförmåga att i den upphöjda och invecklade bankvetenskapen täfla med mannen. Nu är det hennes intresse, som icke kan vara så öppet och vaket som mannens. Och hvarför? frågar man åter.

Jo, en kvinlig bankfunktionär kan — yttras det — svårligen äga den blick på bankaffärer och dessas skötande i dess olika detaljer och *ej heller nå den högre befordran som en manlig sådan.*

Det är ju möjligt, att fruntimren i en bank ej alltid äro fullständigt inne i verkets hela maskineri med alla dess olika detaljer, men skälet härtill är oftast icke bristande intresse eller förmåga utan den större svårigheten för dem än för herrarne att komma in i detta maskineri. De manliga bankfunktionärerna användas nämligen mer på olika platser och få därigenom en mångsidigare erfarenhet, hvaremot ett fruntimmer år efter år måste utföra samma arbete. Herrarne ha dessutom tillfälle att deltaga i diskussioner och rådplägningar rörande bankväsendet, från hvilka fruntimren äro fullkomligt utestängda, de äldre tjänstemännen äro beredvilligare att sätta yngre manliga kamrater in i arbetets detaljer än att göra de kvinliga biträdena samma tjänst.

Angående komiterades senare invändning mot kvinnans användning, den att hon ej kan nå den högre befordran som hennes manliga kamrater och att detta måste verka hämmande på hennes intresse, så tyckes saken vara lätt hjälpt. Öppna för henne tillfälle att nå denna högre befordran, och hennes intresse skall vidgas, hennes arbetsförmåga växa i samma mån som hennes utsikter till bättre ställning ökas.

Komiterade draga emellertid en helt annan slutsats ur sitt påstående. De vilja i stället bota missförhållandet genom att skjuta undan kvinnan på platser, där arbetet är ändå mer mekaniskt och intresselöst, där löneförmånerna äro ändå ringare.

Likaledes vilja de förvisa henne från alla de platser, hvilkas skötande är förenadt med kontroll öfver andra tjänstemän och det oaktadt de började sitt anförande med att framhålla de kvinliga bankfunktionärernas öfverlägsenhet framför de manliga i afseende på redbarhet och pålitlighet.

Nej, de komiterade måste när de skrefvo ifrågavarande stycke, varit behärskade af en helt annan tankegång än den de försökt uttrycka. De hafva tydligen varit besjälade af en kanske i någon mån berättigad fruktan för konkurrensen, en fruktan, som de dock icke haft mod att öppet uttala.

Den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen i Chicago 1893.

Med hänvisning till en uppsats med ofvanstående titel i ett föregående häfte, få vi härmed meddela, att arbetet för den svenska kvinnans deltagande i Chicagoutställningen oafbrutet fortgått, ehuru den ursprungliga planen något förändrats. Svenska utställningskomitén har nämligen ej ansett sig kunna bevilja damkomiténs ansökan om särskildt utrymme i den svenska afdelningen, ej heller ansökningen om penningeanslag, hvarföre damkomitén sett sig föranlåten att endast emottaga sådana arbeten af särdeles framstående beskaffenhet, som äro afsedda för galleriet i »Woman's building».

I denna senare byggning har genom den allmänna utställningskomiténs försorg ett utrymme af 150 kvadratfot blifvit för de svenska utställarinnorna reserveradt.

Insamlandet af de statistisk-litterära uppgifterna kommer att fortgå efter den därför antagna planen. Dessa uppgifter torde dock insändas före september månads utgång, då tid erfordras för öfversättning, tryckning och nödiga anordningar.

Före anmälningstidens utgång ha till damkomitén ingått cirka 100 anmälningar af utställningsföremål från afdelningarna för bildande konst, konstindustri samt slöjd och yrken.

För att under juni, juli, augusti och september månader besöka olika delar af landet i ändamål att utse för utställning i »Woman's building» lämpliga föremål af *särskildt framstående* arbeten, så väl af kvinlig slöjd som med egendomlig nationel prägel, har damkomitén såsom reseombud antagit fröken *Carin Wästberg*, hvilken för detta ändamål af kongl. svenska utställningskomitén erhållit fribiljett på statens järnvägar samt ett resebidrag af 300 kr.

H. K. H. kronprinsen har godhetsfullt till damkomiténs förfogande ställt en för byrån särdeles lämplig lokal i arfprinsens palats vid Gustaf Adolfs torg, i hvilken lokal centralkomitén under loppet af hösten kommer att återupptaga det under sommaren hvilande arbetet.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Pristäflan för barn- och ungdomsböcker.

Då Fredrika-Bremer-Förbundet i september månad 1891 utdelade ett pris för en af fru Kerfstedt skrifven barnbok, kunde Förbundet, tack vare enskild frikostighet, nästan omedelbart därefter utlysa en ny pristäflan. Liksom förra gången utsattes tvenne pris: ett första, utgörande 300 kronor, och ett andra, utgörande 100 kronor. Tiden för den nya pristäflan bestämdes till 6 månader och tilländagick den 15 april 1892. Äfven denna täfling har omfattats med intresse; inom den utsatta tiden inlemnades 15 täflingsskrifter.

Efter verkställd granskning har Förbundets bokkomité vid sammanträde den 8 juni beslutit tilldela författaren af »Sigtrygg Torbrandsson» första priset, 300 kr., och författaren af »Från nordisk rot» andra priset, 100 kr. Vid öppnandet af de namnsedlar, som åtföljde de prisbelönade skrifterna, befanns »Sigtrygg Torbrandsson» vara författad af fru Mathilda Lönnberg, f. Stenhammar och »Från nordisk rot» af fru Maria Anholm, f. Öberg.

Det har för komitén varit glädjande att iakttaga, att de täflande författarna icke uteslutande uppehållit sig vid skildringar af lifvet på landet, sådant det ter sig bland våra svenska barn. Vi kunna få för mycket af landtliga fester och utfärder, kryddade med små äfventyr till lands eller sjös. De nu prisbelönade skrifterna äro afsedda för de äldre barnen och ungdomen, 14—16 åringar, och böra för dem blifva välkomna såsom goda skildringar och berättelser från det kulturhistoriska området.

Bland de för de mindre barnen afsedda skrifterna har komitén med nöje tagit del af berättelsen »Barnen på Broby.» Då dess omfång icke motsvarar den i annonsen om pris-

täflan bestämda fordran — 150 sidor — har det icke varit möjligt att låta den ifrågakomma till erhållande af pris. Komitén har likväl önskat att på detta sätt få gifva skriften sitt erkännande. Då komitén icke har rätt att öppna namnsedeln, är dess författare tills vidare okänd.

Förteckning öfver medlemmarna af Fredrika-Bremer-Förbundets styrelser och komitéer.

Förbundets styrelse.

Ordinarie medlemmar: Riksantikvarien H. Hildebrand, ordförande, hofintendenten A. Börtzell, v. ordförande, med. doktor C. Nyström, kassaförvaltare, fröken A. Roos, sekreterare; fru S. Adlersparre, fru E. Ankarsvärd, fröken L. Engström, fröken M. Forsell, fru A. Höjer, revisionssekreteraren H. Rohtlieb, fil. doktor fröken E. Fries samt fru S. Whitlock. *Suppleanter:* fröken G. Elfving, kapten L. A. Hubendick, fröken L. Dahlgren, fru A. Kerfstedt, professor P. G. Rosén, fru Th. Gyldén, fröken M. Silow, fru J. Jolin, fru G. af Klintberg, rektor V. Adler, fru M. Arwidsson och fröken G. Hjelmerus.

Revisorer: Häradshöfding A. Lundvall, fru E. Odelberg och fröken A. Rossander. *Revisors-suppleanter:* doktor V. Svedbom, fru S. Wising och häradshöfding W. Uppström.

Förvaltningsutskottet.

Ordinarie medlemmar: Riksantikvarien Hildebrand, ordförande, fru Adlersparre, fru Ankarsvärd, doktor Nyström och fröken Roos. *Suppleanter:* Hofintendenten Börtzell, fröken Dahlgren och fröken Forsell.

Redaktionskomitén.

Förbundets ordförande eller vice ordförande, Dagnys redaktris, fru Ankarsvärd, fröken M. Cederschiöld, fröken Engström och fru Kerfstedt, hvarjämte fru Adlersparre lofvat deltaga i komiténs arbete.

Komitén för anordnande af hemstudier.

Fröknarna Elfving, Forsell, Fries, L. Granbom och S. Leijonhufvud.

Bokkomitén.

Fru Ankarsvärd, fröken Engström, fröken Forsell, fröken Hjelmerus, fru S. Almqvist, fru B. Nordenson, bokhandlaren H. Sandberg.

Komitén för utredning af de till Danmark utvandrande svenska allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden.

Fru Adlersparre, justitierådet C. H. Hammarskjöld, fil. doktor E. Söderberg och fröken G. Adelborg.

Samkvämskomitén.

Fru Arwidsson, amanuensen E. Folcker, fru Jolin, fru D. Kindstrand, frn E. Upmark och intendenten G. H. W. Upmark.

Komitén för ordnandet af kurser i trädgårdsodling för kvinnor.

Fru Ankarsvärd, fru M. Bolin och doktor Nyström.

Styrelsen för sjukkassan.

Ordinarie medlemmar: Professor Rosén, ordförande, doktor Nyström, v. ordförande och kassaförvaltare, fröknarna A. Roos och A. Fabricius vid expeditionen samt medicinalrådet D. Pontin. *Suppleanter:* Fru F. Lybeck, fröken G. von Plomgren samt professor O. Sandahl. *Revisorer:* Fröken H. Casselli och öfverstelöjtnant C. E. Elfving. *Revisors-suppleanter:* Fröken L. Borg och fröken A. Dahlström.

Komitén för insamlande af medel till Förbundets fonder för yrkes- och studiestipendier.

Fru Adlersparre, fru Gyldén, fröken Engström, fröken Silow, revisionssekreteraren Rohtlieb och professor Rosén.

Styrelsen för stipendiefondernas förvaltning.

Ordinarie medlemmar: Fru A. Wallenberg, generaldirektör A. Andersson, professor Rosén, revisionssekreteraren Rohtlieb och fröken Silow. *Suppleanter:* professor H. Gyldén och fröken C. Montelius. *Revisorer:* Expeditionschefen E. von der Lancken, fröken J. Elfving och grosshandlaren O. Melin. *Revisors-suppleant:* doktor G. Elowson.

Nämnd för utdelning af Förbundets läkarestipendier.

Förbundets ordförande eller vice ordförande, fru Adlersparre, med. doktor Karolina Widerström, fröken Silow, professor Rosén, revisionssekreteraren Rohtlieb och fru A. Wallenberg.

Styrelsen för Dräktreformföreningen.

Ordinarie medlemmar: Fruarna N. Bendixson, M. L. Berg, C. Boklund, M. Bolin, A. Cederschiöld, G. Linder, H. Palme, C. Scholander samt fröken E. Gyldén. *Suppleanter:* fruarna E. Gyllander, I. Humble och Jolin samt fröknarna E. Bergman, E. Lindhagen och H. Palmqvist.

Revisorer: Fru B. Salin och fröken A. Kruse. *Revisors-suppleanter:* Fru A. Arvedson och fröken B. Hirsch.

* *
*

Sambandet mellan Fredrika-Bremer-Förbundets allmänna styrelse och de under densamma lydande komitéer och institutioner framgår af de bestämmelser härom, hvilka här nedan äro intagna.

Allmänna bestämmelser för de under Fredrika-Bremer-Förbundet lydande komitéer och institutioner.

1. För Förbundets komitéer utfärdar styrelsen stadgar.

2. För institutioner, som bära Fredrika-Bremer-Förbundets namn, fastställer styrelsen stadgar. Förslag till ändring af dessa underställes Förbundets styrelse.

3. I hvar och en af Förbundets komitéer eller styrelser för de under n:r 2 omtalade institutioner, skall Förbundets styrelse vara representerad af åtminstone en sin ledamot (ordinarie eller suppleant).

Till ***Allmänna Stipendiefonden*** har genom grefvinnan Ebba Hamilton i Upsala öfverlämnats kronor Fyrahundrafemtio (450: 75) utgörande behållningen af en soiré anordnad af henne och professorskan Helena Nyblom till förmån för Upsala läns obemedlade flickor.

Önskligt vore att det vackra exemplet följdes å flera orter, hvilket skulle i ej oväsentlig mån bidraga att påskynda utdelningen af stipendierna inom de särskilda länen.

Föreningen för gift kvinnas äganderätt

höll den 25 maj sitt årsmöte i Läkaresällskapets lokal under byråchefen grefve *H. Hamiltons* ordförandeskap.

I årsberättelsen meddelades bl. a., att vid innevarande års riksdag väckts tvenne motioner rörande föreningens hufvudfråga, den gifta kvinnans äganderätt, af två af dess styrelseledamöter, grefve *H. Hamilton* och lektor *M. Höjer*.

På föreningens försorg hade en kortfattad öfversikt af den svenska lagstiftningen om kvinnan utarbetats af hofrättsnotarien *Karl Staaff* och utgifvits dels såsom självständig broschyr under titeln: »*Hufvudpunkterna af den svenska lagstiftningen om kvinnan*», dels i häfte IV, ny följd, af föreningens skrifter, hvilket dessutom innehöll den *norska* lagen af den 29 juni 1888 och den *engelska* lagen af den 18 augusti 1882 (denna senare i svensk öfversättning) rörande äkta makars ägendomsförhållanden samt motionerna vid 1892 års riksdag rörande denna fråga. Detta häfte hade tillställts samtliga ledamöter af riksdagens bägge kamrar och var liksom broschyren tillgängligt i bokhandeln.

Af en af sina medlemmar hade föreningen erhållit en gåfva af ett tusen kronor.

Efter sedan val af styrelseledamöter och revisorer förrättats, vidtog en ytterst liflig diskussion, hvilken inleddes af ordföranden grefve *Hamilton* med en redogörelse för behandlingen vid årets riksdag af de väckta motionerna rörande äkta makars ägendomsförhållanden. Den af motionerna, lektor Höjers, som gått längst i fordringar och begärt förverkligande af den främsta punkten på föreningens program, afskaffande af mannens målsmanskap, hade af lagutskottet betecknats såsom »icke påkallade ytterlighetssträfvanden». Att likväl åtminstone andra kammaren icke vore fullkomligt fiendtligt stämd mot alla reformer i denna fråga, hade den visat genom det sätt, hvarpå den behandlat talarens egen motion.

Inledaren föreslog, att aftonens diskussion skulle röra sig kring frågan, hvad som borde göras för att inom riksdagen främja förenin-

gens reformsträfvanden, antingen man borde i likhet med lektor Höjers motion framställa sina fordringar i hela deras vidd eller i enlighet med talarens motion beträda de partiella reformernas väg. Vidare borde man se till hvad som kunde göras för att åt föreningens idéer vinna större utbredning bland allmänheten.

I den diskussion, som därpå följde, yttrade sig bl. a. assessor C. Lindhagen, hr E. Beckman, redaktör H. Sohlman, fil. kand. G. Aldén, prof. Retzius, fil. doktor Ellen Fries. I afseende på den förra af de af ordföranden uppställda frågorna rådde ganska stor enighet, då de flesta af talarne ansågo, att det vore önskvärdt, att vid riksdagen fortfarande väcktes såväl motioner, hvilka gingo direkt på frågans kärnpunkt och begärde genomgripande reformer, som sådana, hvilka i likhet med grefve Hamiltons åsyftade detaljförändringar i rådande lagstiftning. De stora motionerna tjenade, äfven om det vore föga hopp om att de skulle gå igenom, till att inom riksdagen stödja de mindre vidtgående samt att hålla intresset för frågan i dess helhet vid lif. Bland detaljfrågor, som kunde göras till föremål för riksdagens uppmärksamhet, föreslog en talare, fil. kand. E. Svensén, att som villkor för att en af mannen utfärdad borgensförbindelse skulle ega giltighet, skulle erfordras hustruns samtycke.

Mera delade voro meningarne i afseende på hvad som föreningen kunde göra för att bland allmänheten vinna spridning för sina idéer, och många olika förslag framställdes i denna riktning. Hrr Lindhagen och Retzius yrkade på att föreningen skulle utvidga sin verksamhet och på samma gång ändra sitt namn, att den skulle ombildas till en allmän kvinnosaksförening. Andra talare föreslogo upprättande af föreningsfilialer i landsorten, utsändande af personer, som i olika delar af riket höllo föredrag och gjorde föreningens sträfvanden kända, spridande af populära småskrifter etc.

Att föreningens hufvudfråga, förbättrande af den gifta kvinnans rättsliga och ekonomiska ställning, är af den största vikt äfven för samhällets djupare lager, framgick på ett eklatant sätt af det inlägg, som under diskussionen gjordes af en arbetarehustru. Med anförande af sin egen sorgliga erfarenhet visade hon tydligt, huru behöfligt det är, att hustrun inom arbetsklassen får ett ord med vid afgörande af frågor, som röra familjens ekonomi, huru därigenom mannen ofta skulle kunna hindras från att genom oförståndiga spekulationer eller lättsinniga borgensförbindelser förstöra makarnes med mycken möda och försakelse hopbragta sparpenning.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,

5 Malmtorgsgatan, kl. 11—4.

Råd lämnas i juridiska, ekonomiska och hygiena frågor.

Upplysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa.*

Äfven personer som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Fredrika-Bremer-Förbundets dräktreformförenings

modeller till underkläder för vuxna kvinnor, kläder för späda barn, koltbarnkläder, grosess-, skol-, sport- och turistdräkter m. m. finnas till påseende i fröken *Josephine Ohlssons modehandel, Blasieholmstorg 14, Stockholm,* där äfven mönster säljas och beställningar emottagas. Planscher, upptagande nästan alla föreningens modeller, finnas till salu à 25 öre st.

Pristäflan

för barn- och ungdomsböcker.

Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité har vid sammanträde den 8 juni beslutit tilldela täflingsskriften "Sigtrygg Torbrandsson" sitt första pris med 300 kr. samt "Från nordisk rot" det andra priset med 100 kr. Dessutom har komitén funnit täflingsskriften "Barnen på Broby" vara af den beskaffenhet, att komitén särskildt velat omnämna densamma med erkännande, ehuru skriftens otillräckliga omfång gjort, att den ej kunnat ifrågakomma till pris. — Ej prisbelönade täflingsskrifter få afhämtas å förbundets byrå, Stockholm, 5 Malmtorgsgatan, kl. 11—4.

STOCKHOLM, AFTONBLADETS TRYCKERI 1892.

1892. 6:e häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: {För Förbundets medlemmar kr. 2: 50.
{För icke medlemmar » 4: 00.

†

Fredrika Limnell.

Efter långvarigt och svårt lidande insomnade den 12 sistlidne september i en stilla och efterlängtad död *Fredrika Limnell.*

Hennes namn är kändt i så vida kretsar bland rika och fattiga, höga och låga, att man knappast behöfver förklara hvem hon var. *Hvad* hon var är det vi här ville i några få drag antyda för att sålunda fästa i efterlefvandes minne den blida bilden af henne, som mången saknar utan att kanske dock helt hafva känt henne.

Det första intryck Fredrika i hennes yngre dagar ingaf, var det af typen för en stockholmsdam »i sina prydno». Fin och täck, alltid modern, alltid förbindlig, nästan alltid på rörlig fot, var hon känd af och själf på ett visst lätt och luftigt sätt bekant med — hela världen. Att trotsa modet skulle varit henne lika omöjligt som att trotsa den inneboende lag, som bjöd henne att vara älskvärd mot alla. I ungdomen kunde det hända, att både modet och älskvärdheten någon gång gick till öfverdrift, men det störde aldrig det behagliga intrycket af den lifliga och varmhjärtade lilla kvinnan. Okända eller ytliga bekanta kunde skämta öfver hennes små egenheter. Så t. ex. hördes ett kvickhufvud anmärka att Lyran, Limnells då nybyggda villa, var lika utkrusad som fruns toiletter. Kom ett sådant ord till hennes öra, upptog hon det med ett smålöje, men minskade lika litet därför antalet af sina garneringar, som hon och hennes man för en liten elakhets skull i ringaste mån minskade den gästfrihet, hvarmed de öppnade det förtjusande hemmet på Lyran för — man kunde frestas att säga — vänner och ovänner, om det ej i själfva verket varit otänkbart att Fredrika Limnell kunde hafva någon ovän. Blef man närmare

bekant, höll man straxt af henne så att säga »malgré tout», just sådan hon var, med förtjänster och svagheter i älskvärd blandning. Men småningom upptäckte man, under det skenbart flyktiga väsendet, ägenskaper af gediget värde — »sterling qualities» — som innanför den lätta älskvärdheten bildade en personlighet af ovanlig och fängslande art; och hade man kommit henne så nära, älskade man och lärde af henne så länge hon lefde.

Men för att förstå hvad Fredrika var, bör man känna de yttre dragen af hennes historia.

* * *

Hon föddes 1816 i Hernösand och hade den friska och härdiga tåga i kropp och sinne, som hör norrländingen till. Uppfödd af en redbar och duglig, men ganska sträng mor, i ett tarfligt hem, fick hon hos en gammal f. d. guvernant inhämta första elementen af den tidens ytliga pensionsbildning. Redan som barn började dock hennes vetgiriga själ att likasom gå på jakt efter kunskaper — en vana, som hon fortsatte nästan hela sitt lif. Den första, som härvid kom det unga barnet till hjälp var biskop Almqvist, som gaf henne fritt tillträde till sitt bibliotek. Ofta, då den gamle bispen satt vid sitt arbete, hörde han någon syssla bland hans bokhyllor och vände sig, sägande, då han upptäckte den ljuslockiga flickan: »Jaså, det är bara min lilla bokråtta!»

Boksamlingen var rik på lättare dansk litteratur, och här gjorde Fredrika kanske sina första språkstudier. Visst är, att hon vid 10 år frossade i sagolitteraturen och förtjuste sina jämnåriga med att för dem förtälja hvad hon läst. Hon växte sedan upp så att säga i skuggan af ett skaldehem, sedan den redan åldrige Franzén blifvit biskop i Hernösand, och hon mindes mången härlig sommarafton, som hon tillbragt under sång och glädtigt skämt med ungdomen i biskopsgården.

Liflig, täck och behaglig, blef hon som ung flicka mycket omtyckt och omsvärmad af manliga beundrare, bland hvilka hon utvalde till sin trolofvade skalden Grafström, då änkling. Han säges hafva gifvit hennes ännu slumrande intelligens och språksinne den första utvecklingen. Fredrika

fann likväl efter någon tid, att den djupare samklangen mellan deras väsenden fattades. Förbindelsen bröts och något år senare gifte hon sig med sin kusin, P. E. Svedbom, en tänkande och rikt begåfvad man, då lärare vid Nya elementarskolan i Stockholm.

* * *

Till en början lefde det unga paret på mannens lilla lön ett mycket indraget lif i en helt liten bostad, där den unga frun, de första åren utan tjänarinna, drog försorg om både hushållningen och trefnaden med en klokhet och ett behag, som sedan följde henne i alla skiften. Senare, med en liten gosse på armen och flera inackorderingar i hemmet, skötte hon alltjämt en mängd husliga sysslor och fann ändå däremellan stunder att fullfölja sin musikaliska utbildning samt att under mannens lediga timmar af honom likasom i flygande inhämta en del af de kunskaper, som hon snart märkte felades henne för att hon skulle kunna vara honom en rätt maka.

När med åren förhållandena och hemmet samt umgänget vidgade sig, fortfor Fredrika att med outtömlig vetgirighet samt den utomordentliga receptivitet, som tillhörde hennes natur, aflyssna mannens kamrater och framstående umgängesvänner en mängd uttalanden i olika ämnen, hvilka hon genom flitig läsning i någon mån befästade. Det mesta förblef dock naturligtvis mera ett i flykten samladt förråd af tankefrön, idéer och outveckladt kunskapsstoff, än någon grundlig bildning, byggd på verklig kunskap. Under tiden hade hon, troligen mest på egen hand, utvecklat sitt ypperliga språksinne och gjort sig till herre öfver trenne främmande språk, hvilkas litteratur hon sedan flitigt läste, och hvilka hon talade med en lätthet, som gjorde de utländska resor, hon längre fram företog jämte sin man, dubbelt angenäma och lärorika för både honom och henne.

Till sitt väsende förblef hon alltjämt densamma, täck och intagande, men litet flyktig.

* * *

Småningom förbättrades det unga parets ställning betydligt. Svedbom, som genom sitt skriftställarskap gjort sig känd som en framstående pedagog, utnämdes till rektor med jämförelsevis god lön. Därjämte fingo båda makarna sin rikliga andel i afkastningen af ett familjeföretag, som länge sett mycket mörkt ut, men hastigt utvecklat sig till hvad det ännu i dag är, en af de mest vinstgifvande affärer i landet, det så kallade »Vifsta varf». Senare blef Svedbom redaktör af Aftonbladet, hvilket kom de båda makarna att röra sig inom nya områden. Svedboms ursprungligen så anspråkslösa hem antog nu allt större dimensioner och förvandlades snart till ett rätt lysande och inom sin krets tongifvande hus, som dock alltid, tack vare Fredrikas tidigt vunna erfarenhet och medfödda duglighet, hölls inom gränserna för en klokt beräknad hushållning.

Hennes gamla sätt att förkofra sitt vetande tillämpades nu i större skala, i samma mån som hennes umgängeskrets upptog allt flera utmärkta och begåfvade personligheter. Nu fick hon äfven tillfälle att genom ifrig läsning af nyutkommen skönlitteratur öka sin redan rätt omfattande beläsenhet. Lägger man därtill det glada sällskapslifvet, de åt omväxlande nöjen ägnade samkvämen i det egna hemmet samt de njutningar hufvudstadens musikvärld erbjöd under en tid då Jenny Lind, Belletti, Günther, Foroni m. fl. utgjorde dess ledande stjärnor, så förstår man att den unga fruns tid var till det yttersta upptagen.

Det är ju tydligt, att det ligger en viss trollmakt öfver ett sådant rikt lif. Men rikedomen har sina faror, och Fredrika, som smakat på kunskapens frukt utan att kunna smälta den och jagat från det ena nöjet, den ena hänförande njutningen till den andra, *var* också i fara att förlora sig själf. Att hon, om också halft omedvetet, kände denna fara, kan man sluta sig till af den glädje hvarmed hon omfattade den räddning, som bjöds henne. Den kom genom bekantskapen med Fredrika Bremer inom den af henne nyss bildade föreningen för att bereda vård för värnlösa barn efter i koleran döda, fattiga föräldrar.

* * *

Denna tid räknade Fredrika Limnell såsom utgångspunkten för ett nytt skede af sitt lif. Det var icke blott att hon vid den ädla människovännens sida lärde att göra godt på ett praktiskt sätt — något hvarvid Svedbom var behjälplig genom att organisera och tillämpa Fredrika Bremers idéer. Detta var ju mycket, men det var icke allt, icke det bästa, som den nya vänskapen skänkte den unga frun. Hon fick i Fredrika Bremer för första gången en vän, till hvilken hon kunde se upp. Hon fick genom henne en ny syn på världen och lifvet, på Gud och sig själf. Hon vann den tro, som utgjorde kärnan i Fredrika Bremers lifsåsikt: tron på »Gud i Kristus», ordet fattadt i dess högsta andliga bemärkelse. Och därmed utvecklades nu hennes naturliga godhet och välvilja till en godhet och kärlek af ny, högre art. Hon fick sålunda genom Fredrika Bremer den medelpunkt för sitt inre lif, som hon dittills saknat, och kring den kunde hon också gradvis samla till ett helt sitt spridda kunskapsstoff, så vidt det var befryndadt med den sanning hon bar inom sig. Fredrika förblef samma älskvärda och intelligenta kvinna, samma förbindliga värdinna, samma alltid moderna och alltid angenäma världsdam; men hon blef därjämte något mera, hon blef *en karakter* och i denna karakter var godheten hufvuddraget.

Men nu finnas ju många arter af godhet, och när man som här till denna ägenskap förlägger tyngdpunkten i en människas personlighet, bör man göra sig reda för hvilken art densamma tillhör.

Det finns en negativ godhet, som består i att icke kunna blifva ond, det finns en passiv, som egentligen lär att vara god emot sig själf; det finns slutligen en tredje, den, som är ett aflägg af kärleken, »*som söker icke sitt, som tänker intet argt*» och som ger sin prägel åt hela väsendet. Den godheten var det, som blef hjärtpunkten i Fredrika Limnells karakter; och genom den mångåriga förtroliga beröringen med Fredrika Bremer växte och utvecklades detta karaktersdrag till allt större betydelse.

Att vänskapen icke var en gärd blott från den yngres sida, framgår däraf, att några af de märkligaste bref af Fredrika Bremers hand, som blifvit bevarade, äro skrifna till Fredrika Limnell. Af den senares bref till hennes vän finnas

endast några få från Fredrika Bremers sista tid, hösten 1865, i behåll, men då de vittna om förhållandet vännerna emellan, må här ett par korta utdrag meddelas.

En dag hade Fredrika Limnell skrifvit om en ung person, som vännerna tillsammans sökt hjälpa och rädda ur frestelse och nöd, men som icke velat låta sig räddas: »Jag är nedstämd och yr i hufvudet af människor — fattigdom och hjälplöshet». Men kort därefter, sedan hon redogjort för ett annat bekymmersamt ämne, som dock gifvit hopp om framtida bättring, skrifver hon:

»Således är äfven där, i all ångest och kamp dock en förhoppning, en ljusning. Och så *dina* bref, Fredrika, som bära till mig så mycken glädje från dig själf! Hela ditt af Guds oändliga vishet och kärlek genomträngda väsen — allt detta står för mig såsom ett stort glädjeämne.»

Den 22 december, en vecka innan vännen gick till ett bättre lif, skrifver Fredrika Limnell ett skämtsamt bref med en julklapp bestående af en varm vinterdräkt.

»Förlåter du den lilla gåfvan af den lilla gifvarinnan? Tycker den icke vara näsvis?» skrifver hon bland annat.

»Du, mitt jordiska ideal!» fortsätter hon, »du rika, »fred-rika», du, som sökt och funnit och därför kan *gifva* så rikligt åt alla, du vet nog också att den fattiga kan ha en gåfva att ge äfven den rikaste! Men hvar och en fågel sjunger efter sin näbb; som gifvarn är, så blir gåfvan, — arm om än välment. Förlåt mig, Fredrika! Men jag tänker, att om jag kläder på dig en liten klädning så kan du i stället få kläda på en fattig mer — och så slippa bestyret. Det har varit mig så kärt att befria dig från sådana små omsorger, som du snart vuxit ifrån. Förlåt mig därför och tänk att det finns *en*, hvars högsta glädje det skulle vara att befria dig från allt som kunde vara dig obehagligt.»

Betecknande för Fredrika och hennes förhållande till Fredrika Bremer är också, att då författarinnan från Italien skrifvit om sin längtan att komma till Palestina samt omöjligheten att få reskassan att räcka till, Fredrika Limnell i de ömmaste, ödmjukaste ord bad att få bekosta resan. Samma anbud som på sin tid Fredrika Bremer gjort Geijer, kom henne nu själf till del från Fredrika Limnell.

Under de år Fredrika Bremer, efter Herthas utgifvande,

tillbragte på resor, var vännen i Stockholm hennes litterära ombud, beredde hennes reseskildringar för tryckning i Aftonbladet, samt meddelade henne alla litterära företeelser i hemlandet, dock med undantag af de bittra utfallen mot henne själf och Hertha, hvilka hon omsorgsfullt sökte bespara henne. Dessa år medförde oro och sorg inom den Svedbomska familjen genom den yngste sonens obotliga sjuklighet och husfaderns frånfälle. Till den äldre sonen stod Fredrika alltid i det ömmaste förhållande, dock mera som en syster än som en mor. Han var då ännu allt för ung att kunna vara henne till något stöd.

Fredrika förde under denna tid ett mera tyst och indraget lif, men var mycket verksam inom den ofvannämnda föreningen för barnavård, som utvecklade sig på ett förträffligt sätt, äfvenså deltog hon i stiftandet af Klara Skyddsförening och blef sekreterare i densamma, en befattning, som hon skötte på ett utmärkt sätt och behöll i öfver 25 år.

* *
*

År 1860 gifte Fredrika om sig med sedermera byråchefen i järnvägsstyrelsen Carl Limnell, en i musikaliskt och estetiskt hänseende fint bildad man.

Från denna stund blef »*Limnells*» (på dörren till deras hem stod endast detta ord) under nära ett fjärdedels sekel ett af de mest eftersökta hus i hufvudstaden. Mångsidiga som värdfolkets begåfning och intressen voro äfven de kretsar af framstående eller i olika riktningar intresserade personer, hvilka samlades i deras med utomordentlig smak och komfort anordnade hem, i staden såväl som i deras förtjusande sommarhem vid Mälaren.

Det var i självfva verket hvad hufvudstaden så sällan haft, men så väl behöfver, »*en salong*», i många afseenden tongifvande och alltid i en sympatisk atmosfär erbjudande sina gäster ett fint och på samma gång trefligt sällskapslif. Värd och värdinna voro båda förekommande utan att därför binda gästernas frihet. Fredrika gick vanligen med lätta rörelser från grupp till grupp i glada samtal; än åter — då en djupare ton anslogs — stannade hon och upptog den. Och det var då, som man från den lilla krets, som

slagit ring omkring henne, kunde få höra hennes vanligen dämpade, halft susande stämma antaga en djupare, fylligare klangfärg och se hennes ljusa ögon tindra, i det hon med flytande ordrikedom försvarade en älsklingsidé eller utvecklade en etisk grundsats m. m.

De kretsar, som samlades hos Limnells bestodo dels af musikens, litteraturens och de fria konsternas idkare och vänner, dels af personer, deltagande i eller intresserade för arbetet på lösningen af sociala frågor i olika riktningar.

Sonen i huset, sekreteraren i Musikaliska akademien doktor Vilhelm Svedbom, anordnade musikkvällarna som, vare sig programmet upptog storartade kompositioner för kör och soli eller mindre musikverk såsom stråkkvartetter, duetter och visor — allt utfördt af framstående virtuoser — gåfvo musikälskaren den renaste njutning.

De litterära kvällarna erbjödo läsning af nyutgifna skönlitterära arbeten. Stundom gjordes musiken till diktens bärare, såsom då »Spastaras död» deklamerades af en framstående scenisk artist beledsagad af musik. En annan gång hördes en tysk deklamatör med den väldigaste röst, mäktig af den finaste nyansering, återgifva stycken af Shakespeare så ypperligt att inträdande personer trodde ett fullständigt skådespel vara under uppförande. En annan gång visades »lefvande taflor» under musik m. m.

Samkvämen för dryftande af sociala frågor hade sin egen karakter, beroende af det ifrågavarande ämnet; så t. ex. när Föreningen för gift kvinnas äganderätt bildades och intresserade riksdagsmän inbjudits för att gifva sina råd huru saken bäst skulle förberedas i kamrarna. En annan gång samlades Fredrika-Bremer-Förbundet jämte några gäster från utlandet för att afhöra meddelanden om välgörenhetens ordnande, om behöfligheten af yrkesstipendier för flickor o. s. v.

För ej länge sedan hölls där en séance rörande nykterhetsrörelsen, inledd med ett föredrag af en norsk hoffröken.

Under flera år voro vissa kvällar afsedda för yngre lärarinnor att samspråka om nya undervisningsmetoder. En vinter höll Vikner där en serie föredrag i filosofi, hvilka öfvade ett märkligt inflytande, kanske icke minst på honom själf. Äfven den så kallade »blomstermissionen» och flera

andra fromma företag hafva i Fredrika Limnells salong haft sin utgångspunkt.

Så långt rörande den Limnellska salongen.

* * *

Inom de många föreningar i hvilkas ledning Fredrika deltog, spelade hon en egen roll. Här om någonsin var hon den »fred-rika» den alltid medlande och förbindande. Mer än en gång då någon af ledarne, som såg den föreliggande frågan i stort, yrkade på en åtgärd hvilken de öfriga af sparsamhetsskäl trodde sig böra motarbeta, afbröt hon plötsligt den ifriga diskussionen med den korta förklaringen: »X har rätt, och jag bekostar saken.»

Fredrika Limnells vänner voro af många slag: där voro föreningsvänner, musikvänner, litterära vänner, sommar- och vintervänner m. m. Där voro också »*gamla*» vänner, och dem glömde hon aldrig; men närmast hennes hjärta stod länge Geijers dotter, den ädla, djupt tänkande Agnes Hamilton. Till henne slöt sig Fredrika med innerlig hängifvenhet, förde med henne ända till 1882 då hon dog, en liflig brefväxling öfver allvarliga ämnen och hade sin största glädje af att äga henne som sommargäst på Lyran.

Däremellan framträdde hos Fredrika nya yttringar af den förunderliga receptivitet, som var oskiljaktig från hennes natur. Så kunde hon helt plötsligt flamma upp för märkliga personligheter eller idéer, helst om de voro bärare af tidens nya tankar eller tolkare af de gamla på ett nytt och träffande sätt; och kunde de då under olika tider i ej ringa mån behärska henne. Att bland dessa »bärare» förekommo äfven »andliga talare» säger sig självt. Dock stod, oberoende häraf, Fredrikas religiösa öfvertygelse i egentlig mening under närmaste inflytande af en from och frisinnad akademisk lärare.

Hon älskade sin bibel — Fredrika Bremers bibel, full af hennes anteckningar — läste den dagligen, och hämtade där näringen för sitt inre lif.

Huru det spirade och förkofrades detta tysta lif i Fredrikas inre, det visade sig bland annat i hennes mod att handla efter hvad hon ansåg rätt, utan afseende på hvad som

i världen ansågs »comme il faut». Därom vittnar t. ex. hennes verksamhet för en så impopulär idé, som gift kvinnas äganderätt och hennes nitälskan för sedlighetsfrågan m. m.

Ännu ett exempel från äldre tider på Fredrika Limnells moraliska mod må här anföras. Det hade förljudits att ett mycket framstående konstnärspar skulle skiljas. Mannen hade många vänner och beundrare, och de menade att felet var hustruns. Hon, som var en främling blef därför bittert klandrad. Men Fredrika Limnell kände såsom kvinna, att felet var mannens och att hustrun icke borde eller kunde lefva med honom. Hon tog då hennes försvar, kanske icke med ord, men på ett sådant sätt, att angriparne måste böja sig i djup aktning för både den angripna och hennes försvarare; och ännu i dag bevarar den i utlandet högt uppburna konstnärinnan i tacksamt hjärta minnet af Fredrika Limnells godhet.

* *
*

Och just *godheten* var det som växte inom henne till en makt, som blef allt mer och mer bestämmande, ej blott för hennes handlingssätt, utan för hela arten af hennes personlighet. I synlig måtto yttrade den sig i gåfvor dels i ymnigt mått till fattiga och sjuka, dels till begåfvade unga människors utveckling, af hvilka flera i åratal fingo åtnjuta hennes skydd. Dels slutligen har hennes frikostighet rikligen yttrat sig inom de många föreningar i hvilkas verksamhet hon deltog. Bland dem har Dagny särskildt skäl att nämna *Fredrika-Bremer-Förbundet,* för hvilket Fredrika Limnell varit den varmaste och frikostigaste vän. Ännu under sina svåra plågor förliden vinter tänkte hon på detsamma och skänkte då med varm hand till dess stipendiefonder den betydande summan af 10,000 kronor.

Men allt detta var blott utflöden af den i hjärtats innersta boende godhetens ande, som kanske endast en närmare iakttagare kom på spåren. »*Ingen kunde förlåta såsom Fredrika Limnell*», sade nyligen en hennes barndomsvän, och äfven den som känt henne först under de senare trettio åren af hennes lif har iakttagit detsamma. Hon är, jämte hennes oförgätliga lärmästare i konsten, Fredrika Bremer, en bland

de få, som man tycker hafva uppfyllt budet »älsker edra ovänner, gören dem godt som vilja eder skada» m. m.

Här ofvan har sagts att Fredrika Limnell icke hade några ovänner, och det är sannt. Men hon kunde lika litet som andra undgå att röna smärta eller obehag af andra människors fel och svagheter.

Det har händt att personer, som i rikligt mått åtnjutit hennes godhet, dock i lättsinne eller tanklöshet vållat henne stor smärta, men att hon, då de åratal därefter råkat i betryck och frestelse, behandlat dem som en huld moder sina barn.

Det har händt att för Fredrika Limnell omtalats yttranden, ägnade att ställa någon hennes vän i dålig dager. Det gjorde henne ondt för tillfället, men kort därpå omtalade hon förhållandet för vännen och affärdade ämnet med ungefär följande ord: »jag skall icke nämna yttrandet för dig, vill ej heller att du försvarar dig. Har sagesmannen rätt så förlåter jag dig, har han orätt, så rör mig icke hela saken. I båda fallen skola hans ord vara som vore de aldrig sagda.»

Drag, sådana som dessa, vittna bättre om hvad en människa *är*, än något som hon *gjort* — betyder mera för värdet af hennes personlighet än de frikostigaste allmosor eller donationer, huru högt man än med skäl må skatta en sådan välgörenhet.

Till samma sida af Fredrika Limnells väsen hörde hennes stora ödmjukhet. Hon tillät knappast att man tackade henne när hon gjort något godt — aldrig att man prisade hennes gifmildhet. »Hvad är jag, att du skall så tala till mig?» sade hon ofta till den som tecknar dessa rader, och tillade då gärna halfhviskande Fredrika Bremers ord till henne själf af samma anledning: »Jag fattig syndig människa!» »Tro mig!» sade hon till en barndomsvän, »det är ingen förtjänst hos mig att vara god, det ligger i min natur.»

Känslan af hennes odugligheti nför vår Herre var alltid mycket stark inom Fredrika Limnell, men den blef för henne aldrig tröstlös, ty hon visste hvar hon hade sin frälsare. Först under ett långvarigt, ytterst plågsamt fysiskt lidande föregående vinter blef henne ångesten öfver den syndiga människans vanmakt öfvermäktig, och hon kämpade så till

kropp som själ en bitter kamp på lif och död. Men lifvet segrade slutligen. Plågorna bilades, hennes själ fick ro, och hon lefde med sina barn stilla och lugn ett par månader på den vackra Lyran.

Då infunno sig på nytt de fysiska plågorna; men själen förblef klar och full af förtröstan, tills hon den 12:te sistlidne september somnade in i döden.

Vid hennes jordfästning fyra dagar därefter, var kyrkan öfverfylld af deltagande och saknande vänner. Af en frånvarande sändes följande rader som uttryck af minne och hopp vid Fredrika Limnells bår:

Död hon är;
Men hennes godhet lefver,
Och kärleken bär
Till Gud hennes frigjorda ande.

Esselde.

En protest mot den onämnda författaren af "Kvinnans släktlif".*)

Man ställer i våra dagar allt högre anspråk på kvinnan såsom sedlig personlighet, och det med rätta; ja, man går stundom ända därhän att sätta *hela* sin förhoppning om en sedlig upprättelse af individen och samhället på den bildade kvinnan. Detta lär väl vara för mycket begärdt, och äfven Dagny har kanske någon gång gjort sig skyldig till en liknande öfverdrift. Kvinnan har tyvärr, hon också, sina fel, som ofta nedslå äfven de vackraste förhoppningar. Men hvad skall man säga om de män, som just taga i försvar de kvinnans fel och svagheter, som i första rummet motverka hennes sedliga uppgift?

Man vill knappast tro att något sådant är möjligt, men det har likväl skett helt nyligen och på fullt allvar i en populärt vetenskaplig skrift, som gratis utdelats i tusentals

*) Bilaga till Hälsovännen 1891.

exemplar och särskildt tillägnats »*kvinnor och gifta män*». Skriftens författare är visserligen onämnd, men då han ställt sig i skuggan af ett så aktadt och kändt namn som herr doktor *E. W. Wretlinds,* läkaren, skriftställaren, riksdagsmannen och den inflytelserike religiöse talaren, så kan man icke lämna hans opus oanmärkt, helst då det såsom bilaga åtföljer doktor Wretlinds i vida kretsar spridda tidning »Hälsovännen». Allra minst kan Dagny lämna sådana uttalanden opåaktade, om hon vill fylla sin uppgift såsom den tänkande kvinnans målsman inom pressen.

* * *

Den ifrågavarande afhandlingen har till öfverskrift: »*Kvinnans släktlif i normalt och sjukligt tillstånd*», och i dess tredje häfte förekommer ett kapitel om den kvinliga karakteren eller, såsom författaren särskildt betecknar uttrycket: »*kvinnans andliga skaplynne och natur*». Förf. framställer här på ett kortfattadt, men tämligen inkonsekvent sätt en del kvinliga ägenskaper och dessas olikhet med motsvarande ägenskaper hos mannen. Härvid kunde nog vara åtskilliga anmärkningar att göra såväl för som emot förf:ns åsikter, men här lämna vi allt detta åsido för att uteslutande sysselsätta oss med förf:ns uttalanden om *den kvinliga fåfängan* i dess förhållande till kvinnans uppgift.

»Fåfängan», säger förf., »har en djup grund i kvinnans naturliga skaplynne. Den grundar sig på hennes behof att behaga och på hennes naturliga skönhetssinne: *Kvinnans uppgift är att genom de yttre ägenskaperna, skönhet och behag, draga till sig mannen. Det är då äfven hennes rättighet, ja plikt, att på bästa sätt främja detta syfte genom sin klädsel, sina prydnader, sitt skick och hela sitt uppträdande. (Konsten måste ju ofta äfven ersätta hvad naturen försummat vid sina gåfvors utdelning.)*»

Hvad som i detta besynnerliga uttalande företrädesvis tilldrager sig läsarens uppmärksamhet är de af oss kursiverade satserna. Man frågar sig i första ögonblicket: på hvilken auktoritet stöder sig förf., då han sålunda gifver studiet af kvinnans karakter och uppgift en uteslutande fysiologisk riktning med förbigående af den psykologiska, hvarigenom han kommer att lägga all vikt på yttre ägenskaper, yttre för-

sköningsmedel, i afsikt att låta kvinnan tjäna det enda syftet att behaga mannen och väcka, icke hans kärlek, ty dit når ingen med blott yttre medel, utan hans ytligare sinliga känslor.

Med tanken fästad på utgifvarens, d:r W:s, lifsåskådning, skulle man kunna tro att förf. till den af honom utgifna skriften borde i första rummet stödja sig på biblens utsagor, utvecklade och förklarade af kyrkofäderna och Luther. Men nej, de förkunna en alldeles motsatt lära. Icke heller är det de gamla moralisterna; icke heller sednare tiders filosofer och pedagoger, som kunna åberopas som auktoriteter för det ofvan anförda uttalandet. Skall man då nödgas tro, att detta uttalande i dess krassa materialism helt enkelt är ett uttryck af den svenska vetenskapens, den svenska läkarens och fysiologens ståndpunkt?

Omöjligt! Vi för vår del kunna icke hysa en så låg tanke om den svenska läkarekåren. Flera bland dess medlemmar hafva gått i spetsen för arbetet på våra kvinnors utveckling från att vara ett blott viljelöst bihang till mannen och till den högre ståndpunkten af en själfansvarig personlighet. Mången läkare har ock sedan med råd och dåd främjat kvinnans sträfvande att vinna en gagnande och välsignelserik verksamhet, vare sig inom hemmet eller därutanför såsom uppfostrarinna, sjukvårderska, läkare, eller helt enkelt utöfvare af ett yrke för själfförsörjning.

Det höga anseende den svenske läkaren i allmänhet åtnjuter såsom karakter, förbjuder oss också att tillskrifva honom det ofvan anförda, om en så låg sedlig ståndpunkt vittnande uttalandet om kvinnans uppgift.

Vi hafva sökt förklaringen på annat håll. Det slog oss vid första genomläsningen af det ofta nämnda yttrandet, att det både till form och innehåll röjde en nära frändskap till de populära, sentimentalt vetenskapliga dussinarbeten, som smycka bokmarknaden i »das grosse Vaterland». En närmare granskning öfvertygade oss, att det måste vara ur en sådan källa, som det anförda yttrandet hämtats och, efter en flyktig bearbetning af svensk hand, kommit att ingå i afhandlingen om kvinnans släktlif, kanske utan att bearbetaren gjort sig reda för hela dess innebörd. Det påminner så starkt, detta yttrande, om den gode fader Klenckes och andra

med honom likasinnade samt, i afseende på kvinnans uppgift, så hjärtans inskränkta tyska författares åskådningssätt, att det ytterligare styrkt oss i tron på dess germaniska ursprung.*)

* * *

Lugna i förvissningen, att vår uppfattning är riktig, gå vi tillbaka till vår text för att närmare skärskåda dess innehåll.

När förf. förmenar, att det är kvinnans uppgift att »draga mannen till sig», vill man i förstone gärna tro, att han menar *en man,* eller bättre, *den man,* som hon älskar och till hvilken hon själf känner sig drågen. Påståendet hade då haft en viss giltighet, ehuru det alltid vittnar om en inskränkt synpunkt att häri se hela hennes uppgift — icke blott en rättighet, utan en plikt — hvartill kommer användandet af endast yttre medel för ändamålets vinnande, hvilket alltid blir mer eller mindre förnedrande. Men förf. har i själfva verket *icke* begränsat denna kvinnans förmenta uppgift till en *viss* man, utan menar helt simpelt, att hon skall draga till sig mannen i allmänhet, och att det är hennes plikt att därvid använda de yttre fördelar, som stå henne till buds samt underhjälpa dessa med konstens försköningsmedel.

I sanning man kunde tro, att dessa lefnadsregler vore hämtade ur någon för de stackars haremsdamernas räkning författad katekes. Likheten blir så mycket större då man följer förf. till hans slutresonnemang, hvilket går därpå ut, att »om männen vilja öfvergå hvarann i styrka, mod och yrkestalanger, som betinga *deras* framgång i lifvets strid», så må man icke förvägra kvinnorna »att söka öfvergå hvarann i skönhet och behag, dessa egenskaper, som dock så väsentligen betinga *deras* framgång i lifvet!» Hvad kan bättre än detta försvar för fåfänga damers afundsamma täflan om »mannens» ynnest tillämpas på sultaninnornas och odaliskernas svartsjuka sträfvan att utestänga hvarandra ur deras herres gunst!

* * *

*) Äfven andra delar af det ifrågavarande kapitlet förråda samma ursprung. Observera t. ex. förklaringen, att den unga kvinnan icke bör bära sina armar stelt, »ej heller slängande hit och dit, utan lätt böjda, *färdiga att tjäna*».

Men hvarthän leda ytterst lefnadsregler sådana som dessa? Hvar ligger gränsen för denna förmenta rätt och plikt att med yttre företräden, förstärkta af konstens hjälpmedel, »draga till sig männen?»

Förf. har förutsett frågan och svarar: gränsen ligger där, hvarest »naturen genom en låg samhällsställning eller små gåfvor tydligen förmenat henne (kvinnan) att vinna det mål hon söker».

Svaret är betecknande äfven för förf:ns inkonsekvens, enär han på föregående rader just uppmuntrar att låta konsten ersätta »hvad naturen försummat vid sina gåfvors utdelning». Icke heller ligger det någon följdriktighet uti att förbjuda kvinnan af lägre samhällsställning den »rätt och plikt» att ge fritt lopp åt sin naturlige fåfänga och därmed söka väcka männens lidelse, som han tillerkänner hennes systrar på ett högre steg af samhällsskalan. I själfva verket finnes ingen förnuftig gräns för tillämpningen af den kategoriska regeln. Tvärtom kan man med den försvara den djupast sjunkna kvinnas utstyrsel och beteende likaväl som den dekolleterade baldamens paryr och fina eller ofina koketteri.

Och sådana lefnadsregler framlägger man utan tvekan för våra svenska kvinnor! I sanning det är bedröfligt. Där någon gång sådana tendenser, som förf. ställt såsom rätt och plikt, verkligen röja sig i en och annan kvinnas natur, där borde de väl af förf. hänförts under rubriken »Missriktningar» samt anvisningar gifvits huru de böra bekämpas.

Frågas kan också huru förf. tror, att de kvinnors karakter och lif skola gestalta sig, som sökt fylla sin förmenta uppgift, men misslyckats, och då, sedan deras ungdom förgått, stå inför ett förfeladt lif och en hopplös framtid eller, å andra sidan, om hon lyckats tilldraga sig en mans sinliga böjelse och på den byggt sitt äktenskap!

* * *

Det förefaller nästan löjligt att numera behöfva syssla med sådana missförhållanden, som tillhöra kvinnofrågans abc. Men förf. af den ifrågavarande skriften visar, att det är nödvändigt. Icke som skulle det falla någon in att förneka, att förhållandet könen emellan är en mycket viktig

faktor i mänsklighetens utveckling, men att göra detta förhållande till a och o i kvinnans hela lif och likväl vilja i dess tjänst använda »endast yttre medel», det är farligt, det är förnedrande; det är att göra sig till målsman för nutidens mest osunda läror — en Schopenhauers, en Hartmans, eller, för att hålla oss till närmare exempel, en Strindbergs. Ingenting kan heller vara mera stridande mot den nya tidens *sunda* uppfattning af ämnet, hvilken snarare går ut på att tämja än egga den sinliga böjelsen.

Då ämnet är af största vikt vore Dagny tacksam om någon allvarligt tänkande man eller kvinna, som står ungdomen nära och söker verka för dess sunda utveckling, ville lämna henne en utredning af frågan: *Hvilka reformer anses önskvärda i förhållandet könen emellan?*

Här sluta vi vår uppsats med att å rensinnade och tänkande kvinnors vägnar på det allvarligaste protestera mot den onämnda förf:ns här granskade framställning af kvinnans uppgift, på samma gång vi varna oerfarna och lättledda läsarinnor att antaga och i lifvet tillämpa hans lärdomar.

Esselde.

Amerikanska kvinnoklubbar.

Bref från Boston.

Kvinnoklubbarne spela här i Nya England — jag tror nästan jag vågar säga här i Förenta Staterna — en roll, hvarom man i Europa knappast har en aning. Man må dock ej härmed tänka sig riktiga klubbar för damer, sådana som man kan få se dem i England, med läsrum, mottagningsrum, matsalar och andra af dessa klubblifvets fördelar, som männen så länge lyckats behålla för sig själfva. Sådana klubbar finnas, mig veterligt, icke här i Boston. Snarare äro då kvinnoklubbarne likställda med roddklubbarne och bollklubbarne hemma i Sverige, d. v. s. de äro föreningar för vårdandet af gemensamma intressen och idkandet af gemensamma nöjen.

Cecile Gohl har i eder tidskrift beskrifvit den stora kvinno-

klubben »Sorosis» och sagt den vara stammodern för en talrik skara ättlingar. Här hör man medlemmarne af »New England's Woman's Club», påstå detsamma om sin klubb, en stor kvinnoförening i Boston, med starkt kvinnosaksvänlig prägel. Hur det än därmed förhåller sig, det vissa är, att smaken för klubbar spridt sig, och ingen by i dessa landsändar är nu utan en eller flera klubbar, ja, mängden af dem i de större städerna (i synnerhet i Boston, bildningens och halfbildningens hufvudsäte) och damernas förmåga att räcka till för och samtidigt tillhöra flera sådana klubbar, är föremål för alla nykomlingars undran och alla infödingars godmodiga eller satiriska skämt.

Hurudana äro då dessa kvinnoklubbar? De kunna delas i två stora grupper: läsecirklarne och föreningarne för nytta och nöje. Af förra slaget finnas många med allvarlig grundval och utmärkt arbetsordning. Man bestämmer sig för *ett* ämne, t. ex. någon gren af historia, och håller på därmed i flera år, tills man hunnit skärskåda saken från olika synpunkter och bli förtrolig med litteraturen i ämnet. Vid sammanträdena åligger det hvar och en af klubbens medlemmar i tur och ordning att skrifva en uppsats som inledning till diskussion eller lämna en redig och mogen litteratur-kritik. I bildningscentra med tillgång till bibliotek och lärda äkta mäns eller vänners bokkännedom äro dessa läsklubbar en bildningsfaktor, som knappast kan skattas nog högt och som skulle lifligt mana till efterföljd, om man hemma hos oss kunde rakna på en smula amerikansk uthållighet och sammanhållning.

Ett steg längre ned på skalan stå de klubbar, där uppsatsen, icke diskussionen, är hufvudsaken och det ofta endast är den, som skall skrifva om ämnet, som bryr sig om att läsa något därom. De andra nöja sig med det vetande föredraget för dagen gifver dem. Ibland kan dock denna egendomliga tillämpning af principen om arbetets fördelning ge ganska goda resultat, när planen är väl utstakad och klubbsystrarna intelligenta. Man minnes nog ej mycket af den upplysning, som man sålunda får till skänks; men om ämnet är något så när lifligt framställdt och har något sammanhang med studieplanen för öfrigt, får man lust att veta mera och eggas sålunda till vidare studier.

I aflägsna orter kan detta system urarta till ren karrikatyr. Klubbmedlemmarna ha hvarken tid eller lust att läsa, när det icke särskildt åligger dem; flertalet af dem hafva från början ingen bekantskap med ämnet (oftast konsthistoria) och blott en dunkel aning

om litteraturen; på stadsbiblioteket finnas kanske de vanligaste böckerna på engelska eller i öfversättning i ämnet, och med detta material sätta de sig ned och uppbygga hvarandra med sina reflektioner om gotikens väsende och Linardo da Vincis mystiska konstnärspersonlighet. Fotografierna som tjäna som åskådningsmateriel äro ofta utmärkta: minnen från en hastig sommarresa genom Europas gallerier eller julklappar från de stora bodarne i Boston. — Såväl den tilltagande smaken för dessa fotografier som den hemgjorda konsthistorien är tvifvelsutan en yttring af denna dunkla, långsamt vaknande skönhetslängtan, som på andra områden mera bestämdt ger sig tillkänna.

Vidare finnas rätt och slätt läsecirklar, vid hvilka än den ena än den andra boken läses högt. De skilja sig från liknande läsecirklar hemma endast däri, att de tagas på allvar och fortsättas år efter år utan att gå sönder eller själfdö. De ha vanligen en ordförande och vissa små former, som förefalla löjliga, men bidraga till sammanhållningen. De heta alltid Clubs. Jag har bl. a. hört omtalas Shakespeare Club (på hvilken man kunde tillämpa Shakespeares egna ord: »Whats in a name? A rose by any other name would smell as sweet», ty Shakespeare läses numera endast en gång i månaden), Tolstoi Club, Reading Club, Thursday Morning Club o. s. v.

Den andra stora gruppen af klubbar motsvarar våra kvinnoföreningar, d. v. s. de större, de som upptaga årsafgifter, anordna diskussionsmöten, tillsätta utskott för att taga saker och ting om hand, och i allmänhet verka för höjandet af kvinnans bildning och främjandet af kvinnosaken i vidare eller trängre mening. Jag känner tre sådana klubbar i Boston. Af dessa har Woman's Press Association, en förening af tidningskvinnor, den mest bestämda uppgiften och den mest utpräglade kårandan. En middagsbjudning i denna klubb, i hvilken jag deltog, svarade i mycket till Cecile Gohls lifliga beskrifning på en dylik tillställning i Sorosis i NewYork. New England's Woman's Club åter är allvarlig och värdig och har lyckats skaffa sig ett sådant anseende, att framstående föreläsare erbjuda sina tjänster gratis. Föreläsningar en gång i veckan utgöra nämligen en nödvändig beståndsdel af programmet. Dessa behöfva icke ha något inbördes sammanhang, men ett föredrag i veckan har man rätt att vänta af sina pengar. En gång i månaden stannar klubben till supé (kl. 6). Kaffe, två skifvor oxtunga, bröd och smör är hvad som serveras (medan Press Association, som icke hyr lokal, utan sammanträder i Parker House, ett stort hotell, alltid bjuder på riklig middag). Man får trösta sig med den andliga spisen, som är ut-

märkt i sitt slag. Mrs Julia Ward Howe, den namnkunniga åldriga ordföranden, är en lika stimulerande som fyndig och kvick president. Ett annat utmärkande drag för klubben äro de receptions, som föranstaltas så fort några framstående kvinnor — i synnerhet reformsträfvande och nykterhetsvänliga kvinnor — komma till Boston. Praktiskt verkar klubben mest genom anordnandet af kretsar för gemensamma studier af allvarliga ämnen.

Den tredje stora föreningen, Woman's Educational and Industrial Union, har en vidtomfattande praktisk verksamhet. Dess program är »to meet the needs of women». Den anordnar läsekurser, håller natthärbergen och kvällssamkväm för unga arbeterskor, har stor lokal med föreläsningssal, restaurant, läs- och väntrum för tjänstsökande samt adresskontor af mest vidtomfattande slag, dessutom en stor försäljningslokal för afyttring af alla slags kvinnoarbeten, inberäknade bakverk och syltade frukter m. m. På byrån sitta en aflönad sekreterare samt flera jourhafvande direktionsmedlemmar, hvilka söka att biträda alla kvinnor, som komma till dem, med råd och dåd och taga reda på hvad de bäst kunna göra för sitt uppehälle.

Denna förenings sträfvanden åtnjuter så allmän aktning, att äfven den får sina föreläsningar gratis, och här kommer den komiska sidan fram. Vecka efter vecka komma dess medlemmar tillsammans en viss dag och sitta andäktigt lyssnande än till ett föredrag, hvimlande af citat och lieux-communs, om »Head and Heart», än till en roande men lösryckt resebeskrifning, än till ett allvarligt föredrag om den svarta rasens framtid, än till ett »paper» om någon engelsk författare och än till en föreläsning om fåglar och deras läten. Många bland medlemmarna tillhöra samtidigt två eller tre andra klubbar eller gå på de offentliga föreläsningarne, som alltid äro i korta serier om sex à tio föredrag. Föreläsningsåtrån i Boston är ett välkändt, af dem själfva ofta utskrattadt, men ännu lifskraftigt karaktersdrag, den egentliga societeten utspäder den med mycket annat, »men finns där ändå». För de många andra, som stå utanför denna societets strängt uppdragna råmärken, är föreläsningarna deras allt i allo. Jag hörde en gammal fru säga: »I do not like two or three days to go by, without a lecture of some kind».

Samma goda andliga matsmältningsförmåga finner man vid alla de otaliga mindre föreläsningsklubbarne, som jag nu skall omtala. Dessa sammanträda hos en af medlemmarna en gång i veckan, endast och allenast för att träffas och lyssna till en betalad föreläsning; kvinnosakssträfvan eller välgörenhet är i allmänhet icke deras sak.

Däremot äro de noga med att ha ordförande och en hel del administrativ apparat. De välja gärna skämtsamma namn — några äldre damer kalla sig t. ex. »the Emery Bag» (Smärgeldynan), emedan klubbens uppgift är att samtidigt skärpa synålarna och vettet. Själf har jag föreläst för många sådana klubbar och måste erkänna, att åhörarinnornas intresse och mottaglighet äro i hög grad tilltalande för att icke säga smickrande. I synnerhet var detta fallet med medlemmarne af the Emery Bag, hvilkas frågor förrådde lika mycken beläsenhet som intelligens.

Men år ut och år in nöja sig dessa damer med att intaga litet ytligt vetande skedbladvis och hålla på sin klubbdag som en »important engagement». De skratta åt det själfva, men fortsätta; satirens pilar ha länge riktats mot dem, men studsa alltid tillbaka. I mars-numret af »The Century» har en dam skrifvit en skiss »Om Tolstoi Club», full af den roligaste satir. Denna dam är själf en gammal bepröfvad, osviklig klubbsyster, en af de ifrigaste och minst blaserade. Hon ser det komiska och skrattar åt sig själf, men låter udda vara jämnt, som de ha förmåga att göra här i landet.

Sällskapligheten är ju här nästan lika utvecklad som i Italien. Det är icke heller endast osjälfständiga naturers behof att slippa från bördan af sitt eget jag, det är instinkten hos lifliga naturer, som icke gärna kunna spraka och ge ut gnistor i ensamheten. I Italien skulle emellertid dessa klubbar vara nästan otänkbara. De kvinnor, som ägde nog intellektuelt intresse för att öfverhufvud ägna dem en tanke, skulle därtill vara alldeles för kritiskt anlagda. Här åtföljes sinnets liflighet af den mest obegränsade mottaglighet och därför kan man, som ofvannämnda författarinna, med ena hjärnhalfvan satirisera klubbväsendet och med den andra deltaga däri med lif och själ. Det finnes nog äfven dem, som icke blott skratta och deltaga af böjelse, utan sucka och deltaga af plikt. Vid ett tillfälle frågade jag en sådan, en god vän till mig, när vi talade om klubbens arbetsplan, hvarför hon då brydde sig om hela klubben. Hon förklarade att den hade »done so much to develop the social life in our town». Förut var man splittrad i kotterier, allt efter den kyrka man tillhörde, och stämningen mellan de olika samfunden var ofta ganska stram. (Jag påmindes om fransmannens ord: »the americans have many religions, but only one sauce!») Nu kunna vi träffas utan obehag och gå i kyrkan utan obehag.

Cecilia Wærn.

Mrs Emily Crawford.

Jag hade hört mycket talas om denna märkvärdiga kvinna — och hvem har icke det — jag hade till och med ofta läst hennes präktiga pariserbref till *Daily News* och skänkt dem min uppriktiga beundran både som tidningsläsare och journalist, men jag hade aldrig haft den förmånen att se henne, icke ens hennes fotografi. Det var därför med en icke obetydlig och säkerligen förlåtlig nyfikenhet, som jag i Centralstationens vestibul, dit jag var stämd att möta henne för att göra henne sällskap till Upsala, afvaktade hennes ankomst. Jag får uppriktigt tillstå, att jag icke hade någon klar föreställning om hennes ålder, oaktadt jag visste, att hon redan »var med» år 70—71 och således ju icke kunde vara bara barnet.

Emellertid hade jag i min fantasi gjort upp en bild af henne ungefär så här: lång och mager, rakt stripigt, kortklippt hår, glasögon, notisbok i hand och vackra citat på läpparna.

Det är nu en gång så, att männens egenkärlek vanligen kommer dem att föreställa sig ett fruntimmer de hört omtalas som ovanligt framstående, med ett yttre så maskulint som möjligt.

Den gången tog jag emellertid grundligt miste.

En kort stund innan tågets afgång kom hon, åtföljd af sin unga dotter. Ett tämligen korpulent fruntimmer af medellängd, ett välformadt hufvud, det ännu rika, fast alldeles hvita håret uppstruket från den vackra pannan, ett par milda, men på samma gång uttrycksfulla ögon och ett småleende på läpparna. Och öfver hela hennes personlighet, både den yttre och inre, så som jag under den dagens lopp lärde känna den, något så fryntligt, hemtrefligt och förtroendeingifvande, att man kunde haft lust — att ta henne i famn, kalla henne för »lilla tant Emily» och anförtro henne alla sitt hjärtas innersta hemligheter. Något som jag aldrig skulle vågat om hon haft glasögon och annotationsbok. Hon behöfde för resten ingendera, ty hennes ögon hade sett och sågo mer utan än de flesta andras med glasögon, och med ett så kolossalt minne som var henne förunnadt, kan man godt reda sig utan en annotationsbok.

Och hvad citaterna beträffar, hade hon nog inte bruk för dem heller. Hennes *egen* briljanta konversation gjorde alla dylika onödiga. Det var egentligen detta som »tog mig» och gjorde mig till hennes varme beundrare så godt som från början. En så glänsande förmåga

att i tal meddela sig åt andra finner man sällan. Om jag hade vågat att använda annotationsboken eller haft att förfoga öfver endast tiondelen af hennes minne, skulle jag velat söka att återge i tryck en del af hennes tankar såsom hon själf klädde dem i ord. Ty i sådan form komma de fram, att de hos de allra flesta skulle ha gjort intryck af att ha varit preparerade och hållna på lager för att vid lämpligt tillfälle användas.

Icke så hos mrs Crawford. Om det var någon egenskap som hos henne framträdde i jämnbredd med hennes förmåga att ge värdigt uttryck åt snillrika tankar, så var det en ytterlig anspråkslöshet och omedelbarhet, som måste häfva hvarje misstanke om en önskan att vara briljant. Förhållandet var nog det, att hon icke kunde vara annat. Stora och djupa kunskaper, ett långt och händelserikt lif, hufvudsakligen tillbragdt i en af civilisationens brännpunkter, ett ständigt vaket intresse i förening med en så stor naturlig begåfning, måste ha till följd en talang såsom hennes.

Och hvad hon talade om?

Om allt möjligt och om allt med samma stora sakkännedom. Naturligtvis mest om politik, t. o. m. om den skandinaviska, om hvilken hon hade uttalanden, som nog skulle högligen både intressera och förvåna mången, men med hvars offentliggörande det lämpligast torde dröjas till kommande händelser äro fullbordade historiska fakta.

Att hon skulle vara inne i de politiska förhållandena är ju tydligt och klart för en hvar, som känner hennes ställning i Frankrike. Till hennes byrå i Rue de 4 Septembre komma de färskaste underrättelserna direkt från ministerbyråarne. Ministrarne täfla om att skaffa henne upplysningar om allt hon önskar veta. När den stora valstriden mellan Boulanger och republiken — ty så kan man väl nu kalla denna strid — stod, sände den allsmäktige Constans själf henne, den engelska tidningsskrifverskan, valnotiser hvar tionde minut. För att icke tala om den högaktning och vänskap Thiers i lifstiden visade henne.

De tjänster hon gjort franska republiken ha ock varit stora och många. Allt ifrån dess första början och under dess mest bekymmersamma tider har hon haft en fast och omutlig tro på den demokratiska republikens bestånd och har med sin stora förmåga fört dess talan i det inflytelserika organ, hvars hela utrikespolitiska hållning hon dirigerar, samtidigt med att hon är dess pariserkorrespondent. I följd af de stora tjänster hon gjort republiken erbjöd också

franska regeringen henne förlidet år hederslegionen, ett erbjudande som hon dock afböjde.

»Jag har icke skrifvit så som jag gjort för att få någon belöning, utan därför att jag gillat edra åtgärder, därför att ni gått fram på den demokratiska väg jag ansett vara den riktiga. Om ni afvikit från densamma skulle jag, hvilket jag ju också någon gång gjort, lika oförbehållsamt klandrat er», blef det svar hon gaf Constans. »Men», tillade hon, »vill ni göra mig ett nöje, kan ni ge den åt min son».

Då man vet, att äfven i det demokratiska Frankrike den röda bandstumpen i knapphålet är en nyckel, som öppnar de flesta dörrar för en ung man, kan man väl förstå att mrs Crawford härmed hade ett rent praktiskt mål i sikte. Mr Crawford, som för öfrigt under de senaste åren träget arbetat vid sidan af sin mor, fick också mycket riktigt sin hederslegion.

Det var emellertid ej om detta hon talade. Hon talade om politik, börsspekulationer, konst, litteratur, journalism och mycket annat. Om herr Rotschilds måg, Ephrussi, hvilken genom sitt oförsvarliga deltagande i den ryktbara kopparringen var, så egendomligt det än kan låta, delvis orsaken till Boulangers stora fall, om Lesseps och panamasvindeln, om det häpnadsväckande mutningssystem gent emot pressen, som det sistnämnda affärsföretaget gaf uppskof till, om franska akademien och Zola, och här var öfvergången till hans senaste bok »Lé Debâcle», till kriget 70—71, snart gjord och hon inne på ett ämne, där hon rörde sig med om möjligt ännu större ledighet än förut.

Hvad jag särskildt bevarar i minnet bland allt det intressanta och lärorika hon berättade därom, är en iakttagelse som hon gjorde, det förvånansvärda lugn och intresse för hvardagliga angelägenheter, man behöll under dessa fasans dagar, då olyckorna hopade sig på hvarandra. Man finner något liknande i »Lé Debâcle», i skildringen af bonden, som plöjer sin åker samtidigt med att blodbadet vid Sedan pågår rundt omkring honom i all sin gräslighet.

Mrs Crawford reste på järnvägen in till Paris i samma kupé som en fransyska, kommen direkt från sitt hem därutanför just sköfladt af fienden, och hon, fransyskan, sitter lugn och virkar på en spets, under det hon talar därom såsom en annan skulle berättat att köksan slagit sönder en tallrik.

Och så den allt förslöande vanan, som gjorde att saker som först förefalla förfärliga och rysliga, småningom öfvergingo till att

bli *matters of fact*, så att det fordrades något ännu mera rafflande för att uppröra ens öfverspända nerver.

Bomberna, som preussarne läto regna öfver Paris, förskräckte till en början, men öfvergingo så småningom till att blifva ett intressant skådespel. Man vandrade ut i Champs-Elysées för att titta på »hur bomberna slogo ned på andra sidan triumfbågen», precis som det varit fråga om ett fyrverkeri. Och man var så angelägen att få se bra, att en vaktpost måste hålla de nyfikna på behörigt afstånd, på det att de ej måtte komma för nära.

Men så när allt var öfver, belägringen och kommunen, inträdde en känsla af obeskriflig tomhet. Spänningen hade nått sin kulmen och återgången till det vanliga var ofattlig. Man hade hört kanonernas dån så länge dag och natt, deras dofva brummande hade så ingått i det dagliga lifvet, att tystnaden verkade förbryllande.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Hvad som naturligtvis dock intresserade mig mest var mrs Crawfords tankar om journalismen, särskildt framtidens journalism.

»Framtidens journalism blir ej endast pennans, utan äfven — och detta kanske mest — ritstiftets och kodakens», sade hon. »Ser ni», fortsatte hon, »de långa beskrifvande artiklarnes dagar äro räknade, åtminstone i de stora världsstäderna, där det nervösa hastiga lifvet ej ger läsaren tid till mer än att ögna igenom det allra viktigaste. När man måste läsa sin tidning på taket af en omnibus eller i en järnvägskupé på vägen till eller från sitt arbete, kan man ej läsa spaltlånga artiklar. Och dock måste nutidsmänniskan följa med och veta allt hvad som händer i världen. Det gick väl an förr, då man egentligen endast hade nyheter från de största kontinentala städerna, men nu då hela världen drar sitt strå till stacken blir saken en annan. Londonbon får i dag ej endast veta hvad som händer i Paris, Berlin och Wien, utan han måste också läsa nyheter från Melbourne, Buenos Ayres och Valparaiso. Och det växer ständigt. Redan nu är det svårt för tidningarne att få plats för alla de viktigaste nyheterna. Artiklarne måste bli kortare och mera koncentrerade. Det tenderar ju redan ditåt. Man måste söka att i så få ord som möjligt ge en så liflig bild som möjligt af det man vill skildra.

Men koncentration kan ej drifvas öfver en viss gräns om läsaren skall få en klar bild af det man skildrar. Då nödvändigtvis nyheternas sig ständigt ökande mängd måste fordra ytterligare kortfatt-

lighet, måste pennritningen eller ännu bättre fotografien, åtföljd af korta faktiska uppgifter, taga beskrifningens plats. Man har ju delvis redan slagit in på den vägen och man kommer säkerligen att fortsätta på densamma. Fotografien bär ju inom sig möjligheter till en utveckling i en nu knappast anad utsträckning. Ett blad med många bilder och nästan ingen text, se där framtidens tidning.»

»Och kanske äfven den i sin tur blir så öfverfylld», tillade hon, »att bilderna i sin ordning få förminskas så, att man måste läsa eller rättare se framtidens tidning genom förstoringsglas.»

Hugo Vallentin.

Litteratur.

Industrien och kvinnofrågan. Uppfinningarnes och industriens betydelse för kvinnans likställighet med mannen af *S. A. Andrée,* öfveringeniör i kongl. patentbyrån.

Meningen med denna lilla skrift, som utgör n:r 40 af Studentföreningen Verdandis småskrifter, är att visa det nära sammanhang, hvari industrien står till kvinnofrågan, och i hvilken hög grad dess utveckling bidragit till åstadkommande af större likställighet mellan könen.

Författaren resonnerar på följande sätt: Tack vare den moderna industriens framsteg och de industriella uppfinningarne har kvinnans verksamhet inom hemmet betydligt inskränkts. Hushållssysslornas antal hafva minskats, då en mångfald artiklar, som fordom måste tillverkas i hemmen, nu finnas att köpa, andra sysslor hafva förenklats i följd af de praktiska redskap, som nu finnas att tillgå. För att nu endast anföra några få exempel, förrättades förr alltid bakning, brygd och mältning i hemmen, vidare bereddes där såväl bränvin som ättika, tvål och såpa, vidare förekommo, utom naturligtvis matlagning och sömnad, bland hemsysslorna ljusstöpning, färgning, häckling, kardning, spinning, väfnad, byk, slakt och mycket annat, som ej kan så noga specificeras. Sysslorna måste dessutom förrättas utan alla de hjälpmedel, som nu för tiden finnas och i så hög grad underlätta arbetet. Man behöfver blott tänka på, att man för icke så särdeles länge sedan hvarken kände till tändstickor eller järnspislar, hvarken vattenledning eller strykugnar, för att nu icke tala om sy- och stickmaskiner.

I samma mån som kvinnornas arbete inom hemmen minskats,

ha de måst söka andra områden för sin verksamhet, områden, som förr ansågos uteslutande tillhöra männen. Men i följd häraf har också den uppfostran och undervisning, som nu gifvas flickor, blifvit olika med dem de förr åtnjöto. Det är nu öfvervägande i bokliga studier de undervisas, och deras undervisning har allt mer kommit att likna gossarnes, handarbetsundervisningen har allt mer fått maka åt sig och upptar nu ungefär lika många timmar i veckan som förr om dagen.

Herr Andrées lilla skrift erbjuder åtskilligt af kulturhistoriskt intresse och det är ett ganska rikt material han samlat till belysande af kvinnans hvardagslif i hemmet i forna tider.

Bokens största betydelse torde dock vara, att den klart visar, att den s. k. kvinnofrågan i våra dagar icke är någon artificiell rörelse, väckt till lif af några fantaster af det ena eller andra könet, utan att den är ett fullkomligt konsekvent resultat af utvecklingens gång; ty då kvinnoarbetet, i följd af industriens framsteg, inskränkts i hemmet, har ett stort antal kvinnor måst söka sig om efter nya arbetsfält och så småningom uppträda som konkurrenter åt mannen. Ju mer rustade kvinnorna genom uppfostran blifva för denna konkurrens och ju mer det arbete de prestera blir jämngodt med männens, desto ifrigare bli ock deras fordringar på lika arbetslön. I samma mån som dessa fordringar förklinga ohörda, i följd af att de sakna nästan allt inflytande på lagstiftningen, i samma mån börja de arbeta för att skaffa sig ett dylikt inflytande.

Förf. torde därför hafva i viss mån rätt, då han i slutet af sin skrift yttrar, att ingen samhällsklass gjort så mycket för kvinnans frigörelse som industriens män och isynnerhet uppfinnarne, särskildt vill han häfda, att de i denna sak gjort minst lika mycket om icke mer än skriftställarne. Och mot de tre män, som anses i litteraturen kraftigast kämpat för kvinnans likställighet med mannen, Fourier, Condorcet och Mill, ställer han Arkwright, spinnmaskinens uppfinnare, Cartwright, uppfinnaren af maskinväfstolen, och Howe, som uppfann symaskinen. Och »hvad Sverige angår sätter han mot den bäste svenske litteräre kämpen i nämnda afseende, han må nu heta hvad han vill, en svensk uppfinnare, Gustaf de Laval, som genom uppfinningen af maskinseparatorn med ens förflyttat en ofantlig massa arbete från hushållen till mejerierna och därigenom gjort ett utomordentligt viktigt inlägg till förmån för kvinnans frigörelse och hennes likställighet med mannen».

M. C.

Handledning i metodisk undervisning i kvinlig slöjd af *Hulda Lundin,* med 80 teckningar af Ebba Carlin. Fritzes förlag. Pris 1: 50.

Sedan flera år tillbaka har ett duktigt reformarbete pågått inom den kvinliga slöjdundervisningen i Stockholms folkskolor. Arbetet

har krönts med ovanlig framgång. Man har nämligen kommit därhän, att undervisningen icke blott är mönstergill, utan lämnar de bästa möjliga resultat. Själen i detta reformarbete är slöjdinspektrisen vid nämnda skolor, fröken *Hulda Lundin.*

Genom statsanslag och bidrag af enskilda personer har hon kunnat studera slöjdundervisningen i de stora kulturländerna, särskildt Tyskland, England och Frankrike. Begåfvad med öppen blick för det rent praktiska har hon förstått att endast upptaga det bästa af dessa länders undervisningssätt och sedan så att säga försvenskat det hela samt dymedelst åstadkommit en metod (»folkskolans metod»), som visat sig fullt lämplig för våra svenska förhållanden. Naturligtvis har detta icke skett på en gång, utan så småningom, dels genom försök i skolorna, dels i de kurser hon anordnat för utbildande af lärarinnor i kvinlig slöjd samt framför allt i samråd med sina slöjdlärarinnor i de olika skolorna. Allt har sålunda noga pröfvats innan det upptagits i läroplanen vid slöjdundervisningen. Ifrågavarande metod, grundad således på erfarenhet samt bygd på pedagogiska principer, har också så småningom vunnit stort erkännande såväl i vårt eget land som i grannlanden. Den tillämpas redan nu vid våra kvinliga seminarier samt en hel del andra undervisningsanstalter.

Naturligtvis kan icke hvilken slöjdkunnig person som helst undervisa efter denna metod. Ty utom teknisk färdighet fordras äfven att slöjdlärarinnan äger pedagogisk skicklighet. För att utbilda dugliga slöjdlärarinnor håller därför fröken Lundin årligen tvenne slöjdkurser, i hvilka hon såväl föreläser som undervisar eleverna. Dessa få dessutom på lämplig tid hospitera vid Stockholms folkskolor. Det har emellertid visat sig, att dessa kurser, trots en tid af tre månader som till dem anslagits, varit ganska ansträngande för eleverna. För att förekomma ansträngning för eleverna samt till underlättnad såväl för dessa som för de redan utexaminerade slöjdlärarinnorna i deras arbete, har fröken Lundin utgifvit en *Handledning i metodisk undervisning i kvinlig slöjd.* Detta arbete, utgifvet på C. E. Fritzes förlag, utmärker sig genom enkel och redig framställning.

I inledningen betonar författarinnan vikten af åskådlighet vid undervisningen samt progressiv ordning med afseende på öfningarna, d. v. s. öfvergången från det enklare till det svårare, undvikandet af uppgifter, som ligga öfver barnets krafter. Vidare framhåller författarinnan klassundervisningen såsom ett medel för en lättfattlig och intressant undervisning. Klassundervisning kan dock icke tillämpas allt för strängt, emedan barnen i samma afdelning alltid äro olika begåfvade. Ett klenare begåfvadt barn behöfver naturligtvis längre tid för att tillägna sig undervisningen och på egen hand reda sig, ett mera begåfvadt barn åter kortare tid. Inseende detta har fröken Lundin upptagit s. k. fyllnadsarbeten för de mera begåfvade eleverna. Härigenom komma de i tillfälle att på egen hand utan lärarinnans ledning tillämpa en öfning, som förut med hela klassen blifvit genomgången.

Härefter följer en åskådlig och intressant undervisning i stick-

ning, lagning (här taget i betydelsen af lappning och stoppning), sömnad och tillklippning, knappsömnad samt olika slag af märkning.

Vid denna sin framställning har författarinnan konsekvent tilllämpat de af henne i inledningen framställda fordringarna på en god slöjdundervisning. Här är således icke blott fråga om att lära barnet att mekaniskt bilda maskor och styng, utan då det uppnått denna färdighet, skall det sedan lära sig förstå och tillämpa sin kunskap så att det på egen hand kan rita sitt mönster, klippa till och sammansätta sitt linne samt öfriga klädesplagg. På det sättet blir också slöjdundervisningen såväl ett formellt bildningsmedel som den främjar en praktisk uppgift. Häri ligger metodens största förtjänst.

Jämför man de utländska handböcker, som författarinnan i förordet omnämnt som sina hjälpkällor vid utarbetandet af sin bok, finner man hur väl hon förstått att sofra. Hennes bok tar onekligen priset då det gäller klarhet och reda vid framställningen. Vi ha hittills saknat en systematisk framställning af den kvinliga slöjdundervisningen, hvarför man i sanning kan säga, att boken fyller ett länge kändt behof. Säkerligen skall arbetet i fråga blifva ett godt medel i och för den kvinliga slöjdundervisningens ordnande och höjande i vårt land.

80 goda teckningar af Ebba Carlin bidrager i mycket till detta arbetes åskådlighet. Utstyrseln är i det hela god, dock hade onekligen ett billigt band varit vida trefligare än den lösa inhäftningen af boken. Priset, nu 1 kr. 50, öre hade därför icke behöft blifvit så mycket högre.

Slöjdvän.

Den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen i Chicago 1893.

H. M. Drottningen har behagat lämna sitt bifall till att blifva damkomiténs höga beskyddarinna och därjämte uttryckt sitt lifliga intresse för komiténs verksamhet och sin önskan, att det svenska kvinnoarbetet måtte blifva värdigt representerat på världsutställningen.

Vid den Allmänna Komiténs första sammankomst under hösten den 3 oktober företogs val af två platser i centralkomitén, hvilka blifvit lediga emedan fru Olivecrona uttryckt sin önskan att afgå och fröken Wærn aflyttat från hufvudstaden. Friherrinnan *Thorborg Rappe* född Rappe och fröken *Marie Louise af Segerström* invaldes i de afgåendes ställe. Till ordförande utsågs hittillsvarande vice-ordföranden fru *Ankarsvärd* samt till vice-ordförande friherrinnan *Rappe.*

Äfven förekom val till medlemmar af jury för bedömande af inkomna utställningsföremål och utsågos härtill fruarna *Wallenberg* född von Sydow och *Petrelli* född Eketrä samt fröknarna *Rohtlieb*, *Giöbel* och *Wästberg*.

Damkomitén, som från september månads början öppnat sin byrå i den af h. k. h. kronprinsen i arfprinsens palats upplåtna lokalen, har haft att glädja sig åt ett lifligt och växande intresse för sin verksamhet. Föremål af mångfaldig art inkomma dagligen och statistiska uppgifter hafva ingått från hufvudstaden och från landsorten, hvarest i ett flertal län af landshöfdingarnes fruar samt öfriga framstående damer uppgifter blifvit samlade.

Med damernas centralkomité i Chicago (Board of lady managers) står byrån i fortsatt liflig brefväxling.

Sekreterare och föreståndarinna för byrån är fröken *Anna Ulrich*.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Våra sjuksköterskor och koleran.

Å byråns afdelning för anskaffande af sjuksköterskor har rådt en liflig verksamhet med anledning af den befarade koleran. Redan i slutet af juli inkom den första förfrågan om sköterska kunde anskaffas i händelse misstänkt sjukdomsfall yppades. Sedan dess har olika orters hälsovårdsnämnder vändt sig till byrån i liknande ärende och slutligen uppstod en så stor efterfrågan af sköterskor, att de endast kunde utlofvas mot s. k. »expectancearvode», d. v. s. att de förbundo sig att mot 1: 50 om dagen i väntpengar hålla sig beredda att på de respektive nämndernas kallelse genast infinna sig till tjänstgöring. Äfven från järnvägsstyrelsen ingick anhållan om anskaffande af skolade sköterskor, hvilka efter en genomgången kortare kurs härstädes, som särskildt afsåg järnvägsförhållanden, skulle stå till styrelsens förfogande för tjänstgöring på de olika bantågen när så ansågs nödvändigt. 53 sköterskor tillfrågades om de ville åtaga sig kolerasjukvård och af dessa var det endast 6, som af olika skäl undandrogo sig detta slags sjukvård. Mod och offervillighet fattas således icke.

Förbundets filial i Malmö, hvars verksamhet fortgått från 1887, har från den 1 juli detta år upphört. Det visade sig nämligen, att filialen hufvudsakligen togs i anspråk i och för platsförmedlingen och styrelsen ansåg att denna gren af Förbundets verksamhet med större lätthet kunde omhandhafvas af centralbyrån i Stockholm. Fru Anna Lewenhagen, som med stort nit och intresse förestått filialen, har lofvat att fortfarande såsom Förbundets ombud verka i dess syften.

Allmänna Stipendiefonden har af okänd gifvare haft glädjen mottaga den frikostiga gåfvan af *5,000 kronor.*

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå har i anseende till dess ständigt utvidgade verksamhet med den 1 oktober inflyttat i en större lokal *54 Drottninggatan, 1 tr.*

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *Till vikarierande adjunkt* vid realläroverket i Stockholm under innevarande höstermin har förordnats fil. kand. fröken Helga Linder, hvilken förut vikarierat vid läroverket i Vestervik.

Förut har blott en kvinna, numera aflidna fil. kand. fröken Betty Petersson, tjänstgjort vid de allmänna läroverken i Stockholm.

Kvinlig organist. Kyrkorådet i Falkenberg har till vikarierande organist antagit fröken Hildegard Hellman.

Resestipendium. Kongl. maj:t har tilldelat bildhuggarinnan fröken Agnes Kjellberg ett å akademiens för de fria konsterna stat uppfördt resestipendium å 3,000 kronor årligen att af henne innehafvas under 3 år.

Första svenska folkskollärarinnemötet ägde rum den 8 augusti och följande dagar i Jönköping, under folkskollärarinnan fröken Adèle Wetterlinds ordförandeskap. Mötet, till hvilket ett 30-tal deltagare infunnit sig, uttalade bland annat sin åsikt för uppnående af en rättslig lösning af kvinnofrågan vara införande af samundervisning, grundliga självstudier, kvinnans deltagande i allmänna angelägenheter och hennes begagnande af de rättigheter hon redan erhållit. Föredrag

höllos af såväl kvinliga som manliga deltagare, däribland af doktor Wretlind om önskvärdheten att upplysning om rusdryckernas natur och skadlighet meddelas i skolans högre klasser.

Samtidigt med allmänna folkskollärarmötet i Göteborg nästa år kommer ett nytt folkskollärarinnemöte att anordnas.

Fosterbarnsväsendets ordnande, en fråga som lifligt måste beröra alla tänkande kvinnor, har så till vida nått en lösning, i det att den af hälso och fattigvårdsnämnden i Stockholm tillsatta komitén för utredande af de förhållanden, som till saken hörer, afslutat sina arbeten. Resultatet däraf är öfverlämnandet till vederbörande nämnder af ett förslag till utlåtande, hvilket efter att ha blifvit af dessa godkändt, nu afgifvits till kongl. maj:t. I ett följande häfte af Dagny hoppas vi kunna meddela en redogörelse för de åtgärder till fosterbarnsväsendets förbättring, som komitén föreslagit, utgörande fortsättning på medicinalrådet Wawrinskys intressanta artikel: »Några ord om den s. k. fosterbarnsindustrien», som varit införd i 5:te häftet af årgången 1891.

Vid Folkhögskolemötet i Upsala i början af september behandlades bland andra viktiga frågor äfven den: om önskvärdheten af att erhålla kvinliga folkhögskolor på samma platser som de manliga, samt, i fall ekonomiska svårigheter däremot lade ett hinder, om bådas förenande till en samskola.

Kvinliga jurymän. Vid svenska trädgårdsföreningens utställning sistlidne september månad voro följande damer utsedda att fungera såsom prisdomare nämligen: friherrinnan Anna Nordenskiöld, f. Mannerheim, och fru Anna Retzius, f. Hierta. Den förra afsade sig emellertid uppdraget, hvarefter fru Jenny Sandahl, f. Huss, valdes i hennes ställe.

Upsala Enskilda Läroverk heter en ny läroanstalt med samundervisning för gossar och flickor, som under innevarande höst började sin verksamhet i universitetsstaden. Det motsvarar till sin omfattning statens allmänna läroverk och förbereder sålunda äfven till studentexamen, men har därjämte en småskola på tre klasser. Meningen med denna nya skola är, att den skall på en punkt samla och bringa till utförande samtidens märkligare reformtankar på undervisningens område.

* * *

Danmark. *Dansk Kvindesamfunds verksamhet.* En rörelse har sedan någon tid pågått om en närmare sammanslutning af de olika »kvindesagsforeninger» i Danmark, i kraft hvaraf benämningen *dansk* kvindesamfund skulle få mera giltighet. På ett möte i Odense den 8 juni, där frågan behandlades, beslöts att landsortens kretsafdelningar skulle sluta sig tillsammans med det köpenhamnska »kvinnosamfundet» och bilda en gemensam styrelse, hvilken skall träda i verksamhet den

1 januari 1893 samt förbereda det första gemensamma kvinnomötet, som är bestämdt att hållas i Aarhus i juli 1893.

Föredrag i till kvinnofrågan hörande ämnen ha under sommarens lopp på Dansk kvindesamfunds föranstaltande hållits på olika ställen i Danmark. Så har fru B. Berg-Nielsen talat på ej mindre än 25 olika orter.

Angående den lifskraftiga föreningens praktiska syften, hvilka som bekant omfatta de mest skilda områden af kvinlig verksamhet, vilja vi här nämna, det Dansk kvindesamfund med september månads ingång öppnat en »renskrifningsbyrå för kvinnor», omfattande så väl stenografi som skrifning med skrifmaskin.

* * *

Tyskland. *Universiteten och kvinnofrågan.* Baden och Würtemberg äro de af Tysklands stater, som först gifvit sitt erkännande åt kvinnans berättigade fordran på att i likhet med männen äga tillträde till den högre akademiska bildningen, i ty att universiteten i dessa båda länder öppnat de filosofiska och medicinska fakulteterna för kvinliga studerande.

Universitetet i Göttingen har nu följt exemplet så till vida, att det gifvit kvinnor tillstånd att bevista föreläsningarna, dock endast i egenskap af åhörarinnor.

* * *

England. *Mrs Henry Fawcett,* som bekant en af Englands mest framstående förkämpar för kvinnosaken, blef på ett den 21 sistlidne juni i Guildhall i Cambridge hållet stort politiskt möte, föremål för en ovanlig hyllning. Till mrs Fawcett öfverlämnades nämligen vid detta tillfälle af stadens och universitetet Cambridges konservative och liberalt-unionistiska parti, till hvilket en stor del af akademiens framstående män räkna sig, en högtidlig adress med anledning af »de stora tjänster mrs Fawcett genom ordets makt och sitt personliga inflytande gjort unionisternas sak».

De kvinliga läkarnes anhållan om att blifva upptagna till medlemmar af »The British Medical Association», hvilket berättigar dessa till fullständig likställighet med sina manliga yrkesbröder, har på föreningens sista årsmöte nästan enhälligt blifvit beviljad. För närvarande utöfva 140 kvinnor läkareyrket i de förenade konungarikena; af de uteslutande för kvinnor afsedda medicinska skolorna i London, Edinburg, Glasgow och Dublin räknar ensamt den i London f. n. 130 studenter.

* * *

Frankrike. *En kvinlig juris doktor,* m:lle Jeanne Chauvin, har nyligen disputerat för sin juridiska grad inför juridiska fakulteten i Paris öfver ämnet: »De förvärfsgrenar, som stå öppna för kvinnor

samt den historiska utvecklingen af kvinnans ställning i samhället ur nationalekonomisk synpunkt».

* * *

Rumänien. *Kvinnobildningen* i Rumänien tyckes, att döma efter uppgifter från Bukarest, innehafva en hög ståndpunkt. Vid de senaste examenspröfningarna för tillträde till universitetet i den rumäniska hufvudstaden hade 27 kvinliga studenter anmält sig mot 255 manliga. Ännu gynnsammare ställer sig procenten mellan de kvinliga och manliga studenterna i staden Jassy, i det att af 82 inträdessökande till universitetet, 26 voro kvinnor. De flesta af dessa ägna sig åt studerande af den högre skolundervisningen för flickor, en del dock åt medicinska och filosofiska studier. Examina aflagda vid Rumäniens kvinliga gymnasier berättiga till inträde vid universiteten.

* * *

Australien. *Kvinnors rösträtt.* Nya Zeelands öfverhus (the Legislative Council) har antagit lagförslaget om rösträttens utsträckande till kvinnor, med det tillägget, att kvinnorna skola äga rätt att rösta med fullmakter. Lagförslaget har förut antagits af underhuset (the House of Representatives).

STOCKHOLM, AFTONBLADETS TRYCKERI 1892.

1892. 7:e häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: {För Förbundets medlemmar kr. 2: 50.
För icke medlemmar » 4: 00.

*

En stor mans hustru.

Några blad ur Fredrika Runebergs lif.*)

Kan väl en skönare hederstitel än denna bäras af en kvinna? En stor mans hustru! Att vara ett med en man, hedrad och uppburen af en hel nation! Följeslagerska för lifvet med den, till hvilken ens samtid blickar upp med dyrkan och beundran! Att dela ljuft och ledt med någon, som har en värld vid sina fötter! I sanning en afundsvärd lott, skönare och rikare än någon drottnings!

Men alla förhållanden i lifvet måste ju betraktas från mer än en sida. Det yttre, som världen ser och som ofta synes så skönt och bländande, står ej alltid i full harmoni med hvad som tillhör hemmet och de stilla stunderna vid familjehärden, där ljus och skuggor måste växla i oafbruten följd. Och skulle sammanlefnaden med en stor man, enkannerligen en stor skald, i detta afseende utgöra ett undantag? Kan ej här, om någonsin, skaldens ord tillämpas: »Ju högre lif, ju större kval du röner?» Det har därför alltid varit af stort intresse att få kasta en inblick i den del af en framstående mans lif, som gärna brukar dölja sig för allmänheten: hans förhållande till sin hustru. Bredvid en mans historia, och i oupplösligt samband därmed, löper ju hans makas. Ofta är det först i ljuset af den sednare man rätt kan bedöma den förra. Det är oss för den skull en sann glädje att, tack vare en del bref, som välvilligt blifvit ställda till vårt förfogande och hvilka oss veterligt ännu ej blifvit publicerade, kunna lämna några drag ur en persons lif, hittills blott föga kändt hos oss, en person som ingen svensk kvinna kan betrakta utan intresse och sympati: *skalden Johan Ludvig Runebergs hustru.*

Det gifves kvinnor, hos hvilka det så ofta som typiskt

---

*) För de i denna artikel meddelade biografiska fakta såväl som de här återgifna brefven hafva vi att tacka dels lektor Runebergs i Borgå, dels fru Ida Federleys älskvärda tillmötesgående.

för all sann kvinlighet framhållna elementet af oreflekterad underdånighet och full förnekelse af det egna jaget för den man hon älskar, är mindre utpräglad än hos andra. Är hon därför mindre kvinlig, älskar hon mindre? Vi tro det icke. Att vara begåfvad med den självkänsla, som är hvarje tänkande människas arfsrätt, förutsätter det en mindre förmåga af självförsakelse och självuppoffring? Att vara medveten om sitt allmänna och personliga människovärde gör detta en kvinna mindre benägen att böja sig under en henne öfverlägsen ande? Många utmärkta och ädla kvinnors lif utgöra en gensaga mot det påståendet, att kvinlighet ej kan förlikas med självkänsla, plikttrohet med andlig självständighet. Fredrika Runeberg var en af dessa kvinnor.

Rikt begåfvad och fint bildad samt själf en ganska framstående författarinna var Fredrika Runeberg en i allo värdig maka till nordens förnämste skald. Deras äktenskap var också hvad man kallar ett lyckligt äktenskap, grundadt på ömsesidig kärlek och aktning. Men Runeberg var en af dessa starka naturer, som äro sig själf nog; ej ens sin hustru tillät han fullt blicka in i sin rika tankevärld. Han hörde dessutom till en tid, då kvinnans jämnbördighet med mannen, om det tillåtes oss att använda ett sådant ord, ej var så allmänt erkänd som nu; hennes andliga underlägsenhet hade så att säga blifvit till ett axiom, hvilket det knappast föll någon in att gendrifva. Att fru Runeberg, Fredrika Bremers samtida, i sitt stilla sinne hade andra tankar om kvinnans bestämmelse och värde, än dem hennes illustre make hyste och med honom så godt som hela deras samtid, framgår klart af många uttalanden så väl i hennes skrifter som i bref till intima vänner från de senare åren af hennes lif.

En af dessa närmare vänner yttrar om fru Runeberg: »Hon föreföll alltid behärskad, lugn, besinningsfull, liksom medveten af att de yttranden skalden Runebergs maka fällde lätt citerades och kommenterades. Ehuru hon med kvinlig självförnekelse böjde sig inför den beundrade maken, saknade hon aldrig självkänsla och medvetande om sitt både allmänna och personliga människovärde».

* *
*

Se här i flyktiga drag de yttre konturerna af fru Runebergs lif.

Fredrika Charlotta Tengström föddes i Åbo den 2 september 1807.*) Hon tycktes ha varit ett tidigt utveckladt barn, ty redan ej ännu fem år gammal kunde hon läsa rent. Vid sju år började hennes egentliga undervisning för brodern Karl Tengström och fortgick med allvar i flera år, dessutom fullkomnade hon sig i franska, tyska och engelska språken i den af fru Salmberg år 1823 öppnade fruntimmersskolan i Åbo.

Efter faderns död 1825 blef det en nödvändighet för henne att genom förfärdigande och försäljning af finare handarbeten själf förtjäna hvad hon behöfde till kläder och öfriga personliga utgifter. Detta måste dock ske i största hemlighet, ty att arbeta för betalning ansågs den tiden som högst nedsättande för en bildad dam. 1828 efter Åbo brand flyttade hon med sin mor till Helsingfors. Där liksom i Åbo hade hon sitt umgänge uteslutande inom universitetskretsar; hon hade således från sin tidigaste ungdom förmånen att umgås med sitt lands mest intelligenta och bildade personligheter, hvilket jämte hennes naturliga anlag och begåfning betingade hennes utveckling.

1831 ingick hon äktenskap med magister Runeberg. Sex år därefter bosatte sig makarna i Borgå, där som bekant den store skaldens lif förflöt, ända till dess han efter ett mångårigt aftynande gick ur tiden den 6 maj 1877. Två år senare, den 27 maj 1879, följde hans maka honom i grafven.

Fredrika Runebergs yttre lif erbjuder således ej många växlingar. Att det däremot var ett lif uppfylldt med bekymmer och omsorg om mångehanda, ja, kanske mer så än de flestas, framgår däraf, att makarne Runebergs ekonomi aldrig var lysande, på samma gång som de i kraft af sin ställning höllo hvad man kallar ett öppet hus. Och att uppfostra sex söner förutsätter ej ringa omtanke och arbete från en moders sida, i synnerhet när man som fru Runeberg tager sina modersplikter med så mycket allvar och kärleksfull hängifvenhet. Så var hon ej blott deras vårdarinna

*) Fadern var tullförvaltaren, sedermera kamreraren i regeringskonseljen Karl Fredrik Tengström.

som små, (makarne Runeberg ägde inalles 8 barn, af hvilka två dogo i späd ålder) när gossarna hunnit till skolåldern hade de dessutom i sin mor sin förnämsta lärare och mentor, hvilken hjälpte dem att inplugga lexorna t. o. m. latin och Euklides elementa.

Den tiden var också skötandet af ett hus mycket mera inveckladt än nu, ty en mängd sysslor förrättades i hemmet, hvilka i våra dagar näppeligen förekomma i ett stadshushåll. Så hade fru Runeberg att öfvervaka slakt, korfstoppning, ljusstöpning, tvålkokning, brygd, bak m. m. förutom skötseln af köksträdgården och en mängd tillfälliga sysslor såsom målning, omstoppning och beklädning af möbler, tapetsering af rum och andra göromål, omöjliga att uppräkna, men väl bekanta för alla 50-talets husmödrar på landet. Att fru Runeberg det oaktadt fick tid öfrig till verksamhet utom hemmet bevisar bäst, att hon var i besittning af en ovanlig driftighet och praktisk förmåga. Så var hon under många år ordförande i »Fruntimmersföreningen» i Borgå samt tog verksam del i inrättandet af och vården om den första skola i Borgå för folkets barn, den s. k. »Fattigflickskolan».

* * *

Af de här anförda enkla fakta vill det synas som fru Runebergs lif ej i mycket afvek från hvarje annan borgarfrus och husmoders. Det är också under den senare delen af hennes lefnad, då sönerna voro fullvuxna och borta från hemmet, och mannen julen 1863 träffats af det slaganfall, som i så många år höll honom fängslad vid sängen, och då hennes tid till största delen upptogs af vården om den sjuke, som bilden af skalden Runebergs hustru får sin rätta gestalt och betydelse. Åtta à tio timmar dagligen läste hon högt för honom, sittande i en länstol vid hans bädd, tills på de sista åren hennes ögon stundom vägrade att göra tjänst. Ofta öfversatte hon därvid för honom moderna språk och det så ledigt och flytande, att han trodde det hon läste ur en på svenska skrifven bok. Hennes egen hälsa var under allt detta ofta vacklande, ja, hon hade särskildt under de senare åren att genomgå flere svåra sjukdomar, hvilka nedsatte hennes krafter och ofta nedstämde hennes af naturen för

ett visst svårmod anlagda lynne. Därtill kom bekymret att hennes egen svaghet skulle göra henne oförmögen att vara allt hvad hon önskade för den sjuke mannen.

Så skrifver hon till en väninna: (Brefvet är dateradt den *25 februari 1865.*)

Jag vet ej rätt hvad jag behöfver för att bli frisk — jag tror mest vänlighet. Det skulle i sanning gjort mig godt om jag kunnat tro, att ibland de 400 på Knut Gillets fest en enda med en vänlig tanke ett ögonblick kommit ihåg den store mannens ringa stackars hustru, hvilken alls icke såsom andra hustrur kan få räkna sig vara »*ett*» med den hon öfver allt håller kär, men som ändå ibland ej kan betvinga en längtan efter att ej vara ställd så långt ifrån honom.

Och dock är jag icke ett sådant egoismens barn, att jag ville dra honom ned till mig. Jag tror du ej förstår mig rätt, men — har du läst ett stycke af Stagnelius, jag minnes ej hvad det heter, — en Julia, som vill följa sin älskade i själfva afgrunden? Jag har djupt kännt, att det ligger sanning i detta fantastiska stycke. Tusen gånger säger jag mig huru orätt jag har, huru egoistiskt mitt stackars hjärta är. Är han en stjärna, så borde jag ju vara nöjd att, ett af strandens millioner sandkorn, blott med glädje se upp på hans ljusa bana. Men hvarför är jag sliten i min själ? Jag ville känna mig bo i samma sfär som han; och det skulle jag ju göra, om han vore L. eller E. eller B. ja, hvem jag nu minnes af våra grannar. Och dock, Gud bevare mig från att vilja byta bort honom mot L. eller E. eller B. Men ändå synes det mig, som om jag skulle vara honom en mån närmare nu, ty jag kan ju vara i något honom nyttig, och därför känner jag också mången gång ett verkligt och innerligt godt solsken i min själ, när jag märker att jag verkligen kan vara i något honom till trefnad i hans skralhet. — — — — — — — — — —

Grubbla icke, Emelie, skulle jag säga, om jag ej visste af egen erfarenhet, hvilken envis fiende, huru svåröfvervunnet grubblet är. Förlåt mig att jag skrifvit ett underligt och fantastiskt bref, men kom ihåg, huru jag måste stänga inom mig alla mina tankar, huru jag aldrig en stund talar med någon människa fritt, aldrig uttalar min inre människa, och undra icke att det blåser en underlig vind när man någon gång gläntar litet på dörren till den kvafva hjärtkammaren. Och dock borde man vid 60 år icke mera känna blodet svalla så häftigt inom sig. Den gamla bör väl redan ha hunnit få lika mycket is i hjärtat som i håret. Och ändå är det mig helt svårt att för Runeberg synas alltid jämn, alltid lugn, såsom jag bör synas för den sjuke.

Ett år därefter, *den 14 mars 1866,* skrifver hon:

»Ändtligen, för några dagar sedan, kom jag till läkaren. »Kramp, nervsjukdom», sade han. Just så hade jag själf gissat. Hvad är jag visare därför. Han gaf medicin, men icke mycket hopp, att den skulle verka något. »Det lif ni lefver är det mest gynnsamma för nervsjuk-

dom». Också det visste jag förut. Han sade: »När det låter sig göra, så far ut att åka, och det så ofta som möjligt. Gå vore bra, men det orkar ni inte.»

I allmänhet äro människorna mycket fallna för att ordinera mig några timmars promenad om dagen, i full öfvertygelse att den saken möter inga hinder, hvarken i ett eller annat afseende. Somliga dagar läser jag högt hela dagen från morgonen till ½ 10 om kvällen. Vid middagen ett par timmars uppehåll — — — — — — — — —

Den 8 april 1866. Ofta kramp om nätterna, snufva, hosta, tandvärk. Det är illa tillstäldt att Runeberg skall ha så dålig sköterska. Ty bjuder man aldrig så mycket till, icke är ändå ett tillkämpadt yttre utseende af påpasslighet detsamma som en frisk kropps spänstighet. Vid 60 år är man sjukvårderska efter förmåga och ej efter vilja. Men nog ville jag bra gärna vara rask, förlig och ha mina ögon, allt Runeberg till tjänst.

Den 6 oktober 1869 skrifver hon ytterligare:

Runeberg har fortfarande varit särdeles skral. Orkar ej alls ta emot någon besökande och tröttnar t. o. m. lätt vid att höra läsas. Åhå, min Emelie, nog är ock detta ett slags lif! Snart sex år som han nu lefvat så här sorgligt. Ibland när jag börjar tänka därpå, så skriker det riktigt inom mig.

Den 17 juni 1876. Jag har inom mig en åder af djup sorgmodighet, som jag hela mitt lif haft en svår kamp att kunna hålla nere, men stundom blir den mig öfvermäktig, bryter alla band hvarmed jag belagt den och sprutar upp lik en sårad blodåder. Då vill jag alltid gärna sky alla människor och gömma mig djupt undan. Icke behöfva grina och se glad ut, höra hur folk säger, att jag ser rask och galant ut, just när det synes mig, som om jag ville kunna räkna dagarna till dess jag skall få lägga mig ned till hvila. Den bästa vaggsången för denna oro har varit läsa och skrifva. Men nu, allt under det jag läser för Runeberg, hviskar svårmodet till mig bredvid det lästa ordet, andra ord, som ha till omkväde: »sof, sof!» Men jag vill icke. Jag får icke tänka på eller önska att sofva, så länge jag dock kan tjäna Runeberg, om än den trefnad jag kan ge honom är ringa. Likväl är han *van* vid mig, och han lider af att störas i sina vanor.

* * *

»För att hälsa på hos Runebergs», berättar en nära vän till familjen, »behöfde man ej ringa på, dörren låstes sällan. Ohörd och osedd kunde jag vanligtvis passera både tamburen och salen för att komma till Fredrikas kammare.

»En dag fann jag dock Fredrika stående i salen lutad öfver tvenne glas med konvaljer, som stodo på ett bord in-

vid dörren till Runebergs kammare. Hon hade ej hört mig komma. Jag lade min hand på hennes axel.

»Du ärnar väl bära blommorna till honom?»

»Ja, — men det kännes bra tungt, att påminna honom om att våren är kommen.»

»Orden voro ej många», tillägger vännen, »men det låg en värld af smärta i blicken, som åtföljde dem.»

Rörande uttalar hon äfven i den lilla dikten »Bittrast» hur djupt hon kände och led med den älskade:

Väl vet jag ett ve för ett hjärta,
Väl känner jag tvenne också;
Men jag vet dock en djupare smärta,
Mer kvalfull än dessa två.

Ja, svek den du älskar, visst brände
Ett kval i ditt hjärta också,
Och låg död han på båren, visst kände
Du kvalens bitterhet då.

Dock vet jag en smärta, som vida
Går öfver de sorgliga två:
Att se honom täras och lida,
Det kvalet är bittrast ändå.

Att den sjuke skalden, oaktadt allt hvad plågor och lidanden bidragit till att göra ett af naturen ej tåligt och undergifvet sinne fordrande och bittert, kände den djupaste tacksamhet och hängifvenhet för sitt lifs trogna följeslagarinna, därför borga många uttalanden, bevarade i hans närmastes hågkomst. Det sista ord han uttalade i sin dödsstund var också hennes namn.

Med sanning kunde därför J. W. Snellman vid Runebergs begrafning till den sörjande enkan uttala dessa ord:

»Finska folket tackar genom oss, dess ombud, dig för hvarje dag af lycka du beredde, för hvarje öm omvårdnad du skänkte din käre, finska folkets käre. Vare det din tröst, då du nu bär skiljsmässans smärta, att han från densamma blef förskonad.»

* * *

Huruvida fru Runeberg redan som ogift ägnat sig åt författareskap, veta vi ej. Att döma af förteckningen på

hennes utgifna arbeten trycktes för första gången ett alster af hennes penna, »Den unga nunnan», i den finska tidningen »Morgonbladet» år 1833, således två år efter hennes giftermål. Ända till sista året af sitt lif voro med kortare eller längre mellanrum dels poetiska stycken, dels berättelser på prosa af hennes hand synliga i olika finska kalendrar, tidskrifter och tidningar. I bokform utgifna äro en samling skisser och berättelser, »Teckningar och drömmar», dessutom berättelsen, »Fru Catharina Boije och hennes döttrar» samt romanen, »Sigrid Liljeholm», hvilka publikationer bära författaremärket —a—g.

En närmare granskning af fru Runebergs författareskap ingår ej i planen för dessa flyktiga biografiska utkast. På de här ofvan anförda arbetena när har ju dessutom hennes litterära verksamhet inskränkt sig till att rikta den periodiska pressen, hvilket tyvärr göra hennes skrifter svårtillgängliga för svenska läsare. Hvad vi däraf sett styrker oss dock i den åsikten, som äfven från finsk sida blifvit uttalad, att ett utgifvande af hennes samlade arbeten vore önskvärd. En del däraf tillhör väl till stil och innehåll en förgången tid och torde på nutidens läsare verka som någonting föråldradt, men återigen spårar man i fru Runebergs diktning den fint begåfvade, djupt tänkande kvinnan, och framför allt bidrager densamma att sprida ljus öfver en ädel personlighets karakter och åskådningssätt, hvarföre den för alla tider måste hafva värde.

Ty fru Runebergs tankar och åsikter i särskilda ämnen framgå med klarhet af hennes skrifter. Särskildt hvad kvinnofrågan angår innehade den store skaldens hustru en själfständig, från sin makes och sin tids åskådningssätt ganska afvikande ståndpunkt. Hon hyste höga tankar om kvinnan och hennes bestämmelse, och ehuru, enligt deras utsago, som intimt umgingos i.det runebergska huset, kvinnofrågan där aldrig öppet dryftades eller ens omnämndes, visar månget uttalande i så väl fru Runebergs skrifter som i hennes bref, att hon däröfver tänkt mycket och allvarligt. Se här några af hennes tankar:

Huru ofta, isynnerhet om morgnarna vid min söm, då allt husets folk ännu sofver, eller om aftnarna, när allt redan är tyst, ja, om dagen, då jag med handen vaggar den minsta och de andra barnen

därför ej få stoja allt för högt i rummet invid, huru ofta faller jag ej i drömmar så sköna, att jag glömmer alla ögonblickets små ledsamheter och känner mig sedan med styrkta sinnen lifvad och rask att vidtaga mina åligganden — skulle väl dessa stunder varit förlorade, tagna bort från den tid jag bort använda för mitt hushåll? Stundom drifver mig liksom ett inre våld att anteckna mina fantasier, det är som skulle jag känna ett behof att dela dem med någon annan — skulle det väl vara min plikt att dämpa denna håg?

* *
*

Jag ser i allt ett sken af poesi, vare sig i grötgrytan, i de lappar jag sätter på barnens kläder, ja i det lägsta och ringaste. Det är ju allt för min mans och mina barns trefnad. Det är som med växten därborta i blomkrukan där hvarje stjälk, ja själfva den svarta mullen och krukan adlas till skönhet genom sitt samband med det hela, sin nödvändighet för blommans fägring. Skulle det vara min plikt såsom husmor att fördrifva detta poetiska skimmer och gräfva ned mig så djupt i mullen, att jag aldrig mera skulle ana till blomman, som därifrån hämtar sin näring?

* *
*

Visst äro diktare, såväl män som kvinnor, ofta opraktiskt folk, hvilket förskaffat skrifvande kvinnor så många öknamn. Men hade de skriftställarinnor, som nu blifvit dåliga husmödrar varit födda i ett stånd, där de ej skulle förstått sina poetiska anlag, månne de därföre bättre fyllt sina husmoderliga plikter? Eller finnas inga dåliga husmödrar bland de icke litterata? Jag tror nästan i proportion fullt ut lika många.

Den med litterära anlag begåfvade kvinnan torde visserligen ofta nog ej äga anlag att bli en utmärkt husmor, naturen delar sällan alla sina gåfvor på ett håll, men att hon bättre förestår sitt hus därigenom att hon dödar de gåfvor naturen gett henne, det kan jag ej tro. Tvärtom torde just bildningen utveckla äfven hos den kvinna, som har mindre anlag därför, det hushållsförstånd hvaraf hon är mäktig.

* *
*

Att fru Runeberg själf satte sitt skriftställarskap föga högt och alltid liksom tveksamt ägnade sig däråt, ehuru en obetvinglig håg dref henne att understundom gifva sina tankar och känslor form och gestalt, framgår af många hennes uttalanden. Så yttrar hon till samma ofvan citerade förtrogna vän i ett bref, äfven det skrifvet från mannens sjukrum, således under hennes lefnads afton:

Något skall människan, det fullvuxna barnet, ha att leka med. Har man ej annat så leker man främmande och afkläder och påkläder sin docka, ännu sedan man ingen annan docka har än sig själf.

Också jag har denna tid ofta nog lekt med min docka: min penna. Jag är glad när jag det kan. Icke att jag tror mig hafva åstadkommit något af värde, men som sagdt, en hvar vill ha sin docka att leka med. Äfven i detta afseende kan sägas, att människan ej lefver blott af bröd. Men ej är det just gynnsamt för pennans verksamhet att sitta hela dagen och läsa högt, och det vanligast saker, som alls icke lifva själen. Sedan hinner man knappt reda i sitt sinne hvad man vill säga, innan den lediga stunden är förbi, och just när man tycker: så skall det vara, då är skrifstunden slut. När den kanske efter flere dagar återkommer, då är allt glömdt, och man presenterar å papperet litet torkad skåpmat i stället för den anrättning, man tyckt vara helt smaklig och doftande som färsk. Usch, sådana kökslikneIser! säger Emelie. Men en hvar tar sina liknelser ur sitt handtverk. Så har ock visserligen för det mesta varit förhållandet med allt hvad jag skrifvit, dock med den skillnaden, att vid sömmen eller vaggan, ja vid köksspiseln, kunde mången diktens fjäril fladdra omkring och fångas. Vid uppläsning högt af hvarjehanda böcker kan sådant aldrig ske. Hvarje författare hör man klaga, att de fjärilar han lyckats fånga på papperet icke äro de skönaste, som kringfladdrat hans fantasi. Hvad skall då förhållandet vara för den, som aldrig tillåtit sig att tänka: »nu, nu vill jag fånga de vackraste i den täta skaran»; utan endast: »ja, nu har jag en ledig stund, hur är det, finnes här i grannskapet någon af fladdrarne, så skall jag fånga honom?» Då råkar man minsann ej få tag i de fagraste. Därför ser du, är det bra mycket mindre frestande att få sända de där fjärilarna ut i världen. Händer det någon gång, att man är nog förmäten att tro, att någon annan människa äfven kunde ha glädje af att se dem, då frestar man visst, men en så förmäten tro infinner sig numera nästan aldrig, och så få de sofva i »den gråa påsen.»

Jag vet verkligen ej hvarifrån ett uppmuntrande ord skulle kunna komma annat än från dig, som jag i dessa saker pratat med. Icke är det numera att hoppas på att i Runebergs öga se det glada gillande, som förr var min bästa uppmuntran. Ett enda stycke har jag sen han blef sjuk läst för honom, och i den litterära världen är troligen —a—g lika glömd som alla andra små och stora bokstäfver i våra gamla kalendrar.

En annan gång heter det:

Icke har jag haft tid att skrifva på länge, men än mer, jag skulle ej haft håg. Topelius var här nyss. Han uppmanade mig att ge ut mina småbitar »för kvinnans sak, den stora saken, som behöfver alla sina arbetare.»

Hvilken tanke! Mitt lappri skulle därvid göra något till eller ifrån! Gud vare lof som tillåtit mig att se gryningen af en dag häri! Att dagen går upp, därom tviflar jag icke ett ögonblick, om

den än till en början skymmes af moln. Hvad mer om ett eller annat århundrade ännu lägges till de tusenden af år, som fyllts af suckar, hvilka icke ens haft rättighet att ge sig luft, ja, hvilka fallit med självförebråelsens hela bitterhet på hjärtan, som trott sig vara brottsliga, då de inom sig ej ens vågat klaga öfver hvad som vore kvinnans bestämmelse, hennes af skaparen bestämda lott: försakelse och lidande.

»Du riktigt hatar karlarna», sade mig någon nyss. »Ja», svarade jag, »det märks bra därpå, att allt hvad jag håller kärast i världen är idel karlar».

Jag har varit en sådan där motsägelsens människa alltid. Själf var jag förlofvad och gift innan jag kunde kallas gammal, och likväl har jag älskat att förfäkta den gamla ogiftas rätt. Själf har jag varit lyckligt gift, och likvisst har jag älskat att uttala de förtryckta hustrurnas klagan. Själf har jag jämförelsevis fått odla mitt förstånd mer än mången ann, och ändå har jag fört talan för att kvinnan må äga rätt till bildning. (Måste dock medge, att i senaste afseende har jag djupt kännt och framburit klagan såsom öfver ett våld äfven mot mig själf.) Men se, just därför har jag ock kunnat framträda med en sådan klagan, som varit att förfäkta tusendens sak. Mitt eget lidande skulle jag varit för stolt att frambära. En rättighet som nekas mig, har jag sällan kunnat förmå mig att göra anspråk på, om jag än mången gång kunnat fälla rätt bittra tårar öfver hvad jag ansett mig hafva lidit orätt uti.

Men skulle jag vara nog förmäten, det jag ej är, att tro mitt obetydliga strå kunna bidraga till stacken, skulle jag ändå göra orätt i att frambära det. Den ensamma skadar endast sig själf, hon må, om hon vill, offra sig för sin idé, det är ljuft att så göra. Den gifta kvinnan skall upphöra att vara ett jag, att tänka sig i något såsom en personlighet. Hon får ej ens offra sig för en idé, ty hon får ej äga någon annan idé än att tjäna man och barn. För dem äger hon rätt att offra sig. Gud vare lof, att hon får det, ty det är dock värdt att lefva för, det är ljuft och skönt att lefva för, om än man tycker, att hjärtat kunde ha rum ännu vidare för litet af den yttre världen och icke blott för dessa, i det hela dock blott delar af, eller rättare sagdt, helheter af en själf.

Du märker, Emelie, att jag lider af behofvet att ge mitt inre luft, då jag pratar så här rysligt i ett bref. Ja, jag tror också verkligen, ja, jag vet, att hvad jag lidit så mycket af hela mitt lif varit just en andlig kväfningsprocess, uppkommen af tvånget att icke få uttala sig. I få ord sagdt, och på mitt vanligaste språk, d. v. s. köksspråket, uttryckt: det har varit tvångets järnlock, som legat tungt öfver mitt inres sjudande gryta. — — — — — — — — — —

Den 16 oktober 1869 skrifver hon:

Icke ärnar jag sända något till Esselde för Tidskrift för hemmet. Så väl jag som mina pennbarn hafva föråldrats, icke duga vi mera. Det är kanske något pretentiöst sagdt, men mig förefaller det,

att om någon numera mindes mitt skriftställeri, skulle väl någon gång ett ord råka falla därom någonstädes. Hvarför skulle jag numera börja åter uppbryta en redan igenisad väg?

Vi ha nyss läst Fredrika Bremers första »Teckningar ur hvardagslifvet». Också de ha med tiden betydligt bleknat. Nog var det godt, att hon så i all tysthet bestyrde om deras utgifvande. Antag att hon rådfrågat sig, och naturligtvis blifvit tillrådd att gömma till efter sin död, såsom alla kvinnor tillrådas, i så fall hade väl $^3/_4$ af allt hvad hon skrifvit stannat i bläckhornet och resten, som först under senaste år blifvit tryckt, skulle hafva varit föråldradt, förbleknadt, och att Fredrika Bremer lefvat skulle varit en lika litet viktig sak som att millioner andra kvinnor andeligen genomsofvit sitt lif.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Sannerligen man tecknar kvinnans historia genom att teckna de kvinliga undantagsmänniskornas. Hade jag ägt tid och ledighet till erforderliga studier i saken, skulle det framför allt frestat mig att försöka skrifva kvinnans historia.

* *
*

Se här till sist tvenne prof på den finska skaldinnans diktning, af hvilka det första, »Varningen», bär en omisskännelig »runebergsk» prägel. I den senare dikten däremot återfinner man helt Fredrika Runebergs karakter.

Varningen.

Ynglingen:

Sköna flicka, hvarför dväljas
Än uti den dunkla kammarn?
Smyg dig sakta ut i lunden;
Alla sofva än i gården.
Se, re'n solen guldströr viken
Mellan björkarna där borta,
Alla fåglar sjunga redan,
Och hvarenda blomma vaknat.
Nät kring alla buskar bilda
Silfverhvita skimmerpärlor,
Och i klara färger skimra
Daggjuveler på hvart grässtrå.
Kom, o skynda ut i lunden,
Dröj ej där i dunkla kammarn.

Flickan:

Vet du, vore mamma vaken
Skulle varnande hon säga:
»Flicka, hör ej hur han lockar,
Sken blott är allt hvad han bjuder.

Solens glitter, fågelsången
Räcka blott en flyktig morgon.
Skira, hvita skimmerpärlor
Äro en snart flyktad prydnad
Döljande blott nät af spindlar.
Daggjuvelerna blott fläcka
Regnlikt dina tyngda fållar,
Eller falla ned som tårar
Uppå dina blekta kinder.
Flicka, gå ej ut i lunden,
Ynglingen blott skimmer bjuder.»
Vet du, vore mamma vaken,
Så just skulle hon mig varna;
Men nu varnar mig här ingen,
Och så lär jag då väl komma.

Det värsta.

I dunkla skogen jägarn går
Från morgonen till kväll;
Men tanken dock den trogna når,
Som väntar i hans tjäll.
För henne, ack, med denna tro
Blir dagen kort till kvällens ro,
Då jägarn glad sin koja når
Och blott för henne lefva får.

En sjömans vän beklagar man,
För tåren på dess kind;
Re'n glömd är den; nyss sände han
Sin hälsning med en vind.
Det märkte hon. Ja, hvart han far
Han lämnar dock sitt hjärta kvar,
Och när han kommer hem igen,
Han lefver endast för sin vän.

Men flicka! ej din kärlek gif
En vetenskapens vän;
Hans bok, den är hans bästa lif,
Han glömmer dig för den.
Hans yttre bild du äger väl,
Men borta, borta är hans själ.
Att alltid se och aldrig ses,
Se, det är värst af allt som ges.

* *
*

Med denna lilla dikt, hvari man tycker sig förnimma liksom en hjärtesuck från den store mannens älskande hustru, vilja vi afsluta dessa utkast. Vår afsikt därmed, en afsikt som vi hoppas hafva vunnit, har varit att visa, det Fredrika Runebergs historia är väl värd att skildras. Med glädje erfara vi också, att en hennes landsmaninna, det unga Finlands kanske mest begåfvade kvinliga penna, inom kort kommer att offentliggöra en utförlig lefnadsteckning af skalden Runebergs lifsledsagarinna. I afvaktan därpå hafva vi emellertid med ofvanstående flyktiga teckning äfven velat ägna några ord åt den finska skaldinnans minne.

L. D—n.

En moder

af *Mathilda Roos.*

(Fragment.)

I.

Den tiden då syrénträden blommade, och fåglarne sjöngo öfverljudt i björkhagen bredvid trädgården och luften var fylld af vårens smekande vällukter, brukade Hedvig och hennes dotter, Jane, vara som ifrigast upptagna att sätta bönor och ärter, så spenat och blomfrö i trädgårdssängarne. Men i år hade Hedvig öfverlämnat en del af detta bestyr åt trädgårdsdrängen, ty hon själf var sysselsatt med att omtapetsera och möblera ett af gästrummen. Hon väntade nämligen någon af de närmaste dagarne en gäst, som hon icke sett på tio år, en gäst, som hon visste hade en mycket kritisk blick och som hon önskade skulle trifvas i hennes hem och finna det smakfullt ordnadt.

Det var hennes kusin och barndomsvän, Gerhard, eller Gert, som han kallades i familjen, en framstående artist, som, nyss hemkommen från en flerårig vistelse utomlands, anhållit att på genomresan till hufvudstaden få tillbringa några dagar på Granskog, den lilla ägendom där Hedvig bodde alltsedan hon för fyra år tillbaka blef enka.

Hedvig tvekade först om hvad hon borde svara på denna an-

hållan. Det hade en gång varit ett ömmare förhållande mellan henne och Gerhard, ett förhållande som de begge skyllde hvarandra för att ha brutit, och det var ej utan att tanken på ett återseende kom de gamla minnena att röra sig i djupet af hennes själ. Men hon kunde inte hitta på en förevändning att neka honom komma; hans bref hade varit så lugnt, så kamratlikt, att det var tydligt att å hans sida till och med minnet af det förflutna var slut; icke kunde då hon gifva ett afböjande svar och därigenom erkänna sig vara svagare? Dessutom, om än de forna drömmarna skulle vakna till lif, kände hon sig äga kraft att *aldrig* visa honom det, att, som så många gånger förr under sitt förflutna lif, besegra sig själf. Hon svarade således, lika vänligt och kamratlikt, att han vore välkommen om han, den bortskämde artisten, kunde trifvas i hennes enkla hem.

Men då hon beslutat att emottaga honom, ville hon också att han skulle finna sig väl hos henne, att han skulle se, att den unga flicka, som han en gång omgifvit med ett så poetiskt skimmer, icke alldeles drunknat i prosa och landthushåll.

Därför höll hon nu på att med egen hand omtapetsera det rum han skulle bebo, och som i likhet med de andra gästrummen, hvilka hon ej haft råd att ordna, var mycket förfallet. Hon hade redan satt upp nya tapeter och var nu sysselsatt med att drapera gardiner för fönstren. Bredvid stod hennes tolf-åriga dotter Jane och räckte henne spikar och knappnålar. Det var ett blekt, spensligt barn med ett fint ansikte, som omgafs af yfvigt, ljust hår, och ett par mörkblå, djupt liggande ögon, hvilkas brådmoget tänkande blick alltid kom den som träffades däraf att undra, hvad som gömde sig i den lilla barnasjälen. Jane var sin moders enda barn, men hon och Hedvig voro mera som två älskande systrar mot hvarandra än som mor och dotter. Hedvig hade varit mycket olycklig i sitt äktenskap; mannen, som var många år äldre och dessutom sjuklig och kinkig, hade i det närmaste ruinerat henne, och alla de pröfningar hon härigenom fått genomgå hjälpte henne den lilla flickan trofast att bära. Den svartsjuka, lidelsefulla kärlek, hvarmed hon älskade modern, hade kommit henne att känna dennas sorger med en styrka, hvaraf annars barn icke äro mäktiga, och under detta samlif med modern, hvars innerligaste förtrogna hon mer och mer blef, utvecklades hennes känslolif på ett för ett barn onaturligt sätt, och hade ej det friska lifvet i naturen stärkt hennes kropp, skulle hon troligen för länge sedan dukat under för de många våldsamma själsrörelser, hon under sin barndom måst genomgå.

*

I dag hade hennes lilla ansikte ett mycket allvarligt uttryck; de fina ögonbrynen voro rynkade, och ögonen sågo mörka och misslynta ut.

»Hur ser han ut, mamma?» frågade hon plötsligen helt oförberedt, sedan hon räckt modern en knappnål.

»Han, hvilken han?» svarade modern småleende och vände sig om.

»Han ... som kommer hit», svarade Jane så trögt som om hvarje ord varit påkostande att utsäga.

»Jaså? Ja, det kunde jag verkligen inte förstå. Jag trodde att du menade kattungen, som Lars Persson nyss bar hit.

»Nej, jag menade *honom*, hur ser han ut?» envisades Jane.

»Det får du se. Han är lik mig», tillade hon småleende. »I vår ungdom fingo vi alltid höra att vi voro så lika som syskon.»

Jane rodnade och hennes ögon blixtrade till.

»Han är *inte* lik mamma!» utropade hon häftigt.

»Och hvarför inte det då?»

»Nej, för han *är* det inte!... Jag kan inte med honom», tilllade hon hastigt i hviskande röst och sänkte ögonen.

»Fy, Jane», svarade modern och gaf den lilla flickan en missnöjd blick, »du vet hur orätt det är att tänka och tala på det sättet om människor.»

»Är det då nödvändigt, att man älskar alla människor lika?» fortfor Jane med samma hviskande röst och utan att se upp.

»Nej, det är det icke, men om du vill att Gud skall älska dig, är det nödvändigt att du inte hatar eller tänker illa om någon af dina medmänniskor, det vet du så väl.»

Jane svarade ej genast. Hennes lilla bröst gick häftigt upp och ned, och underläppen darrade.

»Förlåt mig, mamma lilla», sade hon, och ett vekt älskligt uttryck spred sig öfver hennes nyss så missnöjda ansikte, »jag skall försöka att inte tycka illa om någon, var bara inte ledsen på mig.»

Hedvig drog en lätt suck, böjde sig ned och kysste den lilla flickan på pannan. Därefter talade de ej vidare om saken, utan fortsatte ifrigt arbetet med rummets ordnande.

Icke heller under de följande dagarna vidrörde de annat än flyktigt ämnet om Gerhard och hans ankomst. Men aftonen innan han skulle komma såg Hedvig hur Jane tog sina begge älsklingsdockor, Rosa och Mathilda, som annars alltid brukade ha sitt tillhåll i hvardagsrummet, lade ned dem i en vagn och körde in dem i garderoben.

»Hvarför sätter du undan dockorna?» frågade modern, »du vet ju att du alltid får lof att ha dem därute.»

Jane rodnade.

»För Mathilda har ondt i bröstet», svarade hon och undvek moderns blick.

»Nu narras du, Jane», sade modern allvarligt, »du vet mycket väl att Mathilda *inte* har ondt i bröstet.»

»Jo», svarade Jane och försökte se oskyldig ut, »jag tänker just nu ge henne en terpentinduk.»

Modern tog Janes begge händer mellan sina och tvang henne att se upp. Den lilla flickans ögonlock skälfde och blicken skyggade, liksom kunde hon ej möta moderns kärleksfulla genomträngande ögon.

»Säg mig, hvarför flyttar du undan dina dockor, som du alltid annars vill ha härute?»

»Mamma, älskade mamma, förlåt mig!» utropade den lilla flickan plötsligt och slog armarna kring moderns hals, »jag narrades... Mathilda har inte ondt i bröstet... men jag kan inte uthärda... jag menar att... det är så förfärligt att tänka... då *han* får se att hennes näsa är krossad och ena armen af, så kanske han skrattar åt henne... och jag kan inte uthärda det... jag *kan* inte uthärda...»

Hon snyftade så att hela hennes lilla kropp skakade, under det hon, alltjämt tryckt intill moderns bröst, upprepade sina försäkringar att hon ej kunde »uthärda».

Hedvig kände sig mycket illa till mods. Det var icke Mathildas näsa denna sorg gällde; dessa snyftningar kommo ur det lidelsefulla själsdjup, som den lilla flickan ej själf förstod. Det var aningen om en stundande olycka, en kommande oro, som brände det känsliga, nervösa barnet, alldeles som en fågel känner sig sjuk och ängslig innan ovädret utbryter.

Med kärleksfull ifver smekte och tröstade modern den lilla flickan, försäkrade henne, att ingen, allraminst Gerhard, som var så god och snäll, skulle göra narr af en stackars docka, därför att hon inte hade någon näsa, och först då den lilla flickans tårar upphört att rinna, sköt hon henne sakta ifrån sig och återgick till sina bestyr. Men hennes hjärta var beklämdt, och hon önskade innerligt att hon gifvit Gerhard ett nekande svar. Nu kom emellertid denna önskan för sent, Gerhard skulle anlända redan följande morgon, således återstod det henne ingenting annat än att bedja Gud om hjälp i de svårigheter, som måhända skulle komma, och som hon själf frammanat.

* * *

Morgonen därpå vid niotiden stodo Hedvig och Jane i sina ljusa vårklädningar ute på förstugubron för att mottaga den väntade gästen. Hedvig var mycket upprörd, men hon ville ej visa Jane hvad hon kände, utan pratade och skämtade som vanligt. Det enda hon ej kunde dölja var att kinderna voro alldeles bleka och händerna iskalla.

»Fryser mamma?» frågade Jane och såg på modern med en forskande blick, »vi stå ju midt i solhettan.»

»Nej, jag fryser inte», svarade modern kort, »det är bara litet friskt i vårsvalkan. Men se där, nu kommer han ju.»

Hon tog upp sin näsduk och viftade ifrigt, hvilket genast besvarades från vagnen, som nu svängde upp på gården och stannade framför trappan. En herre i elegant resdräkt hoppade ur och sprang hastigt uppför trappan.

»Välkommen, hjärtligt välkommen!» ropade Hedvig och skyndade emot honom, »det var mycket vänligt af dig att komma och hälsa på mig.»

Gerhard kysste ridderligt sin kusins hand, tackade med ett småleende för välkomsthälsningen och vände sig därefter mot Jane, som neg och sträckte fram handen.

»Är det din dotter!» utbrast han och fattade Janes små styfva fingrar, »redan stora damen. Jag hoppas emellertid min lilla nåd tillåter en gammal farbror?»

Han böjde sig ned och kysste flyktigt den lilla flickans panna utan att märka hur fientligt och forskande de mörka ögonen spändes i honom.

»O, dessa förskräckliga barn!» utropade han därefter med en komisk grimas, »jag var också i Skåne på besök hos några vänner, som jag ej träffat på ett decennium, och hvart jag kom såg jag uppvuxna ungdomar, som med sina långa figurer obarmhärtigt påminde mig om hur gammal jag blifvit.»

Han kastade en skälmaktig blick på Hedvig och skrattade, ett lågt, hjärtligt skratt, behagligt och välljudande liksom hans stämma.

De gingo nu under fortsatt samtal in i förstugan. Hedvig kunde ej frigöra sig från en lätt förlägenhet; färgen kom och gick på hennes kinder, och rösten hade en nervös, orolig klang. Men Gerhard föreföll desto mera obesvärad; det var som om de aldrig varit skilda åt, så gladt och förtroligt uppträdde han ifrån första ögonblicket. Sedan han tagit af sig ytterkläderna och kastat en hastig blick öfver utsikten från salongsfönstren, hvars skönhet genast fängs-

lade hans konstnärsöga, visade Hedvig honom upp på hans rum, där han gjorde en mycket omständlig toalett efter nattresan, så att Hedvig fick vänta i nära en timme innan han kom ner till frukosten.

Han tycktes vara vid ett strålande lynne, åt med en barnsligt glupsk aptit, som han själf karrikerade, så att till och med Jane började skratta, och pratade under tiden om både gammalt och nytt. Men han icke endast pratade själf; han hade nämligen den hos talföra personer ovanliga ägenskapen att vara intresserad af hvad andra säga, och så snart Hedvig yttrade någonting mötte hon alltid en så uppmärksamt lyssnande blick i hans ögon, att all hennes förlägenhet inom några ögonblick var borta. Hur väl hon kände igen detta sedan forna dagar! Det hade aldrig funnits någon människa, man eller kvinna, i hvars sällskap hon kännt sig så väl till mods, som hon kände sig då hon var tillsammans med honom. Det var icke blott *det*, att han talade lifligt och själfullt, att han hade ett behagligt sätt, på en gång ridderligt och litet skälmaktigt retsamt, men liksom en del personer äga en besynnerlig förmåga att narra en att säga plattheter, att bli tafatt och otymplig, så hade han en motsatt förmåga att i sitt sällskap göra människor behagliga, att försätta dem i en harmonisk sinnesstämning. Hon kände hur hon så småningom kom under inflytande af denna trollkraft, hur hans närhet gjorde hennes uppträdande lugnt och säkert, uppeggade henne att gifva de själfullaste eller kvickaste svar hon kunde gifva, kom henne att känna ett obeskrifligt välbehag både till kropp och själ.

Det blef en mycket angenäm dag. Efter frukosten promenerade de en stund i det vackra vädret, gingo genom trädgården bort till björkhagen, som nu stod i sin vackraste vårskrud med de friska, ljusgröna löfven och de hvita stammarna. Jane följde dem hela tiden, och så snart Hedvig och Gerhard kommo att gå bredvid hvarandra förstod den lilla flickan alltid att, smidigt och tyst som en kattunge, tränga sig emellan och skilja dem åt. Gerhard märkte ingenting, han var lika vänlig mot Jane som mot Hedvig, plockade blommor och skämtade med henne; den underliga skygghet hon visade honom, skref han uteslutande på barnslig blyghet.

Då de ätit middag slogo de sig ned på verandan, där vestersolen gjorde luften varm som på sommaren, och drucko kaffe där. Sedan gick Hedvig efter sin sykorg och tog fram ett handarbete.

Gerhard, som rökte en cigarett, den enda han brukade röka på dagen, satt tillbakalutad i en hvilstol och följde tyst och med halfslutna ögon hennes rörelser.

»Du tycker jag blifvit mycket gammal, inte sannt?» sade Hedvig leende, då hon kände hur envist Gerhard fixerade henne.

»Nej, tvärtom. Jag satt just och förvånade mig öfver hur det är möjligt, att en människa förändras så litet på tio år. Det personliga, det individuella, själen i dragen, det där som för oss konstnärer är ett *conditio sine qua non* att träffa, om vi vilja åstadkomma ett konstverk, det är orubbligt det samma hos dig, du ser ut som en människa, som inte lidit skeppsbrott på en enda illusion. Men det kan ju hända, att detaljerna i ditt utseende äro litet rubbade; det är ju möjligt, att du har en och annan liten rynka, som jag inte kan se.»

»Ja, det är nog mycket troligt», svarade hon med en flyktig rodnad», det är till och med troligt, att jag har rynkor som du *kan* se. År, sådana som jag genomlefvat, gå inte förbi utan att lämna spår efter sig. Men *det* har du rätt i, att några illusioner ha inte ramlat för mig, ty jag har aldrig haft några. Jag hade blott *tro*, en fast, orubblig tro på att det var en innerlig djup kärlek, som styrde vårt lif, äfven då det såg som mörkast ut, och den tron har jag, Gud vare tack, oförändrad kvar. Det är kanske den, som ger ett drag af ungdom åt mitt ansikte, som jag försäkrar dig annars verkligen är gammalt.»

Han svarade ej; han smålog blott, böjde sig framåt och fortfor att fixera henne med en blick, som tycktes vilja säga någonting, åt hvilket han för ögonblicket ej kunde finna ord.

I det samma kom Jane från trädgården upp på verandan. Hon hade förklädet fullt af ängsblommor och hon satte sig ned på bänken bredvid modern, så nära hon kunde komma, och började binda små buketter.

Gerhard reste sig hastigt upp och drog en lätt suck, liksom hade han blifvit störd i en angenäm stämning. För första gången sedan han kom hit gaf han närmare akt på Jane. »Ett egendomligt barn», tänkte han, »hvilken energi i det där bleka, späda ansiktet. Hon är vacker... ett förtjusande hår... men... det är på samma gång någonting, jag vet icke hvad... någonting, som stöter tillbaka. Jag skulle inte vilja vara hennes mor eller...»

En obehaglig stickande känsla afbröt hans tankegång; men han skakade genast bort den och började ånyo samtala.

Så småningom kommo de in på mera allmänna ämnen; han berättade om sin vistelse utomlands, om sina resor och konststudier. Hedvig var nu nästan uteslutande åhörarinna; då och då gjorde hon en anmärkning, inflickade ett beundrande eller förvånadt utrop, men

dessemellan satt hon tyst, med arbetet nedsjunket i knäet — lyssnande, kanske mest på ljudet af hans stämma — och gjorde under tiden sina iakttagelser öfver honom.

Hur lik äfven han var sig, hur lätt tidens tand berört det vackra, fina ansiktet, om än också *hans* hy fått en och annan rynka, håret grånat, och uttrycket i ögonen, som förr gnistrade af lif och ungdomslust, hade blifvit djupare och allvarligare! Hur väl hon kände igen honom i allt, åsikter, uppfattning, lifsåskådning! Om någon räddat sina illusioner från skeppsbrott, så var det i sanning han! Det var samma öfversvall af romantik, som en gång kommit hennes hjärta att klappa för det sköna i lifvet; det var samma naivetet, som i förening med hans världsvana och säkra uppträdande gaf en så egendomligt sympatisk prägel åt hela hans personlighet. Han hade i sin karakter detta starkt utpräglade drag af barnslighet, som är egendomligt för konstnärsnaturer; han var blixtsnabb i att tro på hvad han hörde och såg, så snart det gjorde intryck på hans fantasi. Hans omdömen voro gnistrande kvicka, poetiska, men aldrig psykologiskt skarpsinniga; det sköna och det goda väckte hos honom en lika obegränsad hänförelse, som det fula väckte afsmak; liksom ett barn såg han ingen jämkning, inga förmedlande sidor.

Och detta karaktersdrag återfann hon nu hos den 40 åriga mannen likadana som hos den 20-åriga ynglingen. Den riktning hans lefnadsförhållanden tagit hade också varit ägnad att utveckla det — han hade blifvit bortskämd af lifvet, människorna hade beundrat såväl honom som hans konst, de hade kelat med hans egenheter, hvilka de funno lika intagande som hans yttre person. Han var också mycket begåfvad och hade vunnit stort erkännande, fastän han aldrig slutit sig till något parti eller någon modern konstnärsskola, utan alltid lefvat isolerad, dels i Rom, dels i München. Däremot hade han förälskat sig i de gamla mästarnes taflor; renässansens poesi, så öfverensstämmande med det barnsliga, impulsiva i hans natur, hade snärjt honom i en trollkrets, och hela hans lifsåskådning, den religiösa och moraliska såväl som den estetiska, var bunden däri.

Hedvig *förstod* nu detta, som hon förr blott *känt*, men hon tjusades därför icke mindre däraf. Hennes reflekterande natur, lika mäktig af hänförelse som hans, men inåtvänd och kritisk, till följd af alla de pröfningar och själsstrider hon måst genomgå, njöt af beröringen med denna omedelbarhet, som af de flydda åren icke bar något annat spår än ett litet stänk af vemod.

Det dröjde ej länge, innan de voro så inne i gamla förhållan-

den som om de tio år, under hvilka de lefvat åtskilda, varit lika många dagar i stället. Liksom förr kommo de in i oändliga diskussioner öfver alla tänkbara ämnen — religion, moral, konst, litteratur; liksom förr voro deras sammandrabbningar skarpa, ja, till och med skarpare än förr genom den större erfarenhet de kunde sätta emot hvarandra, och liksom förr anklagade de hvarandra, både högt och i tankarna, för orubblig envishet, en anklagelse hvartill de nog begge två voro berättigade.

De hade olika åsikter om nästan allting. Han var helt och hållet främmande för nutiden, följde ej med dess andliga rörelser, läste ej den senaste litteraturen, ja, affekterade att icke ens känna namnet på en del ryktbara författare af den nya skolan. Hon däremot var en nutidskvinna, som följde med på alla områden, och som läste, om ej det mesta, så dock det bästa, som kom ut. Hans okunnighet harmade henne, så mycket mera som hon märkte, att han nästan skröt därmed, och hon föresatte sig att »uppfostra» honom. Hon började således med att gifva honom en bok af en framstående modern författare, som hon själf tyckte mycket om, och som hon nu ville att äfven han skulle beundra. Han prutade emot, men det hjälpte ej; han måste taga boken och lofva att för hennes skull läsa den.

Detta uppfostringsförsök aflopp emellertid mycket olyckligt. Redan morgonen därpå lämnade han tillbaka boken med en ironisk försäkran, att den öfverträffade hans djärfvaste förväntningar på dumheter och osmakligheter. Och så kom det en hel skur af kvicka anmärkningar, af karrikeringar öfver vissa situationer i berättelsen, så roliga, att Hedvig, trots sina bemödanden att se missnöjd ut, ej kunde låta bli att skratta. Och det var förgäfves hon sökte göra invändningar, det var förgäfves hon påpekade författarens mening, grundtanken i boken, han hade orubbligt fastnat på en del osköna detaljer, och allt hvad hon sade besvarade han blott med en skakning på hufvudet och ett föraktfullt: »hjälper inte, sådana der skildringar äro vedervärdiga och jag känner mig lycklig öfver att jag inte förstår det djupsinniga i dem».

»Du är som ett stort barn», svarade Hedvig, till hälften skämtande, till hälften förtretad, »ett barn som bara slår och sparkar mot hvad det ej tycker om, utan att vilja taga reson.»

»Ja», svarade han och lade sin hand på den omtalade boken, »om det är att vara barn att ej förstå den här, så hoppas jag alltid få förblifva det. Så länge jag lefver skall jag 'sparka och slå', som

du säger, åt det stygga och osköna. Hvad skola vi göra med det i konsten, det är det stora, det sköna vi människor längta efter.»

»Men lifvet är icke alltid skönt...»

»Nej, tyvärr, men det är ett sorgligt faktum, som vi ej kunna förändra, men jag kan inte se någon orsak hvarför vi skola upprepa det i konsten? Tvärtom, hvad lifvet nekar oss det skola vi söka just i idéernas värld; det är diktens och konstens uppgift att skänka oss det.»

»På så sätt får du icke sanning i konsten», invände Hedvig »den skönhet du söker blir en dimbild, på hvars verklighet du ej kan tro.»

»Och hvem har sagt att det är sanning vi söka?» utbrast Gerhard häftigt. »Det är en löjlighet att tala om sanning i konsten; lifvet är så oändligt rikt, så kompliceradt, att ingen konstnär någonsin kunnat eller skall kunna taga med alla drag, äfven i den enklaste bild han tecknar. Konsten eller dikten är egentligen bara ett idealiserande, ett intuitivt utväljande af de drag, som ge det möjligast bästa uttryck åt den idé som besjälar min konstnärsande. Det är inte sanning och verkligheter vi människor behöfva, ty det ha vi nog af i lifvet — det är just det vi inte finna i lifvet, idealerna, som höja, rena, stärka oss, vi vilja ha! Och tro du mig, allt det här moderna pratet om realism och om det fulas och vederstyggligas berättigande skall försvinna, som tillfälliga strömningar försvinna; konstnärer och diktare skola återfå sitt förnuft, lämna de patologiska funderingarna åt herrar läkare och själfva återvända till skönheten, som de nu i sitt blinda hat nästan vilja jaga bort ur diktens och konstens värld.»

Så snart Gerhard tystnat, ja till och med litet förr, började Hedvig med sina motskäl, och så voro de på nytt inne i en af dessa långa debatter, som roade dem begge lika mycket och som alltid slutade utan att någon af dem gjorde den minsta rubbning i sina åsikter. Men huru lifliga och envisa de begge voro, fanns det likväl aldrig någon bitterhet i deras meningsutbyten; under de skilda åsikter, hvilka ständigt bröto sig mot hvarandra, låg, likt djupets stillhet under vågornas fradgande skum, den varma känslighet som utmärkte dem begge, den innerliga sympati, som de ömsesidigt allt sedan barndomen ingifvit hvarandra.

* * *

Så förflöto några dagar; Hedvig var i en lycklig och upprörd sinnesstämning. Hon kände sig ung på nytt, och med denna känsla förenade sig en sorglöshet, som annars var främmande för hennes karakter och lynne. Hon blundade för framtiden och lät sig bortföras af dessa stämningar af förtrolighet och vänskap, som väckte hela det förflutna till lif, och hvars tjusning ännu mera ökades af den härliga våren, af promenaderna i skogen, af de ljusa kvällarne, som de tillbragte i bersån eller på verandan. Det var endast tanken på Jane, som ibland oroade henne, men äfven denna oro sköt hon ifrån sig; hon ville ej ens för sig själf erkänna att den lilla flickans sätt och utseende vittnade om ett öfverretadt nervöst tillstånd, än mindre ville hon medgifva att hennes barn icke som förr var hennes första och sista tanke, ja, att det till och med fanns ögonblick, då Janes efterhängsna kärlek föreföll henne besvärlig.

Hvad Gerhard beträffar skulle han varit fullkomligt lycklig om blott Jane icke funnits. Men det lilla bleka ansiktet med de djupa, forskande ögonen, som han i början knappast lagt märke till, hade så småningom uppväckt en oöfvervinnelig antipati hos honom. Då Jane kom och satte sig bredvid modern och makade sig så nära hon möjligen kunde, eller ännu mera då hon på promenaderna trängde sig emellan honom och Hedvig kände han en motvilja, som han knappast förmådde dölja. Han tyckte sig aldrig ha sett ett så lillgammalt, osympatiskt barn.

»Hvad Jane är för ett underligt barn», sade han en gång till Hedvig, »hon leker inte som andra. Men är det nyttigt för henne att sitta så här och lyssna på hvad stort folk säger, skulle det inte vara bättre för henne, att någon gång vara tillsammans med jämnåriga?»

Men han såg att Hedvig icke tyckte om hans fråga, och han vågade ej mera vidröra detta ämne.

»Jane har alltid varit mest tillsammans med mig», svarade hon kort, »vi äro mera som systrar än mor och dotter, min lilla, trofasta flicka, hon delar alla mina sorger och vi skulle ej kunna lefva utan hvarandra. Hon är det käraste, det bästa jag äger, utan henne kunde jag ej burit lifvet!»

Hon sade detta med en öfverdrifvet häftig ton, liksom hade hon försvarat sig mot någon. Han svarade henne ej, och de återkommo ej mera till ämnet.

Däremot försökte han med den mest tålmodiga påpasslighet att begagna hvarje tillfälle, som yppade sig, att få vara på tu man hand

med Hedvig. Jane brukade om morgonen gå ner i ladugården, och då försummade han icke, äfven om Hedvig än var aldrig så sysselsatt med hushållsbestyr, att genast uppsöka henne, och det dröjde icke många minuter, förrän han genom trollkraften i sin person och sitt samtal lyckats draga Hedvig bort ifrån det hon hade för händer.

Men så snart Jane kom underfund med, att hennes mamma icke som vanligt om morgnarne gick och stökade ute i köket, utan satt och pratade med »honom», upphörde hon med sina besök i ladugården och kom i stället och slog sig ned på verandan.

Men då blef Hedvig otålig.

»Jane, min flicka, hvarför sitter du här och hänger?» frågade hon missnöjd, »hvarför är du icke som vanligt nere i ladugården och hjälper Maja?»

Jane sköt ut sin underläpp och dinglade med benen.

»Hvarför är mamma inte ute i köket och bakar?» mumlade hon på en gång djärft och skyggt.

Gerhard sammanpressade läpparne och knöt sin ena hand. »Du lilla slyna», tänkte han, »hvad det skulle vara för en vällust att få nypa dig i örat!»

Hedvig sade ingenting. Hon såg blott på Jane med en sorgsen, genomträngande blick, som kufvade den lilla flickan mera än de skarpaste förebråelser. Hennes ögonlock började skälfva, och blicken, som först trotsigt sett in i moderns, gled åt sidan, under det hon makade sig ned från bänken och med dröjande steg begaf sig till ladugården.

Men de följande morgnarne kom Hedvig, trots Gerhards alla försök att locka henne, icke ut på verandan.

Så gjorde han ett förslag att måla Hedvigs porträtt, för att härigenom få henne för sig. Hedvig blef mycket intresserad, och de började genast sittningen. Första seancen fingo de vara ensamma, men redan följande gång kom Jane och knackade på, och fastän Hedvig såg hur Gerhard mörknade, släppte hon in den lilla flickan, som under hela tiden satt i en vrå och stirrade på modern och Gerhard med sina underliga, misstänksamma ögon.

Det blef nu under några dagar en häftig kamp om dessa seancer; Gerhard förklarade, att om Jane vore inne kunde han ej måla, och Hedvig lofvade honom att under dessa timmar sysselsätta Jane med annat. Men hon höll ej sitt löfte; då Jane, ibland mot slutet, ibland till och med i början af sittningen, gång på gång kom och tittade i dörren och ville tala vid modern, nändes denna ej visa bort

henne, så mycket mera som den lilla flickan på sista tiden varit mer än vanligt nervös och känslig. Hon hade flere aftnar haft verkliga paroxysmer, under hvilka hon snyftande kastat sig till moderns bröst och med hviskande stämma klagade öfver att denna ej mera höll af henne.

Men då Gerhard ej fick vara ensam med Hedvig, tröttnade han på målningen; efter fyra seancer slutade han upp och förstörde utkastet som, enligt hans försäkran, var alldeles misslyckadt.

(Slutet i nästa nummer.)

En fråga om pensionsrätt.

Den »pensionsrättsfråga», för hvilken vi här nedan gå att redogöra och som nyligen behandlats af fullmäktige för kongl. telegrafverkets pensionsinrättning, synes oss väl värd att beakta i en tidskrift af Dagnys natur, emedan den kastar ett klart ljus öfver den i mer än ett afseende skefva ställning som kvinnor, anställda i statens tjänst, än i dag innehafva.

Sakförhållandet är i få ord följande. Af en kvinlig telegrafist hade till fullmäktige inlämnats en motion om ändring af 13 § i pensionsinrättningens stadgar gående ut därpå, *att kvinna anställd i telegrafverkets tjänst, som i följd af äktenskaps ingående afskedas från sin befattning måtte återfå sina hos verkets pensionsinrättning insatta medel eller ock tillåtas att såsom delägare i inrättningen kvarstå.* Förslaget blef emellertid af direktionen för pensionsinrättningen afstyrkt samt af fullmäktige sedermera förkastadt.

Enär dels själfva motionen och dels det, som mot direktionens utlåtande af motionären anförts, på ett särdeles klart och öfvertygande sätt framställer såväl själfva ärendet som det berättigade i motionärens anspråk, tveka vi ej att här i sammandrag efter de i telegrafverket tillgängliga handlingarna återgifva frågan.

* *
*

Genom cirkulär till samtliga telegrafstationer den 14 februari 1867, således för mera än 25 år tillbaka, anför motionären, hade kongl.

telegrafstyrelsen förklarat, att kvinna, sedan hon ingått äktenskap, därigenom i allmänhet skulle anses hafva frånträdt sin anställning vid telegrafverket, och såsom skäl därtill särskildt anfört, att kvinlig telegrafist genom giftermål *bör anses hafva vunnit den utkomst, som med hennes inträde vid telegrafverket väl egentligen varit åsyftad.*

Hvilken slutsats drager man af detta yttrande? fortsätter motionären. Svårligen någon annan än den, att anställandet vid telegrafverket af kvinnor icke borde betraktas annorlunda än såsom ett barmhärtighetsverk, hvilket verkets styrelse visserligen hade funnit sig böra utöfva gent emot en del arbetssökande unga kvinnor, men hvars upphörande borde anses falla af sig själft så snart dessa kvinnor vunnit sin utkomst, för så vidt nämligen detta skett *genom ingående af giftermål,* ty intet annat sätt för vinnande af bärgning, såsom t. ex. genom arf, anföres såsom anledning till skiljande från befattning hos telegrafverket.

För 25 år sedan torde möjligen ett sådant betraktelsesätt hafva varit öfverensstämmande med en mera allmän mening rörande kvinlig verksamhet, men näppeligen kan det vara hållbart i vår tid, då kvinnan fått tillträde till och med erkänd framgång verkar inom ett stort antal af de arbetsområden, hvilka fordom voro mannen uteslutande förbehållna. Åt denna den nyare tidens åskådning beträffande fördelningen af samhällsarbetet mellan män och kvinnor kan man väl äfven anse att kongl. telegrafverket har skattat; ja det bör ej anses för djärft att påstå, att anställandet i telegrafverkets tjänst af kvinnor, hvilkas aflöningsanspråk fortfarande äro vida lägre än männens, icke är mindre förmånligt för verket än för kvinnan.

Såsom ytterligare skäl för afskedande af kvinlig telegrafist vid hennes inträde i äktenskap anföres i nyss åberopade cirkulär, att kvinna vid giftermål kommer »under mannens målsmanskap», hvilket, likasom »öfriga härvid förekommande omständigheter» borde anses utgöra anledning till hennes skiljande från tjänsten. Obligatoriskt afskedstagande sättes emellertid ej i fråga, då en kvinlig telegrafist ingår äktenskap med telegraftjänsteman, oaktadt hon naturligtvis äfven då kommer under »mannens målsmanskap», och med »öfriga förekommande omständigheter» torde ej kunna menas andra än sådana, af hvilka kvinna är lika beroende, vare sig hon är gift med telegraftjänsteman eller med man i annat lefnadskall.

Om emellertid kvinnas afskedande ur telegrafverkets tjänst i följd af giftermål redan i och för sig icke är med billighet förenligt, bör det ännu mindre kunna försvaras att hon, jämte det hon göres för-

lustig en befattning som hon oförvitligt skött, äfven afhändes icke allenast rätten att fortfarande tillhöra verkets pensionskassa utan äfven sina för erhållande af pension gjorda inbetalningar.

Motionären påvisar därefter att icke allenast billighetsskäl tala för undanrödjande af de anförda missförhållandena, utan äfven att själfva ordalydelsen hos reglementet för telegrafverkets pensionsinrättning *icke* lämnar stöd för det här ifrågavarande förfaringssättet. Enligt det åberopade reglementet är det nämligen endast under tvenne angifna förutsättningar, som de i pensionsinrättningen gjorda insatserna gå helt och hållet förlorade. Antingen skall delägare före pensionsåldern *taga afsked* från telegrafverkets tjänst *eller ock skall han på annat sätt hafva förlorat sin pensionsrätt.* Med den första förutsättningen, menar motionären, kan icke rimligtvis afses annat än ett *frivilligt* afskedstagande och med den andra, att delägare förverkat sin rätt att åtnjuta pension i följd af någon af de orsaker som uppräknas i § 12 af reglementet eller »brott mot allmän lag, förlust af medborgerligt förtroende eller svårare tjänstefel». Då kvinna genom äktenskaps ingående ej gärna kan anses hafva förverkat sin rätt till följd af här åberopade anledningar, bör hon därför äfven förklaras berättigad åtnjuta den förmån, hvarom reglementets 13:de § talar, nämligen »att vid afgåendet återfå sina till pensionsinrättningen erlagda afgifter jämte ränta», eller ock att »mot fortsatta inbetalningar intill full pensionsålder kvarstå i pensionsinrättningen».

* * *

På sätt vi redan nämnt fann direktionen för telegrafverkets pensionsinrättning ej skäl att tillstyrka motionen.

Då man af motionärens bemötande af direktionens utförligt affattade afstyrkande får en tillräckligt tydlig uppfattning af afstyrkandets innebörd, meddela vi här detta bemötande, som är af följande lydelse:

»Till en början bör jag förklara att en jämförelse, sådan som den, hvilken direktionen anställt mellan en pensionsinrättning för ett statens ämbetsverk å ena sidan och mer eller mindre enskilda sparkassor eller lifränteanstalter å den andra, aldrig varit af mig åsyftad. Jag inser fullt väl skillnaden emellan de rättigheter, som uppstå på grund af ett *affärsaftal* och sådana som uppstå genom inträdandet i en af staten subventionerad pensionsinrättning, hvars delägares rättigheter grunda sig icke allenast därpå, att de för framtida behof afsätta en del af sina *löneinkomster*, utan jämväl därpå, att de offra sina *arbetskrafter* åt det verk de tillhöra.

Jag vill således gärna medgifva att den, som frivilligt afstår ifrån att vidare ägna sin arbetskraft åt ett ämbetsverk eller genom ovärdigt beteende gör sig oförtjänt af att där vidare vara anställd, därigenom äfven förverkar sina rättigheter i fråga om verkets pensionsinrättning. Men afskedandet från telegrafverkets tjänst af kvinna som inträder i äktenskap kan icke hänföras till något af ofvannämnda båda fall. Det ligger tydligtvis icke — eller behöfver åtminstone icke alltid ligga — i sakens egen natur, att giftermål bör föranleda hennes tillbakaträdande från tjänstebefattning, till hvars skötande på tillbörligt sätt hon fortfarande besitter insikt och krafter. Då borde det ej heller vara kvinna medgifvet att fortfarande tillhöra verket om giftermål ingås med telegraftjänsteman.

Ej heller torde det kunna påstås, att hon genom giftermål, hvilket annars i allmänhet anses såsom en berömvärd handling, gör sig *ovärdig* att i verkets tjänst vidare nyttjas. Hennes afgång kan således på ingen grund kallas »frivillig», ty jag betraktar det nästan som en lek med ord, då direktionen säger, att det »påtagligen» är »beroende af hennes fria val, att hon genom giftermål går i mistning af sin ordinarie tjänst». Jag kan ju icke gärna antaga, att direktionen genom de anförda orden velat antyda, att den stackars giftermålskandidaten skulle handla klokast om hennes »fria val» fölle på en telegraftjänsteman.

Då direktionen i omedelbart sammanhang med nyss anförda uttalande, därefter påstår det vara »klart» att en vid telegrafverket anställd kvinna icke genom giftermål skulle utsätta sig för förlust af sin tjänst, *därest hon icke på annat sätt vunne fördelar, öfvervägande dem hon förut hade,* så har direktionen uttalat en uppfattning i fråga om de skäl, hvilka böra vara bestämmande för ingående af äktenskap, mot hvilken jag icke anser nödigt att anföra något annat än en bestämd protest.

Den jämförelse direktionen sedermera anställer emellan kvinna i den ställning, hvarom här är fråga, och »tjänsteman, hvilken på grund däraf att han vinner befordran till annan tjänst eller befattning, tvingas att i förtid taga afsked från telegrafverkets tjänst», tillåter jag mig kalla ohållbar. Öfverflyttas ifrågavarande tjänsteman till annat *statens* ämbetsverk, så lärer han väl i denna sin nya ställning äfven erhålla ny pensionsrätt och om han öfvergår till privat anställning eller sysselsättning — ja, *då* torde säkerligen anledning förefinnas, att på honom tillämpa det af direktionen nyss förut anförda och sålunda påstå, att han icke skulle utsatt sig för denna förlust, därest han icke på annat sätt vunnit fördelar, öfvervägande dem han förut haft.

Då jag af det direktionen anfört icke kunnat öfvertygas därom, att de billighets- och andra skäl, hvarpå jag grundat mitt förslag, äro otillfredsställande, kan jag naturligtvis ej heller medgifva, att »frågan huruvida pensionsinrättningens fonder kunna bära de med förslagets förverkligande följande utgifter», ej böra på saken inverka, utan vågar i stället hålla före, att pensionsinrättningens ekonomiska

grundval bör så ordnas, att därigenom utväg beredes att tillgodose det kraf jag tillåtit mig framställa, därest detta befinnes rättvist.»

* * *

Så lyder i sammandrag denna invecklade pensionsrättsfråga. Vi hafva med afsikt framställt densamma nästan ordagrannt efter handlingarna, utan att därtill bifoga några våra egna reflexioner eller kommentarier. Sådan frågan enligt dessa handlingar föreligger talar den nämligen bäst för sig själf och utgör, synes det oss, ännu ett bevis för att vederbörande ofta utgå från en ologisk, ja, rätts- och förnuftsvidrig tankegång, då det gäller att behandla kvinnans äfven mest berättigade fordringar på billighet och rättvisa.

Om granskningen af nöjesböcker för barn och ungdom.

Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité har af en anonym insändare mottagit följande uppsats:

Böra alla böcker för barn afse ett visst åldersstadium?

Den svenska litteraturen kan ej sägas vara särdeles rik på »nöjesböcker för barn och ungdom». Hvarje på detta område framträdande författaretalang förtjänar därför att särskildt uppmuntras. Fredrika-Bremer-Förbundet har sökt verka för detta mål genom att redan tvenne gånger inbjuda »hugade författare» till en pristäflan. Bland de fordringar, hvilka Förbundet — tydligen i den bästa afsikt — ställer på dylika nöjesböcker, är emellertid en, hvars befogenhet torde kunna ifrågasättas.

Det heter nämligen: »Böckerna böra vara afsedda för något visst åldersstadium mellan 8 och 15 år». Först kan det frågas: äro alla barn af samma ålder hunna lika långt i utveckling, äro ej fastmera olikheterna dem emellan högst betydliga? Är ej gränsen mellan de olika åldersstadierna helt och hållet flytande, och kan man hindra en intelligent tioåring att läsa de böcker, som tillhöra hennes fjortonåriga syster, därför att de äro stämplade med dennas åldersmärke — en omständighet, som förmodligen verkar mera eggande än afskräckande på den lilla?

Men om det vore möjligt, månne det också vore önskvärdt att stänga hvarje ålder inom trånga gränser och hindra allt öfverhop-

pande af skrankorna? I *skolan* måste barnen visserligen ordnas i klasser, och de, som i utveckling hunnit ungefär lika långt, bilda ju där ett i viss mening slutet sällskap, men få torde de pedagoger vara, som vilja utsträcka denna klassindelning äfven till hemmet. En barnkammaruppfostran anses numera knappast befrämja barnets sunda utveckling. Af goda föräldrar och dessas hemvänner, af välartade äldre syskon och deras kamrater lära de små under det dagliga umgänget ganska mycket, om än åtskilligt af hvad de i sådant sällskap höra är »öfver deras horisont». Men gäller ej detsamma, åtminstone till en viss grad, om umgänget med böcker? I *skolan* är det ju af vikt att alltid använda de för hvarje åldersstadium lämpliga läroböckerna, och läseböckerna få ej heller upptaga annat än det som för en viss ålder kan göras fullt begripligt. (Ur Topelii Läsning för barn har fördenskull gjorts ett urval *för skolan.*) Men kan det väl vara behöfligt eller ens nyttigt att låta det i en skola nödvändiga pedanteriet stifta lagar för de i hemmen lästa »nöjesböckerna?» Och på hvilket sätt kan det verka skadligt, om i en för öfrigt god barnbok ej allt är ängsligt afpassadt för ett visst utvecklingsstadium, om ett och annat där skulle förekomma, som de unga blott dunkelt uppfatta och som först en rikare erfarenhet kan för dem fullt förklara? I »den gamla goda tiden» förelästes åtskilligt i hemmen. Bland det förelästa var ganska mycket, som alls ej var ämnadt för barn. Tioåringen lyssnade på Fritiofs saga, Runebergs episka dikter, Kungarne på Salamis; hans öra smektes af versens rytm och klang, och ett dunkelt, men kanske därför ej mindre djupt intryck af innehållets skönhet blef kvar i det unga sinnet — månne till skada? Att barnet på intet stadium bör få göra bekantskap med böcker, som i *någon* bemärkelse äro *dåliga,* därom behöfver väl ej tvistas.

Och till slut, måste det ej verka förlamande på en författares fantasi att städse hafva tanken på åldersstadiet som en black om foten? Är det ej rent af att befara, att en dylik nyktert prosaisk reflexion skall förjaga all högre flykt, all friskhet och originalitet? Huru gör Z. Topelius i sin oöfverträffliga Läsning för barn; talar han där ej till snart sagdt alla åldrar? Och månne det ej vore skäl att till hvarje författare af ungdomslitteratur säga: *Så vidt du kan,* gå du äfven och gör sammaledes!

I. S.

* * *

Så långt insändaren. Härmed gå vi att meddela bokkomiténs svar till J. S., på det till densamma ställda brefvet.

Innan vi gå att efter bästa förmåga besvara de af er framställda frågorna, bedja vi att få uttala vår tacksamhet därför, att ni satt spörsmålet under debatt. Att i den viktiga frågan om barnens nöjesläsning få ett uttalande af föräldrar eller andra ungdomens vänner är för Förbundets bokkomité en stor glädje.

*

Eder första fråga gäller befogenheten af Förbundets fordran, att nöjesböcker för barn skola vara afsedda för något visst åldersstadium. Ni menar, att det för en författare skulle vara hardt när omöjligt att skrifva för barn af en bestämd ålder. Ni har naturligtvis rätt däri, att barn af samma ålder kunna vara mycket olika utvecklade, detta beroende dels på naturliga anlag och dels på de förhållanden, i hvilka barnen vuxit upp, och på den ledning de erhållit. Vi hafva därför ej utfäst något visst barnets lefnadsår, för hvilket en bok skulle passa, utan ett visst *stadium*, som ju kan omfatta 2 à 3 år. Vi hålla nämligen före, att de flesta 8—10-åringar äro sig tämligen lika, liksom att vidare 12—13-åringarna ganska bestämdt skilja sig från 14—15-åringarna.

Detta visar sig ock däri, att då vi låta barnen på egen hand, i allvar eller lek, sysselsätta sig med hvad de behaga, så sysselsätta sig ej alla på samma sätt. De små bygga hus eller leka med dockor, 12-åringarna pröfva sina krafter, ofta i temligen vilda lekar, och 14-åringarna begifva sig vanligen på upptäcktsresa efter främmande världar. Att undantag gifvas, därvid fästa vi oss icke här. När nu ett barn får en rolig bok att läsa på egen hand, så vore det väl önskvärdt, att denna bok gåfve barnet bilder och intryck just från den värld, där det känner sig hemma eller från den värld, dit det längtar. Därmed mena vi ingalunda, att alla barnböcker skulle handla allenast om barnen och deras värld; nej, barn älska tvärtom och behöfva både för tanken och fantasien sådant, som står öfver dem själfva. För de små passar för detta ändamål sagan och för de äldre skildringar ur lifvet.

Ni säger vidare, att man ej kan hindra »en intelligent tioåring» att läsa de böcker, som tillhöra hennes fjorton-åriga syster. Nej, visserligen icke; men hvad har hon vunnit därpå? Hon föres in i förhållanden, som i många fall äro henne främmande, och hon blir lätt till sin intelligens och fantasi blaserad. Och hvad skall man sedan bjuda henne på, då hon själf blir 14 år? Då lär hon ej läsa om sin systers böcker. Vi frukta, att hon då vill begifva sig in på romanläsningens område, helst de böcker våra 14-åringar läsa ofta äro inledningen till detta område. (Att det finnes romaner, som 14-åringar utan skada kunna läsa, t. ex. en del af Walter Scotts och Ingemans, vilja vi visst icke neka.)

Ni tyckes dessutom glömma, att den intelligenta 10-åringen ej i alla afseende torde vara lika utvecklad som en 14-åring; intelligensens utveckling är ej det samma som hela personlighetens utveckling.

Hvilka böcker, som bäst passa ett barn torde väl mest bero på barnets allmänna utveckling. Ett barns utveckling beror ej allenast af hvad det inhämtar ur böcker, utan lika mycket af det material, som det inhämtar genom beröringen med den värld hvari det lefver, genom umgänget med människor o. s. v. Och i den utveckling, som erfarenheten och lifvet gifva, torde väl 14-åringen hafva hunnit ett godt stycke framför 10-åringen. Vi glömma dessutom alltför ofta, att den andliga och kroppsliga utvecklingen hos ett barn följa hvarandra tätt i spåren.

Att det gifves böcker, som äro njutbara för barn af alla åldrar, vilja vi ingalunda förneka. Därpå har ju, såsom ni själf säger, Topelius gifvit oss ett lysande exempel. Vi äro ock eniga med er däri, att liksom barnen i lifvet höra och äro med om åtskilligt, som är »öfver deras horisont», så kunna de nog läsa åtskilligt, som egentligen är öfver dem, helst om de äro vana att fråga far och mor eller äldre syskon, där deras egen uppfattning ej räcker till. Men att utan förbehåll låta barn läsa hvilka böcker som helst (vi tala här endast om goda sådana) torde väl hafva sina betänkligheter. Vi minnas nog litet hvar, hvilka kuriösa föreställningar man gjorde sig om det, som låg utom ens egen föreställningskrets. Att genom våra »åldersstadier» ängsligt klafbinda barnen inom trånga gränser har naturligtvis aldrig varit vår mening, utan tvärtom att stegvis föra dem framåt.

Ni anser med rätta det vara af vikt att i skolan använda de för hvarje olika åldersstadium lämpliga böckerna. Skolan sträfvar i detta afseende efter det naturliga och för barnet passande. Vi kalla alls icke detta för »pedanteri», utan erkänna, att hvad skolan sträfvar efter på sitt område, det sträfva vi efter på nöjesläsningens område: att gifva barnet, såvidt möjligt är, en sund och naturlig näring för dess tankar, känslor och fantasi.

Om ni tagit del af Förbundets boklistor, har ni funnit att bok-komitén icke varit rädd för att ett och annat kunde förekomma i de upptagna böckerna, som först »en rikare erfarenhet kan fullt förklara». Detta motsäger ingalunda en af våra grundsatser: att bevara barnen för ytlighet vid läsning. Vi mena nämligen, att barn, som vänja sig att läsa det, som i allmänhet står öfver deras uppfattning, vänja sig att läsa ytligt och slarfvigt.

Hvad ni vidare säger om »den gamla goda tiden», då man i familjekretsarna läste Runeberg och Tegnér, och då äfven 10-åringen med glädje lyssnade härpå, väcker hos oss endast den sorgliga frågan: hvarför äro dessa gamla goda tider försvunna? Vi skulle

aldrig vilja förhindra en 10-åring att i hemkretsen smekas af »versens rytm och klang» eller mottaga »intryck af innehållets skönhet, vore än detta tämligen dunkelt». Men med åldersstadierna i nöjesläsningen har det egentligen ej att göra. Vi mena att barnens deltagande i en sådan familjeläsning bidrager hufvudsakligen till deras estetiska uppfostran. En dylik läsning gör på dem samma intryck som vackra taflor och andra konstverk: den väcker deras sympati för det sköna och upphöjda i världen, och att denna sida af uppfostran, som ju äfven är etisk, ej är att förakta därom torde väl alla ungdomens vänner vara eniga. Att just från hemmets härd medföra intryck af det goda och ädla är ej af ringa betydelse för ett barns utveckling.

Till sist tänker ni på barnböckernas författare. Dessa utstakade åldersstadier kunna ju, menar ni, af dem kännas som »black om foten» och förjaga all högre flykt. Ja, visserligen, om vi kunde tänka oss, att en författare verkligen ginge så till väga, som ni tyckes frukta; om han vid nedskrifvandet af hvarje sida ängsligt tänkte: skall detta passa för min 9-åring? Lyckligtvis tro vi icke, att någon författare går till väga på detta sätt; vi tro, att i de flesta fall författaren skrifver sin bok och sedan bestämmer för hvilken ålder den passar. Men äfven om en författare under nedskrifvandet af sitt arbete hade klart för sig till hvilken af barndomens olika stadier han talade, så tro vi, att detta vore en vinst. Men att verkligen kunna göra detta förutsätter ett studium och iakttagande af barnanaturen, hvilket endast kan ske genom umgänget med barn. Har nu en författare gjort detta studium och har han verkligen »goda gudars gåfva» att kunna skrifva för barn, så tro vi, att hans tanke- och fantasilif skulle på ett rikt och naturligt sätt befruktas just genom medvetandet af till hvilka han talar. Han skulle ock känna ansvaret af sitt arbete. Om våra författare mera beaktade detta skulle våra barnböcker snart förskonas från t. ex. de spetsiga utfall mot förhållanden i de storas värld, hvilka af barnen endera ej begripas eller ock anses mycket tråkiga.

Vi hoppas, att ni genom ofvanstående kommit till insikt om, att Fredrika-Bremer-Förbundet genom de omtalade åldersstadierna hvarken på ett olämpligt sätt velat inskränka vare sig de gifvandes eller emottagandes — författarens eller barnens — frihet, utan blott velat uppmana föräldrar och författare att gifva barnen det bästa möjliga, när det gäller deras nöjesläsning, det nämligen som för barnen är naturligt och sundt.

Bokkomitén.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Stipendiefonderna.

Fröken *M. Silow*, medlem af Förbundets styrelse och sekreterare i stipendiekomitén, som under september och oktober månader företagit resor inom Norrland för att väcka intresse för stipendiefonderna, har samtidigt för inbjudna kretsar lämnat redogörelser för Förbundet i dess helhet.

De orter där redogörelser sålunda lämnats hafva varit Sundsvall, Hernösand, Umeå, Skellefteå, Piteå, Luleå och Haparanda.

Till ordförande i de lokala stipendiekomitéerna äro följande damer utsedda: landshöfdingskan Ellen Berg, Luleå; fru Charlotte Orstadius, Piteå; fru Jenny Liljebäck, Haparanda; landshöfdingskan Augusta Crusebjörn, Umeå; fru Petra Guntherberg, Skellefteå; fru Inez Verstegh, Hernösand och fröken Linda Edström, Sundsvall med fröken Frida af Sandeberg som sekreterare i komitén.

Följande personer hafva godhetsfullt åtagit sig att vara *Fredrika-Bremer-Förbundets ombud* å de orter där de äro bosatta: fröken Karin Brundell, *Sundsvall;* fru Inez Verstegh, *Hernösand;* rektorskan Rosina Johansson, *Umeå;* fru Selma Ekevall, *Skellefteå;* fröknarna Hulda Burman och Siri Holm, *Luleå;* fröken Fr. Thorsén, *Neder Luleå;* fru Charlotte Orstadius, *Piteå;* fru Jenny Liljebäck, *Haparanda.*

För det stora intresse, som visats Förbundets sak, och det välvilliga tillmötesgående, som kommit dess representant till del, såväl från pressens målsmän som från enskilda personer och familjer å de olika orterna, frambäres härmed ett hjärtligt tack.

Ett Förbundets studiestipendium för kvinnor å 120 kr. har i år blifvit ledigt. Förra innehafvaren har under 5 år i följd fått uppbära detsamma; detta är den längsta tid som stipendiet får utdelas till samma person. Stadgade kompetensvilkor för åtnjutande af stipendiet äro: aflagd studentexamen eller afslutad 3-årig kurs vid högre lärarinneseminariet; intyg om motsvarande kunskapsmått kunna dock äfven gälla. Då ansökan, ställd till Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse insändes, bör den åtföljas af intyg om kompetens samt uppgift om den tilltänkta användningen af stipendiet. Ansökningstiden utgår med november månad.

Den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen i Chicago 1893.

Till hvad vi i föregående häften meddelat om fortgången af damkomiténs arbeten, vilja vi härmed bifoga, att ju närmare det lider mot tiden för världsutställningens öppnande, ju lifligare anslutning röner Chicagoexpositionens svenska kvinnoafdelning från de mest skillda kretsar inom landet.

Främst bör då nämnas, att konungen och drottningen ådagalagt sitt intresse genom att till komitén öfverlämna den storartade gåfvan af *2,000 kr.*; kronprinsessan har skänkt *300 kr.*, enkehertiginnan af Dalarne *200 kr.*, hvarjämte från ett par andra håll större och mindre penningebidrag till komitén insändts.

För att ytterligare anskaffa medel till betäckande af de dryga omkostnader, som oundgängligen medfölja företag af denna art, har damkomitén jämte en del andra framstående damer inom hufvudstaden utfärdat inbjudning till en utställning i förening med bazar, som skall hållas i Stora Börsvåningen i Stockholm den 29 och 30 innevarande november. På denna utställning, afsedd att vara en slags exposé af den svenska kvinnans verksamhet både inom intellektuela och praktiska områden, kommer att exponeras såväl de för Chicago afsedda konst- och slöjdföremålen som öfriga alster af kvinligt arbete. Vidare är man betänkt på att åskådliggöra en del kvinnoslöjder, exempelvis »spetsknyppling» af en vadstenagumma, konstväfnad af en allmogekvinna o. s. v. I ett rum, afsedt att inrymma inom Stockholms idiothem förfärdigade föremål, komma elever från nämnda hem att inför allmänhetens ögon utföra sina arbeten. Detta, som sagdt, endast ett par exempel på de ur flere synpunkter intressanta utställningar, som den blifvande bazaren kommer att uppvisa.

De olika komitéerna kunna numera i det närmaste sägas hafva afslutat arbetet med insamlandet af de statistiska och litterära uppgifterna och dessas katalogisering och prydliga ordnande pågå nu med all ifver.

Den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen i Chicago.

Damkomiténs byrå i Arfprinsens palats, Gustaf Adolfs torg, till venster in på gården, 4 halftrappor, hålles öppen mellan kl. 11—2 hvarje helgfri dag.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur.

Nordisk tidskrift, n:r 4, 5. — Svensk tidskrift, n:r 4—14. — Tidskrift för kristlig tro och bildning, n:r 3—5. — Ord och bild, n:r 5—9. — Läsning för hemmet, n:r 3, 4. — Läsning för folket, n:r 2, 3, 5. — Hemåt, n:r 3—8. — Statistisk tidskrift, n:r 3. — Pedagogisk tidskrift, n:r 5—9. — Svensk läraretidning, n:r 19—43. — Verdandi, n:r 2, 3. — Slöjdundervisningsbladet, n:r 5—9. — Tidskrift för folkundervisningen, n:r 2 — Helsovännen, n:r 10—15, 17. — Jordemodern, n:r 6—9. — Meddelanden för helso- och sjukvård, n:r 5—10. — Nya bokhandelstidningen, n:r 20—44. — Svensk bokhandelstidning, n:r 20—44. — Svensk musiktidning, n:r 10—16. — Idun, n:r 20—44. — Linnea, n:r 6—8, 10. — Folkskolans barntidning, n:r 10—34. — Skogvaktaren, n:r 2—4. — Finsk tidskrift, n:r 5—10. — Hemmet och samhället, n:r 5—10. — Koti ja Yhteiskunta, n:r 6—9. — Nylænde, n:r 6—12. — Hvad vi vil, n:r 18—43. — Kvinden og Samfundet, n:r 4—9. — Tilskueren, n:r 5. — The englishwoman's review, n:r 3, 4. — The woman's journal, n:r 18—48. — The review of reviews, n:r 5—10. — Deutsche Hausfrauenzeitung, n:r 20—44. — Neue Bahnen, n:r 10—21. — Die Lehrerin, n:r 16, 18, 23, 24. — La femme, n:r 10—20. — Le journal du bien public, n:r 5—10.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

Tönnes Ahlgren: *G. Ljungström,* En teosofs svar på Karl af Geijerstams »Modern vidskepelse».

Almqvist & Wicksell: *A. G. S. Josephson,* Bibliografisk öfversikt af svensk periodisk litteratur.

Alb. Bonnier: *E. v. Koch,* Eva Nordenhjelm.

Fahlcrantz & C:o: *C. Bååth-Holmberg,* Garibaldi, h. 1, 2. — *J. Stinde,* Från naturens dolda verkstad.

G. Fredengren: Några blad ur drottning Natalies af Serbien äktenskapshistoria.

Föreningen för gift qvinnas eganderätt: Om den gifta qvinnans eganderätt, IV. — *K. Staaff,* Hufvudpunkterna af den svenska lagstiftningen om qvinnan.

H. Geber: *Lovisa Petterkvist,* I Stockholm.

Z. Hæggström: *Alf,* Ensam till Städjan.

L. Hökerberg: *I. Zethelius,* Lilla hjelpredan i köket. — Ny monogrambok.

L. v. Kræmer: Hermes och Diotima.

Lundequistska bokhandeln: Moderskänslan, Dikter.

Palm & Stadlings bokhandel: *E. Melén,* Ord och fraser.

V. Pontoppidans Boghandel: *S. Högsbro,* Kvinden og Ægteskabet efter gældende dansk Ret.

O. B. Wroblewski: *L. Kieler,* I en Lysengels Skikkelse.

Ett Studiestipendium

för kvinnor, à 120 kr., sökes hos **Fredrika-Bremer-Förbundets Styrelse** *(adr. Stockholm) inom november månads utgång. Ansökning skall åtföljas af intyg om aflagd studentexamen, eller afslutad tre-årig kurs i högre lärarinneseminariet, eller ock motsvarande kunskapsmått, hvarjämte bör uppgifvas beskaffenheten af de tillämnade studierna. Stipendiet kan af samma person innehafvas* 3 *à* 5 *år; dock skall för fortsatt åtnjutande däraf förnyad ansökning hvarje år inlemnas.*

Fredrika-Bremer-Förbundets Styrelse.

Fredrika-Bremer-Förbundets

byrå

är flyttad till

54 Drottninggatan,

1 tr.

STOCKHOLM, AFTONBLADETS TRYCKERI 1892.

Obs. Bokkomiténs anmälan af barn- och ungdomsböcker sid. 272.

Obs. Bokkomiténs anmälan af barn- och ungdomsböcker sid. 272.

1892. 8:e häft.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: För Förbundets medlemmar kr. 2: 50. För icke medlemmar » 4: 00.

Kvinnan och försvaret.

De politiska spörsmål, hvilka äga största förmåga att väcka den stora mängden af kvinnor — vi tala ej här om undantagen — ur deras politiska likgiltighet och passivitet, äro de, som beröra fäderneslandets förhållande till andra land, dess heder och ära, dess vara eller icke vara, med andra ord de frågor, som framför andra kunna kallas nationella. Inför nationens väl och ve vaknar hos kvinnorna medvetandet, att de också utgöra en del af nationen, att det som rör männen rör äfven kvinnorna, att de två äro ett.

Det är en ofta gjord iakttagelse, att vi svenskor jämförda med utländskor äro likgiltiga för det politiska lifvet. Vi behöfva endast besöka våra grannland för att finna politiken ingalunda vara ett samtalsämne ensamt förbehållet det starkare könet. Men hvilka äro väl de politiska spörsmål, som fruntimren med vanlig vidlyftighet dryfta? Jo, de, som äga ett djupare samband med nationens lif och hvilka de behandla med desto större frihet, som de känna sig mindre bundna än männen af hänsyn till andra politiska frågor.

Men erkänner man riktigheten af det ofvan sagda, kan man ej undra på om de svenska kvinnorna i jämförelse med de danska, tyska, finska äro slöa för de politiska frågorna. Vårt nationella lif har ju varit så lugnt, så oantastadt, så föga ägnadt att väcka ett lifligare intresse. De nationella känslorna hade visserligen svallat upp på sextiotalet under skandinavismens tryck, men efter denna springflod utan resultat, hade de sjunkit ned i ebb så låg, att något liknande sällan sports. De voro likväl ingalunda borta, de funnos på djupet, då och då trädde de fram, och nu, i våra dagar, går åter en svallvåg af fosterländskhet genom vårt folk. Det kunde i längden ej blifva oberördt af de europeiska strömningarna, och när stormarna hotade det Bottniska hafvets *östra* kust, då märktes dyningarna äfven på den *vestra*.

Denna fosterländska rörelse våga vi ej tillmäta något

särdeles högt värde, därtill är den tyvärr alltför mycket bunden vid politiska partier, men betydelselös är den i hvarje fall icke. Sveriges kvinnor hafva tagit en verksam del i de fosterländska strömningarna, och deras inlägg är kanske den vackraste sidan däraf. Kvinnorna hafva lättare kunnat frigöra sig från partihänsynen eller egennyttan, de hafva kunnat oberörda af andra politiska frågor ena sig i kärleken till fosterlandet.

Till och med under den likgiltighetsperiod, hvarom vi ofvan talat, innehöll »Tidskrift för hemmet», den tiden den svenska kvinnans enda organ inom pressen, varma fosterländska artiklar, väl ägnade att hos kvinnorna väcka och höja intresset för lösningen af landets lifsfråga: dess försvar. Det var äfven hufvudsakligen på kvinligt initiativ Sverige kom att ingå i den internationella föreningen för sjukvård i fält: »Röda korset». Hos många kvinnor ha ock genom tal och skrift den från »Tidskrift för hemmet» utgångna tanken hållits vid lif, att den svenska kvinnan borde aftjäna *sin* värnplikt genom att utbildas till sjuksköterskans kall.

Men detta fosterländska intresse stannade ej inom vissa kretsar, det spred sig allt vidare. De annars så oföretagsamma svenska kvinnorna hafva, såsom Dagny mer än en gång omnämnt, för åtta år sedan bildat, efter föredöme af de danska, en självbeskattningsförening till stärkande af fosterlandets försvar. Åtskilligt hade vi väl för vår del att invända mot det politiskt färgade upprop, som denna förening utfärdade, liksom mot självfva detta slags beskattning, men i detta företag låg tro på fosterlandets framtid, kärlek till dess urgamla frihet, protest mot egennyttans motstånd eller mot alla omogna drömmar om den eviga freden, därföre var det, alla invändningar och anmärkningar till trots, värdt erkännande, därför kom det att utgöra en insats till den fosterländska känslans höjande.

Men de svenska kvinnorna hafva ej inskränkt sig härtill. De uppsatte och inlämnade till 1892 års riksdag en petition, undertecknad af mer än 1,000 kvinnor, med begäran att landets representanter måtte träffa åtgärder, som kunde betrygga landets försvar. Dylika kvinnopetitioner hafva väl förekommit i andra land, men hos oss var det en förut okänd kraftyttring af det kvinliga släktet. Vi hyste visserligen tvifvels-

mål angående petitionens betydelse för frågans lösning, men vi hade sannerligen ej väntat, att densamma skulle framkalla den domen af en svensk folkrepresentant, att kvinnorna voro »mindre vetande», och om det också inom alla representationer finnas individer med mindre vetande, så hade vi aldrig föreställt oss, att riksdagens öfriga ledamöter utan synnerliga protester skulle mottaga denna dom öfver sina hustrur, mödrar, systrar och döttrar.

Det intresse för förbättrandet af landets försvar, som utom riksdagen bland andra uttryck äfven fick ett i den svenska kvinnoföreningen, har sedan spridt sig i vida kretsar, och försvarsföreningar och försvarsförbund hafva bildats öfver hela landet.

Denna rörelse har visserligen ej varit utan sina skuggsidor, hvilken rörelse är väl det? Den har t. ex. alltför ofta ensidigt vändt sig till landets högre klasser, hvilket också har hämnat sig, så att de breda lagren mångenstädes ställt sig fientligt mot densamma. Den har ock ibland väl öfvermodigt beskyllt hvar och en för brist på fosterlandskärlek, som ej satt försvarsintresset öfver hvarje annat. Det bör ej glömmas, att ett land behöfver nitiska arbetare i *många* riktningar.

Vårt folk har likväl genom denna rörelse tvingats att tänka öfver frågor, som det förut skjutit undan, såsom för sig främmande.

Vi *böra* försvara oss — nationalitetskänslan har protesterat mot kosmopolitismen. Vi *behöfva* försvara oss — den politiska klokheten har protesterat mot alla fredsutopier. Vi *kunna* försvara oss, om vi vilja — de sakkunniga hafva förklarat huru vårt försvar borde ordnas för att till det bästa priset erhålla det största utbytet. Se där de satser försvarsföreningarna sökt att sprida.

Dessa satser hafva ingalunda lämnats oemotsagda. Det har predikats mot dem i tal och skrift. Antiförsvarsföreningar hafva bildats, hvilka antagit det försåtliga namnet »fredsföreningar». Liksom om de andra — försvarsföreningarna — icke också åsyftade freden, utan vore ett slags »krigsföreningar».

Äfven i denna rörelse hafva många kvinnor tagit en

verksam del. Äfven den berör ju nationalitetsfrågor i sin sträfvan att förringa nationaliteternas betydelse och väcker sålunda kvinnornas intresse.

* * *

Det kan med fog tyckas egendomligt, att man hos ett folk har behöft inskärpa den satsen. att det *bör* försvara sig, eller med andra ord, att fäderneslandet är någonting, som är »värdt att hålla dyrt och kärt». Men så har dock i Sverige varit förhållandet.

Det vill i visst afseende synas, som om svensken vore likgiltig för sitt land. Kosmopolitismens idé har här fallit i gynnsam jordmån af flera skäl, bland hvilka jag här skall söka angifva några.

Det finnes en storslagen kosmopolitism, som arbetar på stärkandet af alla mellanfolkliga band och på nationernas gemensamma fredliga utveckling och lycka. Denna kosmopolitism underkänner dock ej betydelsen af de länkar, hvilka liksom förmedla individen med människosläktet, familjen och nationen. Den erkänner att dessa länkar kunna ändra former, men ingalunda att de därigenom förlora i betydelse, ty i den riktningen går sannerligen ej den historiska utvecklingen.

Det gifves däremot en annan art kosmopolitism, som, närmare undersökt, har sin grund i egoism, i det egna jagets upphöjande till allmakt. Likgiltigheten för alla omskrifves af densamma så vackert till en intet fordrande kärlek till alla.

Och just denna art kosmopolitism träffas ej sällan i vårt land. Den har sin grund i njutningslystnaden och materialismen, hvilka frodats under det ostörda yttre lugn, hvaruti vi lefvat.

Svenskens brist på fosterlandskärlek har ock sin grund i ett af hans största lyten, hans *fåfänga*.

Så länge svensken lefver oberörd af den yttre världen, är han vanligen en god patriot, ty han tror sitt land vara något stort och märkvärdigt. Men så kommer han ut i världen, får klart för sig att alla våra förhållanden äro små, att vi i följd däraf i mångt och mycket måste stå efter de stora folken, och då är det också slut med hans patriotism. Lik-

som en fåfäng man lätt nog skämmes för sin ringa härkomst eller för sina fattiga och okunniga föräldrar, så skämmes han också för sitt lilla land. För att förgylla upp sin fåfänga använder han då allehanda välljudande kosmopolitiska fraser och tror sig befriad från småborgerlighet, då han i sin svaghet för det som är stort allra mest skattar däråt.

Emigrationen och beröringen med det »stora» Amerika har otvifvelaktigt bidragit till att vårt folk erhållit denna ringaktning för sig själft.

Liksom i det enskilda lifvet fåfängan undergräfver den sunda självkänslan ända därhän, att man föredrar lån, vigilans och bedrägeri framför att öppet erkänna att man är fattig, så kommer också fåfängan svensken att svika den kärlek och tro han är skyldig sitt land, fastän det är svagt och litet. Ja, vi underskatta t. o. m. de fördelar ett litet land äger, de rikedomar, som med företagsamhet och arbete Sverige kunde bjuda, vi glömma att folknumerären i och för sig ej behöfver bestämma kulturinsatsen.

Perserriket med dess millioner har knappt lämnat något spår efter sig, men de fåtaliga grekerna äras så länge europeisk civilisation finnes.

Vår fåfänga ej blott undergräfver vår fosterlandskärlek, den visar sig också i självfva det uttryck, som denna känsla tager, då den verkligen förefinnes. Vi draga alltför ofta växlar på våra stora minnen. Vi hålla fester med skålar och tal, liksom om Sverige ej ställer större kraf på sina söner och döttrar än dessa estätiska fosterlandsstämningar.

Den sunda naturliga självkänslan sakna vi alltför ofta. Först när en utländning, denne må vara aldrig så obetydlig, behagat berömma någonting vi äga, börja vi att undra, om det verkligen kanske ej är så oäfvet. Denna vår djupt ingrodda missaktning till det som är svenskt, förlamar vår företagsamhet, binder vår handlingskraft. Vi måste arbeta bort detta fel, om vi skola äga en framtid. Våra grannar, alla tre småfolk liksom vi, äro bra olika oss i detta fall. Ja, man kunde verkligen önska att självkänslan vore jämnare fördelad mellan nordens folk.

* * *

Den svenska kvinnan kan ej sägas hafva öfvergifvit kvinnans mission, att arbeta för försoning och fred, då hon deltagit i försvarsrörelsen, ty dess hufvudsyfte har varit och skall alltid blifva fredens bevarande, om ock dess motståndare framkastat andra alldeles ogrundade beskyllningar.

Freden är Sveriges stora mål, men ej kan Sverige så länka den europeiska politiken efter sin vilja att det kan undvika i alla tider krig? Skall man tala om stormaktsdrömmar hos några svenskar, så är det hos dem, som anse, att vi skola kunna undvika att indragas i krig, om det rasar rundt omkring oss. Det är att ej känna vår egen svaghet och stormakternas hänsynslöshet. Om Sverige indroge sin här och nedsmälte alla sina kanoner, hvad blefve följden? Helt visst en allt annat än behaglig immigration af främmande krigsfolk med utländska kanoner.

Den eviga freden är en stor tanke, den ligger i Kristi lära. I samma mån dess ande tränger in bland människors barn, kommer den ock att realiseras, men huru är det möjligt att i de mellanfolkliga tvisterna genomföra grundsatser, som i det alldagliga lifvet ännu endast undantagsvis hafva gjort sig gällande?

När kärleken till nästan tillämpas inom *alla* lifvets förhållanden, då hvar och en älskar sin broder som sig själf, då, men ej förr, faller den eviga freden liksom en fullmogen frukt af sig själf. »Den som förtalar sin broder, han dräper honom», det är också en af den kristna moralens föreskrifter, men de s. k. fredsvännerna räkna icke för rof att framkasta både osanna och orimliga anklagelser mot dem, som ej vilja afväpna, ej vilja ge sin frihet, sin kultur till spillo åt despotism och barbari.

Det är möjligt, att världsutvecklingen kommer att fordra det nya raser träda fram och föra mänskligheten in på nya banor, de gamla ha dock ej uppfyllt sin bestämmelse, om de ej i det längsta sträfva efter att gå i spetsen. Det är endast steg för steg de skola vika. Endast så kan det gamla ingå som en insats i det nya. Hade väl romrarnas civilisation kommit de unga germanfolken till del, om de senare blott lagt armarna i kors och tillåtit de förra att skapa om allt efter sitt sinne?

Kärleken till freden dikteras i vår tid vida mer af mak-

lighet, vällefnad och materialism än af ädel mänsklighetskänsla. Freden väger visserligen f. n. tungt i vågskålen, men ej blott till följd af högre grad af vishet eller större kärlek, utan hufvudsakligen af det skäl, att de materiella intressena tilltagit i betydelse. Detta är dock ingen fast fredsgrund, om ock en eller annan på densamma af de ädlaste bevekelsegrunder bygger sina sköna fredsluftslott.

Mången ser en garanti för freden i den större betydelse de sociala frågorna dag för dag erhålla. Det »femte ståndet» vill ej krig. Den internationella politiken är för detsamma likgiltig. Arbetarerörelsen har onekligen en kosmopolitisk karakter, såvidt som den hittills utvecklat sig. Hvad den egentligen kommer att bära i sitt sköte lär ingen profet kunna förutsäga, och den styrelse förstår ej sitt eget bästa, som ej följer denna rörelse med uppmärksamhet och klokt tillmötesgående. Men visst är, att denna rörelse utgör ingen borgen för den eviga fredens snara framträdande, utan torde tvärtom förebåda de våldsammaste omstörtningar.

Personer utrustade med historiska och politiska kunskaper kunna visserligen känna sig tilltalade af tanken på evig fred, men de måste ovilkorligen till en aflägsen framtid förlägga *möjligheten* af dess förverkligande. De inse också allt för väl krigets fasor och faror för att ej i det längsta söka bevara åt sitt land freden, hvilket likväl ingalunda lyckas genom tal, de må vara aldrig så vackra och långa, om krigets hemskhet och fredens ljuflighet.

I de gamla sagorna berättas visserligen om huru Orpheus med sitt strängaspel tämde de vilda djurens roflust, men ännu åtminstone har ej någon fredspredikant strängat sin lyra så, att han kunnat tämja människornas krigiska lidelser. Det kan endast ske genom en långsam utveckling. Ingen är väl så dåraktig, att han vanvårdar sin hälsa i den förhoppning att i framtiden ett lifselexir skall upptäckas.

Men vi kvinnor sakna tyvärr allt för ofta denna historiska och politiska kunskap, som allena kan medföra den klarsynthet, att man ej bedömer nuvarande politiska förhållanden efter drömda framtidsideal. Därföre dåras också vi mycket lättare af talet om den eviga freden än hvad männen göra.

Vår natur är också mera tillbakastött af krigets våldsamheter. Kriget kallades redan af de gamle romare »det af mödrar afskydda», och hvad har mera bidragit till att förnedra och undertrycka kvinnan, än just den stora betydelsen krigen haft i folkens lif? Därigenom ha modet och styrkan, just de ägenskaper kvinnorna oftast sakna, kommit att skattas så högt — och det lider intet tvifvel, att ju mera fredsidéerna tränga fram i världen, desto större blir också kvinnans inflytande. Det är sålunda rätt naturligt, att fredsidéerna lätt hägra för kvinnans fantasi.

Det är äfvenledes sannt, att kvinnornas arbete i kulturens tjänst bör vara ett fredens arbete, men må de se till, att de göra detta arbete i den *rätta* riktningen!

Man skulle säkerligen skämta öfver den person, som försökte sig på att lösa en svårtydd text af ett språk, hvars element han ej kände till, men lika dåraktigt gå de till väga, som i tal och skrift arbeta för en evig fred mellan folken, då det ännu under långliga tider kan behöfvas att predika fred och försonlighet mellan upprörda politiska partier eller i lifvets alldagliga förhållanden. Med det inflytande kvinnorna äga öfver barnasinnet behöfva de aldrig sakna tillfällen att lära och inskärpa dessa elementarkunskaper till den eviga fredens framtidsevangelium, hvilka heta kärlek till nästan, pliktuppfyllelse, ordning och lydnad.

Den som är genomträngd af dessa dygders sanning, han arbetar för freden så länge denna ej hotar kultur och frihet, men han vet, att dessa ideela makter kunna hotas, och han gör sig beredd att med vapen i hand försvara hvad som är honom dyrbarare än både gods och lif.

* * *

Vi stå nu i vårt land inför en utkämpad strid. I *trettio* år ha vi stridt om *huru* vårt försvar skulle ordnas. Må det beslut, som fattats denna höst, skett i en lycklig stund. Må det å ena sidan finnas en reformernas anda, som tillmötesgår viktiga anspråk, å den andra sidan en måttfullhetens anda, som erkänner »att land skall med lag byggas.» Den andan skall utgå ifrån kärleken till fäderneslandet, ej den enes eller den andres, men *allas* vår gemensamma ägendom.

Det säges, att de bildade klasserna skulle djupare känna förlusten af den nationella friheten än de andra. Det är ju möjligt, må de då taga den tyngsta delen af bördan! Man må dock ej glömma Menenii Agrippa gamla fabel om magen och lemmarne, som är lika sann nu, som för nära två och ett halft årtusenden sedan. Ingen samhällsklass lider, utan att ock de andra beröras däraf.

Huru ifrigt vi än må önska att berättigade politiska rösträttsanspråk tillgodoses, må vi likväl protestera mot det uppfattningssättet, att den icke röstberättigade ej skulle hafva intresse af fäderneslandets frihet och själfständighet; vi kvinnor må med fullt skäl göra detta, hvilka alla samt och synnerligen icke äro röstberättigade, ej ens ännu på allvar påtänkta att erhålla rösträtt.

Vi kunna ej gifva oss själfva till krigstjänst, säges det. Nej, men vi kunna skänka det som för oss har mera värde än lifvet, fäder, makar, bröder, söner.

Våra plikter mot fäderneslandet kunna vi ock uppfylla då vi lära ungdomen att älska sitt land. Försvarsfester och försvarsföreningar kunna väl framkalla fosterländska stämningar för ögonblicket, men det enkla, arbetssamma, lyckliga *hemmet* det fostrar en djupare och varaktigare fosterlandskärlek — den enda af verkligt värde.

Må vi kvinnor se förhållandena sådana de äro, må vi lära oss att inse vårt folks plikter och fördelar, dess förtjänster och dess fel, må vi vara lika fjärran från känslosamma, förvekligande fredssvärmerier som från uppskrufvad chauvinism, må vi söka ingifva våra barn just denna starka, sunda nationalitetskänsla, då arbeta vi ock för vårt lands försvar! Må vi lära ungdomen, att pliktuppfyllelse, ordning och lydnad äro dygder i alla lifvets förhållanden och att den tjänstgöring, som bör inskärpa dessa dygder, ej är förspilld, och att det är värdt mödan att i farans stund kunna med vapen i hand tjäna ett fritt fosterland.

Den som känner, att han med glädje kan dö för sitt fosterland, han jagar ej i en lifsledans stund kulan genom pannan, han har lärt sig att älska något högre än sina nöjen och sitt eget jag, han sträfvar i alla lifvets förhållanden efter att gagna sitt land och genom sitt land mänskligheten.

Ellen Fries.

Vera Vorontzoff — Sonja Kovalevsky.

Så som båda dessa böcker kommit — *Vera Vorontzoff* af *Sonja Kovalevsky; Sonja Kovalevsky* af *Anne Charlotte Leffler* — sedan de båda författarinnorna aflidit, äro de allt för personligt gripande, för att de båda dödas vänner om dem skulle kunna fälla något som helst objektivt omdöme. Jag kan här endast — hvad andra granskare ej kunna — i någon mån låta de tystnades egna stämmor tala.

* * *

I en folkvisa finnas några ord, hvilka runno mig i hågen inför de båda böckerna, så fulla af lif, ett lif, hvilket förnimmes mångfaldigt starkt efter de båda författarinnornas död. Det är en strof om tvenne skålar:

»*den ena fylld med vin, den andra fylld med tårar*».

Vera Vorontzoffs lifshistoria är bägaren, där Sonja iskänkt sin eldiga andes vin. Det är ett i sina hufvuddrag verkligt öde, som här blifvit skildradt, och Veras rätta namn är att finna bland den »sjustjärna af stora diktare», om hvilken Sonja talar i studien öfver Saltikoff. Men Sonja har fyllt formen — den verkliga händelsen — med sitt eget personliga lif, sin intensiva förmåga att omlefva andras öden, att dikteriskt känna deras känslor, att flyta hän i och fördjupa sig i deras stämningar, att med koncentrerad energi eller lyrisk intensitet återgifva dem. Sonja hade ämnat fortsätta skildringen af Veras öde, hvars gestaltning först blef rätt tragisk, sedan flykten fört makarne och deras båda barn ur Sibirien till Paris. Efter den djupaste disharmoni mellan mannen och henne, slet Vera sig slutligen lös från den, för hvilken hon förgäfves offrat sitt lif.

Att påpeka några enskilda skönheter i *Vera Vorontzoff* torde vara obehöfligt, alla skola själfva finna dem. Denna Vera lefver för oss, som om vi i verkligheten följt hennes öde; de omgifningar, de barndomsintryck, i hvilka hon uppvuxit, äro genom Sonjas dikteriska konst vordna också våra erfarenheter. Blott ett drag må här särskildt fram-

hållas, ett för Sonjas temperament mycket kännetecknande: att föra alla tongångar fram i en full harmoni och så afbryta denna med en skärande dissonans. Kontrasten mellan lifvets fullhet och förintelsen, och erfarenheten af deras närhet till hvarandra, fyllde helt hennes medvetande. Hon har aldrig skrifvit något af personligt lif, af poesi mera vibrerande än den underbara skildringen, då vårnattens stillhet och Veras kärleksdrömmar genomträngas af troïkans bjällror — den troïkas, som förde sorgens bud. Det oändliga lifskrafvet på samma gång som den bottenlösa melankolien i Sonjas eget skaplynne lefva på detta och de följande bladen. Hon sade själf, på tal om denna skildring: »att se läskedrycken närma sig ens läppar men ryckas undan dem — detta är kvalens kval och det i lifvet vanligaste af alla.»

Utan att känna den antydda grundtonen i Sonjas skaplynne förstår man heller icke rätt inledningen till *Vae Victis* — den bok, som skulle blifvit en kärlekens och smärtans, en förnyelsens och undergångens, en dödens och lifvets bok. Våren gjorde Sonja melankolisk, ej endast emedan den väcker längtan efter lycka, utan framför allt emedan hon alltid såg döden bakom lifsfullheten; med en skaldisk kraft, hvilken en kvinnas penna ej ofta lyckas nå, skildrade hon denna sin stämning i *Vae Victis*, Där ljuder hennes stora klagan öfver tillvarons oupplösliga dualism genom nämnda makters samvälde, den dualism om hvilken nästan alla slaviska diktare äro så intensivt medvetna, ett medvetande, som för en gör askesen, för en annan nirvana, för de flesta melankolien till det dem behärskande.

I *Ett minne från polska upproret* möta vi för sista gången den lilla Tanja, som vi i *Systrarna Rajevski* lärde älska, det slutna, lidelsefulla, entusiastiska barnet, närande sin fantasi med ensamhetens drömmar och intrycken af stora tidshändelser. I studierna öfver *George Eliot* och *Saltikoff* åter, få vi för sista gången höra den med Rysslands som med det öfriga Europas kulturlif så förtrogna fru Kovalevsky skissera några af dessa samtidspersonligheter, af hvilka man under en stunds samtal med henne fick det ena intrycket intressantare än det andra. Så, som dessa studier äro skrifna, kunde Sonja Kovalevsky *tala* i timmar och dagar, endast mycket mer lätt och lifligt; hon hade — vare sig hon berättade eller undervisade

— en förmåga af klar, enkel och på samma gång målande framställning, om hvilken de, som ej personligen känt henne, i någon mån kunna erhålla ett begrepp genom skisserna af George Eliot och Saltikoff.

* * *

Om den af tårar fyllda skålen, lacrymatoriet, där A. Ch. Leffler samlat hvad Sonja berättat henne om sig själf, och hvad hon med henne upplefvat, är ett uttalande än svårare. Här skola dock, för bådas skuld, några antydningar lämnas om rätta sättet att läsa densamma.

A. Ch. Leffler har själf genom inledningen aflägsnat alla anspråk på en fullständig, objektiv biografi. Hon har endast velat fylla, hvad hon ansåg som en sin »käraste och dyrbaraste plikt»: att samla allt det intressanta hon visste om Sonjas personlighet för att bevara det åt den framtid, som helt visst kommer att åt Sonja Kovalevsky ge en plats i hennes tids historia-

Vid fyllandet af denna plikt har A. Ch. Leffler varit genomträngd af vissheten, att det icke var »möjligt att gifva af Sonja en mera sympatisk bild» än den hon gaf, och hon skref, när hon slutat skildringen:

»Jag vet, att jag hela tiden vid författandet af denna biografi haft en så lefvande pietetskänsla till min ledning, att jag, vid hvarje ord jag sagt, sökt att liksom aflyssna Sonja hennes innersta tanke och framställa henne så, som hon ville bli framställd, låta mig ledas af henne och endast af henne. Ännu har jag hennes ande öfver mig och har därför kunnat göra det. Om några år skulle jag ej kunna göra det mer, skulle ej kunna tillägga ett ord utan att förstöra andan i det hela.»

A. Ch. Leffler öfvade, då hon sålunda skref om Sonja, samma stora, manliga öppenhjärtighet, som hon skulle öfvat, ifall hon talat om sig själf. Men hon besinnade ej, att de sammansatta stämningsmänniskorna icke kunna göras förståeliga med alldeles samma medel som de enhetliga karaktererna.

Genom att i tryck fixera en stämningsmänniskas lynnesskiftningar, hugskott, själfmotsägelser, kommer man ofrivilligt att kristallisera dem, att ge fasta konturer åt det, som i

verkligheten hade molnens lätta, behagfulla, flytande former. För att taga några exempel bland många: när Sonja själf skildrade sina nederlag och triumfer som sportskvinna, var det med en sådan själfironiserande humor, att ingen *åhörare* misstog detta för skryt, lika litet som den, hvilken hörde henne skildra sina känslor på färderna mellan Stockholm och Malmö, fick något djupt intryck af bitterhet. Mer än en gång uttalade hon tvärtom varm tacksamhet till Sverige, som beredt henne ett hem och ett arbete, och detta yttrade hon ej till svenskar endast, utan till utländingar. Hennes klander mot Stockholm var det mycket berättigade, att man där befann sig i en *småstad,* där alla lade sig i hvarandras angelägenheter och där man aldrig kunde skilja mellan sak och person. Men när en mängd dylika yttranden eller psykologiskt egendomliga smådrag träda den med personligheten obekanta läsaren till mötes, oförmedlade af leendets, blickens, stämmans, och den för Sonja egendomliga humorns charme, samt flyttade ur sammanhanget med omgifningen, med händelserna, med tiden, då erhålla de något helt annorlunda bestämdt än i verkligheten och förefalla att hafva haft långt större dimensioner.

Af denna orsak delade jag ej fullt A. Ch. Lefflers åsikt, vare sig om omfattningen af, men i synnerhet ej om tiden för utgifvandet af denna biografi. För den med personligheten ytligt eller alls icke bekanta samtiden, är ett plastiskt biografiskt tillvägagående det, som passar för en stämningsmänniskas bild, ett tillvägagående, som aflägsnar tillfälligheterna och framhäfver väsentligheterna; på ett visst afstånd är statyn det enda konstverk, som gör en stor verkan, således också en *sann* verkan, af en stor personlighets bild.

För framtiden åter, hvilken — för att bruka en paradox — kommer närmare genom att komma på ett ännu större afstånd — ger den pittoreska metoden, som A. Ch. Leffler valt, den värdefullaste bilden. Det i hvardagslag studerade, i en intim miliö placerade, i alla detaljer noggrannt utförda porträttet, blir alltid det för en följande generation mest intressanta, liksom det för sympatiska och intelligenta ögon redan i samtiden mest dyrbara — och det är att hoppas, att endast sådana ögon skola komma att falla på Sonja Kovalevskys biografi.

Alla böra emellertid minnas, att A. Ch. Leffler hade väninnans och författarinnans dubbla intresse för allt, smått som stort, hvilket var för Sonja karakteristiskt; att hon älskade allt, att hon därför förstod mycket; att hon ingalunda dömde — och därför har hon icke kunnat fatta, att ej alla andra också skulle kunna förstå och afhålla sig från att döma.

Tyvärr har A. Ch. Leffler sålunda själf ådragit sig omilda omdömen genom sin biografi öfver Sonja, och en del uttryck i denna ge verkligen anledning till den önskan att hon, mera än som skett, utvecklat och därigenom modererat sina yttranden. Så t. ex. när hon talar om Sonjas, inga medel skyende hänsynslöshet att nå sitt mål, borde hon tilllagt: att det var just de *låga* medeln, som Sonja försmådde; liksom på tal om Sonjas »skenbara anspråkslöshet», att denna nog var *verklig,* men icke därför *dum.* Sonja kunde ej gärna vara omedveten om sin öfverlägsenhet, men hon ställde ej på grund af denna anspråk på människor. Och hon hade så litet behof af »ständig omväxling» och »rafflande andliga njutningar», att hon i månadtal isolerade sig under det våldsammaste arbete; hon ringaktade icke borgerliga dygder, men hon eftersträfvade dem icke; hon älskade framgången, men den var ej hennes lifs stora lidelse. Många af dessa allt för oförmedlade omdömen skulle Anne Charlotte Leffler varit den första att mildra, om hon lefvat och funnit att de, som nu skett, blifvit uppfattade absolut eller ensidigt.

I tvenne viktiga afseenden har A. Ch. Lefflers målning af Sonja Kovalevsky icke fått de rätta valörerna. Kärleken till vetenskapen var så afgjordt det, som gaf hennes personlighet dess höjd och fasthet, dess andliga ryggrad så att säga, att när hennes förhållande till vetenskapen — genom A. Ch. Lefflers beslut att begränsa sin framställning till en helt och hållet subjektiv skildring — blifvit starkt underordnadt, så har också hela personligheten i biografien kommit att verka mycket mindre kraftig och enhetlig, än den i själfva verket gjorde. Hennes vetenskapligt skolade, genomskinligt klara, följdriktiga sätt att *tänka,* hvilket så starkt påverkade hennes diktning, hennes lifsåskådning, hennes känslor, har därigenom ej fått sin rätt, således ej heller

den ena stora sidan af hennes genialitet. A. Ch. Leffler ville, med all rätt, visa kvinnan i matematikern, men har icke visat matematikern i kvinnan, annat än i ett fall, där hon tvärtom gaf vetenskapen ett alldeles för stort rum i Sonjas lif.

Detta gäller den erotiska delen af hennes historia. Sonja Kovalevsky var i detta fall så sluten, att hennes biograf kanske borde varit detsamma. Kanske icke. Ty ingen vet, hvilka utläggningar hennes lifstragedi annars kunnat råka ut för, och A. Ch. Lefflers framställning har innerligare synpunkter, än ett dylikt kallt, litterärt skildrande skulle kunna äga. Men redan i omdömet om Sonjas äktenskap, med dess många psykologiskt sammansatta moment, gör t. o. m. A. Ch. Leffler här, som på de ofvannämnda punkterna, Sonja orätt, genom allt för korthuggna omdömen. I detta fall är det genom yttrandet: »att hon ville äga, icke ägas», ett yttrande, som visar att icke ens A. Ch. Leffler aflyssnade Sonja hennes innersta känslor. Och därtill kommer att dessa, enligt A. Ch. Lefffers egna ord, doldes för henne under de senaste åren, skygg som Sonja var att låta sin skugga falla in i andras solsken. Slutligen var det just de sista veckorna af Sonjas lif, hvilka i detta afseende medförde stora förändringar.

Något nytt subjektivt omdöme i detta ömtåliga ämne, hvilket biografien genom A. Ch. Lefflers subjektiva omdöme fört in i allmänna diskussionen, skall här ej lämnas. Endast ett meddelande skall anföras, det enda som numera har vittnesgillhet, den mans, hvilken frågan gällde, och som medgifvit alla att få del af hans yttranden.

Enligt honom var Sonja *ej* det i sig själf koncentrerade geniet, hvilket som kvinna »ville äga icke ägas». Hon delade tvärtom öde med mångfaldiga icke genialiska kvinnor, ett öde, hvars orsaker i hvarje särskildt fall må vara olika och dolda i naturens hemlighetsfulla djup, men som i sig själft är enkelt och alldagligt.

Mannen i fråga hade upprepade gånger, drifven af sympati och vänskap, men icke af kärlek, bedt Sonja bli sin hustru. Han hade aldrig bedragit henne eller sig själf rörande arten af sin känsla, ej heller blifvit sårad af hennes afslag, då han fullt insåg, att ingen utvecklad kvinlig per-

sonlighet, minst en så stor och rik som Sonja Kovalevskys, kan nöja sig med att få endels, där hon ger helt. Ej heller förringade han storheten i den känsla, han ej delade, utan talade om Sonjas hängifvenhet som den största, han mött i sitt lif. Lika litet misskände han arten af de lidanden, hvilka hans uppriktighet vållade henne. Tvärtom ökades ständigt hans djupa beundran, aktning och sympati, allt under det han erkände betydelsen af det skäl, på hvilket hon grundade sitt afslag. *Viss* om att ge och få lycka i en ömsesidig kärlek, skulle hon för *dennas* kraf gärna offrat allt, också vetenskapen, om så hade fordrats, men han fordrade aldrig detta; endast att hon, om det visade sig absolut nödvändigt, skulle uppge sin plats vid Stockholms högskola. Hon ville emellertid ej äfventyra sitt barns och sin egen framtid i ett äktenskap, för hvilket hon kanske måste lämna sin anställning, utan visshet att ej en dag bittert ångra, att hon förlorat denna möjlighet till oberoende för sig och dottern, hvilken låg modern så innerligt om hjärtat, att hennes känslor och hennes uppfostran ständigt återkommo i motiveringen till hennes afslag. Men slutligen när Sonja, efter hvarje nytt sammanträffande, fann sig bli allt mer oumbärlig för honom, som redan länge varit det för henne, medgaf hon vid det sista afskedet att söka sätta sig in i tanken på ett giftermål under sommarens lopp.

Hennes ifver under sista sjukdomen att snart bli frisk igen, stod i närmaste samband med dessa hennes framtidsplaner.

Döden kom emellan och hindrade henne att ingå denna kompromiss mellan idealismens absoluta kraf och lifsförhållandena, en kompromiss, som med hennes natur helt visst blifvit ödesdiger.

Döden gaf henne äfven hvad lifvet ej hann ge: den främsta platsen i den efterlefvandes minne och lif. »*Döden befriaren*», som hennes aning såg, när hon skildrade George Eliot, blef således också hennes räddare undan ett troligen olösligt problem. Äfven med anledning af Sonja Kovalevskys öde ljuda i hennes vänners själ de ord, hon efter George Eliot anförde: *Det är tron på döden, som gifvit mig mod att lefva.*

* *
*

I de flesta andra afseenden än de ofvan nämnda kommer A. Ch. Lefflers, med opartisk klarhet och ärlighet på samma gång som i det stora hela med sympatisk hängifvenhet utförda, bild af Sonja Kovalevsky att bli den, som för framtiden skall visa henne så lefvande som hennes, i ord ej skildringsmöjliga varelse kan framställas; en varelse, på samma gång tung, melodisk och gnistrande, som de kvicksilfverfontäner, hvilka smyckade morernas palats.

Sonja Kovalevsky var sammansatt af de yttersta motsatser: en utomordentlig kultur och en stor, vild naturkraft; en i oändlighet splittrad, nyanserad, impressionabel och en ytterligt energisk, enhetlig, intensiv ande; en modern, analyserande, observerande intelligens och en österländsk, fruktbar fantasi; en exakt matematiker och en idealistisk drömmerska. När man räknat upp alla dessa motsatser, har man ännu hundra onämnda och finner sig ha sagt intet om denna personlighet, hvars utomordentliga, sympativäckande behag kanske till stor del just låg i föreningen af dessa, annars oförenliga, motsatser, en personlighet, hvars rikedomar man ej kunde uttömma, hvars väsen man ej kunde utgrunda, med geniets, kvinnans och den slaviska racens trefaldt problematiska natur.

Ellen Key.

En moder

af *Mathilda Roos.*

II.

(Forts. från häft. 7.)

Fjorton dagar hade nu förflutit sedan Gerhards ankomst; i sitt bref hade han sagt sig ämna stanna endast 8 dagar, men ännu hade han icke talat om någon afresa.

En eftermiddag, då de sutto i bersån och Jane gick utanför och krattade sandgången, sade Gerhard helt oförberedt, i det han böjde sig framåt och fixerade Hedvig.

»Säg mig, hvarför blef det egentligen ingenting af emellan oss?»

Hedvig rodnade häftigt.

»Det vet du mycket väl», svarade hon med en lätt darrning på rösten, »det var därför att din kärlek ej var nog stark att trotsa tid och frånvaro».

»Nej, det var därför att *din* inte var nog stark att trotsa fattigdom och försakelse.»

Hedvig svarade ej; tårarne kommo henne i ögonen och hon böjde sig djupare öfver sitt arbete.

»Nåja, vi skola inte tvista därom!» utbrast Gerhard i lättare ton. »Jag kommer i håg en berättelse af . . . ja, jag minns ej af hvem, där två bönder tvista om huruvida den ene af dem haft rätt, då han en afton sade att det 'pep i busken' bredvid honom. Så kommer det att gå med oss: in i det sista, äfven om . . . ja, äfven om vi inte . . . längre behöfva byta ord om det . . . skola vi tvista om hvem som var skulden till att vår förlofning bröts!»

Det var första gången han sedan sin hitkomst närmade sig de ömma känslornas område. Hittills hade de i sina samtal varit som två goda vänner, ingenting annat; men nu var isen bruten och nu började han att dagligen oftare och oftare återkomma till detta ämne.

Hedvig kände själf hur oemotståndligt han förstod att snärja henne. Liksom man under våren stundom tycker sig nästan se och höra, hur det växer i naturen, så tyckte hon sig för hvarje timme kunna märka hur någon af de gamla känslorna spirade upp i hennes själ, ända till det ögonblicket kom, då hon måste erkänna, att allt det förflutna vaknat till lif igen, att hon älskade honom som förr, ja kanske högre än någonsin.

Och på samma gång måste hon säga sig själf, att det som hon mest af allt i världen fruktade för — att han skulle bekänna sin kärlek och ännu en gång erbjuda henne sin hand — det var också det som hon mest af allt önskade . . .

Den förändring som försiggått med Hedvig hade naturligtvis ej undgått Jane. Utan att förstå de känslor som fyllde modern, anade hon dem med en nervös instinkts hela kraft. Hon *kände* att hon för modern ej längre var den samma som förr. Icke att Hedvig i sitt sätt ej var lika öm, lika kärleksfull som alltid, men Janes nästan sjukliga känslighet kom henne att till och med i moderns smekningar förnimma att den kärlek som inspirerade dem, numera var delad. Hennes lilla hjärta skälfde af sorg; hon kunde ej uthärda att någon så här trängde sig emellan henne och modern, och ibland om kvällarne, då hon slog sina armar kring Hedvigs hals, kunde hon

brista i en krampaktig, skakande gråt. Och då modern frågade om någonting gjort henne ledsen, svarade hon blott: »nej ... nej ... det är bara så ängsligt ... så tungt ... ingen människa håller af mig, ingen bryr sig om mig.

Hedvig gjorde allt för att både med allvarliga och vänliga ord bortjaga dessa inbillningar, men huru mycket hon än förebrådde sig det, kunde hon ej hjälpa, att Janes utbrott mera tröttade henne än väckte hennes sympati och deltagande. Det kunde ibland flyga igenom hennes själ någonting som liknade skuggan af en önskan att vara fri för att helt kunna njuta den lycka lifvet hittills nekat henne, och hur svag, nästan omärklig denna skugga än var, fyllde den henne med de häftigaste självförebråelser och kom henne att sedan på Jane slösa den mest lidelsefulla ömhet, en ömhet som den lilla sluga flickan emottog med misstänksam köld.

En gång då Hedvig och Gerhard sutto på verandan efter kaffet kom Jane dit ut med sin docka, det vill säga Rosa, — Mathilda skulle hon fortfarande icke för allt i världen ha velat utsätta för »hans» blickar. Jane älskade lidelsefullt sina dockor, i synnerhet Mathilda, därför att hon var vanskapad, på samma sätt som hon älskade de fulaste husdjuren mest, därför att de voro så olyckliga och föraktade. Nu satt hon och tryckte Rosa intill sig, alldeles som om hon ville skydda henne för något ondt, däremellan ordnade hon hennes toalett och satte blommor i det ljusa linhåret.

Gerhard, som med ett outtröttligt tålamod sökte öfvervinna både sin egen och den lilla flickans antipati, fick nu det infallet att också sätta ihop en liten bukett till Rosas hår. Jane ryckte till och gaf honom en fientlig blick, då han sträckte ut handen mot hennes älskade Rosa, men hon behärskade sig, knep ihop läpparna, mumlade ett »tack» och lät blommorna sitta som Gerhard ordnat dem. Men då han några minuter därefter reste sig upp och lämnade verandan, slet hon ögonblickligen blommorna ur Rosas hår, kastade dem på golfvet och trampade på dem.

Hedvig var nog svag att låtsa som om hon icke märkte Janes tilltag. Ty hon tyckte sig i denna stund, upprörd som hon var efter ett långt samtal med Gerhard, ej kunna uthärda den scen som skulle följa om hon nu började göra Jane de vanliga förebråelserna. Hon hade både med ondo och med godo sökt bekämpa den lilla flickans svartsjuka, hon hade både bedt och förebrått, men det föreföll henne mer och mer som om hon kämpade mot en skugga. Jane ställde sig alltid oskyldig; med den fintlighet, som tillhör lidelsefulla och ömma

kvinnonaturer, förstod hon att öfverlista modern, och, hvad denna än sade, lyckades hon få alla föreställningar att mynna ut i en, antingen högt uttalad eller i tårar och snyftningar gömd anklagelse: »mamma håller inte af mig som förr . . . mamma håller mera af »honom» än mig . . . mamma vill hellre att jag skall dö än »han» . . .

Och därför att Hedvig i djupet af sitt hjärta kände att den lilla flickans förebråelser voro berättigade, blef Jane den starkare och hon den svagare i striden . . .

*
* *

Emellertid hade Gerhard för hvarje dag blifvit ömmare i sitt sätt emot Hedvig, vänskapen hade glidit öfver i det gamla kärleksförhållandet, de kände begge att de älskade, och de gjorde icke heller något försök att dölja sina känslor för hvarandra. Och i ensamma stunder, då de ransakade sina hjärtan erkände de begge: »det var detta jag ville, detta jag hoppades, då vi efter en tioårig skilsmässa, och begge fria att tillhöra hvarandra, träffades igen». Gerhard hade också redan sagt henne allt hvad en förälskad man kan säga utom detta enda: »vill du bli min hustru?» Men Hedvig visste att denna fråga hvilken stund som helst kunde komma, hon hade redan flere gånger sett den skymta fram i hans blickar eller darra på hans läppar, och det var blott därför att hon gjort allt för att hindra honom, som han ännu ej uttalat den.

Ty hvad skulle hon svara honom?

Skulle hon följa sitt hjärtas pockande rop på en lycka, som syntes henne så mycket skönare därför att hon för längesedan upphört att drömma därom, — eller skulle hon först tänka på sitt barn, skulle hon först göra sig den frågan: »är det möjligt att Gerhard och Jane skola öfvervinna den antipati de ingifva hvarandra, att de skola kunna lefva under samma tak utan kif och misstämningar?» — och sedan handla efter det svar hennes samvete gaf på denna fråga? . . .

En afton, då hon som vanligt innan hon lade sig, läste i bibeln, träffades hon af dessa ord: »den som behåller sitt lif han skall mista det».

Hvad menades med att »behålla sitt lif»? Det låg ett hemlighetsfullt djup under de orden, ett djup, som på en gång lockade och förfärade henne. Har då icke hvarje människa rätt att bevara sitt lif, är icke ett villkor för personlighetens utveckling att ej släppa de berättigade anspråken på lifvets lycka? Kan icke en alltför våldsam försakelse, — en försakelse af det som blifvit mitt väsendes

medelpunkt — knäcka själfva lifskraften och sedan göra mig oduglig till det, hvartill Gud ämnat mig? Eller gifves det något annat sätt — en »högre väg» — att finna sig själf, att blifva *det*, hvartill jag behöfver min personlighets alla krafter? Ja, Kristus hade själf sagt det: den som vill behålla sitt lif han skall mista det. Var således den högre vägen, den på hvilken man behåller sitt lif, var den försakelse, uppgifvandet af det egna jaget, dödande af själfviskheten?

Men hvad är själfviskhet, och hvad är ett rättmätigt kraf på lycka? Hvem kan lösa den frågan? Icke den som är midt inne i striden och hvars hela varelse ropar på lycka, som en hungrande på bröd . . .

Hon kunde icke sluta sina ögon på hela natten. I timtal satt hon med hufvudet stödt i handen och grubblade. Så gick hon fram till fönstret, öppnade det och stod där kvart efter kvart och blickade ut i den ljusa vårnatten med dess bleka, flämtande stjärnor.

Allt var så tyst i trädgården framför hennes fönster; icke ett löf rörde sig, hela naturen slumrade. Endast vårens drömmar tycktes susa i luften, tycktes hviska ur skogens djup, därifrån allt emellanåt hördes några vemodigt lockande fågeltoner.

Naturens skönhet grep Hedvig med en styrka, som nästan smärtade henne. Stora tårar kommo i hennes ögon, en brännande oro genomilade henne, så att hon tyckte bröstet ville sprängas häraf. Hon visste att han, liksom hon, vakade med sina tankar, och i det öfverspända tillstånd hvari hon befann sig, tyckte hon sig flere gånger förnimma ljudet af hans stämma, höra honom hviska hennes namn med detta tonfall, som kom alla hennes hjärtas strängar att dallra.

Försaka honom? O nej, o nej! *Först* han — sedan Jane! Han var ju hennes första och enda kärlek som nu vaknade upp, lika ljuf och stark som fordom, liksom vårens saga alltid är lika skön. Hon hade älskat honom långt innan hon smakat moderskärlekens fröjder, han hade större kraf på hennes trohet än till och med hennes eget barn.

Men som ett svar på detta lidelsefulla utbrott tyckte hon sig, lik en aflägsen klockringning, höra de allvarliga orden: »den som behåller sitt lif han skall mista det».

Och de svärmiska vårnattsdrömmarna slutade i en förtviflans bekännelse: »om jag gifter mig med Gerhard, skall jag förlora mitt lif. Ty själfviskheten är död midt i lifvet. Och jag vet att han med sin egoistiska konstnärsnatur, sina fordringar på min kärlek

aldrig skall blifva en god far åt min lilla flicka, och att hon aldrig skall älska honom. Gifter jag mig med honom, blir Jane skjuten åt sidan, och hon skall dö däraf, jag vet det... Jag måste således försaka honom... men jag kan det ej... jag *kan* det ej!...

* * *

Följande dag var det vackraste vårväder de hittills haft; det hade kommit sommarvärme i luften, pionernas och jasminernas knoppar började svälla och brista.

Jane hade emot vanligheten tidigt gått ned i ladugården, Gerhard var ute och promenerade efter frukosten, och så snart Hedvig slutat sitt stök i köket tog hon sitt arbete och gick och satte sig på sin favoritplats, en berså af stora lummiga lönnar. Hon gick långsamt med sänkt hufvud, försjunken i sina drömmar; då hon slagit sig ner i bersån, ställde hon genast ifrån sig sykorgen och satt så en lång stund, glömsk af tid och rum, och stirrade på sandgången med sina stora, mörkblå ögon, som blifvit ännu större och djupare under den sista tidens själsstrider. Så spratt hon till, liksom hade hon plötsligen vaknat, drog en djup suck och öppnade sin arbetskorg.

Hon satt lutad mot en af lönnens stammar midt framför bersåns öppning, så att hon hade utsikt öfver vägen, på hvilken hon trodde Gerhard skulle komma hem.

Det dröjde icke heller länge förrän hon fick se honom gå förbi. Hennes händer sjönko ned i knäet, och ett svall af längtan och oro genomilade henne. Skulle han icke komma hit och sätta sig vid hennes sida som han annars brukade? Hon både fruktade och längtade därefter; hon fruktade för denna ljufva ensamma förtrolighet, som Jane på sista dagarne nästan alltid vetat att bortjaga med sin närvaro, och hon längtade därefter som man längtar när en mäktig sympati drar den ena människan till den andra.

Hon behöfde emellertid icke oroa sig många sekunder, ty hon såg genast att han svängde af från vägen och styrde sina steg mot bersån. Då han kommit fram till ingången och märkte att Hedvig var ensam, blixtrade det till i hans ögon och han drog ett häftigt andetag. Under ett par sekunder stod han orörlig framför henne och betraktade henne med ett småleende; äfven hon smålog, kärlekens djupa, innerliga leende. Men ingen af dem sade någonting, de sågo hvarandra blott in i ögonen, så kom han och satte sig bredvid henne, tog något föremål ur hennes sykorg och började leka därmed. »Hedvig», sade han plötsligen utan inledning, »vill du bli min hustru?»

Hon for samman och hennes kinder blefvo alldeles hvitflammiga. Den kom ändå oförberedt öfver henne, denna fråga, som hon nu i flere veckor oafbrutet hört ringa i öronen både natt och dag.

Hon svarade ej, utan böjde sig blott djupare ned öfver sitt arbete. Då tog han begge hennes händer, drog henne intill sig och hviskade med låg, förebrående ton:

»Kan du verkligen tveka ett ögonblick — vill du för andra gången jaga bort mig, då du ändå vet att vi älska hvarandra?»

Hon drog en djup darrande suck och vände till hälften bort hufvudet.

»Men det finns ett hinder, Gerhard», hviskade hon.

»Ett hinder!» utbrast han och släppte hennes händer, »för en sann kärlek finns intet hinder — intet utom det plikten pålägger, men plikt är inte detsamma som uppskrufvad sentimentalitet, falska uppoffringar...

»Hvad menas med falsk uppoffring?» frågade hon på samma dämpade sätt och utan att se på honom.

»Jo, det är en uppoffring, som är så stor att man väl kan göra den i ett ögonblick af extas, men inte sedan förmår *bära!*» svarade han mer och mer upprörd. »Om du sliter ur ditt bröst en känsla, som så gripit in i hela ditt inre lif att den utgör själfva brännpunkten däri, då sliter du också med den bort något af dig själf — det bästa, det högsta — och det är en falsk uppoffring. Den är osund och öfverspänd. För öfrigt är det inte svårt att veta hur man skall handla. Hvilket är störst, hvilket är rikast, hvilket skall föra dig högst, utveckla dig mest: det som du vill offra eller *hindret*, som tvingar dig att offra? Därpå beror allt.»

»Men hur skall jag veta hvilket som är störst?» utropade hon, i det hon vände sig emot honom med en blick, hvars plötsligt frambrytande uttryck af ångest bortjagade lugnet i hennes drag.

»Det är icke svårt, om du blott vill lyssna på förnuftets och känslans röst», svarade han nästan hårdt.

»Ack nej, ack nej», sade hon och tryckte lidelsefullt händerna mot hvarandra, »de säga ingenting, de missleda blott, de säga mig ej hvad som är *rätt*, blott hvad som är *lycka*...»

»Och hvem har sagt att lycka icke också kan vara rätt?» utbrast han hetsigt. »För min del tror jag att hvarenda människa har sina berättigade anspråk på en viss andel af lycka, och vi gjorde klokt om vi fasthölle dessa anspråk mera än vi gjorde, om vi ansåge lyckan — jag menar nu inte njutningen, utan den sunda, naturliga

lyckan som vi lära oss af naturen, af vårens skönhet och sommarens fullhet — om vi betraktade den som en gudaskänk, som vi taga emot med glädje i stället för att kasta bort den af sjukliga, öfverspända nycker...»

Han steg upp och gick ett slag genom bersån med nedböjdt hufvud och rynkade ögonbryn.

»Jag skall säga dig någonting, Hedvig», fortfor han lugnare, i det han ånyo kom och satte sig bredvid henne, »jag har stor aktning för dina religiösa åsikter, ja, jag har öfver hufvud stor vördnad för kristendomen, jag böjer mig i stoftet för storheten i Kristi person, och jag har mången gång innerligt önskat att bli hvad folk kallar 'troende', hur öfverdrifna de än äro i många fall. Men det är en sak som helt och hållet stöter mig bort ifrån kristendomen, och det är detta talet om lidandets och pröfningens nödvändighet. Det är osanning, att man blir bättre genom sorger och försakelser, tvärtom, man krymper ihop, man blir bitter, då däremot lyckan, den ädla, himlaborna lyckan, som Gud visst inte missunnar oss, som tvärtom kommer ifrån honom, utvecklar vår karakter, gör oss fria och storslagna, alldeles som det är solen och inte grådask och regnväder som utvecklar blommorna...»

Hedvig svarade ej. Hon lutade hufvudet i handen och stirrade drömmande framför sig. Hur sköna och högstämda föreföllo ej hans tankar och ändå... I hennes inre ljödo, på en gång ljuft lockande och fruktansvärdt manande, de hemlighetsfulla orden: »den som behåller sitt lif han skall mista det».

Det blef en stunds tystnad; i lönnarna öfver deras hufvuden sjöngo fåglarne så gällt som om de med hela sin kraft velat instämma i Gerhards tal om lycka.

»Hedvig!» utropade han plötsligt, i det han störtade upp och ställde sig framför henne, »du älskar mig inte... jag har misstagit mig...»

»Nej, nej», svarade hon och såg upp på honom med en blick full af kärlek och förebråelse, »du har inte misstagit dig, det vet du... Jag älskar dig... allt för mycket... mer än jag borde...»

»Nej», svarade han hårdt, »du älskar mig inte som jag menar. *En* måste vara den första i en människas hjärta... *en* måste vara den, utan hvilken man icke kan lefva... Men *jag* är inte denne ende för dig... det är din dotter... Du älskar henne högre än mig...»

»Nej!» utropade hon, och all den lidelse hon så länge behärskat bröt fram och nästan förvred hennes drag, »det är inte så...

det är just min olycka att jag älskar dig alldeles för högt... att du har röfvat min kärlek ifrån min stackars lilla flicka... Hon var mitt allt förr, min vän, min förtrogna... nu är du min tankes tanke. Jag älskar dig tusen gånger högre än Jane... det är min synd... och det är därför jag måste försaka dig... och om...

Hon afbröt sig och stirrade förskräckt på honom. Det hade plötsligen kommit ett uttryck i hans ansikte, som häjdade orden på hennes läppar. Han var alldeles likblek, hans ögon vidgades och han såg envist uppåt öfver Hedvigs hufvud med ett uttryck af fasa, som om han fått se en spöksyn.

»Hvad är det?» hviskade hon ångestfullt, i det hon vände på hufvudet och följde riktningen af hans blick.

Högt upp i den stora lönnen, på en af de öfversta grenarna, satt Jane inklämd. Den lilla flickan såg ut som en underlig sagofigur; det var någonting trolskt i den hopkrympta kroppen och det bleka ansiktet, som, omgifvet af det yfviga håret, med vilda förfärade ögon blickade fram mellan de ljusgröna lönnlöfven.

Hedvig och Gerhard stodo liksom förstenade; de insågo att Jane måste ha hört hvarje ord som sagts.

Hedvigs första känsla var en sanslös vrede; detta grymma spioneri kväfde för ögonblicket hennes modersömhet, hon beräknade ej hvad Jane led, hon kände blott att det var som om hennes eget inre slitits i stycken.

Men hon behärskade hvarje utbrott; hon gick blott fram till lönnen och ropade med en röst, som hon förgäfves sökte göra fast:

»Gå ned ur trädet, Jane!»

Icke en rörelse däruppe. Jane satt kvar i samma ställning och stirrade liksom förhäxad på modern.

»Kom ned, Jane!» upprepade modern, denna gång med lugn stämma och fäste en skarp, genomträngande blick på barnet.

Janes ögonlock började skälfva, första tecknet att moderns blick nu som alltid verkade betvingande på henne. Hon rörde litet på sig, och då modern gaf henne en tredje uppmaning att komma ned, hasade hon sig långsamt från gren till gren, ända tills hon slutligen med ett handlöst skutt kom ned på marken. Där stod hon nu orörlig med klädningen hopskrynklad, knäna och händerna söndergnafda, håret som ett oredigt skogssnår, en riktig liten vildinna, som med förfärade blickar stirrade på modern.

Men Hedvig var alltför upptagen af sina egna känslor för att kunna sätta sig in i Janes. Hon upprördes ända ned i hjärtat af

dennas list, som var så helt och hållet främmande för hennes enkla, sanna natur.

»Gå genast upp i ditt rum och blif där tills jag kommer till dig», sade hon allvarligt, »du har gjort mig mycket ledsen.»

Men Jane stod liksom fastvuxen vid marken och tycktes icke höra. Hedvig måste, liksom nyss, ett par gånger upprepa sin befall ning innan den lilla flickan långsamt vände sig om och med släpande steg begaf sig till byggningen.

Men icke förr hade Janes gestalt försvunnit innanför porten, förrän Hedvig vaknade ur sin egoistiska förtviflan, och modersömheten med fördubblad styrka grep hennes hjärta. Hon såg ej ens Gerhard, hon märkte ej att han kastat sig ned på en bänk och under snyftningar gömt ansiktet i händerna, hon kom blott ihåg en enda sak: att Jane *hört* henne säga att hon ej älskade henne som förr — och utom sig af ångest och självförebråelse ilade hon efter sitt barn.

* *
*

Hela dagen och den därpå följande natten vakade Hedvig vid Janes bädd. Den lilla flickan slöt icke en sekund sina ögon, men hon var icke heller vaken. Hon kunde ligga långa stunder med vidöppna ögon och hvarken tala eller svara eller ens gifva något tecken till att hon kände då man vidrörde henne. Ibland däremot yrade hon och ropade åt modern: »gå bort, du är inte densamma, det kännes något annorlunda!...» Så föll hon i nervösa skakningar, som slutade med en krampaktig gråt.

Den förfärliga sinnesrörelse hon genomgått hade angripit hennes hjärna och sjukdomen varade flera dagar. Doktorn, som genast tillkallades, var mycket orolig, och icke förrän Jane föll i en djup, lugn sömn, kunde han säga att han hoppades en god utgång.

Under denna tid föreföll det Hedvig som om hon brottats med Gud. »Om Jane dör är mitt lif förloradt», var hennes hjärtas ständiga, ångestfulla utrop. Och som ett svar härpå tyckte hon sig alltjämt höra de ord som under denna tid af hennes lif så ofta föresväfvat henne: »den som behåller sitt lif han skall mista det.» Hade hon icke velat behålla sitt lif — det vill säga ge vika för jagets själfviska fordringar — och var det icke blott af en gränslös nåd hon räddades från att nu genom sitt barns död mista det? I människors ögon hade hon ej syndat, inför deras domstol skulle hon kallas skuldfri, men det själfviska, njutningslystna, pockande hjärtat, hvem utom Gud kan se hvad som gömmes däri?...

Redan dagen efter Janes insjuknande lämnade Gerhard Hedvigs hem. Deras afsked var lugnt; begge kände de att det var slut emellan dem. Gerhard hade icke ens någonting att invända, då Hedvig sade honom, att hon numera icke hade mera än ett mål: att återvinna Janes kärlek och komma henne att glömma de olyckliga ord hon lyssnat till.

»Jag måste ändå tacka dig för den tid som varit», sade han blott då han tryckte hennes hand till afsked, »det var grymt af dig att för andra gången stöta bort mig, men jag tar ändå med mig ett skönt minne. Och jag säger dig ej farväl för alltid — en gång, då de känslor som nu fylla oss äro slut, skola vi träffas som vänner, icke sannt, som vänner och släktingar?»

»Jo», svarade hon med darrande röst, »men aldrig mera så här på våren, då syrenerna blomma, utan på hösten... eller ännu hellre på vintern.»

»Ja, på vintern», svarade han, vemodigt småleende, »på vintern, då man sitter vid sin lampa och tänker på det förflutna, och snön faller öfver vårens längtan och sommarens drömmar... då skola vi träffas igen som vänner.» — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Han reste, och sedan Hedvig sett hans vagn försvinna vid vägkrökningen återvände hon till sin lilla flickas sjuksäng.

Den svenska kvinnans Chicago-utställning.

»Beslut och handling är ett hos kvinnan,» detta bevingade ord skulle med fullt berättigande den svenska damkomitén kunna antaga som sitt motto. Beslutet att lystra till maningsropet från kvinnorna på andra sidan Atlanten om att medverka vid världsutställningen i Chicago var knappt fattadt, förr än det följdes af handling, och det så kraftigt och energiskt, att föga mer än ett halft år sedan damernas Chicagokomité bildats, handlingen kunde uppvisa ett så lysande resultat som det, hvilket vid den stora »utställningsbazaren» på Börsen den 29 och 30 sistlidne november framlades för allmänheten.

Vi hafva i Dagny ganska utförligt redogjort för uppkomsten och

fortgången af arbetet för *den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen i Chicago 1893.* Vi hafva meddelat så väl konstituerandet af de olika komitéerna som dessas förberedande åtgärder jämte öfriga saken rörande detaljer, hvarföre vi antaga att våra läsare äro väl au courant med frågan i sin helhet. Men hvad som ej kunnat framgå af korta notisartade uppgifter är den i sanning beundransvärda energi och duglighet, som ådagalagts af de personer, hvilka haft ledningen af det hela om händer, den sammanhållning i arbetet, det intresse för själfva uppgiften, som besjälat den svenska kvinnan — ordet taget i sin vackraste, vidsträcktaste betydelse — och last but not least de stora och många svårigheter man haft att öfvervinna, däribland i främsta rummet de i våra förhållanden själfskrifna ekonomiska motigheterna. Att man det oaktadt ej låtit sitt intresse förslappas, talar bäst för att det var ett allvarligt mål Sveriges kvinnor föresatt sig att vinna. Och detta mål gällde ju ej något mindre än att vid den blifvande internationella täflan folken emellan, äfven med heder söka fylla en plats.

Damkomitén, först mött med ett visst misstroende från allmänhetens sida, alla nya företags lott i vårt land — allra helst då de utgå från kvinnor — har dock under fortgången af sitt arbete haft att glädja sig åt ett växande förtroende och intresse. Därtill har ej i ringa mån den omständigheten bidragit, att Sveriges drottning tagit damkomitén under sitt hägn. Då landets *första kvinna,* först ej blott i kraft af sin höga ställning, utan genom sina upphöjda ägenskaper och sitt varma vidtomfattande intresse för allt rent mänskligt, ägnat damkomiténs sträfvanden sin fulla sympati, skingrades de sista tviflen på, att det verk de svenska kvinnorna satt sig före var ett godt verk. Äfven kunna vi med glädje konstatera, att från alla håll det varmaste erkännande kommit deras nyss afslutade utställning till del, och att den ur mer än en synpunkt kan betraktas som en succès. Att teckna denna utställnings yttre konturer är afsikten med denna lilla uppsats. En mera utförlig beskrifning på de olika utställningsföremålen, en skildring hvilken otvifvelaktigt skulle komma ett erbjuda en del intressanta detaljer, se vi oss nödsakade att uppskjuta till ett kommande häfte. Ett sådant dröjsmål å vår sida är desto mer befogadt, som en del expositionsföremål, vid tiden då börsbazaren ägde rum, ännu ej hunnit insändas. När samlingen blifvit komplett kommer, efter hvad vi tro oss veta, att af damkomitén anordnas en ny exposition, endast omfattande de för Chicagoutställningen afsedda föremålen.

* * *

Redan den apparat, som satts i gång för utställningens iscensättning, ger åt densamma en ovanlig och storartad prägel. Lokalen, den största vår hufvudstad kan prestera, de arbetande krafterna äfven de bästa som finnas att tillgå. Under ledning af en elitkår af kvinliga arrangörer, bland hvilka märkas drottningens hofdamer, framstående konstnärinnor, damer af societeten, med ett ord representanter ur så godt som hela Stockholms intelligenta kvinnovärld, är en hel hjälptrupp af kvinliga och manliga biträden uppbådad för att på en enda kort dag hinna ordna hela den vidlyftiga utställningen.

Och tack vare flitiga och skickliga händer och förslagna hufvuden framstår den gamla allbekanta börssalen inom kort i en alldeles ny skepnad. Den ena långväggen, hvars något medfarna ornering i hvitt och guld befinnes olämplig som bakgrund för de exponerade föremålen, öfverdrages med en hög panel af mörkblått kläde. Mot denna gruppera sig så småningom präktiga och graciösa, gedigna och smakfulla alster af kvinlig handaslöjd i en rik och omväxlande blandning. Medelpunkten utgöres af vår drottnings bild, ett vackert porträtt i olja, som erhåller en präktig relief af ett atlasdraperi med rika silkesbroderierer — ett textilkonstens praktstycke från 1600-talet, utgörande en af skatterna i Handarbetets Vänners lilla men dyrbara museum. Nedanför porträttet utbreder sig »Kronbergs historiska matta», en sann drottning bland väfnader, allför präktig och säregen för att saknas vid någon utställning, där föreningen Handarbetets Vänner är representerad.

Hvarhelst smaken och behofvet det för öfrigt påkallar, så väl i stora salen som i de många mindre rummen, hvart och ett inrymmande sin särskilda utställning, anbringas draperier af siden, atlas och sammet. Och det är minsann ej svårt att åstadkomma präktiga effekter, då man, som fallet är med damkomitén, fått de rikaste skatter af siden och brokadtyger, atlas och sammetsdraperier ställda till sitt förfogande. Genom den gedigna elegans som dessa förläna Chicagobazaren — i dagligt tal går utställningen under detta namn — för att nu ej tala om den grundliga och allvarliga hållning, som i allt gör sig gällande, bör den kunna påräkna en framstående plats i stockholmsbazarernas omfångsrika historia.

Och ingen del af den vidlyftiga lokalen blir vanlottad. De tvenne rum, där den utsökt vackra *konstutställningen* är inrymd, utsmyckas på ett för en dylik utställning värdigt sätt. Midt emot konstutställningen — en afdelning som ger Chicagobazaren en särsklild prägel och åt hvilken vi i sinom tid hoppas kunna ägna ett eget kapitel

— ligger rummet för *skol- och hemslöjd*, ytterst intressant genom sina väl ordnade specialutställningar. Det pedagogiska elementet är här representeradt genom de gedigna och präktiga utställningsmontrer, där *folkskolans handarbetssystem* är åskådliggjort, samt *tekniska skolans* vackra och rikhaltiga utställning af elevarbeten. Filantropien får en lika vacker som rörande framställning genom en smakfullt ordnad grupp af *idiothemmets* arbeten, vid sidan af hvilken ett par af nämnda hems elever inför den förvånade och deltagande åskådaren med beundransvärd skicklighet utför sina arbeten.

Men här märker jag att vi fördjupa oss i detaljer, något som vi ju skulle undvika. Dock hur är det möjligt annat, då under ordnandet den ena vackra utställningsgruppen, den ena intressanta afdelningen efter den andra upprullar sig för ens blick. Hur svårt t. ex. att med tystnad förbigå den verkligen högst märkliga utställningen af *sydda taflor*, som fått sin plats i skol- och hemslöjdsrummet. Det är en konstart som numera hör till det förflutna, af hvilken man här lyckats sammanföra en hel samling vackra prof; och ganska lyckligt funnen är den tanke, som velat genom utställning af dessa naiva »målningar» i silke och garn visa den ståndpunkt, som kvinnan för hundra år sedan i allmänhet iakttog till konsten. Jämförelsen med dessa »konstverk» och dem, som smycka de svenska kvinnornas lilla »tafvelgalleri» midt emot, är både lärorik och intressant.

Bikupans utställning af handarbeten och broderier af alla slag, bildar likaledes en mycket beaktansvärd grupp, för att ej tala om de många vackra profven på våra yrkesidkande kvinnors skicklighet och företagsamhet. Så kan man ej undgå att beundra en målerisk monter med plymer, *dräktreformföreningens* praktiska klädespersedlar, flere andra väl ordnade, åt nyttan förbehållna utställningsgrupper att förtiga.

Och när vi, efter att ha kastat en blick på specialutställningarna i de mindre rummen, åter befinna oss i den stora salen, där, efter hvad vi redan nämnt, hufvudintresset är koncentreradt kring de på ena långväggen grupperade alstern af kvinlig handaslöjd och konstskicklighet från skilda delar af vårt land — samlingen har nu fått en ytterligare glans genom tvenne praktfulla speglar från en kvinlig spegelfabriksörs atelier — fästes ovilkorligt uppmärksamheten af ett porträtt, som fått en framstående plats på salens ena kortsida. Det är *Fredrika Bremers* välkända, älskliga ansikte, med lycklig likhet återgifvet af fröken Cardon. Detta porträtt utgör hufvudmomentet i den s. k. *litteraturafdelningen*, liksom den midt emot placerade gruppen ägnad åt *tonkonsten*, främst prydes af *Jenny Linds* bild. Så har man genom

att gifva en hedersplats på utställningen åt dessa två ädla representanter för sitt kön sökt visa, att den svenska kvinnan äfven inom andens värld vetat skapa sig ett namn.

Men för »utställningen» få vi ej helt glömma »bazaren.» Ty den pekuniära frågan af företaget är ingalunda oväsentlig. Det är därför man vinnlägger sig om att gifva de vid den ena af salens långväggar placerade försäljningsborden med sin mångfald af vackra och nyttiga artiklar ett så anslående och lockande utseende som möjligt. Rika festoner af siden och damast ur det präktiga förrådet, inhölja de olika borden och vackra flaggdekorationer öfver dem höja ytterligare effekten.

* * *

Så står inom kort festlokalen smyckad, färdig att mottaga sina gäster! En kolossal amerikansk flagga utvecklar sina stjärnströdda flikar från musikläktaren, de elektriska båglamporna, välbehöfliga för att skingra den dystra novemberdagens gråstämning, kasta sitt bländande, månskensliknande skimmer öfver konstutställningens skatter, öfver de präktiga tygsorterna, de nationella väfnadernas brokiga mönster, broderiernas färgprakt, belyser denna mångfald af föremål, utförda af idoga händer och sända från alla delar af landet för att vittna om den svenska kvinnans flit, intelligens och företagsamhet. Det är en fest i ordets sannaste betydelse, till hvilken Sveriges kvinnor inbjuder allmänheten, en sann demokratisk fest, där *arbetets värde* icke *arbeterskans ställning* betingar hedersplatsen.

Och publiken underlåter ej att infinna sig. Under de två dagar utställningen varar, fylles Stora Börssalen af intresserade och beundrande skaror. Ja, de besökandes uppmärksamhet koncentreras kanske alltför mycket kring de utställda föremålen, för att ägna nödig uppmärksamhet åt försäljningsborden, ehuru deras innehåll under bazarens lopp så småningom tömmes. Först i den med fru Bobergs präktiga målade gobeliner dekorerade Lilla Börssalen, en buffet som i elegans och konstnärlig utsmyckning söker sin like, tyckes publiken komma i den vanliga bazarstämningen. Här så väl som i lotterirummet och den smakfullt dekorerade butiken för vildt, grönsaker och andra föremål af rent materielt syfte, påminner man sig, att man ej blott är kommen att se och njuta, utan äfven att lämna sin gärd åt ett allmännyttigt, sannt fosterländskt företag.

L. D—n.

*

Från Norrvikens trädgårdsskola.

På grund af de många förfrågningar om trädgårdsskolan vid Norrviken, som tid efter annan ingå, och i enlighet med en af några bland Fredrika-Bremer-Förbundets styrelsemedlemmar uttalad önskan, tager jag härmed åter till orda för att lämna Dagnys läsare några korta notiser.

Skolan, som numera utvecklats till en samskola, har under årets lopp besökts af rätt många elever. Med den frikostiga pekuniära uppmuntran, skolan af stiftelsen Lars Heirtas minne erhöll såsom grundplåt, har under sommaren en särskild bostad uppförts för de kvinliga eleverna. Dessa hafva här sin egen värdinna, som förestår och sköter hushållet. För de manliga eleverna däremot är plats beredd i mitt eget hem.

Af de unga kvinnor, som nu fulländat sin kurs vid skolan, har såsom annons i dagens nummer meddelar, fröken Agnes Rundberg till nästa år erhållit plats som lärarinna vid anstalten. Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiat, fröken Isa Damm, kommer nästa år att på eget arrende öfvertaga en större trädgård. De öfriga afgående eleverna hafva för afsikt att mera privat, om jag så får säga, tillgodogöra sig sina insikter i trädgårdsskötseln.

Angående det arbete de kvinliga eleverna presterat är det mig ett nöje att kunna gifva detsamma ett godt vitsord. De ha ej blott lagt i dagen sitt intresse utan också en energi, som väsentligt öfverstiger de förväntningar man rimligtvis ställt på dem. Arbeten af alla slag, såväl tyngre som lättare, ha de utan ringaste motvilja deltagit i. Att naturligtvis trädgårdens allra gröfsta arbeten ej ålagts dem, faller af sig själf.

Om alltså skolan i hufvudsak haft goda resultat att glädja sig åt, är det dock en sak, hvari förhoppningarne ej slagit in, och i hvilken ensidigheten i skolans sammansättning gjort sig märkbar.

Från ganska många håll ha i år ingått förfrågningar om vid skolan funnits kvinliga elever färdiga att emottaga trädgårdsmästareplatser. Vid dessa förfrågningar — på hvilka ju svaret, alldenstund de första eleverna utgå först till julen, i alla fall måst bli nekande — har af trädgårdsägarne *utan undantag* fästs det villkoret, att den unga kvinnan skulle hafva utgått ur allmogeklass. Då skolan hittills endast rekryterats af elever tillhörande samhällets bättre lottade lager

och då ännu ingen annan anmälning ur folkets led skett, ligger ju häri en ganska kännbar ofullständighet. För att motverka denna vore utan tvifvel bäst att någon för saken intresserad person på förhand tillförsäkrade sig om ett biträde och sedan lät det utbildas vid skolan. Att allmogens kvinnor här borde få en ej oviktig inkomstkälla är höjdt öfver allt tvifvel, och bevisas ju för öfrigt redan genom de många i våra trädgårdar arbetande kullorna. Att trädgårdsskötseln — låt vara den allra enklaste — sedan den en gång blifvit allmogekvinnans ägendom och hunnit tränga ned till alla de små stugorna, mäktigt skulle bidraga till att lätta den ringa bemedlade matmoderns näringsomsorger lider heller intet tvifvel.

Jag slutar därför denna lilla redogörelse med uttalandet af den förhoppningen, att jag, när jag nästa gång träder inför Dagnys läsare, må kunna omnämna, att äfven elever ur andra klasser än de mera bemedlade anmält sig vid skolan.

Rudolf Abelin.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Stipendiefonderna.

Till *Allmänna Stipendiefonden* har öfverlämnats 271 kronor, utgörande behållningen af en genom ordföranden för lokalkomitén i Karlstad, fru Anna Maechel, anordnad soiré.

Till samma fond har genom ombudet i Söderhamn, fru Aurore Grandien, öfverlämnats 212 kronor utgörande behållningen af en därstädes anordnad soiré.

Önskligt vore om det goda exemplet manade till efterföljd å andra orter, något som i ej oväsentlig mån skulle påskynda länsinsatsernas färdigbildande i *Allmänna Stipendiefonden.*

Ett stipendium å 150 kr. för elev vid Björnsnäs hushållsskola, gåfva af onämnd gifvare, har af Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse tilldelats fröken Mathilda Almgren.

Utbildning af sjuksköterskor för landsbygden. I enlighet med den plan, som framlades vid Fredrika-Bremer-Förbundets senaste årsmöte, och som återfinnes i Dagnys 4 h., ämnar Förbundet utbilda sjuksköterskor, hufvudsakligen afsedda för landsbygden. Man har tänkt sig att en sådan sjuksköterska, som ofta utöfvar sin verksamhet i en sjukstuga dit läkare kommer 2 à 3 gånger i månaden, bör, för att rätt kunna fylla sin uppgift, tillika utbildas i fältskärskonsten och hafva aflagt examen, erforderlig för lagligt utöfvande af detta yrke.

För att för dessa sköterskor vinna den bästa fältskärsutbildning, har Fredrika-Bremer-Förbundet nu antagit fröken *Ameline Sterky*, utexaminerad fältskär, att förestå den kurs för utbildande af kvinliga fältskärselever, hvilken kommer att af Förbundet anordnas.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *Kvinnor i skolråd.* Vid de kyrkostämmor, som den 28 och 29 nov. höllos i Stockholm, blefvo icke mindre än fem kvinnor valda till ledamöter af olika församlingars skolråd. Af dessa fem blefvo fröknarne *L. Engström*, *E. Fahnehjelm*, *M. Forsell* och *E. Zander* omvalda i resp. Hedvig Eleonora, Nikolai, Adolf Fredriks och Jakobs församlingar samt fru *H. Berg*, född *Bligh*, nyvald i Maria församling.

»*Den svenska kvinnans sociala ställning*» är titeln på en ganska värdefull broschyr, som damkomiten för den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen låtit utarbeta och hvilken försåldes på dess bazar på börsen och nu finnes att tillgå på nämnda komités byrå, i Arffurstarnes palats, samt på Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.

Broschyren, som är prydligt utstyrd och försedd med ett färglagdt omslag, till hvilket fröken O. Adelborg lämnat ritning, innehåller främst en intressant och sakrik redogörelse af den svenska kvinnans sociala och rättsliga ställning under medeltiden och nyare tiden till medlet af detta århundrade.

I andra afdelningen lämnas en framställning af de lagar och förordningar rörande kvinnan, som utkommit sedan 1845, och hvilka äro öfverskådligt ordnade i kronologisk följd och beledsagade af korta historiker.

Dessutom förekomma meddelanden om två svenska kvinnosaksföreningar: Gift kvinnas äganderätt och Fredrika-Bremer-Förbundet.

Broschyren, som kommer att öfversättas till engelska och skickas till Chicagoutställningen, utgör ett viktigt bidrag till den svenska kvinnans historia.

Medicine licentiatexamen har den 14 dennes i Lund aflagts af fröken *Hedda Andersson* från Malmö. Fröken Andersson är den andra kvinna i vårt land som tagit en dylik examen; den första var vår bekanta kvinliga läkare, fröken Karolina Widerström.

Kvinligt tandläkarestipendium. Medicinalstyrelsen har tilldelat fröken Agda Aronson ett stipendium å 350 kronor från *fru Wilhelmina Hiertas stipendiifond* för obemedlade kvinnor, hvilka ägna sig åt tandläkareyrket.

Undervisning i matlagning. Vid Kongl. seminarium och Normalskolan för flickor har från och med denna termin huslig ekonomi infördts såsom undervisningsämne. I undervisningen, som meddelas i Matlagningsskolan 22 Hamngatan, skänkt till Seminarium af fru A. Retzius, deltaga för närvarande två unga damer, som i våras aflagt utgångsexamen från Seminarium, samt 17 unga flickor, som genomgått Normalskolans 7:e klass. Jämte den praktiska kursen i matlagning äro anordnade teoretiska kurser i kemi och hälsovårdslära.

Östermalms högre läroanstalt för flickor har äfven med denna höstermin erhållit ett skolkök med tillhörande matrum. Nämnda kök användes vid praktisk undervisning i hushållslära.

* * *

Danmark. ***Kvinlig lektor.*** Vid den senaste examen i fysik vid Köbenhavns universitet fingo två kvinliga studenter, fröken Adler och fru Meyer, högsta betygen. Då nu fysikläraren vid Metropolitanskolan i Köbenhavn aflidit, har fru Meyer blifvit kallad till platsen. Och således ha vi nu, tillägger den danska tidning, som meddelat detta, en kvinna som lektor i fysik vid landets främsta latinläroverk.

Kvinlig meteorolog. Filosofie kandidat Anna Doberck, dotter till konstsmeden Doberck i Köbenhavn, har, enligt »Kvinden og Samfundet», af engelske kolonialministern anstälts såsom assistent vid meteorologiska observatoriet i Hongkong.

* * *

Belgien. ***Den första kvinliga filosofie doktorn i Belgien.*** För första gången i Belgien har ett fruntimmer, fröken *Marguerite Gombert*, aflagt examen till vinnande af filosofie doktorsgraden vid universitetet i Brüssel. Fröken Gombert, som endast är 22 år gammal, är filolog och hennes hufvudämne är grekiska språket och litteraturen.

Böcker för barn och ungdom julen 1892.

Från Fredrika-Bremer-Förbundets Bok-komité.

Fredrika-Bremer-Förbundet har i år haft den glädjen att kunna utdela två pris åt författare af barn- och ungdomsböcker. De böcker, som denna gång erhållit pris, äro ej skrifna för de små barnen, utan för de något äldre och för ungdomen. Vi hoppas, att de båda böckerna skola läsas med nöje af de unga och gifva dem smak för en nöjesläsning af något mera gedigen natur än den som vanligen ungdomen bjudes på. De prisbelönta böckerna äro *Sigtrygg Torbrandsson* och *Vikingar och deras ättlingar*.

Sigtrygg Torbrandsson af *Matilda Lönnberg* är en bild från Sveriges forntid. Pris 2,25.

På samma gång vi med intresse följa hjältens skiftande öden, först hemma i Sverige och sedan under hans landsflykt i Ryssland, få vi en efter goda källor gjord bild af våra förfäders, männens och kvinnornas, lif under hednatiden. Lämplig för barn från 13, 14 år.

Vikingar och deras ättlingar (prisbelönt under titeln »Från nordisk rot») af *M. Anholm*. Pris 2,50.

I denna bok få vi göra bekantskap med de nordiska vikingar, som styrde kosan till Frankrike och slutligen blefvo bofasta i detta land. Vi få vidare följa deras ättlingar till Italien och slutligen på korstågen. Lämplig för ungdom från 14 år.

Båda dessa böcker framträda i en särdeles tilltalande utstyrsel och äro illustrerade af Jenny Nyström, Forsström m. fl.

Minnen från den karolinska tiden, historiska skildringar för ungdom af *J. C. v. Hofsten*. Pris 1,25.

Vi önska denna bok stor framgång bland vår svenska ungdom. Det är just sådana breda verklighetsskildringar vi önska som historisk läsning bredvid lexboken. Våra barn läsa för litet på egen hand; de få i skolan höra en hel del roliga saker berättas, men att själfva taga reda på något, som utvidgar deras historiska vetande, hafva de sällan lust med. Till en del torde detta bero på att lämpliga böcker

saknas. Läseböckerna äro ej alltid lockande; de smaka för mycket af utvidgade lexböcker. Helt annat är det med efter goda källor gjorda biografier och skildringar. I frk. Hofstens bok få vi först Adam Ludvig Lewenhaupts biografi. Vi blifva här liksom bekanta med Lewenhaupt och få veta mycket mer än att han var »en af Karl XII:s ädlaste generaler». L. var först i holländsk krigstjänst. Vid sin hemkomst till fäderneslandet slog han sig ned på landet »och», säger han själf, »där tröstade jag mig öfver ett år med goda böcker och min lilla landthushållning, jämte min hustru och mina barn». Så få vi veta hur språkkunnig han var och hur han i polska kriget tjänstgjorde som tolk. — Främst sätta vi bokens andra berättelse om de svenska fångarnas lif i Ryssland och Sibirien under Karl XII:s tid. Det kunde här vara frestande att fylla hela sidor med utdrag. Vi få reda på de stackars fångarnas öden både i Ryssland och i Sibirien och deras hemkomst till Sverige. Skall det ej glädja vår ungdom att t. ex. läsa om, huru svenskens gamla kärlek till vetande ej ens förnekade sig långt bort i Sibirien. Det är nämligen en svensk kapten, tysk till börden, som börjar en liten skola i Tobolsk. Det blef sedan en hjärtesak för de svenska fångarna, — Piper och Rensköld nämnas särskildt — att understödja denna skola. Ja, det omtalas, huru en fattig svensk fältskär i Moskwa testamenterat sin enda dyrbarhet, en sidennattrock, som han fått af en rysk kund, till skolan. Rocken inbragte 7 rubel. Boken slutar med en biografi af Tordenskiold, den oförfärade sjöhjälten, ehuru ej svensk, kan räknas till den karolinska tiden.

»Låten barnen komma till mig!» En årgång predikningar för barn af *d:r P. Kaiser*. Öfversättning från tyskan. Pris 4,50.

Vi fästa med glädje alla barnavänners uppmärksamhet på detta arbete. Författaren, som tillbringat flere år i Stockholm såsom pastor vid den tyska församlingen, var under sin vistelse härstädes högt värderad både som predikant och människa. Han hade en sällsynt förmåga att göra sig förstådd och älskad ej endast af de äldre utan äfven af de unga. Hans söndagsskola var flitigt besökt af skolungdomen, hvilkens uppmärksamhet han förstod både att väcka och kvarhålla. Många af de ord, han vid söndagsskoleundervisningen härstädes riktade till den svenska ungdomen, stå som han sjelf säger i sitt företal, att läsa i denna bok. Vi äro öfvertygade om, att många föräldrar, hvilkas barn fingo del af den begåfvade lärarens undervisning. gärna skola skaffa sig dessa predikningar för att genom dem hos de unga upplifva minnet af andaktsstunderna i tyska kyrkan. Vi önska, att dessa predikningar måtte finna inträde i rätt många hem, emedan de särdeles väl passa att läsas högt i familjekretsen. De äro egentligen afsedda för barn mellan 10—15 år.

Ord till ungdomen uttalade vid gudstjänstliga tillfällen af *Th. Mazer*. Pris inb. 2,75.

Äfven denna predikosamling rekommendera vi på det allra var-

maste och önska att rätt många unga måtte erhålla detta djupt allvarliga, väl genomtänkta arbete till julgåfva. Det torde bäst passa för ungdom öfver 15 år. För konfirmander vore den ock en värdefull gåfva.

Berättelser ur Gamla Testamentet för barn af *Hedda Anderson.* Pris 1 kr.

Berättelser ur Nya Testamentet för barn af *Hedda Anderson.* Pris 65 öre. Båda i ett band. Pris 1,50.

Den förra af dessa böcker utkom redan förlidet år, den senare nu i höst. I företalet till den förra säger förf., att hon »trott sig göra de små, och möjligen äfven deras mödrar, en liten tjänst genom att på barnens eget enkla språk söka återgifva några af de berättelser ur Gamla testamentet, hvilka för barnen böra vara mest roande och begripliga». Den uppgift förf. sålunda uppställt för sig har hon löst på ett synnerligen lyckligt sätt. Framställningen är enkel, barnslig och ändock alltid värdig. Den är därtill så bred och detaljrik, så varm och intresserande, att boken för barnen visat sig blifva en af deras roligaste och käraste böcker. Äfven mödrarna skola helt visst med glädje göra hennes bekantskap. Men det är icke blott i hemmen vi skulle önska se den införd, utan äfven i skolan, där hennes framstående ägenskaper skulle i hög grad bidraga att göra religionsundervisningen till en glädje för barnen, hvad icke de nu som läroböcker vanligen använda torra och schematiserande bibliska historierna med sitt ofta ytterligt koncentrerade innehåll föga eller alls tcke göra. Det har anmärkts, att boken innehåller för mycket för att med fördel kunna användas som lärobok. Härtill svara vi: hon är med sin innehållsrikedom vida lättlästare och lättlärdare än äfven de minsta af förut befintliga läroböcker i biblisk historia. Af det ofvan sagda framgår ju äfven, att hon bör vara välkommen också för läraren såsom ett mönster och en ledning vid den muntliga framställningen af bibliska berättelser.

Hvad här sagts gäller i fullt mått äfven om berättelserna ur nya testamentet. Förf. säger sig här velat »af vår Frälsares lefnad gifva barnen en framställning, hvilken i afseende på tidsföljden vore så sammanhängande som möjligt.» Ett tydligt intryck af sammanhang får man verkligen af hela framställningen. Och detta i förening med de på sina ställen införda skildringarna af tids- och lokalförhållandena bidraga ej litet till att den lilla boken i all sin enkelhet lyckats af vår Frälsares lif gifva en helgjuten och lefvande bild.

Historiska bilder af *Georg Starbäck.* Pris häft. 10 kr.

De historiska bilderna äro en samling berättelser, som förut varit tryckta i åtskilliga tidskrifter och kalendrar. De kunna kanske i historiskt och litterärt värde ej mäta sig med förf:s medeltidsromaner, och de höra ej heller till det allra bästa, som vår historiska litteratur har att bjuda på, men de hafva lästs i vida kretsar i vårt land och öfverallt hafva de blifvit älskade både af gammal och ung. Vi

rekommendera dem därför till dem, som vilja gifva sina barn en läsning, som på samma gång den är roande väcker de ungas intresse för och kärlek till våra historiska minnen.

Junker Magnus. Tidsbild från trettonhundratalet af *Håkan Törne.* Pris 2 kr.

Historiska romaner och berättelser bruka höra till ungdomens favoritläsning. Hvem har ej i barndomens och ungdomens dagar önskat att få veta något mera om Arvid Smålänning, då han i nattens mörker med den lille prins Magnus på ryggen flydde — ja, vi fingo ej veta hvart, blott att han slutligen kom till Erik Menved i Danmark. Och huru rördes vi ej sedan till medlidande med den unge furstesonen, som fick böja sitt hufvud under bödelsyxan, blott därför att han var kung Birgers son. Förf. till Junker Magnus skildrar för oss den unge furstesonens öden, naturligtvis i en romantiserad, men dock naturlig och tilltalande form. Ingenting i berättelsen svär mot den historiska sanningen. Förf. har äfven lagt sig vinning om att gifva sina läsare lämpliga kulturbilder. Så kommer t. ex. Arvid Smålänning under sin flykt till Varnhems kloster och får hjälp af klostrets sakristian; vi få då på samma gång många goda upplysningar om klosterlifvet Vi tro, att boken skall med nöje läsas af ungdom från 14 år.

Den siste friseglaren och

Adolf Findling eller tre år under drottning Kristinas regering, historiska romaner af *Pehr Sparre.* Pris den förra 4 kr. inbunden, den senare 3,50.

Af den nya upplaga af Pehr Sparres historiska romaner, som är under utgifvande, hafva de två ofvannämnda arbetena nu fullständigt utkommit. Det är länge sedan dessa romaner, som nu se sina respektive tredje och fjärde upplagor, först utgåfvos. »Den siste friseglaren» har den respektabla åldern af omkring sextio år och hans själafrände »Adolf Findling» är några och fyrtio. Att de ej äro barn af vår tid röjer sig omisskänneligen i deras innehåll. Vi finna där hela den apparat, som för några decennier sedan var så karakteristisk för den historiska romanen: lönndörrar, genom hvilka spioner, ränksmidare och berättelsens andra onda genier plötsligt inträda för att sprida skräck och fasa omkring sig och genom hvilka de lika oförmodadt försvinna, just som deras ondska är afslöjad, och man gläder sig åt att de nu skola få sina gärningars lön; sköna kvinnor som alltid i nödens stund äro tillhands för att rädda hjälten ur nöd och faror samt ädla, hemlighetsfulla väsenden, som uppoffra sig för att afvända de onda följderna af andras elakhet eller oförstånd. Lägg härtill en oändlig mängd äfventyr, som följa på hvarandra i en vild ringdans, och vi hafva en typisk, andra eller tredje klassens gammaldags historiska roman, som ej är utan ganska stort syskontycke med Pehr Sparres återuppståndna verk. Att framställningen af de histori-

ska personligheterna ej alltid är gjord med historisk trohet, och att tidsanda och tidsfärg stundom fått rätta sig mera efter författaren än han efter dem, kan också med skäl anmärkas. Trots bristen på historisk värdighet torde nog Pehr Sparres romaner blifva mycket omtyckta af den äfventyrsälskande ungdomen. Till sund ungdomsläsning kunna dessa arbeten ej räknas.

Sahara och Sudan, af *Nachtigal.* Bearbetning af G. Hjelmerus. Pris 2,75.

Denna bok kan ej göra anspråk på att räknas bland de vanligen s. k. »roliga» böckernas antal, ty den innehåller inga spännande eller romantiska händelser, som de s. k. äfventyrsböckerna, men de unga, som äro intresserade af geografi och som sätta värde på att på egen hand kunna öka sitt kunskapsförråd, skola utan tvifvel i den finna mycket, som roar och tilltalar dem. Vi kunna ej annat än önska att det lilla arbetet jämte en och annan kamrat af samma slag måtte få komma med bland de många »roliga» böcker, som vi af allt hjärta önska våra unga vänner till julklapp. Läsningen af en och annan bok af bildande och allvarligt innehåll skulle utan tvifvel lifva och väcka de ungas håg för studier och äfven verka lugnande på fantasien och återställa jämnvikten i det unga sinnet, som ej sällan blifvit rubbad genom läsning af en mängd äfventyrsböcker och allehanda roande och spännande berättelser.

Sahara och Sudan skulle äfven kunna användas i skolans högre klasser vid geografiundervisningen på så sätt, att lärjungarne finge till uppgift att taga reda på t. ex. Tibesti- eller Bornufolkets lefnadssätt, växt- och djurvärlden i öknen eller Sudan, öknens beskaffenhet m. m. eller ock helt enkelt som geografisk läsebok. Den borde äfven kunna finna en plats bland de premieböcker, som utdelas vid de allmänna läroverken. Torde kunna användas för ungdom på 14 år och därutöfver.

I Sitting Bulls land. Skildring från gränslifvet i amerikanska västern af *Richard Melander.* Pris 2,75.

Denna bok är utan tvifvel en af de roligaste, som utkommit i år. Händelserna äro skildrade med lif och fart och med spändt intresse följer man från början till slut deras utveckling. Författaren uppehåller sig så länge vid hvarje situation han skildrar och låter den åtföljas af så många detaljer, att man ser den lefvande framför sig. Hvarje händelse gör härigenom ett större intryck och fängslar mera uppmärksamheten, än då bilderna, som så ofta är fallet just i de böcker, som äro afsedda för ungdomen, hastigt följa på hvarandra likt bilderna i ett panorama.

Herr Melander skildrar i detta arbete några episoder från indianoroligheterna i Förenta Staterna — »civilisationens sista strid», som general Sherman benämnt den — hvilka började strax efter inbördeskrigets slut och först fullkomligt upphörde 1891, då den mäktige indianhöfdingen Sitting Bull, som var ledare af de flesta upproren, blef dödad. För vår tids ungdom, som ej läst Coopers romaner, bör

det vara af stort intresse att lära känna de förhållanden, under hvilka de amerikanska nybyggarne, som slagit sig ner nära indianområdena, lefde på den tid, då de voro utsatta för ständiga öfverfall af rödskinnen. Dessa idianstrider lära väl snart höra endast till de historiska minnena.

Den som läst Coopers arbeten och tidningarnas redogörelser för indianoroligheterna i Förenta Staterna vet väl, att herr Melanders skildringar af nybyggarnes lidanden ej äro öfverdrifna; han har ej tagit till för bjärta färger, men det är naturligt, att händelserna i ett sådant drama skola åtföljas af en mängd hemska och ohyggliga detaljer. Den historiska sanningen fordrar, att de skola finnas där, och vi kunna därför ej vilja se dem uteslutna ur berättelsen eller ens mildrade, ehuru vi ofta muntligen och skriftligen uttalat oss emot — isynnerhet utländska — ungdomsförfattares benägenhet att vilja väcka de ungas intresse genom att teckna hemska och obehagliga scener. Herr Melanders arbete är trots dessa dystra taflor i många afseenden så värdefullt och framför allt så roligt, att vi önska, det all framgång. Passar för ungdom mellan 15 och 18 år.

Vi fästa allmänhetens uppmärksamhet på de fina och särdeles karakteristiska illustrationer, som pryda boken.

Garibaldi, af *Cecilia Bååth-Holmberg.*

Garibaldis lif erbjuder ett rikt stoff för en biografisk skildring. Också tyckes författarinnan med stort nit hafva hopsamlat material för sitt arbete. Själf säger hon sig hafva försökt att koncentrera sin teckning så mycket som möjligt omkring hufvudpersonen. Men häruti har hon, enligt vår tanke, ej fullt lyckats. Många vackra, gripande och roliga drag ur Garibaldis lif äro berättade och månget väl uttryckt omdöme om honom är anfördt, men man tycker sig i teckningen sakna klara och bestämda konturer. Det rika stoffets olika beståndsdelar smälta ej tillsammans till en helgjuten bild. Detta gäller isynnerhet om den del af boken, hvilken framhåller Garibaldi som krigare och hjälte. *Gubben* Garibaldi på Caprera framträder vida mer som en hel personlighet än *hjälten* Garibaldi och är äfven tecknad med mera värme och lif.

Framställningen af tidsförhållandena förefaller ej fullt opartisk. Författarinnan anför med beundran det yttrandet, att i striden för Italiens enhet bar Viktor Emanuel baneret, Garibaldi svärdet och Cavour hufvudet. Men i sin egen skildring tyckes hon glömma, att det är hufvudet som måste rikta svärdet, då det gäller att kämpa för en stor idé.

För att tillgodogöra sig bokens goda innehåll fordras, att den läses med ett någorlunda moget omdöme och med föregående kännedom om den politiska ställningen. Den kan därför ej rekommenderas för ungdom under 16—18 år.

Buffeljägarne. Berättelsen från röda flodens prairier af *Ballantyne.* Öfversatt af Mathilda Langlet. Pris 2,75.

I boken skildras åtskilliga hemska jaktäfventyr, strider mot indianer och många andra svårigheter, som några europeiska kolonister ha att öfvervinna vid stränderna af Röda floden, där dessa i början af detta århundrade hafva slagit sig ned för att söka sitt uppehälle. Språket är i allmänhet vårdadt och en allvarligt kristlig anda genomgår hela berättelsen, hvarför den med skäl kan rekommenderas som en god läsning för barn öfver 12 år.

Svenskarne i Kamerun. Resor och äfventyr i de svartes världsdel, af *John Johnson.* Pris 3 kronor.

Det är ej herrarne Waldau och Knutson, de mycket omtalade svenska kolonisterna i Kamerun, vi här göra bekantskap med, hvilket bokens titel kunde ge oss anledning att förmoda. Det är löjtnant Jernfeldt och jägmästar Hård, tvenne hjältar ur fantasiens värld, som författaren skickat till Kamerun, där de skola söka sig ett nytt fält för sin verksamhet och där han låter dem pröfva på, hvad verkliga kolonister hafva att utstå i ett ociviliseradt land. Och författaren skonar ej sina hjältar, faror lura på dem öfverallt, de råka ut för skeppsbrott och hajar, vilda djur och negrer, träsk och febrar. Som de äro utrustade med stor själsnärvaro och god tur, lyckas det dem dock att med lifvet, om ock ej alldeles helskinnade, komma ifrån alla de vedervärdigheter, som Afrika har i beredskap åt de främlingar, som vilja slå sig ner där. Vi hålla författaren räkning för att han ej låter sina hjältar råka ut för äfventyr, som ligga utom möjlighetens gräns och ej heller med förkärlek uppehåller sig vid hemska och obehagliga scener. En och annan naturhistorisk uppgift torde behöfva närmare bekräftelse. Vi skulle tro, att elektriska ålar ej förekomma vid Afrikas kuster och ej heller vilda apelsiner i de vestafrikanska skogarna. Uttrycket »apelsiner och andra hundratals tropiska växter, af hvilka palmskogen är uppfylld» kan ej heller anses riktig, emedan apelsinträden ej höra till de tropiska växterna. Man gör ej heller inskärningar i palmernas bladkrona för att erhålla dadelvin, utan i stammen under bladkronan. Åtskilliga andra små oegentligheter både i innehåll och stil skulle kunna påpekas, men som de ej äro af någon särdeles gvaverande beskaffenhet, gå vi dem förbi. Vi rekommendera boken åt ungdom mellan 14—16 år.

Tigerkatten, af *Gustave Aimard.* Pris 2 kronor.

År efter år uppträda alstren af Aimards förvända fantasi i svensk dräkt. Vi skulle ej ägna ett ögonblicks uppmärksamhet åt arbeten af detta slag, om vi ej ansåge det som en skyldighet att göra föräldrar och ungdomens vänner uppmärksamma på deras rent af skadliga innehåll. Berättelsen utgör en väfnad af de mest hemska och hårresande äfventyr och de mest osannolika och onaturliga förhållanden och situationer, som det är möjligt för en osund fantasi att frammana. Både händelser och personer äro lika abnorma. Vi vilja ej upptaga tiden med en redogörelse för innehållet, det är sådant att vi lugnt kunna gifva ungdomens målsmän och vänner det rådet, att

ej sätta Aimards arbeten i händerna på barn och ungdom. Lyckligtvis sakna vi ej goda arbeten på samma område som Aimards, sådana som både kunna roa de unga och bidraga till deras sunda utveckling.

Hugh Harrods sällsamma äfventyr, af *Alfred Clark.* Öfversättning af Valborg Hedberg. Pris 2 kronor.

Uti dessa äfventyr, som äro bland det mest osannolika och fantastiska man kan tänka sig, förekomma episoder af så raffinerad grymhet, sådana hårresande situationer, att boken kan på intet vis rekommenderas såsom lämplig för ungdom. Arbetet kvarlämnar det pinsammaste intryck efter genomläsningen, och man undrar på, att då verkligheten är så rik på underbara händelser och märkvärdiga företeelser, någon kan vilja uttänka förhållanden så stridande mot all möjlighet, så vidunderliga som de här beskrifna, och man lägger med ovilja ifrån sig alstret af en så osund fantasi.

Förf. torde knappast själf afsett sin bok för ungdom, åtminstone framgår det ej af titeln.

Guldsjön eller äfventyr under en upptäcktsresa i Australien af *W. Carlton Dawe.* Med 6 illustrationer. Öfvers. från engelskan. Pris 2,75.

Åter föreligger här en af dessa äfventyrsböcker, som bära vittne om en osund smakriktning. Visserligen får man veta, att den märkvärdiga upptäcktsresan börjar i Port Augusta, norr om Adelaide och slutar i Perth vid västkusten, samt att Sydaustraliens ödemarker och hittills okända traker genomvandras under otaliga faror och äfventyr; men alla dessa äro så orimliga och omöjliga, att intresset snart vägrar att följa resenärerna. Man lär sig inom kort, att man på hvarannan sida skall finna dem stå på branten af en säker undergång och näragå en kvalfull död till mötes, men man vet också på förhand, att man blott behöfver vända om bladet för att återfinna dem i högönsklig välmåga. Hvarje intryck af verklighet saknas, och man erinrar sig ovilkorligt det kända uttrycket, »att de bästa dagboksanteckningarna från urskogen nedskrifvas i Piccadilly». — Att det gäller att söka guld kan man förstå af titeln, ehuru skatten icke finnes i sjön, utan i en bergshåla vid sjöns strand, men man tröttnar att höra bokens hjältar ständigt tala om detta guld ock känner en viss skadeglädje då ett vulkaniskt utbrott begrafver hela berget med dess rikedomar — välförståendes sedan herrarna fyllt sina fickor med rubiner af oerhördt värde, och lyckats rädda en af vildarna bortröfvad flicka. Om en eller annan läsare verkligen kan tycka sådant vara roligt, så kan dock ingen känna annat än vedervilja för de gräsligheter och grymheter, hvilka oupphörligt beskrifvas, ända från det vidriga, råa djurplågeriet i början och till det ohyggliga människoslaktandet och kanibalfesten i slutet af boken. För sådana fantasiens orgier i det afskyvärda böra vi söka bevara vår ungdom. Illustrationerna äro ganska underhaltiga, man kan först genom texten få klart för sig, hvad de skola föreställa.

Mistress Branican af *Jules Verne.* Öfvers. från franskan. Med 2 kartor. Pris 4 kronor.

En berättelse om en äfventyrlig resa genom det inre af Australien, förenad med en enkel romantiserad skildring af en ung hustru, som uppsöker och lyckas rädda sin man efter sexton års ansträngningar, detta gifves oss af förf. i hans vanliga, välkända manér. Verne är en af dessa författare, som man sällan tager riktigt på allvar; man litar icke obetingadt på hans uppgifter, huru trovärdigt de än framställas, men hans sällskap är oftast angenämt och han bereder oss inga pinsamma intryck. Hans hjältinna, Mrs Branican, har visserligen stora svårigheter med sina efterspaningar, men dessa underlättas eller rättare möjliggöras genom de millioner hon helt oväntadt får ärfva, hvilka sätta henne i stånd att utrusta fartyg och hela expeditioner till resor genom öknen. Ovanligt starka och modiga män lyckas hon ock få till medhjälpare, och när hon sedan återfinner sin man och samtidigt en son, som ansetts för död, samt när slutligen en bof, som gjort henne mycket förfång, får sitt vederbörliga straff, så är ju allt väl beställdt. — Det komiska elementet representeras af en engelsman, som har en vurm att samla gamla hattar, och dennes kinesiske betjent Gin-Ghi, men i det hela är boken icke så rolig, som flera af Verne's förra arbeten; den är dock underhållande och väl passande för ungdom af omkring 14 år. De båda kartorna äro hållna i för liten skala och blifva därför ofullständiga, men utgöra ett för de flesta läsare säkerligen välkommet bihang, framför allt för dem, som icke hafva större kartverk att tillgå.

Nya skildringar ur våra Svenska Sångfoglars lif enligt flera in- och utländska författares samt egna iakttagelser. För den mognare ungdomen utgifna af *F. Hammargren.* Pris 1 krona.

Att ifrågavarande lilla arbete är pålitligt och väl värdt att rekommendera, därför är professor Lilljeborgs namn oss en borgen. Han säger nämligen i förordet att »det lärorika innehållet synes allt igenom vara gundadt på ett omsorgsfullt och noggrannt studium såväl af naturen som litteraturen». Vi äro också öfvertygade om, att isynnerhet den ungdom, som ströfvat omkring något i våra skogar och gifvit akt på djurens lif, särskildt fåglarnas, skola med glädje och intresse läsa denna bok.

I. **Björnjägarens son.** II. **Öknens ande.** Af *Carl May.* Öfversatta af Ellen Bergström. Pris för 1:sta delen 3 kr., för 2:dra delen 2,75.

Dessa tvenne böcker höra på visst sätt tillsammans, då hufvudpersonerna äro desamma i båda. Men för öfrigt är innehållet i den ena delen nästan helt och hållet oberoende af innehållet i den andra.

I båda böckerna äro händelserna förlagda till nordamerikanska vestern. Här utkämpa några europeer en mängd vidunderliga strider mot indianer, bland hvilka flera, gripna af beundran för »blekansik-

tenas» stora öfverlägsenhet, nedlägga sina vapen vid dessas fötter och blifva deras trogna vänner och stridskamrater.

Större barn komma helt visst att blifva mycket intresserade af de ganska lifligt berättade indianhistorierna. Men dessemellan berättas också mycket annat, som vi befara att barnen helst hoppa öfver, t. ex. om en narraktig tysk jägares skryt öfver sin förmenta lärdom. Vi tro ej, att dessa böckers unga läsare i allmänhet kunna sentera det komiska i tyskens öfverdrifvet löjliga förvrängningar af lärda ord och anföranden. Han talar t. ex. om »Solens epileptiska bana», om »Tschingis-kahns utrop: sancta complicitus, hvilket betyder: »likväl rör han sig», m. m. sådant. Enformigt ofta förekomma dylika citat, särskildt i Öknens ande.

Öfversättningen är gjord med mycken omsorg. Vi undra blott, hvarför öfversättarinnan har bibehållit så många engelska uttryck — »O, behold!», »Good luck!», »O, heavens!» m. fl.

Boken kan tjäna som en i allmänhet underhållande nöjesläsning för barn mellan 12 och 15 år.

Karaibens hemlighet. En berättelse från det tropiska Sydamerika, för den mognare ungdomen af *Friedrich J. Pajeken.* Med 8 illustrationer. Från tyskan af Tom Wilson. Pris 3,50.

Boken innehåller värdefulla och roliga skildringar från Sydamerika. »Vi få», såsom förf. i företalet säger, »göra en färd på Orinoco, vandra genom urskogar och göra besök hos karaiberna. Vi få lära känna lifvet i en handelsstad vid jättefloden och i Venezuelas grufvor.» Allt detta är ju värdt att lära känna, och som förf. tillbragt fyra år i Sydamerika, få vi ju tro, att han är en pålitlig vägvisare. Det förekommer ej heller något i boken, som kommer oss att tro motsatsen. Bokens fabel, själfva berättelsen, kring hvilken beskrifningarne gruppera sig, och som upptager hufvudparten af boken, är af den vanliga skräckinjagande arten. Hemligheter, mord, bofvar och faror af alla slag finnes det godt om. Märk blott, att af de 8 illustrationerna, som i och för sig äro grofva och fula, föreställa 6 döds- eller andra skräckscener. Vi tro dock, att den äfventyrsälskande ungdomen — gossar och flickor — skall anse den som en rolig bok. Den fördelen har onekligen »Karaibens hemlighet», att den ej blott och bart innehåller skräckscener såsom många böcker i våra dagar, utan ock skildringar af det lands natur, seder och bruk, där äfventyren äga rum. Åt öfversättningen kunde ha ägnats mer omsorg.

Sjömanslif. Minnen och äfventyr från skilda världsdelar berättade af *P. W. Sundström.* Inb. 5 kr.

Det är en mängd äfventyr ur sitt händelserika lif, som författaren här på ett enkelt och godmodigt sätt berättar för de unga, som vilja höra på honom. Han har besökt alla möjliga hamnar både i gamla och nya världen, varit med om stormar och skeppsbrott och lyckligen räddat sig ur alla möjliga faror både till lands och sjös.

Man får också lära sig åtskilligt af dessa berättelser, ty författaren har lärt känna allahanda folk, t. o. m. patagonier och ny-zeländare, han har fångat albatrosser, hämtat guano från fågelöarna utanför Amerika, samlat kaorigummi m. m. Stilen är frisk och okonstlad, och händelserna äro roliga, men de äro allt för talrika. Man hinner ej intressera sig för ett fartyg eller dess besättning eller få reda på, hvad författaren sett eller gjort i den hamnen eller det landet, förr än man med riktig snälltågsfart ilat till ett annat land och andra omgifningar. Boken skulle vinna betydligt i intresse, om författaren gifvit sig tid att mera detaljeradt skildra, hvad han sett och upplefvat och i stället uteslutit några »färder». Längst uppehåller han sig i Nya Zeeland. Skildringen af lifvet bland gummigräfvarna äro bland de roligaste i boken. Men beskrifningen på Nya Zeeland är däremot mycket litet rolig, den är både för vidlyftig och för »lärd», som förf. själf säger. En och annan uppgift är ej heller riktig. Så t. ex. säger han, att på Nordön »ligga de två stora varmvattensjöarna Rotoruha och Rotomohana, världsberömda för sitt hälsogifvande vatten och sina skära och hvita lavaterasser». Terasserna voro ej af lava utan af kiselsinter, som afsatt sig ur vattnet från ett par varma källor, som sipprade utför Rotomohanas branta strandsluttning. De »ligga» ej heller mera där, ty de förstördes vid ett våldsamt vulkanutbrott 1886. Berättelserna äro med alla sina många och krångliga sjötermer ganska roliga. De torde nog i allmänhet mest roa gossar från 15 år.

Raska gossar. Äfventyr till lands och sjös, af *Louise Hameau.* Fri- öfversättning af d:r C. F. Bagge. Pris 1,50.

Tre franska ynglingar, omkring 15—16 år gamla, gå i Marseille ombord på skeppet »Jean Bart» för att som skeppsgossar komma öfver till Brasilien. En af gossarne, José, vill i detta land söka upp sina därvarande släktingar, från hvilka han som litet barn blifvit skild.

Resan är till att börja med mycket rolig, ty de raska gossarna ha funnit på den muntrationen att tillsammans med en sjöbuss benämnd »pappa rumlaren», på det hänsynslösaste drifva gäck med en egendomlig, men beskedlig engelsman, som också är på väg till Brasilien.

Att detta pojkarnas opassande gyckel med en äldre man af författaren blifvit framstäldt blott som ett naturligt och lustigt skämt, kunna vi ej annat än på det högsta ogilla.

Jean Bart lider emellertid skeppsbrott, och våra raska gossar, som blifvit räddade, skämta mycket öfver att hajarna fingo en så torr och seg stek i den stackars engelsmannen, som gått till botten.

Med ett annat fartyg komma gossarna lyckligt till Brasilien, där de efter många vidunderliga öden ändtligen få reda på Josés släktingar, hvilka mottaga dem med stor glädje och bevisa dem mycken vänlighet. Men icke desto mindre bereda gossarna sig snart genom list och osanning tillfälle till flykt och rymma till ett fartyg, som återför dem till Frankrike. Här gifter sig José efter något år

med sin ena reskamrats syster och reser sedan åter till Brasilien med hustru, kamrater och åtskilliga af dessas släktingar. Josés beskedliga onkel tar äfven nu med öppna armar emot José och hans sällskap, gifver en af hans kamrater sin dotter till hustru och lämnar frivilligt ifrån sig den stora förmögenhet han innehaft till José, som befinnes vara laglig ägare till alltsammans.

Alla dessa romantiska händelser torde nog roa 12—14-åriga flickor och gossar, men vi anse ej att boken uppfyller en barnboks bestämmelse att bidraga till sina läsares sunda utveckling.

Beträffande öfversättningen, finna vi ej något att anmärka.

Vårluft, berättelse för ungt folk af *Laura Fitinghoff.* Tillerkänd andra priset vid Iduns pristäflan 1891. Pris 2,25.

Den vårluft, som förf. vill låta strömma in bland vår ungdom är kärleken till det friska, sunda lifvet på landet med dess ofta hårda arbete och med dess oskyldiga nöjen. I städerna och framför allt i skolorna, där de unga skola proppas med vetande, blir deras utveckling osund och onaturlig. Kroppsarbete under ett lif i kärlek och uppoffring för andra är det, som kan rädda vår ungdom. Förf. till Vårluft är ej den enda, som i vår tid pekar på detta räddningsmedel. »Boken» skall nog läsas med nöje af »ungt folk», för hvilken den är skrifven. Gammalt folk torde väl däremot finna icke så få öfverdrifter, som de skulle vilja rensa bort. Så kunde vi ju t. ex. känna samma sympati för den varmhjärtade och präktiga Hjärt, om hon ej vore så häftig, att hon gifver sin lärarinna en örfil och skrämmer slag på sin egen fader, som har hjärtfel. En annan gång försäkrar hon, att man i skolan är »dödsskrämd» för sina lexor. Lifvet på landet hos familjen Froste känna vi väl igen ur verkligheten. Den allt fördragande och dock godlynta och kärleksfulla husmodern, som räcker till för allt och alla; den litet magnifika husfadern, som ger sig in i oförnuftiga affärer, men som ändå håller på, att han är husets herre; den glada, friska Elsa, som gifter sig med länsmannen för att rädda sina föräldrar från ekonomisk ruin — vi känna dem alla. Sonen i huset, den präktiga Gösta, som under sina pojkår t. o. m. väft en hel linneväf för att vinna ett vad och kunna köpa sig en svarfstol, vänder juridiken ryggen, ehuru han redan tagit sina examina, men ej lyckas erhålla någon plats, och blir landtbrukare på en nyodling. Vi beklaga blott, att alla unga jurister, som kanske önskade göra på samma sätt, ej ha en onkel, som försträcka dem räntefria lån, ty på nyodlingar skär man ej guld med täljknifvar. Hjärt, som också uppgifvit sin studentexamen och ej bryr sig om att genom sina studier blifva »familjens stolthet», blir Göstas lyckliga maka.

Ädlare än kostliga perlor. Berättelse af *Mrs Mackarness.* Öfversättning från engelskan. Pris 2 kr.

Böcker, som särskildt äro afsedda för unga flickor, äro vanligen öfversatta från engelskan. Jämte allt det goda, som finnes på detta språk, finnes des en uppsjö på intetsägande och långtrågiga böcker,

som skulle vara tämligen oskadliga, om man ej sökte inbilla unga flickor, att detta är den andliga föda, som passar dem bäst till ombyte med lexläsningen eller då denna är undanstökad. Låt oss se till hvad »Ädlare än kostliga perlor», som är n:o 27 i biblioteket »Läsning för unga flickor», innehåller. Vi behöfva blott slå upp boken för att se, att den nästan uteslutande innehåller samtal, och att dessa företrädesvis röra sig om förälskelser och förlofningar, eller om de svårigheter, som uppstå, därigenom att »de rätta» ej genast få hvarandra. För att bryta enformigheten förekomma också några hemska kapitel om ett bortröfvadt barn o. d. Berättelsens tre hjältinnor äro alla förälskade i hjälten, Cecil Wentworth. Nina, hufvudhjältinnan, är en i allo förträfflig ung flicka, som likväl, innan hon träffar Cecil, gifvit sitt hjärta åt styckets »mauvais sujet», som för dåliga affärer måste lämna sitt fädernesland. Nina inser snart sitt misstag och vänder sin håg till Cecil, men denne friar till den vackra, obetänksamma och dödssjuka Effie, egentligen af medlidande, då han upptäcker hvad hon känner för honom. Effie upptäcker emellertid, att Cecil ej älskar henne; hon bryter förlofningen och blir barmhärtighetssyster. Cecil friar nu till Nina och får naturligtvis ja. Den tredje hjältinnan, Marian, vänder snart sin håg från Cecil till dennes vän, den sträfve och tväre, men i grunden förträfflige Charlie Farrant. (Att öfvers. till vår stora förvåning kallar honom »cynisk», torde bero därpå, att hon öfversatt det engelska ordet »cynnical» med cynisk och ej med »sträf» eller »tvär», som det betyder). Till omväxling med all erotik förekommer berättelsen om hur den lilla Rita (ett barn på 8 à 9 år) af sin styfmor misstänkes för att hafva stulit eller rent af dödat sin lilla halfsyster. En elak sköterska erkänner sedan på sin dödsbädd, att hon utfört dådet, i det hon vidtalat en bakelsegumma att lägga ut barnet i skogen. Rita, hvilkens håg alltid stått till teatern, dör snart sedan hon rymt till ett kringresande teatersällskap. En annan episod af mystisk natur är den om den hvitklädda kvinnan, som ibland uppträder i Farrants hus. Hon befinnes emellertid vara hans blinda syster. Bokens ädlaste personlighet torde väl vara Cecils moder, som under hans barndom och ungdom varit hans förtrogna vän och rådgifverska. Hon ägnar också sina omsorger åt alla hjältinnorna. Hon lefver för öfrigt sin mesta tid i ett förtjusande »krypin», där hon har en liten vinterträdgård, skrifbord, stora speglar, springvatten och ett par turturdufvor. Öfversättningen är vida bättre än vi förut varit vana att finna från samma håll.

Läsning för gossar. II. **Trumslagare och General.** Historisk berättelse från amerikanska frihetskriget för hundra år sedan, af d:r *Karl Oppel.* Pris 2 kronor.

För gossar i allmänhet torde den stundom något torra krigshistoria, som utgör hufvudinnehållet i denna bok, ej vara fullt njutbar, åtminstone ej före 15—16 års ålder. Men för mera försigkomna ynglingar, roade af historiska studier, bör den blifva en både instruk-

tif och intresserande läsning. Äfven unga flickor kunna med fördel läsa boken.

En god anda är alltigenom rådande i boken, och öfversättningen är gjord med mycken omsorg.

»**Bara Margit**» m. fl. Berättelser för unga flickor af »Tante Cissy». Med en teckning. Pris 1,25.

Margit, en af tre systrar, har allt ifrån barndomen fritagits från allt besvär, allt ansvar, allt allvar i lifvet. Utan att egentligen vilja vara själfvisk, har hon blifvit det bortskämda barnet, som ej ansett sig behöfva uppfylla några plikter inom hemmet. Hon säger och gör allt hvad som faller henne in, och allting ursäktas med »det är bara Margit».

Att hon oaktadt sin själfviskhet kan vara så »förtjusande» så »bedårande» som det jämt talas om, förstår man ej — och man undrar på att den, som ingenting gör för andra, kan vara så afhållen. Dessutom förekomma ej så få öfverdrifter. Att en flicka som vuxit upp på landet blir så bortkommen i det husliga, att hon t. ex. då hon skall servera té, fyller halfva kannan med torrt te, tror ingen.

Margit samt hennes far och syskon bo på en egendom i Värmland. En kamrat till hennes bror, en ung officer, en allvarlig och tänkande men något »högvis» ung man, kommer för att tillbringa julhelgen hos dem. Under inflytande af den känsla, som vaknar hos Margit för den unge krigaren, inser hon hvilket onyttigt och själfviskt lif hon fört, och då sjukdom och pröfningar hemsöka hennes familj, tager hon modigt sin andel af plikterna och ansvaret, samt utvecklar de goda egenskaper som verkligen finnas inom henne, så att hon blir en god och ädel kvinna.

I den andra berättelsen få vi lära, huru farligt det är, att ständigt komma »för sent». Berättelsens hjältinna, Ida, är förlofvad med en ung, duktig och älskvärd ingeniör. Han blir slutligen trött på, att Ida aldrig kan passa på tiden och bryter förlofningen. I »Han eller hon?» få vi också vara med om en bruten förlofning, men en, som återknytes. »Hon» går på en klubb där det arbetas för »full jämnlikhet mellan könen» och insuper idéer, hvilka »han» som präst ej kan tolerera. Sedan både han och hon lidit af skilsmässan, återförenas de och komma öfverens om »att vikten ligger ej på, hvem som har största *makten,* utan största *kärleken*». Det roligaste i berättelsen är skildringen af fröken Anastasia, klubbens ordförande, som sedan hon gifte sig blir en mycket underdånig hustru åt en obetydlig häradshöfding, och af den myndige kyrkoherde Ährnström, som anser likställighet och frihet som tokerier och är lycklig att hans Emmy är mjuk som vax. Af samma Emmy sättes han sedan grundligt under toffeln. Hvad det emellertid skall tjäna till att föra »unga flickor», för hvilka boken är skrifven, in i ett virrvarr af »kvinnosaksfrågor» kunna vi ej begripa. Boken kommer nog dessutom, iföljd af sin utstyrsel, att hamna hos 13-, 14-åringarna.

Stilen är ledig och skildringarna lifliga, så att unga flickor skola nog med nöje läsa berättelserna.

Kusin Svantes besök och **Landtlif** af *J. C. von Hofsten.* Pris inb. 2,50.

Af de båda berättelser, som boken innehåller, är den första såväl till omfång som till innehåll den mindre betydande, ehuru förf:s kända berättartalang icke heller här förnekar sig. Födelsedagsfesten med sin utställning af lefvande taflor är skildrad såsom ett harmlöst skämt utan anspråk, och någon djupare mening bör icke heller tillmätas det lilla upptåget. — »Landtlif» är däremot mera genomtänkt och påminner i viss mån om Alcotts bättre arbeten, ehuru den är fullständigt svensk i naturbeskrifningar och situationer. De äldre personerna, gamla patron och fröken Karin, tyckas tecknade efter naturen och äro goda, genomförda typer. Af de båda flickorna är den intresseväckande Ina bäst skildrad, den yngre något för utpekadt prosaisk; man gör likväl de unga systrarnas bekantskap med nöje och följer deras utveckling med deltagande, till dess man till sin öfverraskning finner, att boken är slut. Läsaren, framförallt den unge läsaren, för hvilken boken är afsedd, önskar nog lifligt att där stått ett: afdeln. I. på första sidan, så att man haft hopp om att i framtiden få veta »hur det gick se'n». Införandet i berättelsens slut af de unga damerna från Stockholm tyckes tyda på en tillämnad fortsättning, likasom ock det sista kapitlet synes tillkommet för att bilda en tillfällig afslutning. De båda familjernas på Hamra och Åsboda framtid, Inas drömmerier, hennes karakter som ett arf från fadern, den inverkan denna hennes karaktär erhållit af den sunda uppfostran hon fått, bygdens utveckling genom järnvägarna, amerikanska förbindelser m. m., — allt detta gifver mer än tillräckligt uppslag till en ny del, som antagligen också till en kommande jul blifver att förvänta, och då äfven likasom denna blifver en välkommen julklapp till de unga.

Pensionsflickan och andra berättelser af *Frances Hodgson Burnett,* med titelplansch. Pris 1,75.

Af de fem berättelser, som utgöra bokens innehåll, är »Inbrottstjufven» den mest originella och äfven den roligaste. Den svenska titeln är dock mindre lyckligt vald, emedan den icke gifver nyckeln till innehållet så som förhållandet är med den engelska »Edithas burglar». Konversationen emellan den lilla flickan i den broderade nattdräkten och den groflemmade simple rånaren samt dennes häpnad, är på en gång oemotståndligt komisk och rörande. Af de öfriga berättelserna är den om Sankta Elisabeth väl otrolig, likasom den unga hjeltinnan är något för mycket helgonlik för att lefva i våra dagar, och i den sista, den om Prins Dvärgfot, framkommer icke den rätta sagotonen. Såväl denna som den föregående berättelsen passar icke fullt i stycke med innehållet för öfrigt i den lilla boken. Den oförskräckta och rättsinnade pensionsflickans (Sarah Crewe) öden måste väcka medkänsla hos unga sinnen, och att efter hennes hårda erfarenheter af lifvet allt till slut går så bra, nästan bättre än sannolikt är, är ju icke att klandra, då fråga är om en bok för ungdom. Boken i sin helhet kan med skäl anbefallas.

Två prinsessor af *Charlotte M. Yonge.* Öfversatt af Mathilda Langlet. Pris 2,50.

Miss Yonges namn är så väl kändt i vår öfversättningslitteratur, att man tryggt kan sätta hvarje alster af hennes penna i de ungas händer. Men en så produktiv författare som miss Yonge kan ej alltid skrifva lika väl och fängslande. Vi instämma fullkomligt i det som säges i »anmälan» till »Två prinsessor», nämligen att »där förekommer icke något, som ej öfverensstämmer med de mest upphöjda sedliga begrepp», men vi frukta, att boken lider af en betänklighet — den att vara långtrådig. Åtminstone hafva vi af bokens första hälft, som afhandlar de unga prinsessornas resa till Frankrike fått detta intryck. Den sista hälften, som omtalar vistelsen i Frankrike och prinsessornas öden i detta land, är mer omväxlande och rolig. I boken förekomma så många ättlingar af huset Stuart och dessutom så många lorder, jarlar och grefvar, att vi af fullaste hjärta instämma med prinsessan Eleanor, då hon utbrister: »Jag kan aldrig reda ut detta släktregister.» Boken kan rekommenderas åt ungdom, som är intresserad af historisk läsning.

Briggen Molly eller äfventyr vid Golföarna af *I. F. Cooper.* Illustrerad. Pris 2,75.

Segelsport och gossar höra tillsammans och så länge så är, blifva nog de gamla sjöromanerna med eller utan bearbetning för ungdomen, en för dem kärkommen läsning. »Briggen Molly» hör visserligen ej till Coopers bästa i denna genre, men äfventyren äro omväxlande och briggens grymme kapten, som fört krigskontraband under kriget mellan Nordamerikas förenta stater och Mexiko, nås slutligen af rättvisans arm, sedan hans last måst kastas öfverbord, och hans fartyg gått till botten. De grannt färglagda illustrationerna tyckas beräknade för en lägre åldersgrad än den — omkring 14 år — för hvilken bokens innehåll är lämpligast.

Annie Forest eller Lifvet på Rosenhill. Af *L. T. Meade.* Öfversatt af E. Silfverstolpe. Pris 1,75.

Barnen bjudas här på att få göra bekantskap med en hel del unga flickor — elever i en flickpension i England. Men vi våga påstå, att våra svenska barn i allmänhet ej komma att känna sig hemmastadda i detta sällskap. Icke kunna vanliga barn känna igen hvarken sig själfva eller sina kamrater i dessa lillgamla små damer, som af betjäningen kallas fröknar och som resonnera och konversera alldeles som gamla människor. Vi kunna väl också hoppas, att de våldsamma känslor af hat, afund och misstänksamhet, mot hvilka flickorna på Rosenhill hafva att strida, äro främmande för barn i allmänhet.

Hjältinnan i boken, Annie Forest, är väl den af alla skolflickorna, som mest intresserar, därför att hon mest påminner om ett vanligt barn. Hon är en liten obetänksam men god yrhätta, som oaktadt många fel och brister är omtyckt af både lärarinnorna och de bättre bland kamraterna. Men just af detta skäl blir hon utsatt

för de öfriga kamraternas afund och hat. Verkligt låga handlingar begås för att nedsätta »favoriten», och en beständig osämja råder bland kamraterna för hennes skull. Sorgligt i sanning, om detta är en teckning efter naturen! Men vi hoppas, att så ej är förhållandet. De scener af ånger och försoning, hvarmed boken slutar, äro visserligen mycket vackra, men vi befara ändå, att boken med alla sina öfverdrifter, romantiska händelser och känsloutgjutelser ej mycket kommer att gagna sina läsare. Öfversättningen är i allmänhet god, men önskligt vore, att sådana uttryck ej användes i barnböcker, som t. ex. de här flere gånger brukade orden: »Herre jesse», »Herre jestandes», »det är urfånigt« med flera. Till och med uttrycket: »det var fan» brukas på ett ställe.

Katy i skolan, en berättelse för flickor af *Susan Coolidge.* Pris 1,50.

Vi gjorde i fjol bekantskap med Katy i hemmet. I år träffa vi henne i skolan. Hon och hennes yngre syster Clover sändas nämligen i helpension. och det är deras öden i denna pension, vi få del af. Vi hoppas, att icke alla amerikanska skolor äro sådana, som den Katy kom i. Hon har nämligen knappast satt sin fot inom skolans dörr, förr än hon af sina blifvande kamrater får höra talas om den kurtis, som föres mellan pojkarna i den närbelägna goss-skolan och flickorna. De olika boningsrummen värderas af flickorna efter den utsikt, man har åt den gata, där pojkarna gå fram. Katy finner allt detta opassande och stiftar »Föreningen till undertryckande af okvinligt uppförande». I denna förening förbjudes »viftning och andra hemliga tecken». Med lärarinnorna stå flickorna i allmänhet på en allt utom god fot. Visserligen dyrkas den ena på vanligt skolflickemanér, men den andra, som är förlofvad, kallas »en gammal apa», och flickorna önska »att hennes missionär snart måtte ta henne». Där dylika skolor finnas, förtjäna de att gisslas och att skrattas åt — men nog kunna vi väl bjuda våra svenska flickor en bättre läsning. Boken har likväl äfven sina goda sidor. Den är frisk och rolig, varmt och på många ställen fint skrifven. Kamratskapet och flickornas muntra lekar väcka vår varmaste sympati, likaså Katys kärlek till sin far och sitt hem. Ja, vi sympatisera också mer än en gång med flickornas vrede mot lärarinnorna, såsom då dessa senare en gång spikat domestik för alla fönsterrutorna, utom den öfre, i akt och mening att flickorna ej ens skola få se de förskrcäkliga gossarna. Skulle någonsin en barnbok göra propaganda för »samskolan«, så vore det väl denna, ty dylika dumheter, som de ofvan omtalade, skulle ju aldrig kunna komma i fråga, där gossar och flickor uppfostras tillsammans. Öfversättningen är god. Till de svenska barnens upplysning meddelas två gånger, att sex engelska mil gå på en svensk, hvilket de flesta barn veta förut. Däremot gifves ingen upplysning om sådana ord som »Vallentinsbref» och »Vallentinsvers», eller om »Tacksägelsedagen», då hela huset luktade gås.

Familjen Himmelstjärna och det Sidensvahnska bolaget, af *Toini Topelius.* Pris 2,75.

Författarinnan säger själf i företalet till denna bok, att den är afsedd att gifva de unga en roande läsning samt en hvardagsbild af skolbarnen i vår tid.

Utan tvifvel skall den så lätt och roligt skrifna lilla boken uppfylla denna sin bestämmelse. Men månne den inte också har ett annat syfte, nämligen det att visa, hvilket godt inflytande ett friskt och otvunget kamratlif mellan gossar och flickor utöfvar på båda parterna?

I bokens senare afdelning, hvilken innehåller den längsta och i vårt tycke roligaste berättelsen: »Det Sidensvahnska bolaget», införas vi i ett hem, där sju stycken skolbarn, gossar och flickor från skilda håll, äro inackorderade. Dessa gå alla i någon af stadens skolor, men på fritimmarna föra de, under uppsikt af en gammal förståndig tant, Dika, ett gladt och lustigt kamratlif. Det ena lilla oskyldiga upptåget aflöser det andra, utan att någon tänker på hvad som passar för gossar och hvad som passar för flickor. Med fröjd och gamman deltaga de i hvarandras påhitt och äfven i hvarandras arbeten. Flickorna blifva härigenom mer hurtiga och mindre fåfänga, gossarne mindre bråkiga och mer plikttrogna. Bokens första berättelse är betydligt svagare och innehåller ej så få orimligheter.

Några konstiga ord och uttryck ha visserligen insmugit sig i boken, t. ex. »aldrig har jag *benat* så» (sprungit så), »kvarnen *malade*», »Jag *flatnade*» m. fl. Orsaken härtill torde väl vara den, att, såsom vi veta, författarinnan är finska.

Boken är en rolig läsning för barn om 12—14 år och kan åt dessa rekommenderas.

Richard. Historisk berättelse för ungdom af författaren till »The heir of Redcliffe». Fri öfversättning från engelskan af B. S. B. Med 6 illustrationer. Pris 1,75.

Denna af barnen mycket omtyckta berättelse, som under benämningen »Den lille hertigen» förut är utgifven på svenska språket, framträder här under ändradt namn.

Den enkla, lifligt skildrade lilla historien, måste i hög grad tilltala alla barn. Man kunde blott önska, att öfversättningen varit litet mera noggrannt utförd både med afseende på konstruktion och interpunktion.

Den goda lilla boken kan för öfrigt med allt skäl rekommenderas. Passar bäst för barn omkring 12 år.

Prinsarnas blomsteralfabet. Af *Ottilia Adelborg.* Pris 3 kr.

Knappast har väl i vårt land utkommit en bildbok för barn, i artistisk smak och finhet jämförlig med ofvanstående lilla mästerstycke. Konstnärinnan har tecknat en blomma för hvarje bokstaf i alfabetet, samt uti eller bredvid blomman, likasom dennas förklarade bild, ett

litet förtjusande människobarn, hvilket i uttryck, gestalt och färger nästan sammansmälter till ett med den friska blomman.

Någon text till taflorna finns ej. En sådan vore också öfverflödig, då de älskliga små bilderna — vi skulle särskildt vilja påpeka hvitsippan, daggkåpan och liljekonvaljen — på det mest poetiska blomsterspråk tala för sig själfva.

Både unga och gamla komma säkert att med stor glädje studera denna högst ovanliga abcbok.

Ur naturen och lifvet. Af *Leo Tolstoj.* Pris 40 öre.

De rörande, enkelt berättade små historier, som här bjudas barnen, äro väl ägnade att väcka deras intresse för lifvet i naturen och att på samma gång blifva för dem en roande nöjesläsning.

Den nyttiga lilla boken rekommenderas åt barn mellan 10 och 14 år.

Rolfs nya kusiner, af *Hedda Anderson.* Illustrerad. Pris 1,25.

Detta är en liten bok, som nog blifver lika väl emottagen som »Rolfs sommarferier» förra året, och som likasom denna visar en djupgående förståelse af och kärlek till barnen, förenad med en berättarkonst, som rör sig med så enkla medel och dock lyckas med pennan måla så lefvande små taflor.

Två små bortskämda, moderlösa barn från staden komma och gästa kusin Rolf på Ekholm. Det är barnens äfventyr och erfarenheter, deras lekar och arbete, under det välgörande inflytandet af ett verkligt godt hem på landsbygden, som gifva stoffet till skildringarna. Bland de bästa och mest intresseväckande torde kunna räknas gossarnas skogsvandring, hvilken säkerligen kommer att hägra som höjden af lycka i mången pojkfantasi. Det kostliga namnet på den lilla grönmålade båten, Ärtskidan, stannar nog också lätt i minnet, och vid många landställen torde nog till våren en »ärtskida» komma att ligga förtöjd vid stranden. Roliga äro ock barnens julklappsbestyr, deras verser och deras förtroenden, som t. ex. då den förtjuste Olle tackar för skridskorna, och Rolf upplyser: »Ser du, de voro för små åt mig, därför fick du dem», — hvilket på intet sätt minskar hvarken vänskapen eller gåfvans värde, så som sig bör mellan goda, sunda och icke förkonstlade barn. Det behöfver knappt tilläggas en önskan om, att den lilla boken måtte vinna en talrik läsekrets inom den unga skaran af 8- och 10-åringar.

Mr Rutherfords Barn af *Elizabeth Wetherell,* förf. till »Den stora, vida verlden.» Öfversättning af Hedvig Indebetou. Pris 1,50.

Vi hafva här en skildring af två små amerikanska flickors lif, som i mångt och mycket liknar barnens lif hos oss. De promenera, plocka blommor, leka med kattor, kycklingar och små hundar, samla snäckor och insekter samt arbeta, leka, skratta, gräla, och förlåta hvarandra. Berättelserna äro nätta och lämpliga för barn; dock hade man kunnat önska något mera omväxling, mera friskhet, mera händel-

ser. Barn vid 10 års ålder, för hvilka denna bok är lämplig, älska ej långa beskrifningar på ställen, på rummens anordning, utan tilltalas mera af roliga och omväxlande tilldragelser.

Olämpligt förefaller, att uti munnen på den 6—7-åriga Chryssa, som är på besök hos sina morföräldrar, lägga en förebråelse mot dessa, därför att de ej läsa bordsböner, samt att Mrs Rutherford vid alla möjliga tillfällen citerar »verser ur Bibeln» som dessa små barn skola tillämpa på sitt lif. Många af dessa bibelspråk förefalla dessutom för barnens ålder ganska svåra och ofattliga.

Teckningarne äro ganska underhaltiga.

Chryssas och Sybillas vinternöjen af *Elizabeth Wetherell.* Öfvers. af Hedvig Indebetou. Pris 1,50.

Chryssas och Sibyllas Vinternöjen utgöra en fortsättning på Mr Rutherfords barn. Denna berättelse är lifligare, mera omväxlande än den föregående och skall nog roa de små, som läst den första boken. De små flickornas vinternöjen äro ej egentliga vinternöjen, såsom man tänker sig dem hos oss — utan blott en skildring af deras lif i staden. Mycket sökt förefaller kapitlet om »ädelstenar», där Mr Rutherford försöker förklara för Chryssa den bildlika betydelsen af en safir, som hon för första gången sett hos en bekant till föräldrarna. Många ställen läses upp ur Bibeln, där safiren omtalas, men man kan ej låta bli att befara, att den lilla sexåriga Chryssa blir litet yr i hufvudet af allt som hon skall komma ihåg och tänka på, då hon får se en safir.

Boken är för öfrigt nätt och bra och kan rekommenderas för 10—12-åringar.

Svenska folksagor. Utgifna af *Johan Nordlander.* Med 21 illustrationer af Jenny Nyström. Pris 2,25.

Då vi komma ihåg, med hvilken glädje vi själfva i barndomens dagar läto vår fansasi med sina »sjumilastöflar» draga i väg med oss genom sagans förtrollade länder, kunna vi ej annat än lyckönska barnen, som nu få ett tillfälle att anträda samma färd. Ännu lättare än det gick för oss, bör den gå för dem, som här i de utmärkt fina och roliga teckningarna, ha för sina ögon lifslefvande bilder af de sköna prinsessorna, de olyckliga styfdöttrarna och de listiga trollen med flera intressanta innevånare i sagovärlden.

Af dessa nätta teckningar är »Lille Knös» den ej minst roliga. Men detta oaktadt tycka vi, att det varit bättre, om den sagan ej tagits med i samlingen. Den kommer utan tvifvel att gifva anledning till frågor, på hvilka barnen ej kunna få något nöjaktiga svar.

»Fröken Skinnpäls rör i askan», som tycks vara en sammansmältning af de tvenne gamla sagorna »Skönheten och odjuret» samt »Askungen», förefaller oss ej så tilltalande som dessa, hvar och en för sig.

Sagosamlingen i sin helhet torde dock blifva barnen till mycken förnöjelse, om man också med skäl kan säga, att de gamla goda sagorna genom bearbetningen förlorat något af sin ursprungliga friskhet.

Bilder ur barnavärlden. Illustrationerna af *Emily J. Harding.* Texten af *L. S.* Pris 2 kronor.

Det är ej godt om enkel och fin barnpoesi, men de små rim, som barnen här få mottaga af den aktade signaturen L. S., kunna med allt skäl räknas till det bättre i den vägen.

Både taflor och text äro sannolikt afsedda för 6—8-åringar och blifva helt visst för dessa till mycken glädje.

Sagan om Sanningens källa och tre andra sagor af *Carin Hammarsköld.* Med teckningar af Ottilia Adelborg. Pris 1 krona.

Sagorna hafva i vår tid alltmer undanträngts af berättelser ur »barnens eget lif», såsom det heter. Utan att vilja förringa värdet af sådana berättelser, som *kunna* vara både roliga och nyttiga, äro de dock ofta af så intetsägande natur, att de icke göra något varaktigt intryck på barnen. Deras känsla och fantasi bli oftast oberörda. Det är därföre vi med glädje helsa goda sagor, och till dessas antal kunna vi räkna fröken Hammarskölds. De äro på en gång enkelt, klart och på ett barnsligt sätt framställda. Att Ottilia Adelborg försett dem med illustrationer, förhöjer naturligtvis deras värde.

Den underbara Kronan eller Betty och trollen. Saga af *Tant Hilda.* Illustrerad af Jenny Nyström. Pris 2,25.

Den elfvaåriga Betty, som är ute i skogen med sin syster Anna, ropar på skämt på trollen och blir till sin häpnad bönhörd; trollen komma och göra hvad Betty ej hade beräknadt: de taga henne med sig till sitt hem djupt inne i skogen. Men trollen äro goda varelser och hafva endast till syfte, att genom åtskilliga pröfningar söka bota Betty för hennes fel; särskildt för hennes själfviskhet och hennes trotsiga sinnelag. Efter lyckligt genomgångna prof i trollens värld, återkommer hon till sitt hem, förande med sig som gåfva en underbar krona, hvars stenar glänsa eller fördunklas, allt efter som hon uppför sig väl eller illa. Då Betty vid 19 års ålder utväcklat sig till en god och ädel ung kvinna och skall stå brud, kommer det goda trollet på bröllopsdagen och återtager den underbara kronan.

Stilen är ledig och enkel; trycket och bokens utstyrsel prydliga. Barn omkring 8—10 år skola helt visst finna mycket nöje af berättelsen.

Ny samling **Sagor,** af *Albrekt Segerstedt.* Med teckningar af Gerda Tirén och D. Ljungdal. Pris 1 kr.

Dessa älskliga små sagor, så fint illustrerade, torde med få undantag tilltala de äldre mer än barnen, hvilka senare naturligen ej kunna fatta deras djupare mening.

Sjöjungfruns sagor af *Wilh. Bäckman.* Pris kart. 2,50

De äro gamla, mycket gamla bekanta, dessa sagor, ty de, som först lyssnade till dem, hafva sedan dess hunnit se både barn och barnbarn. Förf. meddelar, att de utkommo första gången för mer än

40 år sedan, men att han nu tillökadt och »ombundit sin sagokrans». Samlingen innehåller omkring ett femtiotal sinsemellan mycket olika berättelser, några filosofiska, fantastiska, ironiska; andra i vanlig sagostil, men i det hela vill det synas, som vore det goda icke nytt och det nya icke godt. Bland de bästa äro de vackra poetiska Vetternssagorna och de kända historierna om lergöken och sparbössan, Kalle Tutts landtägendom m. fl. I allmänhet äro sådana små korta bitar, de flesta öfverstiga icke ett par eller några få sidor, mera lämpliga att berättas eller föreläsas, och att detta måhända äfven är förf:s mening, framgår däraf, att han försett sin bok med både tillägnan, inledning och företal, — detta senare med latinskt citat, — hvilket allt, äfven det mest läslystna barn, gifvet hoppar öfver! Föräldrar och barnavänner kunna dock här finna tillfälle till rikt urval, då de vilja tillmötesgå de ungas böner att »tala om» något för dem vid skymningsbrasan.

Onkel Adams Linnea. Ånyo utgifven i urval. Tredje boken. Pris 1,75.

Linnea är en gammal bekant, både till föräldrar och barn. Vi hänvisa till hvad vi ett föregående år sagt om denna gamla bekantskap. Ur sin rika fatabur bjuder Onkel Adam nu en ny generation af Sveriges barn — sina barnbarn skulle han hafva kallat dem, om han lefvat — både nyttiga och roliga historier. »Henrik Finne och hans gudson» skall säkert intressera alla barn, som älska berättelser ur svenska historien, och för de djurälskande barnen skola de lustiga historierna om björnungarna och elgen vara mycket välkomna. Och för de barn, som så gärna vilja höra sannfärdiga historier från den tid, då deras mamma var liten och framför allt något märkvärdigt som då hände, skola säkert med intresse läsa berättelsen om kronprinsessan Lovisas intåg i Köpenhamn. Boken passar för barn af 10—12 års ålder.

Af **Lekkamraten,** en julbok för barn, hafva i år 9:de och 10:e boken utkommit. Vi hänvisa till hvad vi förlidet år sagt om denna barnkalender. Den är i allo oskadlig, och i den finnas många både nyttiga och nöjsamma historier. Vi påpeka äfven denna gång de många taflorna och det billga priset (1 kr. boken). Med nöje hafva vi iakttagit, att Lekkamraten i år äfven bjuder på några små bitar af historiskt innehåll såom Vasco de Gama och Birgitta. Vi önskade blott, att berättelsen om Birgitta varit mera utförlig och litet roligare framställd. Räknegåtor bruka också roa barn, men gåtan i 10:de boken torde väl vara omöjlig för barn att lösa — annat än på den rena gissningens väg, och detta är väl ej meningen.

Det är ej blott de illustrerade jultidningarna för stort folk, som blifva talrikare för hvarje år. Äfven *barntidningarnas* antal växa. Vi hafva ej mindre än 4 olika publikationer att bjuda på. Om alla kunna vi säga, att de äro roliga och fylla sitt ändamål.

Snöflingan (pris 60 öre) är en gammal bekant. Det är i sitt tredje lefnadsår den lilla tidningen i år begynner. Vi äro öfvertygade om, att hon äfven nu skall blifva en kärkommen gäst i många hem. Taflorna äro särdeles tilltalande. Gerda Tiréns akvarell i färgtryck skall helt visst väcka glada sommarminnen hos många små. Särskildt skulle vi vilja påpeka papperets goda beskaffenhet: det tål att flitigt vändas och handskas af små händer, som ej alltid äro så varsamma. Skada att två så snarlika berättelser som »Vargungen» och »Den tappre Erik», hvar för sig rolig, influtit i samma årgång.

Jultomten i sin röda mössa kommer äfven för andra gången och klappar på hos barnen. Liksom i fjor är han både nyttig och nöjsam för våra skolbarn. Särskildt ville vi påpeka, hvad ungdomens gamle vän, Pelle Ödman, säger om cigarrökandet. Af teckningarna påpeka vi Ottila Adelborgs »Flickan, som sålde smöret och tappade pengarna». Den kan försätta både gammal och ung i godt humör.. Däremot tycka vi att »Snålheten bedrager visheten» mer hör till skämttidningarnas område än till barntidningarnas. Pris 25 «re.

Nya för i år äro **Barnens julrosor** (pris 1 kr.) och **Folkskolans julnummer** (pris 20 öre). Barnens julrosor liksom de vuxnas komma från Danmark, där »Børnenes julerosor» är en gammal kär vän för barnen. I julrosorna förekomma likväl ej endast öfversättningar från danska eller norska språken, utan ock små svenska originaluppsatser. Öfversättningen af det första stycket »En julönskan» kunde ha skett med större omsorg. Vi säga ju t. ex. bagarbod och ej »butik» om den bod, där vi köpa bröd; ej heller att klockan »vippade». Vi förstå ej hvad som menas med att »fira jul efter ordning». Sådana tryckfel som »nössan» (mössan), »jullkvällen», »allar» (allra) borde ej heller förekomma. Och hvarför skall en berättelse med ett så afgjordt danskt tycke som »En julönskan» förläggas till Stockholm, ty detta är väl meningen, eftersom det talas om »en butikgosse från Labatt». Hvarför kunna våra barn ej få veta, att de få goda berättelser från vårt grannland Danmark? Andersen är ju deras gamle vän. Den stora kolorerade planschen med Nordens gudar skall helt säkert glädja barnen som bildbok till deras svenska historia. De äldre barnen skola med intresse läsa om kalabaliken i Bender, men förf. hade gjort klokare i att utelämna afslutningen, som ej torde uppfattas af barn. Af erfarenhet veta vi, att bihanget »Hvad skall jag göra?» bereder barnen stort nöje och gifver dem rik sysselsättning. Men äfven här hade behöfts bättre bearbetning. Så förekommer på barnens skolschema blannd festdagarna 1893 kungens och drottningens födelsedagar samt Mårtensdagen. Att dessa dagar höra till de danska barnens festdagar är säkert, ty de hafva då skollof, men att våra barn hellre räkna dit fettisdagen och 1:sta maj, som hos oss äro lofdagar, är säkert. Måtten på kvarnen borde väl också ha uttryckts i meter och ej i tum, till på köpet i danska tum. Sådana små oegentligheter kunna ju beaktas ett följande år. Vi önska julrosorna all framgång.

Detsamma göra vi med **Folkskolans julnummer,** som för det billiga priset af 20 öre bjuder sina läsare på en god och rolig läsning. Vi veta, att »folkskolans barntidning» redan är en god vän till barnen, och vi äro förvissade om, att julnumret blott skall stärka vänskapen.

Hos morfar, bilder med text af *J. C. v. Hofsten*. Pris 1,60. Boken är afsedd för små barn, t. o. m. sådana, som ej kunna läsa själfva. De stora och vackra bilderna komma helt visst att mycket roa de små. Texten är enkel och rolig, och förf. har gjort sitt bästa i att gifva den en så svensk lokalfärg som möjligt, hvilket ej alltid varit så lätt, då mer än en af taflorna röjer sitt utländska ursprung. De många och ovanliga tryckfelen tyda också på, att boken är tryckt i utlandet.

Små historier för smått folk af *E. A.* Illustrerad. Pris 2,25. Som titeln angifver, är detta en samling berättelser för barn från 6—8 år. Historierna äro tagna ur barnens värld, hållna i en enkel lättfattlig stil. Förf. berättar om vinternöjen och sommarlif, om arbete och lek och rullar upp bilder ur det verkliga lifvet, som hvarje barn känner till, och som just därför intressera de små. Teckningarna äro nätta och väl utförda.

Kristoffer Columbus, Amerikas upptäckare, af *H. de Sylvestre* med 17 färglagda plancher af *A. Melrose*. Bearbetning af Mathilda Langlet. Pris 1,75.

Långt bortom hafvet med illustrationer af *A. Melrose*. Pris 1,25.

Dessa tvenne kolorerade bildböcker torde med afseende på både text och bilder vara bland de bättre af det rika antal sådana, som i år utkommit i bokmarknaden. En del af illustrationerna äro likväl ganska medelmåttiga. Torde passa för 8—10-åringar.

Barnaverldens glada dar. Pris 1,50.

Barndomens gyllene dagar. pris 1,25.
Illustrationerna långt ifrån fina, men både text och innehåll äro af ett barnsligt innehåll och passa väl för 4—6-åriga barn.

Hopp, hejsan, hurra! En liten bildbok för de små af *S. Flint* med text af *E. A.* Pris 80 öre.
Teckningarna i denna lilla bok äro nätta och rimmen i stil med taflorna.
Boken kommer säkert att roa småbarnen under juldagarna, längre torde den ej räcka, som bok betraktad, till följd af den bräckliga inbindningen.

Ali Baba och de fyratio röfvarena. Pris 1,50.

På Tivoli. Pris 1,50.

Lilla Rödkappan. Pris 2 kr.

Skönheten och odjuret. Pris 2 kr.

Alla dessa fyra i utlandet tryckta bildböcker med deras teater- och tivoli-interiörer torde snarare böra räknas till leksakernas än till barnliteraturens område.

Af **Ungdomens bokskatt** hafva delarna 11—15 utkommit, innehållande: **Nybyggarne i Canada.** af *Marryat,* **Två berättelser,** af *Nathusius,* **Den siste Mohikanen,** af *Cooper,* **Skalpjägarne,** af *Mayne Reid,* samt **Bröderna Grimms Valda sagor.** Pris 50 öre för hvarje del. Böckerna hafva blifvit insända så sent, att tiden icke medgifvit någon granskning, men då ofvan nämnda arbeten, af hvilka flertalet föreligga i sammandrag och bearbetning, äro så allmänt och så väl kända, torde en sådan vara mindre behöflig. Som regel böra dock dylika sammandrag emottagas med en viss varsamhet, ty det kräfves stor skicklighet och samvetsgrannhet för att originalarbetet icke skall blifva alltför mycket lidande af att framläggas i stympadt skick. Det i förhållande till böckernas utstyrsel ovanligt billiga priset kommer nog att locka många köpare.

Årgången 1892.

INNEHÅLL:

*

Anmälan.

Dagny, *som under år 1893 fortfarande kommer att verka för* ***Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende",*** *anmäler härmed sin 8:de årgång. På samma gång tidskriften i främsta rummet vill sträfva att fullfölja detta sitt program, skall densamma därjämte allt framgent följa den nyare litteraturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversikter m. m.*

Dagny *redigeras under år 1893 af fröken* **Lotten Dahlgren** *jämte en af Fredrika-Bremer-Förbundet utsedd* ***Redaktionskomité,*** *till hvilken, under Förbundets adress, alla meddelanden rörande tidskriften böra ställas. Fru* **S. L—d Adlersparre** *kommer fortfarande att deltaga i komiténs arbete.*

Dagny *utkommer med åtta häften om två tryckark.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af Förbundet ...... kr. 2,50.

För icke medlemmar .... » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

STOCKHOLM, AFTONBLADETS TRYCKERI 1892.